

Dövlət qulluğuna hazırlıq üçün , yenilənmiş vəsait..

Pənah Hüseynov
QANUNVERİCİLİK(BB,BA)

Yenilənmə tarixi : 06.05.23.

Əlaqə:051-661-36-71

2023

Dövlət qulluğunun B növü üzrə hazırlaşanlar üçün vəsait**Mövzuların ardıcılığı :**

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası.....2
2. "Məhkəmələr və hakimlər haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu.....57
3. "Dövlət qulluğu haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu.....62
4. "Dövlət orqanlarında dövlət qulluqçusuna dövlət qulluğunda qulluq stajına görə aylıq əlavə haqqın məbləğinin müəyyənləşdirilməsi və ödənilməsi Qaydası" 104
5. "Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu.107
6. "Dövlət qulluqçularının etik davranış qaydaları haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu.....120
7. "Məlumat azadlığı haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu.....130
8. "Vətəndaşların müraciətləri haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu...135
9. "Azərbaycan Respublikasında dövlət dili haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu.....148
10. "Azərbaycan Respublikası Dövlət bayrağının istifadəsi qaydaları haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu.....155
11. "Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbindən istifadə qaydaları haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu.....161
12. "Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himnindən istifadə qaydaları haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu.....166
13. "Elektron imza və elektron sənəd haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu.....170
14. "Dövlət orqanlarında, dövlət mülkiyyətində olan və paylarının (səhmlərinin) nəzarət zərfi dövlətə məxsus olan hüquqi şəxslərdə və büdcə təşkilatlarında kargüzarlığın aparılmasına dair Təlimat" 177
15. "Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman) haqqında" Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Qanunu.....198
16. "Normativ hüquqi aktlar haqqında" Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Qanunu.....204
17. "İnzibati icraat haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu.....212

Qeyd: 1-14 arlığında olan mövzular həm BB, həm BA proqramında var, 15,16,17 mövzular isə BA proqramı üçün nəzərdə tutulub.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ KONSTITUSİYASI

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti **Heydər Əliyevin sədrliyi** ilə Azərbaycan Respublikasının yeni Konstitusiya layihəsini hazırlayan komissiya tərəfindən hazırlanmış,

- I. 1995-ci il **noyabrın 12-də** ümumxalq səsverməsində (referendumda) **qəbul** edilmişdir.1995-ci il **noyabrın 27-dən qüvvəyə minmişdir.**
- II. 2002-ci il avqustun 24-də ümumxalq səsverməsində (referendumda) qəbul edilmiş **dəyişikliklərlə.**
- III. 2009-cu il martın 18-də ümumxalq səsverməsində (referendumda) qəbul edilmiş **əlavə və dəyişikliklərlə.**
- IV. 2016-cı il sentyabrın 26-da keçirilmiş ümumxalq səsverməsində (referendumda) qəbul edilmiş **əlavə və dəyişikliklərlə.**

Azərbaycan xalqı

- özünün çoxəsrlik dövlətçilik ənənələrini **davam etdirərək,**
- “Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında” Konstitusiya Aktında əks olunan prinsipləri **əsas götürərək,**
- bütün cəmiyyətin və hər kəsin firavanlığının təmin edilməsini **arzulayaraq**
- ədalətin, azadlığın və təhlükəsizliyin bərqərar edilməsini **istəyərək,**
- keçmiş, indiki və gələcək nəsillər qarşısında öz məsuliyyətini **anlayaraq**
- suveren hüququndan **istifadə edərək, təntənəli** surətdə aşağıdakı niyyətlərini bəyan edir:

1. Azərbaycan dövlətinin müstəqilliyini, suverenliyini və ərazi bütövlüyünü qorumaq;

2. Konstitusiya çərçivəsində demokratik quruluşa təminat vermək;

3. vətəndaş cəmiyyətinin bərqərar edilməsinə nail olmaq;

4. xalqın iradəsinin ifadəsi kimi qanunların aliliyini təmin edən hüquqi, dünyəvi dövlət qurmaq;

5. ədalətli iqtisadi və sosial qaydalara uyğun olaraq hamının layiqli həyat səviyyəsini təmin etmək;

6. ümumbəşəri dəyərlərə sadıq olaraq bütün dünya xalqları ilə dostluq, sülh və əmin-amanlıq şəraitində yaşamaq və bu məqsədlə qarşılıqlı fəaliyyət göstərmək.

Yuxarıda sadalanan **ülvi niyyətlərlə ümumxalq səsverməsi - referendum yolu ilə bu Konstitusiya qəbul edilir.**

Azərbaycan Respublikasının Kostitusiyası 5 bölmə,12fəsil,158 maddədən ibarətdir(həmçinin preambula və 12 keçid müddəa)

BİRİNCİ BÖLMƏ ÜMUMİ MÜDDƏALAR

I fəsil XALQ HAKİMİYYƏTİ

M a d d ə 1 . Hakimiyyətin mənbəyi(**Toxunulmazdır**)

I. Azərbaycan Respublikasında dövlət hakimiyyətinin yeganə mənbəyi **Azərbaycan xalqıdır.**

II. Azərbaycan xalqı Azərbaycan Respublikası **ərazisində və ondan kənar**da yaşayan, Azərbaycan **dövlətinə və onun qanunlarına** tabe sayılan Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarından ibarətdir; **bu isə beynəlxalq hüquqla müəyyənləşdirilmiş normaları istisna etmir.**

M a d d ə 2 . Xalqın suverenliyi(**Toxunulmazdır**)

I. **Sərbəst və müstəqil(SM)** öz müqəddəratını həll etmək və öz idarəetmə formasını müəyyən etmək Azərbaycan xalqının suveren hüququdur.

II. Azərbaycan xalqı öz suveren hüququnu bilavasitə ümumxalq səsverməsi - referendum və **ümumi, bərabər və birbaşa seçki hüququ əsasında sərbəst, gizli və şəxsi səsvermə yolu ilə seçilmiş nümayəndələri vasitəsilə** həyata keçirir.

M a d d ə 3 . Ümumxalq səsverməsi - referendum yolu ilə həll edilən məsələlər

I. Azərbaycan xalqı öz hüquqları və mənafeləri ilə bağlı olan hər bir məsələni referendumla **həll edə bilər.**

II. Aşağıdakı məsələlər **yalnız referendumla** həll oluna bilər:

1) Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının qəbul edilməsi və ona dəyişikliklər edilməsi(~~əlavə-yox~~)

2) Azərbaycan Respublikasının dövlət sərhədlərinin dəyişdirilməsi.

III. Aşağıdakı məsələlər üzrə referendum **keçirilə bilməz:**

1) vergilər və dövlət büdcəsi;

2) amnistiya və əfv etmə;

3) seçilməsi, təyin edilməsi və ya təsdiq edilməsi müvafiq olaraq **qanunvericilik və (və ya) icra** hakimiyyəti orqanlarının səlahiyyətlərinə aid edilmiş vəzifəli şəxslərin seçilməsi, təyin edilməsi və ya təsdiq edilməsi.

M a d d ə 4 . Xalqı təmsil etmək hüququ

Xalqın seçdiyi səlahiyyətli nümayəndələrindən başqa heç kəsin **xalqı təmsil etmək, xalqın adından danışmaq və xalqın adından müraciət etmək** hüququ yoxdur.(**Prezident, deputat,bələdiyyə üzvləri**)

M a d d ə 5 . Xalqın vahidliyi

I. Azərbaycan xalqı **vahiddir**.

II. Azərbaycan xalqının vahidliyi Azərbaycan **dövlətinin təməlini təşkil edir**. Azərbaycan Respublikası **bütün** Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının **ümumi və bölünməz** vətənidir.

M a d d ə 6 . Hakimiyyətin mənimsənilməsinə yol verilməməsi(Toxunulmaz)

I. Azərbaycan **xalqının heç bir hissəsi, sosial qrup, təşkilat və ya heç bir şəxs** hakimiyyətin həyata keçirilməsi səlahiyyətini mənimsəyə bilməz.

II. Hakimiyyətin mənimsənilməsi xalqa qarşı **ən ağır** cinayətdir.

II f ə s i l

DÖVLƏTİN ƏSASLARI

M a d d ə 7 . Azərbaycan dövləti(Toxunulmazdır)

I. Azərbaycan dövləti **demokratik, hüquqi, dünyəvi, unitar** respublikadır.

II. Azərbaycan Respublikasında dövlət hakimiyyəti daxili məsələlərdə **yalnız hüquqla**, xarici məsələlərdə isə **yalnız Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdən irəli gələn müddəalarla** məhdudlaşır.

III. Azərbaycan Respublikasında dövlət hakimiyyəti **hakimiyyətlərin bölünməsi** prinsipi əsasında təşkil edilir:

- qanunvericilik hakimiyyətini Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi **həyata keçirir**;

- icra hakimiyyəti Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə **mənsubdur;(həyata keçirir),(məxsusdur)**

- məhkəmə hakimiyyətini Azərbaycan Respublikasının məhkəmələri **həyata keçirir**.

IV. **Bu Konstitusiyanın müddələrinə əsasən** qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyətləri qarşılıqlı fəaliyyət göstərir və öz səlahiyyətləri çərçivəsində müstəqildirlər.

M a d d ə 8 . Azərbaycan dövlətinin başçısı(Toxunulmazdır)

I. Azərbaycan dövlətinin başçısı Azərbaycan Respublikasının Prezidentidir. O, ölkənin daxilində və xarici münasibətlərdə **Azərbaycan dövlətini təmsil edir**.

II. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Azərbaycan **xalqının vahidliyini təcəssüm etdirir** və Azərbaycan **dövlətçiliyinin varisliyini təmin edir**.

III. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

- Azərbaycan dövlətinin müstəqilliyinin,
- Azərbaycan dövlətinin ərazi bütövlüyünün
- və Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrə riayət olunmasının **təminatçısıdır**.

IV. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti məhkəmə hakimiyyətinin müstəqilliyinin **təminatçısıdır**.

M a d d ə 9 . Silahlı Qüvvələr

I. Azərbaycan Respublikası **öz təhlükəsizliyini və müdafiəsini(TM)** təmin etmək məqsədi ilə Silahlı Qüvvələr yaradır. Silahlı Qüvvələr **Azərbaycan Ordusundan və başqa silahlı birləşmələrdən ibarətdir**.

II. Azərbaycan Respublikası(1) başqa dövlətlərin müstəqilliyinə qəsd vasitəsi kimi və(2) beynəlxalq münaqişələrin həlli üsulu kimi **müharibəni rədd edir**.

III. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Ali Baş Komandanıdır.

M a d d ə 10 . Beynəlxalq münasibətlərin prinsipləri

Azərbaycan Respublikası başqa dövlətlərlə münasibətlərini **hamılıqla** qəbul edilmiş beynəlxalq hüquq normalarında nəzərdə tutulan prinsiplər əsasında qurur.

M a d d ə 11 . Ərazi

I. Azərbaycan Respublikasının ərazisi **vahiddir, toxunulmazdır və bölünməzdir.(VTB)**

II. Azərbaycan Respublikasının **daxili suları**, Xəzər dənizinin (gölünün) Azərbaycan Respublikasına **mənsub olan bölməsi**, Azərbaycan Respublikasının **üzərindəki hava məkanı** Azərbaycan Respublikası ərazisinin tərkib hissəsidir.

III. Azərbaycan Respublikasının ərazisi **özgəninkiləşdirilə bilməz**. Azərbaycan Respublikası öz ərazisinin heç bir hissəsini heç bir şəkildə kimsəyə vermir; **yalnız Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin qərarı** ilə Azərbaycanın **bütün əhalisi arasında referendum keçirmək yolu ilə Azərbaycan xalqının iradəsi əsasında** dövlət sərhədləri dəyişdirilə bilər.

M a d d ə 12 . Dövlətin ali məqsədi

I.1)İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsi

2)Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilməsi **dövlətin ali məqsədidir**.

II. Bu Konstitusiyada sadalanan **insan və vətəndaş hüquqları və azadlıqları(24-71 maddələr)**Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrə uyğun tətbiq edilir.

M a d d ə 13 . Mülkiyyət

I. Azərbaycan Respublikasında mülkiyyət **toxunulmazdır** və dövlət tərəfindən müdafiə olunur.

II. Mülkiyyət **dövlət mülkiyyəti, xüsusi mülkiyyət və bələdiyyə mülkiyyəti** növündə ola bilər.

III. Mülkiyyətdən

1) insan və vətəndaş hüquqları və azadlıqları

2) cəmiyyətin və dövlətin mənafeləri

3) şəxsiyyətin ləyaqəti əleyhinə **istifadə edilə bilməz.**

M a d d ə 14 . Təbii ehtiyatlar

Təbii ehtiyatlar hər hansı fiziki **və ya(və)** hüquqi şəxslərin **hüquqlarına və mənafeələrinə (azadlıqlarına)**xələl gətirmədən **Azərbaycan Respublikasına (dövlətinə)**mənsubdur(**məxsusdur**)

M a d d ə 15 . İqtisadi inkişaf və dövlət

I. Azərbaycan Respublikasında iqtisadiyyatın inkişafı müxtəlif **mülkiyyət növlərinə əsaslanaraq** xalqın rifahının yüksəldilməsinə **xidmət edir.**

II. **Azərbaycan dövləti** bazar münasibətləri əsasında

- sosial yönümlü iqtisadiyyatın inkişafına **şərait yaradır,**
- azad sahibkarlığa **təminat verir,**
- iqtisadi münasibətlərdə inhisarçılığa və haqsız rəqabətə **yol vermir.**

M a d d ə 16 . Sosial inkişaf və dövlət

I. **Azərbaycan dövləti** xalqın və hər bir vətəndaşın rifahının yüksəldilməsi, onun sosial müdafiəsi və layiqli həyat səviyyəsi **qayğısına qalır.**

II. **Azərbaycan dövləti** **mədəniyyətin, təhsilin, səhiyyənin, elmin, incəsənətin(METİS) inkişafına yardım göstərir,** ölkənin təbiətini, xalqın tarixi, maddi və mənəvi irsini **qoruyur.**

M a d d ə 17 . Ailə, uşaqlar və dövlət

I. Cəmiyyətin əsas özəyi kimi **ailə dövlətin xüsusi himayəsindədir.**

II. Uşaqların **qayğısına qalmaq** və onları tərbiyə etmək valideynlərin **borcudur.** **Bu borcun yerinə yetirilməsinə dövlət nəzarət edir.**

III. Valideynləri və ya qəyyumları olmayan, valideyn qayğısından məhrum olan uşaqlar **dövlətin himayəsindədirlər.**

IV. Uşaqları onların həyatına, sağlamlığına və ya mənəviyyatına təhlükə törədə bilən fəaliyyətə cəlb etmək **qadağandır.**

V. 15 yaşına çat**mamış** uşaqlar işə götürülə bilməzlər.

VI. Uşaq hüquqlarının həyata keçirilməsinə dövlət **nəzarət edir.(təminat verir)**

M a d d ə 18 . Din və dövlət

I. Azərbaycan Respublikasında din dövlətdən **ayrıdır**. **Bütün dini etiqadlar qanun** qarşısında bərabərdir.

II. **İnsan** ləyaqətini alçaldan və ya **insanpərvərlik** prinsiplərinə zidd olan dinlərin (dini cərəyanların) yayılması və təbliği **qadağandır**.

III. **Dövlət təhsil sistemi dünyəvi xarakter daşıyır**.

M a d d ə 19 . Pul vahidi

I. Azərbaycan Respublikasının pul vahidi manatdır.

II. Pul nişanlarının tədavülə buraxılması və tədavüldən çıxarılması hüququ **yalnız Mərkəzi Banka mənsubdur**(~~məxsusdur~~). Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı dövlətin **müstəsna** mülkiyyətindədir.

III. Azərbaycan Respublikasının ərazisində manatdan başqa pul vahidlərinin **ödəniş vasitəsi kimi işlədilməsi qadağandır**.

M a d d ə 20 . Dövlətin borclarına qoyulann məhdudiyyətlər

Azərbaycan **dövlətinə qarşı qiyama və dövlət çevrilişinə kömək məqsədi ilə** alınmış borclar **Azərbaycan Respublikası tərəfindən** öhdəlik kimi qəbul edilə və ödənilə bilməz.

M a d d ə 21 . Dövlət dili(**Toxunulmazdır**)

I. Azərbaycan Respublikasının dövlət dili Azərbaycan dilidir. **Azərbaycan Respublikası Azərbaycan dilinin inkişafını təmin edir**.

II. Azərbaycan Respublikası **əhalinin danışdığı başqa dillərin** sərbəst işlədilməsini və inkişafını təmin edir.

M a d d ə 22 . Paytaxt

Azərbaycan Respublikasının paytaxtı Bakı şəhəridir.

M a d d ə 23 . Azərbaycan dövlətinin rəmzləri

I. Azərbaycan Respublikasının dövlət rəmzləri Azərbaycan Respublikasının **Dövlət bayrağı**, **Azərbaycan Respublikasının Dövlət gerbi** və **Azərbaycan Respublikasının Dövlət himnidir**.

II. Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı **bərabər enli üç üfüqi** zolaqdan ibarətdir. Yuxarı zolaq **mavi**, orta zolaq **qırmızı**, aşağı zolaq **yaşıl** rəngdədir və qırmızı zolağın ortasında bayrağın **hər iki üzündə ağ rəngli aypara ilə səkkizguşəli**

ulduz təsvir edilmişdir. Bayrağın **eninin uzunluğuna nisbəti 1:2-dir.(uzunluğunun eninə 2:1)**

III. Azərbaycan Respublikası Dövlət bayrağının və Azərbaycan Respublikası Dövlət gerbinin təsviri, Azərbaycan Respublikası Dövlət himninin musiqisi və mətni **Konstitusiya qanunu** ilə müəyyən edilir.(**Ama isifadə qaydaları qanunladır**)

İKİNCİ BÖLMƏ ƏSAS HÜQUQLAR, AZADLIQLAR VƏ VƏZİFƏLƏR

III fəsil ƏSAS İNSAN VƏ VƏTƏNDAŞ HÜQUQLARI VƏ AZADLIQLARI

M a d d ə 24. İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının əsas prinsipi

I. İnsan ləyaqəti qorunur və ona hörmət edilir.-

II. Hər kəsin doğulduğu andan **toxunulmaz, pozulmaz və ayrılmaz (TAP)** hüquqları və azadlıqları vardır.

III. Hüquqlar və azadlıqlar hər kəsin **cəmiyyət və başqa şəxslər** qarşısında məsuliyyətini və vəzifələrini də əhatə edir.**Hüquqlardan sui-istifadəyə yol verilmir.**

M a d d ə 25. Bərabərlik hüququ-

I. **Hamı qanun və məhkəmə** qarşısında bərabərdir.

II. Kişi ilə qadının **eyni** hüquqları və azadlıqları vardır.

III. **Dövlət**, irqindən, etnik mənsubiyyətindən, dinindən, dilindən, cinsindən, mənşəyindən, əmlak vəziyyətindən, qulluq mövqeyindən, əqidəsindən, siyasi partiyalara, həmkarlar ittifaqlarına və digər ictimai birliklərə mənsubiyyətindən **asılı olmayaraq, hər kəsin hüquq və azadlıqlarının bərabərliyinə təminat verir.** İnsan və vətəndaş hüquqlarını və azadlıqlarını irqi, etnik, dini, dil, cinsi, mənşəyi, əqidə, siyasi və sosial mənsubiyyətə görə **məhdudlaşdırmaq qadağandır.**

IV. Heç kəsə bu maddənin III hissəsində göstərilən əsaslara görə zərər vurula bilməz, güzəştlər və ya imtiyazlar verilə bilməz, yaxud güzəştlərin və ya imtiyazların verilməsindən imtina oluna bilməz.

V. **Hüquq və vəzifələrlə bağlı** qərarlar qəbul edən dövlət orqanları və dövlət hakimiyyəti səlahiyyətlərinin daşıyıcıları ilə münasibətlərdə hər kəsin bərabər hüquqları təmin edilir.

VI. Sağlamlıq imkanları məhdud olanlar, onların **məhdud imkanlarına görə həyata keçirilməsi çətinləşən hüquq və vəzifələrdən başqa**, bu Konstitusiyada təsbit olunmuş bütün hüquqlardan istifadə edir və vəzifələri daşıyırlar.

M a d d ə 26. İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının müdafiəsi

I. Hər kəsin **qanunla qadağan olunmayan üsul və vasitələrlə** öz hüquqlarını və azadlıqlarını müdafiə etmək hüququ vardır.

II. **Dövlət** hər kəsin hüquqlarının və azadlıqlarının müdafiəsinə təminat verir.

M a d d ə 27 . Yaşamaq hüququ

I. Hər kəsin yaşamaq hüququ vardır.

II. 1)Dövlətə silahlı basqın zamanı düşmən əsgərlərinin öldürülməsi,

2)məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş hökmünə əsasən ölüm cəzasının tətbiqi

3) qanunla nəzərdə tutulmuş digər hallar **istisna olmaqla, hər bir şəxsin yaşamaq hüququ toxunulmazdır.**

III. **Müstəsna** cəza tədbiri kimi ölüm cəzası, tam ləğv edilənədək, yalnız **dövlətə, insan həyatına və sağlamlığına** qarşı **xüsusilə ağır cinayətlərə** görə **qanunla** müəyyən edilə bilər.

IV. 1)Qanunla nəzərdə tutulmuş zəruri müdafiə

2)son zərurət

3)cinayətkarın yaxalanması və tutulması

4)həbsdə olanın həbs yerindən qaçmasının qarşısının alınması

5)dövlətə qarşı qiyamın yatırılması

6)dövlət çevrilişinin qarşısının alınması

7)**ölkəyə** silahlı basqın edilməsi halları **istisna olmaqla insana qarşı silah işlədilməsinə yol verilmir.**

M a d d ə 28 . Azadlıq hüququ

I. Hər kəsin azadlıq hüququ vardır.

II. Azadlıq hüququ yalnız **qanunla nəzərdə tutulmuş qaydada tutulma, həbsəalma və ya azadlıqdan məhrum etmə yolu ilə** məhdudlaşdırıla bilər.

III. **Qanuni surətdə** Azərbaycan Respublikasının ərazisində olan **hər kəs**

- sərbəst hərəkət edə bilər

- özünə yaşayış yeri seçə bilər

- və Azərbaycan Respublikasının ərazisindən kənara gedə bilər.

IV. **Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının** hər zaman maneəsiz öz ölkəsinə qayıtmaq hüququ vardır.

M a d d ə 29 . Mülkiyyət hüququ

I. Hər kəsin mülkiyyət hüququ vardır.

II. Mülkiyyətin **heç bir növünə** üstünlük verilmir. **Mülkiyyət hüququ, o** cümlədən **xüsusi mülkiyyət hüququ qanunla** qorunur.

III. Hər kəsin mülkiyyətində **daşınar və daşınmaz** əmlak ola bilər. Mülkiyyət hüququ mülkiyyətçinin **təkbəşinə və ya başqaları** ilə birlikdə

- əmlaka sahib olmaq
- əmlakdan istifadə etmək
- və onun barəsində sərəncam vermək hüquqlarından ibarətdir.

IV. Heç kəs **məhkəmənin qərarı** olmadan mülkiyyətindən məhrum edilə bilməz.

Əmlakın tam müsadirəsinə yol verilmir.

Dövlət ehtiyacları üçün mülkiyyətin özgəninkiləşdirilməsinə **yalnız qabaqcadan onun dəyərini ədalətli ödəmək şərti ilə yol verilə bilər.**

V. **Xüsusi** mülkiyyət sosial öhdəliklərə səbəb olur.

VI. **Sosial ədalət və torpaqlardan səmərəli istifadə məqsədi ilə** torpaq üzərində mülkiyyət hüququ **qanunla** məhdudlaşdırıla bilər.

VII. **Dövlət vərəsəlik hüququna təminat verir.**

M a d d ə 30. Əqli mülkiyyət hüququ

I. Hər kəsin əqli mülkiyyət hüququ vardır.

II. Müəlliflik hüququ, ixtiraçılıq hüququ və əqli mülkiyyət hüququnun başqa növləri **qanunla** qorunur.

M a d d ə 31. Təhlükəsiz yaşamaq hüququ

I. Hər kəsin təhlükəsiz yaşamaq hüququ vardır.

II. **Qanunda nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla**, şəxsin həyatına, fiziki və mənəvi sağlamlığına, mülkiyyətinə, mənzilinə qəsd etmək, ona qarşı **zor** işlətmək **qadağandır.**

M a d d ə 32. Şəxsi toxunulmazlıq hüququ

I. Hər kəsin şəxsi toxunulmazlıq hüququ vardır.

II. Hər kəsin şəxsi və ailə həyatının sirrini saxlamaq hüququ vardır. **Qanunla nəzərdə tutulan hallardan başqa**, şəxsi və ailə həyatına müdaxilə etmək **qadağandır.** Hər kəsin şəxsi və ailə həyatına qanunsuz müdaxilədən müdafiə hüququ vardır.

III. **Öz razılığı olmadan** kimsənin şəxsi həyatı haqqında məlumatın **toplanılmasına**, saxlanılmasına, istifadəsinə və yayılmasına yol verilmir. **Qanunla müəyyən edilmiş hallar istisna olmaqla**, heç kəs onun xəbəri olmadan və ya etirazına baxmadan izlənilə bilməz, video və foto çəkilişinə, səs yazısına və digər bu cür hərəkətlərə məruz qoyula bilməz.

IV. Hər kəsin yazışma, telefon danışıqları, poçt, teleqraf və **digər rabitə vasitələri ilə ötürülən** məlumatın sirrini saxlamaq hüququna **dövlət təminat verir.** Bu hüquq qanunla nəzərdə tutulmuş qaydada

- cinayətin qarşısını almaqdan

- və ya cinayət işinin istintaqı zamanı həqiqəti üzə çıxarmaqdan ötrü **məhdudlaşdırıla bilər.**

V. **Qanunla müəyyən edilmiş hallar istisna olmaqla**, hər kəs onun haqqında toplanmış məlumatlarla tanış ola bilər. Hər kəsin onun barəsində toplanmış və həqiqətə uyğun olmayan, tam olmayan, habelə qanunun tələbləri pozulmaqla əldə edilmiş məlumatların **düzəldilməsini və ya çıxarılmasını (ləğv edilməsini)** tələb etmək hüququ vardır.

VI. **Qanunla müəyyən edilmiş hallar istisna olmaqla**, üçüncü şəxslər haqqında məlumat almaq məqsədi ilə elektron formada və ya kağız üzərində aparılan informasiya ehtiyatlarına daxil olmaq **qadağandır.**

VII.

- Məlumatın aid olduğu şəxsin buna razılığını aşkar ifadə etdiyi hallar,
- ayrı-seçkiliyə yol verməmək şərtilə anonim xarakterli statistik məlumatların emalı
- və qanunun yol verdiyi digər hallar **istisna olmaqla**, informasiya texnologiyalarından şəxsi həyata, o cümlədən əqidəyə, dini və etnik mənsubiyyətə dair məlumatların açıqlanması üçün **istifadə edilə bilməz.**

VIII. Fərdi məlumatların dairəsi, habelə onların emalı, toplanması, ötürülməsi, istifadəsi və mühafizəsi şərtləri **qanunla** müəyyən edilir.

M a d d ə 33. **Mənzil toxunulmazlığı hüququ**

I. Hər kəsin mənzil toxunulmazlığı hüququ vardır.

II. **Qanunla müəyyən edilmiş hallar(1)** və ya **məhkəmə qərarı istisna olmaqla(2)**, mənzildə yaşayanların **iradəsi ziddinə** heç kəs mənzilə daxil ola bilməz.

M a d d ə 34. **Nikah hüququ**

I. Hər kəsin **qanunla nəzərdə tutulmuş yaşa çatdıqda** ailə qurmaq hüququ vardır.

II. Nikah **könüllü razılıq** əsasında bağlanılır. Heç kəs zorla evləndirilə (ərə verilə) bilməz.

III. Nikah və ailə **dövlətin himayəsindədir**. Analıq, atalıq, uşaqlıq **qanunla** mühafizə edilir. **Dövlət çoxuşaqlı ailələrə yardım göstərir.**

IV. **Ər ilə arvadın hüquqları bərabərdir. Uşaqlara qayğı göstərmək**, onları tərbiyə etmək valideynlərin həm hüququ, həm də borcudur.

V. Valideynlərə hörmət etmək, onların qayğısına qalmaq **uşaqların borcudur. 18 yaşına çatmış əmək qabiliyyətli uşaqlar əmək qabiliyyəti olmayan valideynlərini saxlamağa borcludurlar.**

M a d d ə 35. **Əmək hüququ**

I. Əmək **fərdi və ictimai rifahın** əsasıdır.

II. Hər kəsin əməyə olan qabiliyyəti əsasında **sərbəst surətdə** özünə fəaliyyət növü, peşə, məşğuliyyət və iş yeri seçmək hüququ vardır.

III. Heç kəs zorla işlədilə bilməz.

IV. Əmək müqavilələri **sərbəst** bağlanılır. Heç kəs əmək müqaviləsi bağlamağa məcbur edilə bilməz.

V.

- Məhkəmə qərarı əsasında **şərtləri və müddətləri qanunla nəzərdə tutulan** məcburi əməyə cəlb etmək,
- **hərbi xidmət zamanı səlahiyyətli şəxslərin** əmrlərinin yerinə yetirilməsi ilə əlaqədar işlətmək,
- **fövqəladə vəziyyət və hərbi vəziyyət zamanı vətəndaşlara** tələb olunan işləri gördürmək hallarına **yol verilir**.

VI. Hər kəsin **təhlükəsiz və sağlam şəraitdə** işləmək, **heç bir ayrı-seçkilik qoyulmadan** öz işinə görə dövlətin müəyyənləşdirdiyi **minimum əmək haqqı miqdarından az olmayan** haqq almaq hüququ vardır.

VII. **İşsizlərin** dövlətdən **sosial müavinət** almaq hüququ vardır.

VIII. **Dövlət** işsizliyin aradan qaldırılması üçün **bütün imkanlarından istifadə edir**.

M a d d ə 36 . Tətil hüququ

I. Hər kəsin **təkbaşına və ya başqaları ilə birlikdə** tətil etmək hüququ vardır.

II. **Əmək müqaviləsi əsasında işləyənlərin** tətil etmək hüququ **yalnız qanunla nəzərdə tutulmuş hallarda məhdudlaşdırıla bilər**. Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələrində xidmət edən **hərbi qulluqçular və mülki şəxslər tətil edə bilməzlər**.

III. Fərdi və kollektiv əmək mübahisələri **qanunla** müəyyənləşdirilmiş qaydada həll edilir.

IV. Qanunla müəyyən edilmiş hallar istisna olmaqla, lokaut **qadağandır**.

M a d d ə 37 . İstirahət hüququ

I. Hər kəsin istirahət hüququ vardır.

II. **Əmək müqaviləsi ilə işləyənlərə** qanunla müəyyən edilmiş, lakin gündə 8 saatdan artıq olmayan **iş günü, istirahət və bayram günləri**, ildə **azı bir dəfə 21 təqvim günündən az olmayan ödənişli məzuniyyət** verilməsi təmin edilir.

M a d d ə 38 . Sosial təminat hüququ

I. **Hər kəsin sosial təminat hüququ vardır**.

II. Yardıma möhtac olanlara kömək etmək ilk növbədə onların **ailə üzvlərinin borcudur**.

III. **Hər kəs**

- qanunla müəyyən edilmiş yaş həddinə çatdıqda(pensiya)
- xəstəliyinə,
- əlilliyinə,
- ailə başçısını itirdiyinə,
- əmək qabiliyyətini itirdiyinə,
- işsizliyə görə
- və qanunla nəzərdə tutulmuş digər hallarda

sosial təminat hüququna malikdir.

IV. Təqaüdlərin və sosial müavinətlərin minimum məbləği **qanunla** müəyyən edilir.

V. **Dövlət** xeyriyyəçilik fəaliyyətinin, könüllü sosial sığortanın və sosial təminatın başqa növlərinin inkişafı üçün **imkanlar yaradır.**

M a d d ə 39. Sağlam ətraf mühitdə yaşamaq hüququ

I. Hər kəsin sağlam ətraf mühitdə yaşamaq hüququ vardır.

II. Hər kəsin ətraf mühitin **əsl vəziyyəti** haqqında məlumat toplamaq və ekoloji hüquqpozma ilə əlaqədar onun **sağlamlığına və əmlakına** vurulmuş zərərin əvəzini almaq hüququ vardır.

III. Heç kəs ətraf mühitə, təbii ehtiyatlara **qanunla müəyyən edilmiş hədlərdən artıq təhlükə törədə və ya zərər vura bilməz.**

IV. **Dövlət** ekoloji tarazlığın saxlanılmasına, **yabanı** bitkilərin və **vəhşi** heyvanların **qanunla müəyyən edilmiş növlərinin qorunmasına təminat verir.**

M a d d ə 40. Mədəniyyət hüququ

I. Hər kəsin mədəni həyatda **iştirak etmək**, mədəniyyət təsisatlarından və mədəni sərvətlərdən **istifadə etmək hüququ vardır.**

II. Hər kəs **tarixi, mədəni və mənəvi irsə** hörmətlə yanaşmalı, ona qayğı göstərməli, **tarix və mədəniyyət abidələrini qorumalıdır.**

M a d d ə 41. Sağlamlığın qorunması hüququ

I. Hər kəsin sağlamlığını qorumaq və tibbi yardım almaq hüququ vardır.

II. **Dövlət** müxtəlif **mülkiyyət növləri əsasında** fəaliyyət göstərən

- səhiyyənin bütün növlərinin inkişafı üçün **zəruri tədbirlər görür,**
- sanitariya-epidemiologiya salamatlığına **təminat verir,**
- tibbi sığortanın müxtəlif növləri üçün **imkanlar yaradır.**

III. İnsanların həyatı və sağlamlığı üçün təhlükə törədən faktları və halları **gizlədən vəzifəli şəxslər qanun əsasında** məsuliyyətə cəlb edilirlər.

M a d d ə 42. Təhsil hüququ(yalnız vətəndaşın hüququ)

I. **Hər bir vətəndaşın** təhsil almaq hüququ vardır.

- II. Dövlət **pulsuz icbari ümumi orta** təhsil almaq hüququnu təmin edir.
- III. Təhsil sisteminə **dövlət** tərəfindən nəzarət edilir.
- IV. Maddi vəziyyətdən **asılı olmayaraq** istedadlı şəxslərin təhsili davam etdirməsinə **dövlət zəmanət verir**.
- V. Dövlət **minimum** təhsil standartlarını müəyyən edir.

M a d d ə 43 . Mənzil hüququ

- I. Heç kəs yaşadığı mənzildən **qanunsuz** məhrum edilə bilməz.
- II. **Dövlət** yaşayış binalarının və evlərin tikintisinə **rəvac verir**, insanların mənzil hüququnu gerçəkləşdirmək üçün **xüsusi tədbirlər görür**.

M a d d ə 44 . Milli mənsubiyyət hüququ

- I. **Hər kəsin** milli mənsubiyyətini qoruyub saxlamaq hüququ vardır.
- II. Heç kəs milli mənsubiyyətini dəyişdirməyə **məcbur edilə bilməz**.

M a d d ə 45 . Ana dilindən istifadə hüququ

- I. **Hər kəsin** ana dilindən istifadə etmək hüququ vardır. Hər kəsin **istədiyi dildə** tərbiyə və təhsil almaq, yaradıcılıqla məşğul olmaq hüququ vardır.
- II. Heç kəs ana dilindən istifadə hüququndan **məhrum edilə bilməz**.

M a d d ə 46 . Şərəf və ləyaqətin müdafiəsi hüququ

- I. Hər kəsin öz şərəf və ləyaqətini müdafiə etmək hüququ vardır.
- II. **Şəxsiyyətin ləyaqəti dövlət tərəfindən qorunur**. **Heç bir hal şəxsiyyətin ləyaqətinin alçaldılmasına əsas verə bilməz**.
- III. Heç kəsə **işgəncə və əzab** verilə bilməz. Heç kəs insan ləyaqətini alçaldan **rəftara və ya cəzaya** məruz qala bilməz. **Özünün könüllü razılığı olmadan** heç kəsin üzərində tibbi, elmi və başqa təcrübələr aparıla bilməz.

M a d d ə 47 . Fikir və söz azadlığı

- I. Hər kəsin fikir və söz azadlığı vardır.
- II. Heç kəs öz fikir və əqidəsini açıqlamağa və ya fikir və əqidəsindən dönməyə **məcbur edilə bilməz**.
- III. **İrqi, milli, dini, sosial və hər hansı digər meyar** əsaslanan ədavət və düşmənçilik oyadan təşviqata və təbliğata **yol verilmir**.

M a d d ə 48 . Vicdan azadlığı

- I. Hər kəsin vicdan azadlığı vardır.

II. Hər kəsin dinə münasibətini müstəqil müəyyənləşdirmək, hər hansı dinə **təkbaşına və ya başqaları ilə birlikdə** etiqad etmək, yaxud heç bir dinə etiqad etməmək, dinə münasibəti ilə bağlı əqidəsini ifadə etmək və yaymaq **hüququ vardır.**

III. Dini mərasimlərin yerinə yetirilməsi, **ictimai qaydanı pozursa və ya ictimai əxlaqa zidd deyildirsə, sərbəstdir.**

IV. **Dini etiqad və əqidə** hüquq pozuntusuna bəraət qazandırmır.

V. Heç kəs öz dini etiqadını və əqidəsini ifadə etməyə (nümayiş etdirməyə), dini mərasimləri yerinə yetirməyə və ya dini mərasimlərdə iştirak etməyə **məcbur edilə bilməz.**

M a d d ə 49 . Sərbəst toplaşmaq azadlığı

I. Hər kəsin **başqaları ilə birlikdə** sərbəst toplaşmaq azadlığı vardır.

II. Hər kəsin **başqaları ilə birlikdə müvafiq dövlət orqanlarını qabaqcadan xəbərdar etməklə, ictimai qaydanı və ya ictimai əxlaqı pozmamaq şərtilə, dinc, silahsız** yığışmaq, yığıncaqlar, mitinqlər, nümayişlər, küçə yürüşləri keçirmək, piketlər düzəltmək **hüququ vardır**

M a d d ə 50 . Məlumat azadlığı

I. Hər kəsin **istədiyi məlumatı qanuni** yolla

- axtarmaq,
- əldə etmək,
- ötürmək,
- hazırlamaq
- və yaymaq **azadlığı vardır.**

II. **Kütləvi informasiyanın azadlığına təminat verilir.** Kütləvi informasiya vasitələrində, o cümlədən mətbuatda dövlət senzurası **qadağandır.**

III. Hər kəsin kütləvi informasiya vasitələrində dərc edilən və **onun hüquqlarını pozan** və ya **mənafelərinə xələl gətirən** məlumatı təkzib etmək və ya ona cavab vermək **hüququna təminat verilir.**

M a d d ə 51 . Yaradıcılıq azadlığı

I. **Hər kəsin yaradıcılıq azadlığı vardır.**

II. Dövlət ədəbi-bədii, elmi-texniki və başqa yaradıcılıq növlərinin azad həyata keçirilməsinə təminat verir.

M a d d ə 52 . Vətəndaşlıq hüququ

- Azərbaycan dövlətinə mənsub olan,
- onunla siyasi və hüquqi bağlılığı,

- habelə qarşılıqlı hüquq və vəzifələri olan şəxs **Azərbaycan Respublikasının vətəndaşıdır.**

Azərbaycan Respublikasının ərazisində və ya Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarından doğulmuş şəxs **Azərbaycan Respublikasının vətəndaşıdır. Valideynlərindən biri** Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olan şəxs **Azərbaycan Respublikasının vətəndaşıdır.**

M a d d ə 53. Vətəndaşlıq hüququnun təminatı

I. **Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı**(~~heç bir halda~~)Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığından (onun qanunla müəyyən edilmiş itirilmə halları istisna olmaqla) **məhrum edilə bilməz.**

II. Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı **heç bir halda** Azərbaycan Respublikasından **qovula və ya xarici dövlətə verilə bilməz.**

III. **Azərbaycan Respublikası** onun ərazisindən kənarında müvəqqəti və ya daimi yaşayan Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının **hüquqi müdafiəsinə təminat verir** və **onlara hamilik edir.**

M a d d ə 54. Cəmiyyətin və dövlətin siyasi həyatında iştirak hüququ(**yalnız vətəndaşın hüququ**)

I. **Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının** cəmiyyətin və dövlətin siyasi həyatında **maneəsiz** iştirak etmək hüququ vardır.

II. Dövlətə qarşı qiyama və ya dövlət çevrilişinə müstəqil müqavimət göstərmək **Azərbaycan Respublikasının hər bir vətəndaşının hüququdur.**

M a d d ə 55. Dövlətin idarə olunmasında iştirak etmək hüququ(**yalnız vətəndaşın hüququ**)

I. **Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının** dövlətin idarə olunmasında iştirak etmək hüququ vardır. Bu hüququ onlar **bilavasitə və ya nümayəndələri** vasitəsilə həyata keçirə bilirlər.

II. Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları dövlət orqanlarında qulluq etmək imkanına malikdirlər. **Dövlət orqanlarının vəzifəli şəxsləri Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları** sırasından **təyin edilirlər.** Əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər dövlət qulluğuna **qanunla** müəyyənləşdirilmiş qaydada qəbul edilə bilirlər.

M a d d ə 56. Seçki hüququ(**yalnız vətəndaşın hüququ**)

I. **Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının** dövlət orqanlarına **seçmək** və **seçilmək**, habelə **referendumda iştirak etmək** hüququ vardır.

II. Məhkəmənin qərarı ilə fəaliyyət qabiliyyətsizliyi təsdiq olunmuş şəxslərin **seçkilərdə, habelə referendumda iştirak etmək hüququ yoxdur.**

III.

- Hərbi qulluqçuların,
- hakimlərin(~~həkimlər~~)
- dövlət məmurlarının,
- din xadimlərinin,
- məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş hökmü ilə azadlıqdan **məhrum edilmiş şəxslərin,**
- bu **Konstitusiyada və qanunda** nəzərdə tutulan digər şəxslərin **seçilmək hüququ** qanunla məhdudlaşdırıla bilər.

M a d d ə 57. **Müraciət etmək hüququ(yalnız vətəndaşın hüququ)**

I. **Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının** dövlət orqanlarına

- şəxsən müraciət etmək,
- habelə **fərdi və kollektiv yazılı** müraciətlər göndərmək hüququ vardır.

Hərbi qulluqçular bu hüquqdan yalnız fərdi qaydada istifadə edə bilərlər. Hər bir müraciətə **qanunla müəyyən edilmiş qaydada** və müddətlərdə **yazılı** cavab verilməlidir.

II. **Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının** dövlət orqanlarının və onların vəzifəli şəxslərinin, siyasi partiyaların, həmkarlar ittifaqlarının və digər ictimai birliklərin, habelə ayrı-ayrı vətəndaşların fəaliyyətini və ya işini **tənqid etmək hüququ vardır.** **Tənqidə görə təqib qadağandır.** Təhqir və böhtan **tənqid sayıla bilməz.**

M a d d ə 58. **Birləşmək hüququ**

I. Hər kəsin **başqaları ilə** birləşmək hüququ vardır.

II. Hər kəs istənilən birlik, o cümlədən siyasi partiya, həmkarlar ittifaqı və digər ictimai birlik yaratmaq və ya mövcud birliyə daxil olmaq hüququna malikdir. **Bütün birliklərin sərbəst fəaliyyətinə təminat verilir.**

III. Heç kəs hər hansı birliyə daxil olmağa və onun üzvlüyündə qalmağa məcbur edilə bilməz.

IV. Azərbaycan Respublikasının **bütün ərazisində** və ya **hər hansı hissəsində**

- **qanuni dövlət hakimiyyətini zorla devirmək məqsədi,**
- **cinayət hesab edilən digər məqsədlər güdən**
- **və ya cinayətkar üsullardan istifadə edən birliklər qadağandır.**

Konstitusiyanı və qanunları pozan birliklərin fəaliyyətinə **yalnız məhkəmə qaydasında xitam verilə bilər.**

M a d d ə 59. **Azad sahibkarlıq hüququ**

I. Hər kəs öz imkanlarından, qabiliyyətindən və əmlakından sərbəst istifadə edərək **təkbaşına və ya başqaları** ilə birlikdə azad sahibkarlıq fəaliyyəti və ya **qanunla qadağan edilməmiş** digər iqtisadi fəaliyyət növü ilə məşğul ola bilər.

II. **Dövlət** sahibkarlıq sahəsində **yalnız dövlət maraqlarının, insan həyatının və sağlamlığının** müdafiəsi ilə bağlı **tənzimləməni həyata keçirir**.

Maddə 60. Hüquq və azadlıqların inzibati və məhkəmə təminatı

I. Hər kəsin hüquq və azadlıqlarının **inzibati qaydada və məhkəmədə** müdafiəsinə təminat verilir.

II. Hər kəsin hüququ var ki, onun işinə **qərəzsiz yanaşılısın** və həmin işə inzibati icraat və məhkəmə prosesində **ağlabatan müddətdə** baxılısın.

III. Hər kəsin inzibati icraat və məhkəmə prosesində **dinlənilmək** hüququ vardır.

IV. **Hər kəs** dövlət orqanlarının, siyasi partiyaların, hüquqi şəxslərin, bələdiyyələrin və vəzifəli şəxslərin hərəkətlərindən və hərəkətsizliyindən inzibati qaydada və məhkəməyə **şikayət edə bilər**.

Maddə 61. Hüquqi yardım almaq hüququ

I. Hər kəsin **yüksək keyfiyyətli** hüquqi yardım almaq hüququ vardır.

II. **Qanunla nəzərdə tutulmuş hallarda hüquqi yardım ödənişsiz, dövlət hesabına göstərilir**.

III. **Hər bir şəxsin** səlahiyyətli dövlət orqanları tərəfindən tutulduğu, həbsə alındığı, cinayət törədilməsində **ittiham olunduğu andan** müdafiəçinin köməyindən istifadə etmək hüququ vardır.

Maddə 62. Məhkəmə aidiyyətinin dəyişdirilməsinə yol verilməməsi

Hər kəsin onun işinə **qanunla** müəyyən edilmiş məhkəmədə baxılması hüququ vardır. **Şəxsin razılığı olmadan** onun işinə başqa məhkəmədə baxılmasına yol verilmir.

Maddə 63. Təqsirsizlik prezumpsiyası(əksi sübut olunana qədər qüvvədə olan həqiqət)

I. **Hər kəsin təqsirsizlik prezumpsiyası hüququ vardır**. Cinayətin törədilməsində təqsirləndirilən **hər bir şəxs**,

- onun təqsiri qanunla nəzərdə tutulan qaydada sübuta yetirilməyibsə
- və bu barədə məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş hökmü yoxdursa, **təqsirsiz sayılır**.

II. Şəxsin təqsirli olduğuna **əsaslı şübhələr varsa**, onun təqsirli bilinməsinə yol verilmir.

III. Cinayətin törədilməsində təqsirləndirilən şəxs özünün təqsirsizliyini sübuta yetirməyə **börlü deyildir.**

IV. Ədalət mühakiməsi həyata keçirilərkən **qanunu pozmaqla əldə edilmiş sübutlardan istifadə oluna bilməz.**

V. Məhkəmənin hökmü olmasa, **kimsə cinayətdə təqsirli sayıla bilməz.**

M a d d ə 64. Bir cinayətə görə təkrarən məhkum etməyə yol verilməməsi

Heç kəs **bir cinayətə görə təkrarən** məhkum edilə bilməz.(**eyni cinayəti təkrar törətmə halı ilə qarışdırmayın**)

M a d d ə 65. Məhkəməyə təkrar müraciət hüququ

Məhkəmənin məhkum etdiyi **hər bir şəxsin**

- öz barəsində çıxarılmış hökmə qanunla nəzərdə tutulan qaydada **yuxarı məhkəmədə** yenidən baxılması,
- habelə özünün əfv edilməsi
- və cəzasının yüngülləşdirilməsi haqqında müraciət etmək hüququ vardır.

M a d d ə 66. Qohumların əleyhinə ifadə verməyə məcbur etməyə yol verilməməsi

Heç kəs

- özünə,
- arvadına (ərinə),
- övladlarına,
- valideynlərinə,
- qardaşına,
- bacısına qarşı ifadə verməyə **məcbur edilə bilməz.** Əleyhinə ifadə verilməsi məcburi olmayan qohumların tam siyahısı **qanunla** müəyyən edilir.

M a d d ə 67. Tutulan, həbsə alınan və cinayət törədilməsində təqsirləndirilən şəxslərin hüquqları

I. Səlahiyyətli dövlət orqanlarının tutduğu

II. , həbsə aldığı, cinayət törədilməsində təqsirləndirdiyi **hər bir şəxsə dərhal** onun hüquqları bildirilir və tutulmasının, həbsə alınmasının və cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsinin səbəbləri izah edilir.

II. Cinayət törədilməsində təqsirləndirilən **hər bir şəxs** məhkum edilməzdən **əvvəl** dinlənilməlidir.

M a d d ə 68. Özbaşınalıqdan müdafiə və vicdanlı davranış hüququ

I. Hər kəsin dövlət orqanlarının ona münasibətdə özbaşınalığı **istisna edən vicdanlı davranışına hüququ vardır.**

II. Cinayət, habelə hakimiyyətdən sui-istifadə nəticəsində zərər çəkmiş şəxsin hüquqları **qanunla** qorunur. **Zərər çəkmiş şəxsin** ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsində iştirak etmək və ona vurulmuş zərərin ödənilməsinə tələb etmək hüququ vardır.

III. Hər kəsin **dövlət orqanlarının, yaxud onların vəzifəli şəxslərinin qanuna zidd hərəkətləri və ya hərəkətsizliyi nəticəsində vurulmuş zərərin dövlət tərəfindən ödənilməsi hüququ vardır.**

IV. **Dövlət, dövlət qulluqçuları ilə birlikdə,** dövlət qulluqçularının qanuna zidd hərəkətləri və hərəkətsizliyi nəticəsində insan hüquq və azadlıqlarına dəymiş ziyanı görə və onların təminatının pozulmasına görə **mülki** məsuliyyət daşıyır.

M a d d ə 69. Əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin hüquqları

I. Əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər Azərbaycan Respublikasında olarkən, **qanunla** və ya **Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilə ilə başqa hal nəzərdə tutulmayıbsa,** Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları ilə bərabər bütün hüquqlardan istifadə edə bilər və bütün vəzifələri **yerinə yetirməlidirlər.**

II. Azərbaycan Respublikası ərazisində daimi yaşayan və ya müvəqqəti qalan əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin hüquq və azadlıqları **yalnız beynəlxalq hüquq normalarına** və Azərbaycan Respublikasının **qanunlarına** uyğun olaraq **məhdudlaşdırıla bilər.**

M a d d ə 70. Siyasi sığınacaq hüququ

I. **Hamılıqla qəbul edilmiş beynəlxalq hüquq normalarına uyğun olaraq Azərbaycan Respublikası** əcnəbilərə və vətəndaşlığı olmayan şəxslərə siyasi sığınacaq verir.

II. Siyasi əqidəsinə görə, habelə Azərbaycan Respublikasında cinayət sayılmayan əmələ görə təqib edilən şəxslərin başqa dövlətə verilməsinə **yol verilmir.**

M a d d ə 71. İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təminatı

I. Konstitusiyada təsbit edilmiş insan və vətəndaş hüquqlarını və azadlıqlarını **gözləmək və qorumaq qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının borcudur.**

II. İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının həyata keçirilməsini **heç kəs məhdudlaşdırma bilməz.**

Hər kəsin hüquq və azadlıqları

- bu Konstitusiyada və qanunlarda müəyyən edilmiş əsaslarla,
- habelə digərlərinin hüquq və azadlıqları ilə **məhdudlaşır. Hüquq və azadlıqların məhdudlaşdırılması dövlət tərəfindən gözlənilən nəticəyə mütənasib olmalıdır.**

III. Müharibə, hərbi vəziyyət və fəvqəladə vəziyyət, habelə səfərbərlik elan edilərkən insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının həyata keçirilməsi **Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq öhdəliklərini nəzərə almaq şərti** ilə **qismən və müvəqqəti** məhdudlaşdırıla bilər. Həyata keçirilməsi məhdudlaşdırılan hüquq və azadlıqlar haqqında **əhaliyə qabaqcadan** məlumat verilir.

IV. **Heç bir halda heç kəs din, vicdan, fikir və əqidəsini açıqlamağa məcbur edilə bilməz və bunlara görə təqsirləndirilə bilməz.**

V. Bu Konstitusiyanın **heç bir müddəəsi** insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının ləğvinə yönəldilmiş müddəə kimi **təfsir edilə bilməz.**

VI. Azərbaycan Respublikası ərazisində **insan və vətəndaş hüquqları və azadlıqları birbaşa qüvvədədir.** (birbaşa hüquqi qüvvədədir)

VII. İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının pozulması ilə əlaqədar mübahisələri **məhkəmələr** həll edir.

VIII. Heç kəs törədildiyi zaman hüquq pozuntusu sayılmayan əmələ görə məsuliyyət daşımır. Hüquq pozuntusu törədildikdən sonra yeni qanunla bu cür hərəkətlərə görə **məsuliyyət aradan qaldırılmışsa** və ya **yüngülləşdirilmişsə**, **yeni qanun tətbiq edilir.**

IX. **Hər kəs qanunla qadağan olunmayan hərəkətləri edə bilər və heç kəs qanunla nəzərdə tutulmayan hərəkətləri etməyə məcbur edilə bilməz.**

X. **Dövlət orqanları yalnız bu Konstitusiya əsasında**, qanunla müəyyən edilmiş qaydada və hüdudlarda fəaliyyət göstərə bilərlər.

IV fəsil

VƏTƏNDAŞLARIN ƏSAS VƏZİFƏLƏRİ

M a d d ə 72 . Vətəndaşların vəzifələrinin əsası

I. **Dövlət və cəmiyyət** qarşısında **hər bir şəxs** onun hüquq və azadlıqlarından bilavasitə irəli gələn **vəzifələr daşıyır.** Hər kəsin üzərinə vəzifələr **yalnız bu Konstitusiya ilə və ya qanunla qoyula bilər.**

II. **Hər bir şəxs**

- Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına əməl etməli,
- başqa şəxslərin hüquq və azadlıqlarına hörmət bəsləməli,
- qanunla müəyyən edilmiş digər vəzifələri yerinə yetirməlidir.

III. **Qanunu bilməmək məsuliyyətdən azad etmir.**

M a d d ə 73 . Vergilər və başqa dövlət ödənişləri

I. Qanunla müəyyən edilmiş vergiləri və başqa dövlət ödənişlərini **tam həcmdə və vaxtında ödəmək hər bir kəsin borcudur.**

II. **Heç kəs** qanunla nəzərdə tutulmuş əsaslar olma~~n~~dan və qanunda göstərilmiş həcmdən **əlavə** vergilər və başqa dövlət ödənişləri ödəməyə məcbur edilə bilməz.

M a d d ə 74 . Vətənə sədaqət

I. **Vətənə sədaqət müqəddəsdir.**

II. Vəzifəyə **seçilmə və ya təyinat yolu ilə** qanunvericilik, icra və ya məhkəmə hakimiyyəti orqanlarında işləyən şəxslər öz vəzifələrini **dürüst və layiqincə** yerinə **yetirməməyə görə** məsuliyyət daşıyırlar və **qanunla müəyyən edilmiş hallarda and içirlər.**

III. **Vəzifəyə seçilmə və ya təyinat yolu** ilə qanunvericilik, icra və ya məhkəmə hakimiyyəti orqanlarında işləyən, **Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasına sadıq qalacağına and içmiş** şəxs **dövlətə qarşı cinayətdə(1)**, o cümlədən **dövlətə qarşı qiyamda(2)** və ya **dövlət çevrilişində ittiham(3)** edilibsə və bu ittiham əsasında **məhkum olunubsa, həmin vəzifədən getmiş sayılır və bir daha bu vəzifəni tuta bilməz.**

M a d d ə 75 . Dövlət rəmzlərinə hörmət

I. **Hər bir vətəndaş** Azərbaycan Respublikasının dövlət rəmzlərinə - bayrağına, gerbinə və himninə hörmət etməlidir.

II. Dövlət rəmzlərinə hörmətsizliyin nümayiş etdirilməsi **qanunla** müəyyən edilmiş məsuliyyətə səbəb olur.

M a d d ə 76 . Vətəni müdafiə

I. Vətəni müdafiə **hər bir vətəndaşın** borcudur.

Qanunla müəyyən edilmiş qaydada vətəndaşlar hərbi xidmət keçirlər.

II. Vətəndaşların əqidəsi həqiqi hərbi xidmət keçməyə **ziddirsə**, qanunla müəyyən edilmiş hallarda həqiqi hərbi xidmətin **alternativ xidmətlə əvəz olunmasına yol verilir.**

M a d d ə 77 . Tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunması

Tarix və mədəniyyət abidələrini qorumaq **hər bir şəxsin borcudur.**

M a d d ə 78 . Ətraf mühitin qorunması

Ətraf mühitin qorunması **hər bir şəxsin borcudur.**

M a d d ə 79 . Qanuna zidd vəzifələrin icrasına yol verilməməsi

Heç kəs Azərbaycan Respublikasının **Konstitusiyasına və ya qanunlarına zidd vəzifələrin icrasına məcbur edilə bilməz.**

M a d d ə 80. Məsuliyyət

- 1)Konstitusiyanın və qanunların pozulması,
- 2)o cümlədən Konstitusiyada və qanunlarda nəzərdə tutulan hüquqlardan sui-istifadə
- 3)və ya vəzifələrin yerinə yetirilməməsi **qanunla** müəyyən edilən məsuliyyətə səbəb olur.

ÜÇÜNCÜ BÖLMƏ. DÖVLƏT HAKİMİYYƏTİ

V f ə s i l QANUNVERİCİLİK HAKİMİYYƏTİ

M a d d ə 81. Qanunvericilik hakimiyyətinin həyata keçirilməsi

Azərbaycan Respublikasında qanunvericilik hakimiyyətini Azərbaycan Respublikasının **Milli Məclisi** həyata keçirir.

M a d d ə 82. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin say tərkibi

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi **125** deputatdan ibarətdir.

M a d d ə 83. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatlarının seçkilərinin əsasları

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatları **majoritar** seçki sistemi, **ümumi, bərabər və birbaşa** seçki hüququ əsasında **sərbəst, şəxsi və gizli** səsvermə yolu ilə seçilirlər.

M a d d ə 84. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi çağırışının səlahiyyət müddəti

I. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin hər çağırışının səlahiyyət müddəti **5** ildir. Müharibə şəraitində hərbi əməliyyatların aparılması Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə seçkilərin keçirilməsini **mümkün etmədikdə** Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin **çağırışının səlahiyyət müddəti hərbi əməliyyatların sonunadək uzadılır**. Bu barədə qərar seçkilərin (referendumun) keçirilməsini təmin edən dövlət orqanının **(MSK) müraciətinə əsasən** Azərbaycan Respublikasının **Konstitusiyaya Məhkəməsi tərəfindən qəbul edilir**.

II. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin hər çağırışının seçkiləri **hər beş ildən bir noyabr ayının birinci bazar günü** keçirilir.

III. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin **deputatlarının səlahiyyət müddəti** Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin **çağırışının səlahiyyət müddəti ilə məhdudlaşır.**

IV. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatlığından çıxanların yerinə yeni seçkilər keçirilərsə, **yeni seçilən deputatın səlahiyyət müddəti deputatlıqdan çıxanın qalan səlahiyyət müddəti ilə məhdudlaşır.**

M a d d ə 85. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatlığına namizədlərə aid tələblər

I. Azərbaycan Respublikasının **seçkilərdə iştirak etmək hüququna malik(1)** olan **hər bir vətəndaşı(2) qanunla** müəyyən edilmiş qaydada Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı seçilə bilər. ~~(ali təhsil)~~

II.

1. İkili vətəndaşlığı olan,
2. başqa dövlətlər qarşısında öhdəliyi olan,
3. icra və ya məhkəmə hakimiyyəti sistemlərində qulluq edən,
4. elmi, pedaqoji və yaradıcılıq fəaliyyəti istisna olmaqla, başqa ödənişli fəaliyyətlə məşğul olan şəxslər,
5. din xadimləri,
6. fəaliyyət qabiliyyətsizliyi məhkəmə tərəfindən təsdiq edilən,
7. **ağır cinayətlərə görə məhkum olunmuş şəxslər,**
8. məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş hökmü ilə azadlıqdan məhrum etmə yerlərində cəza **çəkən** şəxslər(məhbuslar) Azərbaycan Respublikasının **Milli Məclisinə deputat seçilə bilməzlər.**

M a d d ə 86. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatlarının seçkilərinin nəticələrinin yoxlanılması və təsdiqi

Seçkilərin nəticələrinin düzgünlüyünü qanunla müəyyən olunmuş qaydada Azərbaycan Respublikasının **Konstitusiyaya Məhkəməsi** yoxlayır və təsdiq edir.

M a d d ə 87. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatlarının səlahiyyətinin bitməsi

I. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi **deputatlarının səlahiyyətləri** Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin **yeni çağırışının ilk iclas günü bitir.**

II. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatlığından çıxanların yerinə seçkilər Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin səlahiyyət müddətinin bitməsinə **120 gündən az müddət qalarsa, keçirilmir.**

III. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi 83 deputatının səlahiyyətləri təsdiq olunduqda **səlahiyyətlidir**.

M a d d ə 88. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin sessiyaları

I. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi hər il **iki növbəti yaz və payız** sessiyalarına yığılır. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 83 deputatının səlahiyyətləri təsdiq edildikdən sonra Azərbaycan Respublikası **Milli Məclisinin ilk iclası həmin gündən başlayaraq bir həftədən gec olmayaraq çağırılır**. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə seçkilərdən sonra **martın 10-dək onun 83 deputatının səlahiyyətləri təsdiq edilməzsə**, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin ilk iclasının keçirilmə vaxtını Azərbaycan Respublikasının **Konstitusiyaya Məhkəməsi müəyyən edir**.

II. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin **növbədənənar sessiyalarını**

- Azərbaycan Respublikası Prezidentinin tələbi
- **və ya** Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 42 deputatının

tələbi əsasında Azərbaycan Respublikası **Milli Məclisinin sədri(spikeri) çağırır**.

III. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin **növbədənənar sessiyasının gündəliyini** müvafiq olaraq **onun çağırılmasını tələb edənlər müəyyənləşdirir**. Bu gündəlikdəki məsələlərə baxıldıqdan sonra növbədənənar sessiyanın işi bitir.

IV. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin sessiyalarının iclasları **açıq keçirilir**.

- Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 83 deputatının **tələbi ilə**
- **və ya** Azərbaycan Respublikası Prezidentinin **təklifi ilə**

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin sessiyasının **qapalı iclası keçirilə bilər**.

M a d d ə 89. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatlığından məhrum etmə və Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatlarının səlahiyyətlərinin itirilməsi

I. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı aşağıdakı hallarda **mandatından məhrum edilir**:

- 1) seçkilər zamanı səsələrin düzgün hesablanmadığı aşkar olunduqda;
- 2) Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığından çıxdıqda və ya başqa dövlətin vətəndaşlığını qəbul etdikdə;
- 3) cinayət törətdikdə və məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş hökmü olduqda;
- 4) dövlət orqanlarında vəzifə tutduqda, din xadimi olduqda, sahibkarlıq, kommersiya və başqa ödənişli fəaliyyətlə məşğul olduqda (**elmi, pedaqoji və yaradıcılıq fəaliyyəti istisna olmaqla**);
- 5) özü imtina etdikdə;
- 6) bu Konstitusiyanın 93-cü maddəsinin III hissəsinin tələbini pozduqda(**səsvərmə hüququnu şəxsən həyata keçirmədikdə**)

7) deputat üçün **qanunla** müəyyən edilmiş etik davranış qaydalarını **kobud** surətdə pozduqda.

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatlığından məhrumetmə haqqında qərar **qanunla müəyyən edilmiş qaydada** qəbul edilir.(**ama qəbul edilən qərardı**)

II. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatları

- öz səlahiyyətlərini **daimi** icra edə bilmədikdə
- və **qanunda nəzərdə tutulmuş digər hallarda**

onların səlahiyyətləri itirilir. Müvafiq qərarın **qəbul edilmə qaydası qanunla** müəyyən edilir. (**ama qəbul edilən qərardı**)

M a d d ə 90. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatlarının toxunulmazlığı

I. **Səlahiyyət müddəti ərzində** Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatının **şəxsiyyəti toxunulmazdır**. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı səlahiyyət müddəti ərzində **cinayət başında yaxalanma hallarından başqa**

- cinayət məsuliyyətinə cəlb edilə bilməz,
- tutula bilməz,
- onun barəsində məhkəmə qaydasında inzibati tənbeh tədbirləri tətbiq edilə bilməz,
- axtarışa məruz qala bilməz,
- şəxsi müayinə edilə bilməz.

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı cinayət başında yaxalanarsa, tutula bilər. Belə olduqda Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatını **tutan orqan** bu barədə **dərhal** Azərbaycan Respublikasının **Baş prokuroruna** xəbər verməlidir.

II. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin **deputatının toxunulmazlığına** yalnız Azərbaycan Respublikası **Baş prokurorunun təqdimatına əsasən** Azərbaycan Respublikası **Milli Məclisinin qərarı ilə xitam verilə bilər**.

M a d d ə 91. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatının məsuliyyətə cəlb olunmasına qoyulan qadağanlar

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatları Azərbaycan Respublikası Milli Məclisindəki **fəaliyyətinə, səsverməyə və söylədiyi fikrə görə** məsuliyyətə cəlb oluna bilməzlər. **Razılığı olmadan** onlardan bu hallarla əlaqədar **izahat, ifadə tələb edilə bilməz**.

M a d d ə 92. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin işinin təşkili

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi

- öz iş qaydasını **müəyyən edir**
- Milli Məclisin müvafiq orqanlarını, Hesablama Palatası **yaradır**
- o cümlədən öz sədrini və onun müavinlərini **seçir**,
- komitələr(15 komitə) və komissiyalar(2 komissiya) **təşkil edir**,

M a d d ə 93 . Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin aktları

I. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi öz səlahiyyətlərinə aid məsələlər üzrə **Konstitusiya qanunları, qanunlar** və **qərarlar** qəbul edir.

II. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisində Konstitusiya qanunları, qanunlar və qərarlar bu **Konstitusiya ilə nəzərdə tutulmuş qaydada qəbul edilir**.

III. **Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatları səsvermə hüququnu şəxsən həyata keçirirlər.**

IV. **Qanunlarda** və Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin **qərarlarında** icra hakimiyyəti və məhkəmə orqanlarına konkret tapşırıqlar nəzərdə tutula bilməz.

M a d d ə 94 . Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin müəyyən etdiyi ümumi qaydalar(**yalnız qanun qəbul edir**)

I. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi aşağıdakı məsələlərə dair **ümumi qaydalar** müəyyən edir:

1) bu Konstitusiyada təsbit edilmiş insan və vətəndaş hüquqlarından və azadlıqlarından istifadə, bu hüquqların və azadlıqların dövlət təminatı;

2) Azərbaycan Respublikası Prezidentinin seçkiləri;(83)

3) Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə seçkilər və Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatlarının statusu;(83)

4) referendum;(83)

5) məhkəmə quruluşu və hakimlərin statusu; prokurorluq; vəkillik və notariat;

6) məhkəmə icraatı, məhkəmə qərarlarının icrası;

7) bələdiyyələrə seçkilər və bələdiyyələrin statusu;

8) fəvqəladə vəziyyət rejimi; hərbi vəziyyət rejimi;

9) dövlət təltifləri;

10) fiziki və hüquqi şəxslərin statusu;

11) mülki hüquq obyektləri;

12) əqdlər, mülki müqavilələr, nümayəndəlik və vərəsəlik;

13) mülkiyyət hüququ, o cümlədən dövlət, xüsusi və bələdiyyə mülkiyyətinin hüquqi rejimi, əqli mülkiyyət hüququ; digər əşya hüquqları; öhdəlik hüququ;

14) ailə münasibətləri, o cümlədən himayəçilik və qəyyumluq;

15) maliyyə fəaliyyətinin əsasları, vergilər, rüsumlar və ödənişlər;

16) əmək münasibətləri və sosial təminat;

17) cinayətlərin və başqa hüquq pozuntularının müəyyən edilməsi, onların törədilməsinə görə məsuliyyətin təyin edilməsi;(63)

18) müdafiə və hərbi qulluq;

- 19) dövlət qulluğu;
- 20) təhlükəsizliyin əsasları;
- 21) ərazi quruluşu; dövlət sərhədi rejimi;
- 22) beynəlxalq müqavilələrin təsdiqi və ləğvi;(63)
- 23) rabitə və nəqliyyat işi;
- 24) statistika, metrologiya və standartlar;
- 25) gömrük işi;
- 26) ticarət işi və birja fəaliyyəti;
- 27) bank işi, mühasibat, sığorta.

II. Bu maddənin **2, 3, 4-cü bəndlərində göstərilən məsələlərə dair qanunlar 83 səs çoxluğu ilə, qalan məsələlərə dair qanunlar isə 63 səs çoxluğu ilə qəbul edilir.**

III. Bu maddənin **I hissəsinə Konstitusiya qanunu ilə əlavələr edilə bilər.**

M a d d ə 95. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin həll etdiyi məsələlər(Həm qanun, həm qərar qəbul edir)

I. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin səlahiyyətinə aşağıdakı məsələlərin həlli aiddir:

- 1) **Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin işinin təşkili;(63 qanun)**
- 2) **Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təqdimatı ilə Azərbaycan Respublikası diplomatik nümayəndəliklərinin təsis edilməsi; ;(63 qanun)**
- 3) **inzibati ərazi bölgüsü; ;(63 qanun)**
- 4) **dövlətlərarası və Azərbaycan Respublikasının qanunlarından fərqli qaydalar nəzərdə tutan hökumətlərarası müqavilələrin təsdiq və ləğv edilməsi(ratifikasiya); ;(63 qanun)**
- 5) **Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təqdimatına əsasən Azərbaycan Respublikası dövlət büdcəsinin təsdiq edilməsi və onun icrasına nəzarət; ;(63 qanun)**
- 6) **Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təqdimatı ilə Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinin seçilməsi;(83 qərar)**
- 7) Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təqdimatına əsasən Azərbaycan Respublikasının hərbi doktrinasının təsdiqi;
- 8) bu Konstitusiyada nəzərdə tutulmuş hallarda Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanlarının təsdiqi(**fövqaladə vəziyyət və hərbi vəziyyətlə bağlı**)
- 9) Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təqdimatına əsasən Azərbaycan Respublikasının Baş nazirinin vəzifəyə **təyin edilməsinə razılıq verilməsi;**
- 10) Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təqdimatına əsasən Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsi, Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi və Azərbaycan Respublikası apellyasiya məhkəmələri hakimlərinin təyin edilməsi;
- 11) Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin təqdimatına əsasən Azərbaycan Respublikası Baş prokurorunun **vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edilməsinə razılıq verilməsi;**

12) Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin təqdimatına əsasən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin **impichment** qaydasında vəzifədən kənarlaşdırılması;(95 səs çoxluğu qərar)

13);

- Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təqdimatına əsasən Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi, Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi və Azərbaycan Respublikası apellyasiya məhkəmələri hakimlərinin vəzifədən kənarlaşdırılması(83 qərar)
- Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təqdimatına əsasən digər məhkəmə hakimlərinin (ümumi və ixtisaslaşdırılmış)vəzifədən kənarlaşdırılması(63 qərar)

14) Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə etimad məsələsinin həll edilməsi;

15) Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təqdimatına əsasən Azərbaycan Respublikası **Mərkəzi Bankı İdarə Heyəti üzvlərinin vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edilməsi;**

16) Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təqdimatına əsasən Azərbaycan Respublikası **Silahlı Qüvvələrinin təyinatı ilə bağlı olmayan vəzifələrin icrasına cəlb edilməsinə razılıq verilməsi;**

17) Azərbaycan Respublikası Prezidentinin **müraciətinə əsasən müharibə elan edilməsinə və sülh bağlanmasına razılıq verilməsi;**

18) referendum təyin edilməsi;(edir)

19) amnistiya.

20) bələdiyyələrin hesabatlarının dinlənilməsi.

II. **Bu maddənin 1-5-ci bəndlərində göstərilən məsələlərə dair 63 səs çoxluğu ilə qanunlar**, qalan məsələlərə dair isə, bu Konstitusiyada başqa qayda nəzərdə tutulmayıbsa, eyni qaydada qərarlar qəbul edilir.

III. Bu Konstitusiyada Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin səlahiyyətlərinə aid edilən

- digər məsələlərə,
- Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin işinin təşkili ilə əlaqədar məsələlərə,
- Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin münasibətinin bildirilməsi zəruri olan məsələlərə dair də **qərarlar** qəbul edilir.

IV. Bu maddənin I hissəsinə **Konstitusiyaya qanunu ilə əlavələr edilə bilər.**

M a d d ə 9 6 . **Qanunvericilik təşəbbüsü hüququ**

I. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisində qanunvericilik təşəbbüsü hüququ (qanun layihələrini və başqa məsələləri Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin müzakirəsinə təqdim etmək hüququ)

1. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatlarına,
2. Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə,

3. Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinə,
4. Azərbaycan Respublikasının seçki hüququ olan 40 min vətəndaşına,
5. Azərbaycan Respublikasının Prokurorluğuna
6. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisinə **mənsubdur.**

II. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin, Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin, Azərbaycan Respublikasının seçki hüququ olan 40 min vətəndaşının, Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun və Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin **qanunvericilik təşəbbüsü qaydasında** Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin müzakirəsinə verdiyi qanun və ya qərar layihələri **müzakirəyə təqdim olunmuş şəkildə çıxarılır və səsə qoyulur.**

III. Belə qanun və ya qərar layihələrində **dəyişikliklər** qanunvericilik təşəbbüsü hüququndan istifadə edən **subyektin razılığı ilə edilə bilər.**

V. Qanunvericilik təşəbbüsü qaydasında

1. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin,
2. Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin,
3. Azərbaycan Respublikasının seçki hüququ olan 40 min vətəndaşının,
4. Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun
5. Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinə təqdim etdiyi **qanun və ya qərar layihələri iki ay ərzində səsə qoyulur.**

VI. Qanun və ya qərar layihəsini

1. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti,
2. Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsi,
3. Azərbaycan Respublikasının Prokurorluğu
4. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisi **təcili elan edibsə, bu müddət 20 gün təşkil edir.**

VI. Azərbaycan Respublikasının seçki hüququ olan 40 min vətəndaşının qanunvericilik təşəbbüsü hüququndan istifadə etməsi qaydası **qanunla** müəyyən edilir.

VII. Qanun və qərar layihələri **əsaslandırılmalı** və **onların qəbul edilməsinin məqsədləri** göstərilməlidir.

M a d d ə 97. Qanunların imzalanmaq üçün təqdim olunması müddəti

I. **Qanunlar(qərar)** qəbul **edildiği gündən 14 gün müddətində** Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə imzalanmaq üçün təqdim edilir.

II. **Təcili elan olunan qanun(qərar)** layihəsi Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə imzalanmaq üçün **qəbul edildiği gündən 24 saat ərzində** təqdim edilir.

M a d d ə 98. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin aktlarının qüvvəyə minməsi

Qanunun və Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin **qərarının özündə başqa qayda nəzərdə tutulmayıbsa**, qanun və qərar **dərc edildiyi gündən** qüvvəyə minir.

Maddə 98¹. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin buraxılması

I.

1. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin eyni çağırışı **bir il ərzində iki** dəfə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə etimadsızlıq göstərdikdə
2. Azərbaycan Respublikası **Konstitusiya Məhkəməsinin**, Azərbaycan Respublikası **Ali Məhkəməsinin** və Azərbaycan Respublikası **Mərkəzi Bankı İdarə Heyətinin kollegial fəaliyyəti üçün zəruri olan** sayda üzvlüyə namizədləri Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən **iki dəfə təqdim edildikdən sonra**, **qanunla müəyyən edilmiş müddətdə təyin etmədikdə**,
3. habelə bu Konstitusiyanın 94-cü və 95-ci maddələrində, 96-cı maddəsinin **II, III, IV və V** hissələrində, 97-ci maddəsində göstərilən vəzifələrini **aradan qaldırıla bilməyən səbəblər üzündən icra etmədikdə**, **Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisini buraxır.**

II. **Növbədən kənar** seçkilərdə seçilən Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin çağırışının səlahiyyət müddəti **beş ildən az ola bilər**. Bu halda Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə növbəti seçkilər növbədən kənar seçkilərdə seçilən Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin çağırışının səlahiyyət müddətinin **beşinci ilinin noyabr ayının birinci bazar günü** keçirilir.

VI fəsil İCRA HAKİMİYYƏTİ

Maddə 99. İcra hakimiyyətinin mənsubiyyəti

Azərbaycan Respublikasında icra hakimiyyəti Azərbaycan Respublikasının **Prezidentinə mənsubdur**.

Maddə 100. Azərbaycan Respublikasının Prezidentliyinə namizədlərə aid tələblər

1. Azərbaycan Respublikasının ərazisində 10 ildən **artıq daimi** yaşayan,
2. seçkilərdə iştirak etmək hüququna malik olan,
3. o cümlədən **ağır cinayətə** görə məhkum olunmayan,
4. başqa dövlətlər qarşısında öhdəliyi olmayan,
5. ali təhsilli,

6. ikili vətəndaşlığı olmayan Azərbaycan Respublikasının **vətəndaşı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçilə bilər.**

M a d d ə 1 0 1 . Azərbaycan Respublikası Prezidenti seçkilərinin əsasları

I. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti **ümumi, bərabər və birbaşa** seçki hüququ əsasında, **sərbəst, şəxsi və gizli** səsvermə yolu ilə **7 il müddətinə** seçilir. **Azərbaycan Respublikasının Prezidenti növbədənənar Azərbaycan Respublikası Prezidenti seçkilərini elan edə bilər.**

II. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti səsvermədə iştirak edənlərin **yarısından çoxunun səs çoxluğu(50%+1)** ilə seçilir.

III. Bu səs çoxluğu səsvermənin birinci dövrəsində **toplanmayıbsa**, səsvermə günündən sonra **ikinci bazar günü** səsvermənin ikinci dövrəsi keçirilir. İkinci dövrdə ancaq birinci dövrdə **ən çox səs toplamış iki namizəd**, yaxud **ən çox səs toplamış və öz namizədliyini geri götürmüş namizədlərdən sonra gələn iki namizəd** iştirak edir.

IV. Səsvermənin ikinci dövrəsində səs çoxluğu toplayan namizəd Azərbaycan Respublikasının Prezidenti **seçilmiş sayılır.**

V. Müharibə şəraitində hərbi əməliyyatların aparılması Azərbaycan Respublikası Prezidenti seçkilərinin keçirilməsini **mümkün etmədikdə** Azərbaycan Respublikası Prezidentinin **səlahiyyət müddəti hərbi əməliyyatların sonunadək uzadılır.** Bu barədə qərar seçkilərin (referendumun) keçirilməsini təmin edən dövlət orqanının(MSK) **müraciətinə əsasən Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsi tərəfindən qəbul edilir.**

VI. Bu maddənin tətbiqi qaydası qanunla müəyyən edilir.(diqqət)

M a d d ə 1 0 2 . Azərbaycan Respublikası Prezidenti seçkilərinin yekunları

Azərbaycan Respublikası Prezidenti seçkilərinin yekunları haqqında məlumatı səsvermə günündən sonra **14 gün ərzində** Azərbaycan Respublikasının **Konstitusiyaya Məhkəməsi rəsmən elan edir.**

M a d d ə 1 0 3 . Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçilmiş şəxsin andı

I. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti **seçilmiş şəxs** Azərbaycan Respublikası Prezidenti seçkilərinin yekunları haqqında məlumatın **elan olunduğu gündən başlayaraq 3 gün ərzində** Konstitusiyaya Məhkəməsi hakimlərinin iştirakı ilə **belə bir and içir:** "Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərini həyata keçirərkən Azərbaycan Respublikasının **Konstitusiyasına** əməl edəcəyimə, dövlətin müstəqilliyini və ərazi bütövlüyünü qoruyacağıma, xalqa **ləyaqətlə** xidmət edəcəyimə and içirəm".

II. **And içdiyi gündən** Azərbaycan Respublikasının Prezidenti öz səlahiyyətlərinin icrasına başlamış sayılır.

M a d d ə 103¹. **Azərbaycan Respublikasının vitse-prezidentləri(2016)**

I. Azərbaycan Respublikasının **Birinci vitse-prezidenti və vitse-prezidentləri** Azərbaycan Respublikasının **Prezidenti tərəfindən vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edilirlər.**

II. Azərbaycan Respublikasının vitse-prezidenti vəzifəsinə

- 1) **seçkilərdə iştirak etmək hüququna malik olan,**
- 2) **ali təhsilli,**
- 3) **başqa dövlətlər qarşısında öhdəliyi olmayan**
- 4) **Azərbaycan Respublikası vətəndaşı** təyin edilir.

M a d d ə 104. **Azərbaycan Respublikası Prezidentinin öz səlahiyyətlərini daimi icra edə bilməməsi**

I. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

1. **istefa verdikdə,**
2. **səhhətinə görə öz səlahiyyətlərinin icra etmək qabiliyyətini tamamilə itirdikdə,**
3. **bu Konstitusiya ilə nəzərdə tutulmuş hallarda və qaydada vəzifəsindən kənarlaşdırıldıqda(Ağır cinayət törətdikdə) vaxtından əvvəl vəzifədən getmiş sayılır.**

II. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti istefa verdikdə onun istefa ərizəsi Azərbaycan Respublikasının **Konstitusiya Məhkəməsinə təqdim olunur.** Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsi istefa ərizəsini Azərbaycan Respublikası Prezidentinin özünün verdiyinə **əmin olduğu təqdirdə** Azərbaycan Respublikası Prezidentinin **istefasının qəbul olunması haqqında qərar qəbul edir.** **Həmin andan Azərbaycan Respublikasının Prezidenti istefa verdiyinə görə vəzifədən getmiş sayılır.**

III. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səhhətinə görə öz səlahiyyətlərini icra etmək qabiliyyətini **tamamilə itirdiyi barədə məlumat verildikdə** Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi **bu faktın aydınlaşdırılması üçün** Azərbaycan Respublikasının **Konstitusiya Məhkəməsinə müraciət edir.** Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsi bu barədə qərarı **hakimlərin 6 səs çoxluğu** ilə qəbul edir. Əgər Azərbaycan Respublikasının **Konstitusiya Məhkəməsi bu faktı təsdiq etməzsə, məsələ bununla bitmiş sayılır.**

M a d d ə 105. **Azərbaycan Respublikasının Prezidenti vəzifədən getdikdə onun səlahiyyətlərinin icrası**

I. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti vaxtından əvvəl vəzifədən getdikdə **60 gün müddətində** növbədən kənar Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçkiləri keçirilir. Bu halda Azərbaycan Respublikasının **yeni Prezidenti seçiləndə** Azərbaycan Respublikasının Prezidenti səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının **Birinci vitse-prezidenti icra edir**.(1)

II. Bu müddət ərzində Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərini icra edən Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti istefa verdikdə, səhhətinə görə öz səlahiyyətlərini icra etmək qabiliyyətini tamamilə itirdikdə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müəyyən etdiyi ardıcılıqla Azərbaycan Respublikasının **vitse-prezidenti Birinci vitse-prezident statusu almış olur**(2) və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərini icra edir.

III. Bu maddənin II hissəsində göstərilən səbəblərə görə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidentinin icra etməsi mümkün olmadıqda, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının **Baş naziri icra edir**.(3)

IV. Bu maddənin II hissəsində göstərilən səbəblərə görə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Baş nazirinin icra etməsi mümkün olmadıqda, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikası **Milli Məclisinin sədri**(4) icra edir. Həmin səbəblərə görə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin sədrinin icra etməsi mümkün olmadıqda, Azərbaycan Respublikasının **Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərini başqa vəzifəli şəxs** tərəfindən icrası haqqında **qərar qəbul edir**(5- MM)

M a d d ə 106. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin toxunulmazlığı

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti **toxunulmazlıq hüququna malikdir**. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin şərəf və ləyaqəti **qanunla** qorunur.

M a d d ə 106¹. Azərbaycan Respublikası vitse-prezidentlərinin **toxunulmazlığı (Deputatla eyni .sədəcə xitam ferqlidir)**

I. **Səlahiyyət müddəti ərzində** Azərbaycan Respublikasının vitse-prezidentinin **şəxsiyyəti toxunulmazdır**.

II. Azərbaycan Respublikasının vitse-prezidenti cinayət başında yaxalanma hallarından başqa tutula bilməz, cinayət məsuliyyətinə cəlb edilə bilməz, onun barəsində məhkəmə qaydasında inzibati tənbeh tədbirləri tətbiq edilə bilməz, axtarışa məruz qala bilməz, şəxsi müayinə edilə bilməz.

III. Azərbaycan Respublikasının vitse-prezidenti cinayət başında yaxalanarsa, tutula bilər. Belə olduqda onu tutan orqan bu barədə dərhal Azərbaycan Respublikasının Baş prokuroruna xəbər verməlidir.

IV. Azərbaycan Respublikasının vitse-prezidentinin toxunulmazlığına yalnız Azərbaycan Respublikası Baş prokurorunun təqdimatına əsasən Azərbaycan Respublikasının **Prezidenti tərəfindən xitam verilə bilər.**

Maddə 107. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin vəzifədən kənarlaşdırılması

I. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin vəzifədən kənarlaşdırılması təşəbbüsü Azərbaycan Respublikasının **Prezidenti ağır cinayət törətdikdə** Azərbaycan Respublikası **Konstitusiyaya Məhkəməsinin təşəbbüsü** ilə Azərbaycan Respublikası **Ali Məhkəməsinin 30 gün müddətində verilən rəyi əsasında** Azərbaycan Respublikasının **Milli Məclisi qarşısında irəli sürülə bilər.**

III. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin vəzifədən kənarlaşdırılması haqqında **qərar** Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə **müraciət etdiyi gündən** başlayaraq **2 ay ərzində qəbul olunmalıdır.** Bu müddətə göstərilən **qərar qəbul edilməsə,** Azərbaycan Respublikasının **Prezidentinə qarşı irəli sürülmüş ittiham rədd edilmiş sayılır.**

II. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatlarının **95 səs çoxluğu ilə qəbul olunmuş qərar əsasında** Azərbaycan Respublikasının Prezidenti vəzifədən **kənarlaşdırıla bilər.** Bu qərarı Azərbaycan Respublikası **Konstitusiyaya Məhkəməsinin sədri imzalayır.** Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsi həmin qərarın imzalanmasına **bir həftə ərzində tərəfdar çıxmazsa, qərar qüvvəyə minmir.**

Maddə 108. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təminatı

I. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti və onun ailəsi **dövlət hesabına** təmin edilir. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin və onun ailəsinin təhlükəsizliyini **xüsusi mühafizə** xidmətləri təmin edir.

II. Əvvəllər Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçilmiş şəxsin təminatı qaydaları **Konstitusiyaya qanunu ilə müəyyən edilir.**

Maddə 108¹. Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidentinin təminatı

Azərbaycan Respublikasının **Birinci vitse-prezidenti** və onun ailəsi **dövlət hesabına** təmin edilir. Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidentinin və onun ailəsinin təhlükəsizliyini **xüsusi mühafizə xidmətləri** təmin edir.

Maddə 109. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətləri

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti:

- 1) Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə seçkiləri **təyin edir**;
- 2) Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsini Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin təsdiqinə təqdim edir;
- 3) dövlət iqtisadi və sosial proqramlarını **təsdiq edir**;
- 4) Azərbaycan Respublikası **Milli Məclisinin razılığı** ilə Azərbaycan Respublikasının Baş nazirini vəzifəyə **təyin edir**; **Azərbaycan Respublikasının Baş nazirini vəzifədən azad edir**;
- 5) Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin üzvlərini vəzifəyə **təyin və vəzifədən azad edir**; **zəruri hallarda** Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin iclaslarına sədrlik edir;
- 6) Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin istefası haqqında **qərar qəbul edir**;
- 7) Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsində icra hakimiyyəti üçün nəzərdə tutulmuş xərclər çərçivəsində mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanları **yaradır**;
- 8) Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin və Naxçıvan Muxtar Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərar və sərəncamlarını, mərkəzi və **yerli** icra hakimiyyəti orqanlarının **aktlarını ləğv edir**;
  - 9) Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsi, Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsi və Azərbaycan Respublikasının apellyasiya məhkəmələri hakimlərinin vəzifəyə təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə **təqdimatlar verir**;
  - Azərbaycan Respublikasının **digər məhkəmələrinin hakimlərini(ümumi və ixtisaslaşdırılmış)** vəzifəyə **təyin edir**;
  - Azərbaycan Respublikasının Baş prokurorunu Azərbaycan Respublikası **Milli Məclisinin razılığı ilə vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edir**;
- 10) Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı İdarə Heyəti üzvlərinin vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə **təqdimat verir**, Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı İdarə Heyətinin üzvləri sırasından Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının **sədrini təyin edir**;
- 11) Azərbaycan Respublikasının hərbi doktrinasını Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin təsdiqinə verir;
- 12) Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin ali komanda heyətini **vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edir**;
- 13) Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyasını təşkil edir və onun rəhbərini təyin edir;
- 14) Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinin seçilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinə **təqdimat verir**;
- 15) Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdə və beynəlxalq təşkilatlarda diplomatik nümayəndəliklərinin təsis edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinə **təqdimat verir**, **Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdə və beynəlxalq təşkilatlarda diplomatik nümayəndələrini təyin edir və geri çağırır**;

16) xarici dövlətlərin diplomatik nümayəndələrinin **etimadnamə və övdətnamələrini qəbul edir;**

17) dövlətlərarası və hökumətlərarası beynəlxalq müqavilələri **bağlayır**, dövlətlərarası və Azərbaycan Respublikasının qanunlarından fərqli qaydalar nəzərdə tutan hökumətlərarası müqavilələri təsdiq və ləğv olunmaq üçün Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə **təqdim edir;** **təsdiqnamələri imzalayır;**

18) **referendum təyin edir;**

19) **qanunları imzalayır və dərc edir;**

20) **vətəndaşlıq məsələlərini həll edir;**

21) **siyasi sığınacaq verilməsi məsələlərini həll edir;**

22) əfv edir;

23) dövlət təltifləri ilə təltif edir;

24) ali hərbi və ali xüsusi rütbələr verir;

25) ümumi və qismən səfərbərlik elan edir, habelə səfərbərlik üzrə çağırılanları tərxis edir;

26) Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının müddətli hərbi xidmətə çağırılması və müddətli hərbi xidmətdə olan hərbi qulluqçuların ehtiyata buraxılması barədə **qərarlar qəbul edir;**

27) Azərbaycan Respublikasının Təhlükəsizlik Şurasını **yaratır;**

28) Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin təyinatı ilə bağlı olmayan vəzifələrin icrasına cəlb edilməsinə razılıq verilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə təqdimat verir;

29) **fövqəladə və hərbi vəziyyət elan edir;**

30) Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin razılığı ilə müharibə elan edir və sülh bağlayır;

31) Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsində bu məqsədlər üçün nəzərdə tutulmuş xərclər çərçivəsində xüsusi mühafizə xidmətləri **yaratır;**

32) bu Konstitusiya ilə Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin və məhkəmə orqanlarının səlahiyyətlərinə **aid edilməyən digər məsələləri icra qaydasında həll edir.**

M a d d ə 110. Qanunların imzalanması

I. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti qanunları ona təqdim olunmuş gündən başlayaraq **56 gün ərzində** imzalayır. Qanun Azərbaycan Respublikası Prezidentinin etirazını doğurursa, o, qanunu imzalamayıb öz etirazları ilə birlikdə göstərilən müddət ərzində Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə qaytara bilər.**(Veto hüququ)**

II. **Konstitusiya qanunları** Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən **imzalanmazsa, qüvvəyə minmir.** Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi 83 səs çoxluğu ilə qəbul edilən qanunları 95 səs çoxluğu ilə, 63 səs çoxluğu ilə qəbul edilən qanunları isə 83 səs çoxluğu ilə yenidən qəbul edirsə, belə qanunlar təkrar səsvermədən sonra qüvvəyə minir.

Maddə 110¹. Dövlətlərarası və hökumətlərarası beynəlxalq müqavilələr bağlamaq hüququnun verilməsi

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti dövlətlərarası və hökumətlərarası beynəlxalq müqavilələr bağlamaq hüququnu

- vitse-prezidentə,
- Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin üzvlərinə
- və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müəyyən etdiyi digər şəxslərə verə bilər.

Maddə 111. Hərbi vəziyyət elan edilməsi(Xaricdən gələn təhlükə)

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

1. Azərbaycan Respublikası ərazisinin müəyyən hissəsi faktik işğal olunduqda,
2. xarici dövlət və ya dövlətlər Azərbaycan Respublikasına müharibə elan etdikdə,
3. Azərbaycan Respublikasına qarşı real silahlı hücum təhlükəsi yarandıqda,
4. Azərbaycan Respublikasının ərazisi blokadaya alındıqda,
5. habelə blokada üçün real təhlükə olduqda

Azərbaycan Respublikasının bütün ərazisində və ayrı-ayrı yerlərində hərbi vəziyyət elan edir və bu barədə qəbul etdiyi fərmanı 24 saat müddətində Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin təsdiqinə verir.

Maddə 112. Fövqəladə vəziyyət tətbiq edilməsi(daxildə baş verən hallar)

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

1. təbii fəlakətlər,
2. epidemiyalar,
3. epizootiyalar,
4. böyük ekoloji və başqa qəzalar baş verdikdə,
5. habelə Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünün pozulmasına,
6. dövlətə qarşı qiyama və ya dövlət çevrilişinə yönəldilən hərəkətlər edildikdə,
7. zorakılıqla müşayiət olunan kütləvi iğtişaşlar yarandıqda,
8. vətəndaşların həyatı və təhlükəsizliyi, yaxud dövlət təsisatlarının normal fəaliyyəti üçün qorxu törədən digər münafişələr meydana gəldikdə

Azərbaycan Respublikasının **ayrı-ayrı yerlərində** fəvqəladə vəziyyət **tətbiq edir** və bu barədə qəbul etdiyi **fərmanı 24 saat** müddətində Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin təsdiqinə verir.

M a d d ə 113. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin aktları

I. **Ümumi qaydalar** müəyyən etdikdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti **fərmanlar**, **başqa məsələlər** barəsində isə **sərəncamlar** qəbul edir.

II. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərman və sərəncamlarında başqa qayda nəzərdə tutulmayıbsa, onlar **dərc edildiyi gündən qüvvəyə** minir.

M a d d ə 114. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin statusu

I. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti **icra səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsinin təşkili məqsədi ilə** Azərbaycan Respublikasının **Nazirlər Kabinetini yaradır**.

II. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti Azərbaycan Respublikası Prezidentinin **yuxarı icra orqanıdır**.

III. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə **tabedir və onun qarşısında cavabdehdir**.

IV. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin **iş qaydasını** Azərbaycan Respublikasının **Prezidenti müəyyənləşdirir**.

M a d d ə 115. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin tərkibi

Azərbaycan Respublikası **Nazirlər Kabinetinin tərkibinə**

- Azərbaycan Respublikasının Baş naziri,
- onun müavinləri,
- nazirlər
- **və başqa mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının rəhbərləri** daxildirlər.

M a d d ə 116. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin istefası

Yeni seçilmiş Azərbaycan Respublikasının Prezidenti **vəzifəsini tutduğu və səlahiyyətlərini icra etməyə başladığı gün** Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti Azərbaycan Respublikası **Prezidentinə istefa verir**.

M a d d ə 117. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin iclasları

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin iclaslarına, **bir qayda olaraq**, Azərbaycan Respublikasının **Baş naziri sədrlik** edir.(**zəruri hallarda Prezident**)

M a d d ə 118. Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin təyin edilməsi qaydası

I. Azərbaycan Respublikasının Baş nazirini Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin razılığı ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti təyin edir.

II. Azərbaycan Respublikasının Baş naziri vəzifəsinə namizədlik haqqında **təklifi**

- Azərbaycan Respublikasının Prezidenti onun öz vəzifələrinin icrasına başladığı **gündən bir ay**
- və ya Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin **istefa verdiyi gündən iki həftə**

müddətindən gec olmayaraq Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin müzakirəsinə təqdim edir.

III. Azərbaycan Respublikasının **Milli Məclisi** Azərbaycan Respublikasının Baş naziri vəzifəsinə namizədlik haqqında qərarı həmin namizədləyin təqdim edildiyi **gündən bir həftədən gec olmayaraq** qəbul edir. **Göstərilən qayda pozularsa** və ya Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təqdim etdiyi namizədlərin Azərbaycan Respublikasının Baş naziri vəzifəsinə təyin olunmasına **üç dəfə razılıq verilməzsə**, Azərbaycan Respublikasının **Prezidenti** Azərbaycan Respublikasının **Baş nazirini Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin razılığı olmadan təyin edə bilər.**

M a d d ə 119. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin səlahiyyətləri

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti:

1. Azərbaycan Respublikası dövlət büdcəsinin layihəsini hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim edir;

2. Azərbaycan Respublikası dövlət büdcəsinin **icrasını təmin edir;**

3. **maliyyə-kredit və pul** siyasətinin həyata keçirilməsini **təmin edir;**

4. dövlət **iqtisadi** proqramlarının həyata keçirilməsini **təmin edir;**

5. dövlət **sosial təminat** proqramlarının həyata keçirilməsini **təmin edir;**

6. nazirliklərə və digər mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarına rəhbərlik edir, **onların aktlarını ləğv edir;**

7. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin onun səlahiyyətlərinə aid etdiyi digər məsələləri həll edir.

M a d d ə 120. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin aktları

I. **Ümumi qaydalar** müəyyən etdikdə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti **qərarlar**, **başqa məsələlər** üzrə **sərəncamlar** qəbul edir.

II. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərar və sərəncamlarında başqa qayda nəzərdə tutulmayıbsa, **onlar dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.**

M a d d ə 1 2 1 . Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin üzvlüyünə namizədlərə dair tələblər

Azərbaycan Respublikasının Baş naziri, Baş nazirin müavini, nazir, digər mərkəzi icra hakimiyyəti orqanı rəhbəri **vəzifəsinə**

1. seçkilərdə iştirak etmək hüququna malik olan,
2. ali təhsilli,
3. başqa dövlətlər qarşısında öhdəliyi olmayan
4. Azərbaycan Respublikası vətəndaşı

təyin edilir

M a d d ə 1 2 2 . Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin üzvlərinə aid tələblər

Azərbaycan Respublikasının Baş naziri, onun müavinləri, nazirlər, digər mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının rəhbərləri

1. heç bir başqa seçkili və ya təyinatlı vəzifə tuta bilməzlər,
2. elmi, pedaqoji və yaradıcılıq fəaliyyətindən başqa heç bir sahibkarlıq, kommersiya və digər ödənişli fəaliyyətlə məşğul ola bilməzlər,
3. vəzifə maaşından, habelə elmi, pedaqoji və yaradıcılıq fəaliyyətinə görə aldığı vəsaitdən başqa məvacib ala bilməzlər.

M a d d ə 1 2 3 . Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin toxunulmazlığı

I. **Səlahiyyət müddəti ərzində Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin şəxsiyyəti toxunulmazdır.**

II. Azərbaycan Respublikasının Baş naziri, cinayət başında yaxalanma hallarından başqa tutula bilməz, cinayət məsuliyyətinə cəlb edilə bilməz, onun barəsində məhkəmə qaydasında inzibati tənbeh tədbirləri tətbiq edilə bilməz, axtarışa məruz qala bilməz, şəxsi müayinə edilə bilməz.

III. Azərbaycan Respublikasının Baş naziri cinayət başında yaxalanarsa, tutula bilər. Belə olduqda onu tutan orqan bu barədə dərhal Azərbaycan Respublikasının Baş prokuroruna xəbər verməlidir.

IV. Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin toxunulmazlığına yalnız Azərbaycan Respublikası Baş prokurorunun təqdimatına əsasən Azərbaycan Respublikasının **Prezidenti tərəfindən xitam verilə bilər.**

M a d d ə 1 2 4 . Yerlərdə icra hakimiyyəti

I. Yerlərdə icra hakimiyyətini yerli icra hakimiyyətlərinin **başçıları** həyata keçirirlər.

II. İcra hakimiyyəti **başçılarını** Azərbaycan Respublikasının **Prezidenti vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edir.**

III. Yerli icra hakimiyyətlərinin **səlahiyyətlərini** Azərbaycan Respublikasının **Prezidenti müəyyən edir.**

VII fəsil MƏHKƏMƏ HAKİMİYYƏTİ

M a d d ə 125. Məhkəmə hakimiyyətinin həyata keçirilməsi

I. Azərbaycan Respublikasında məhkəmə hakimiyyətini **ədalət mühakiməsi yolu** ilə **yalnız məhkəmələr** həyata keçirirlər.

II. Məhkəmə hakimiyyətini həyata keçirən məhkəmələr:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsi
2. Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsi
3. Azərbaycan Respublikasının apellyasiya məhkəmələri
4. Azərbaycan Respublikasının **ümumi**(rayon, şəhər) məhkəmələr
5. **Ixtisaslaşdırılmış** məhkəmələr(hərbi, ağır cinayət, kommersiya ,inzibati)

III. Məhkəmə hakimiyyəti **Konstitusiyaya, mülki və cinayət** məhkəmə icraatı vasitəsilə və qanunla nəzərdə tutulmuş **digər vasitələr** ilə həyata keçirilir.

IV. Cinayət məhkəmə icraatında Azərbaycan Respublikasının **Prokurorluğu və müdafiə tərəfi** iştirak edir.

V. Məhkəmə quruluşu və məhkəmə icraatı qaydası **qanunla** müəyyən olunur.

VI. Məhkəmələrin səlahiyyətlərinin dəyişdirilməsi məqsədi ilə müəyyən olunmamış hüquqi üsulların tətbiq edilməsi və fəvqəladə məhkəmələrin **yaradılması qadağandır.**

VII. Məhkəmə icraatı **həqiqətin müəyyən edilməsini** təmin etməlidir.

M a d d ə 126. Hakimliyə namizədlərə aid tələblər

I. Azərbaycan Respublikası vətəndaşları hakim ola bilərlər.(**əgər aşağıdakı şərtlər ödənirsə**)

- Seçkilərdə iştirak etmək hüququna malik olmalı
- **ali hüquq** təhsilli olmalı
- hüquqsünas ixtisası üzrə 5 ildən artıq işləməli

II. **Hakimlərə dair məhdudiyətlər**

- heç bir başqa seçkili və təyinatlı vəzifə tuta bilməzlər
- **elmi, pedaqoji və yaradıcılıq fəaliyyətindən başqa** heç bir sahibkarlıq kommersiya və digər ödənişli fəaliyyətlə məşğul ola bilməzlər
- **siyasi fəaliyyətlə məşğul ola bilməz və siyasi partiyalara üzv ola bilməzlər,**
- vəzifə maaşından, habelə elmi, pedaqoji və yaradıcılıq fəaliyyətinə görə aldığı vəsaitdən başqa məvacib ala bilməzlər.

M a d d ə 1 2 7 . Hakimlərin müstəqilliyi, ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsinin əsas prinsipləri və şərtləri

I. Hakimlər **müstəqildir**, yalnız Azərbaycan Respublikasının **Konstitusiyasına və qanunlarına tabedirlər** və **səlahiyyətləri müddətində dəyişilməzdirlər**.

II. Hakimlər işlərə qərəzsiz, ədalətlə, **tərəflərin hüquq bərabərliyinə, faktlara əsasən** və **qanuna müvafiq baxırlar**.

III. Hər hansı bir şəxs tərəfindən və hər hansı bir səbəbdən bilavasitə, yaxud dolayı yolla məhkəmə icraatına məhdudiyət qoyulması, qanuna zidd təsir, hədə və müdaxilə edilməsi **yolverilməzdir**.

IV. Ədalət mühakiməsi **vətəndaşların qanun və məhkəmə** qarşısında bərabərliyi əsasında həyata keçirilir.

V. **Bütün məhkəmələrdə** işlərin icraatı açıq aparılır. **(bütün hallarda yazsa səfdir)**

İşə qapalı iclasda baxılmasına yalnız o halda icazə verilir ki, **məhkəmə açıq icraatın dövlət, peşə və kommersiya sirrinin açılmasına səbəb olacağını güman edir**, ya da **vətəndaşların şəxsi və ya ailə həyatının məxfiliyini qorumaq** zərurətinin mövcudluğunu müəyyən edir.

VI. **Qanunda nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla, cinayət işlərinin qiyabi məhkəmə icraatına yol verilmir**.

VII. Məhkəmə icraatı **çəkişmə prinsipi** əsasında həyata keçirilir.

VIII. Məhkəmə icraatının **istənilən mərhələsində hər kəsin** müdafiə hüququ təmin olunur.

IX. Ədalət mühakiməsi **təqsirsizlik prezumpsiyasına** əsaslanır.

X. Azərbaycan Respublikasında məhkəmə icraatı Azərbaycan Respublikasının **dövlət dilində və ya müvafiq yerin əhalisinin çoxluq təşkil edən hissəsinin dilində** aparılır. İşin iştirakçısı olub məhkəmə icraatının aparıldığı **dili bilməyən şəxslərin** aşağıdakı hüquqları təmin edilir.

- işin materialları ilə **tam** tanış olmaq,
- məhkəmədə tərcüməçi vasitəsi ilə iştirak etmək
- məhkəmədə ana dilində çıxış etmək

M a d d ə 1 2 8 . Hakimlərin toxunulmazlığı

I. Hakimlər **toxunulmazdırlar**.

II. Hakim **cinayət məsuliyyətinə yalnız qanunda nəzərdə tutulan qaydada** cəlb oluna bilər.

III. Hakimlərin səlahiyyətlərinə **yalnız qanunda nəzərdə tutulmuş əsaslara və qaydalara** müvafiq surətdə **xitam** verilə bilər.

IV. Hakimlərin vəzifədən kənarlaşdırılması təşəbbüsünü hakimlər cinayət törətdikdə **Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin rəyi əsasında** Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi qarşısında **irəli sürə bilər**. Müvafiq rəyi Azərbaycan Respublikasının Ali

Məhkəməsi Azərbaycan Respublikası **Prezidentinin sorğusundan sonra 30 gün müddətində** təqdim etməlidir.

V. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsi, Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsi və Azərbaycan Respublikasının apellyasiya məhkəmələri hakimlərinin işdən kənarlaşdırılması haqqında qərar Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisində **83 səs çoxluğu ilə** qəbul edilir; başqa hakimlərin işdən kənarlaşdırılması haqqında qərar Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisində **63 səs çoxluğu** ilə qəbul edilir.

M a d d ə 1 2 9 . Məhkəmə qərarları və onların icrası

- I. Məhk
- II. əmənin qəbul etdiyi qərarlar **dövlətin** adından çıxarılır və onların **icrası məcburidir**.
- II. Məhkəmə qərarının icra olunmaması **qanunla müəyyən edilmiş** məsuliyyətə səbəb olur.
- III. Məhkəmə qərarı **qanuna və sübutlara** əsaslanmalıdır.

M a d d ə 1 3 0 . Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsi

- I. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsi **9 hakimdən** ibarətdir.
- II. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin hakimlərini Azərbaycan Respublikası **Prezidentinin təqdimatı ilə Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi təyin edir**.
- III. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin, Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin, Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin sorğusu əsasında **aşağıdakı məsələləri** həll edir:
  - 1) Azərbaycan Respublikası qanunlarının, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərman və sərəncamlarının, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin qərarlarının, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərar və sərəncamlarının, mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktlarının Azərbaycan Respublikası **Konstitusiyasına uyğunluğu**;
  - 2) Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanlarının, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarlarının, mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktlarının Azərbaycan Respublikası **qanunlarına uyğunluğu**;
  - 3) Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarlarının, mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktlarının Azərbaycan Respublikası Prezidentinin **fərmanlarına uyğunluğu**;

4) Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin qərarlarının qanunda nəzərdə tutulmuş hallarda Azərbaycan Respublikası **Konstitusiyasına və qanunlarına uyğunluğu**;

5) bələdiyyə aktlarının Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasına, Azərbaycan Respublikası qanunlarına, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanlarına, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarlarına (Naxçıvan Muxtar Respublikasında həm də Naxçıvan Muxtar Respublikasının Konstitusiyasına, qanunlarına və Naxçıvan Muxtar Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarlarına) uyğunluğu;

6) Azərbaycan Respublikasının qüvvəyə minməmiş dövlətlərarası müqavilələrinin Azərbaycan Respublikası **Konstitusiyasına uyğunluğu**; Azərbaycan Respublikasının hökumətlərarası müqavilələrinin Azərbaycan Respublikası **Konstitusiyasına və qanunlarına uyğunluğu**;

7) Naxçıvan Muxtar Respublikası Konstitusiyasının, qanunlarının, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin qərarlarının və Nazirlər Kabinetinin qərarlarının **Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasına uyğunluğu**; Naxçıvan Muxtar Respublikası qanunlarının, Naxçıvan Muxtar Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarlarının **Azərbaycan Respublikası qanunlarına uyğunluğu**; Naxçıvan Muxtar Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarlarının Azərbaycan Respublikası **Prezidentinin fərmanlarına və Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarlarına uyğunluğu**;

8) qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyətləri arasında **səlahiyyətlər bölgüsü ilə bağlı mübahisələr**.

IV. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin, Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin, Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin sorğusu əsasında Azərbaycan Respublikasının **Konstitusiyasını və qanunlarını şərh edir**.

V. **Hər kəs** onun hüquq və azadlıqlarını pozan qanunvericilik və icra hakimiyyəti orqanlarının normativ aktlarından, bələdiyyə və məhkəmə aktlarından qanunla müəyyən edilmiş qaydada bu maddənin III hissəsinin 1-7-ci bəndlərində göstərilən məsələlərin Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsi tərəfindən həll edilməsi üçün Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsinə pozulmuş insan hüquq və azadlıqlarının bərpa edilməsi məqsədi ilə **şikayət verə bilər**.

VI. Azərbaycan Respublikasının qanunları ilə müəyyən edilmiş qaydada **məhkəmələr** insan hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsi məsələləri ilə bağlı Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının və qanunlarının şərh edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsinə **müraciət edə bilərlər**.

VII. **Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili** insan hüquq və azadlıqlarını pozan qanunvericilik və icra hakimiyyəti orqanlarının normativ aktlarından, bələdiyyə və məhkəmə aktlarından qanunla müəyyən edilmiş

qaydada bu maddənin III hissəsinin 1-7-ci bəndlərində göstərilən məsələlərin Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsi tərəfindən həll edilməsi üçün Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinə **sorğu verə bilər**.

KM-nə Sorğu verə bilər	KM-nə müraciət edə bilər	KM-nə Şikayət verə bilər
1.AR-nın Prezidenti	1.Məhkəmələr	Hər kəs
2.AR-nın Prokrorluğu	2.Milli Məclis	
3.AR-nın Milli Məclisi	3.MSK	
4. AR-nın Nazirlər Kabineti		
5. AR-nın Ali Məhkəməsi		
6.NMR-nın Ali Məclisi		
+		

7.AR-nın İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili

VIII. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsi **bu Konstitusiyada nəzərdə tutulmuş digər səlahiyyətləri də həyata keçirir**.

IX. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsi öz səlahiyyətlərinə aid edilən məsələlərə dair **qərarlar** qəbul edir. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin qərarı Azərbaycan Respublikası ərazisində **məcburi qüvvəyə malikdir**. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin **qərarları dərc edilməlidir**.

X. Qanunlar və digər aktlar, yaxud onların ayrı-ayrı müddəaları, Azərbaycan Respublikasının hökumətlərarası müqavilələri Azərbaycan Respublikası **Konstitusiyaya Məhkəməsinin qərarında müəyyən edilmiş müddətdə qüvvədən düşür**, Azərbaycan Respublikasının dövlətlərarası müqavilələri isə **qüvvəyə minmir**.

M a d d ə 131 . Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsi

I. Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsi ümumi və ixtisaslaşdırılmış məhkəmələrin icraatına aid edilən mülki, cinayət və digər işlər üzrə ali məhkəmə orqanıdır; o, kassasiya qaydasında ədalət mühakiməsini həyata keçirir; məhkəmələrin praktikasına aid məsələlər üzrə izahatlar verir.

II. Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin hakimlərini Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təqdimatı ilə Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi təyin edir.

III. Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin qərarları dərc edilməlidir. ^[62]

M a d d ə 1 3 2 . Azərbaycan Respublikasının apellyasiya məhkəmələri

I. Azərbaycan Respublikasının apellyasiya məhkəmələri **qanunla** onların səlahiyyətlərinə aid edilmiş işlər üzrə **yuxarı instansiya** məhkəmələridir.

II. Azərbaycan Respublikasının apellyasiya məhkəmələrinin hakimlərini Azərbaycan Respublikası **Prezidentinin təqdimatı ilə Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi təyin edir.**

M a d d ə 1 3 3 . Azərbaycan Respublikasının Prokurorluğu

I. Azərbaycan Respublikasının Prokurorluğu

- qanunla nəzərdə tutulmuş qaydada və hallarda **qanunların icra və tətbiq olunmasına nəzarət edir;**
- qanunla nəzərdə tutulmuş hallarda **cinayət işləri başlayır və istintaq aparır;**
- məhkəmədə **dövlət ittihamını müdafiə edir;**
- məhkəmədə **iddia qaldırır;**
- məhkəmə qərarlarından **protest verir.**

II. Azərbaycan Respublikasının Prokurorluğu ərazi və ixtisaslaşdırılmış prokurorların Azərbaycan Respublikası Baş prokuroruna tabeliyinə əsaslanan **vahid mərkəzləşdirilmiş orqandır.**

III. **Azərbaycan Respublikasının Baş prokurorunu** Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin razılığı ilə vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edir.

IV. Azərbaycan Respublikası Baş prokurorunun müavinlərini, respublika ixtisaslaşdırılmış prokurorluqlarına rəhbərlik edən prokurorları, Naxçıvan Muxtar Respublikasının prokurorunu Azərbaycan Respublikası **Baş prokurorunun təqdimatı ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edir.**

V. Ərazi və ixtisaslaşdırılmış prokurorları Azərbaycan Respublikası **Prezidentinin razılığı ilə Azərbaycan Respublikasının Baş prokuroru vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edir.**

VIII fəsil NAXÇIVAN MUXTAR RESPUBLİKASI

M a d d ə 1 3 4 . Naxçıvan Muxtar Respublikasının statusu

I. Naxçıvan Muxtar Respublikası Azərbaycan Respublikasının tərkibində **muxtar dövlətdir.**

II. Naxçıvan Muxtar Respublikasının statusu **bu Konstitusiya** ilə müəyyən edilir.

III. Naxçıvan Muxtar Respublikası Azərbaycan Respublikasının **ayrılmaz tərkib hissəsidir.**

IV. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası, qanunları, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanları və Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarları **Naxçıvan Muxtar Respublikasının ərazisində məcburidir.**

V. Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin qəbul etdiyi Naxçıvan Muxtar **Respublikasının Konstitusiyası və qanunları** müvafiq olaraq **Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına**; **Naxçıvan Muxtar Respublikasının Nazirlər Kabinetinin qəbul etdiyi qərarlar** Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasına, qanunlarına, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanlarına, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarlarına **zidd olmamalıdır.**

VI. **Naxçıvan Muxtar Respublikasının Konstitusiyası** Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən təqdim edilir və **Konstitusiya qanunu ilə təsdiq edilir.**

(Qəbul edir: NMR Ali Məclisi

Təsdiq edir : Milli Məclis)

M a d d ə 135. Naxçıvan Muxtar Respublikasında hakimiyyətlərin bölünməsi

I. Naxçıvan Muxtar Respublikasının **qanunvericilik hakimiyyətini** Naxçıvan Muxtar Respublikasının **Ali Məclisi**, **icra hakimiyyətini** Naxçıvan Muxtar Respublikasının Nazirlər Kabineti, **məhkəmə hakimiyyətini** Naxçıvan Muxtar Respublikasının məhkəmələri həyata keçirir.

II. Naxçıvan Muxtar Respublikasının **Ali Məclisi və Məhkəmələri** Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və qanunları ilə onun səlahiyyətlərinə aid edilən məsələlərin həllində, **Naxçıvan Muxtar Respublikasının Nazirlər Kabineti** Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, qanunları və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanları ilə onun səlahiyyətlərinə aid edilən məsələlərin həllində **müstəqildirlər.**

M a d d ə 136. Naxçıvan Muxtar Respublikasının ali vəzifəli şəxsi

Naxçıvan Muxtar Respublikasının **ali vəzifəli şəxsi** Naxçıvan Muxtar Respublikası **Ali Məclisinin sədridir.**

M a d d ə 137. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisi

- I. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisi **45 üzvdən** ibarətdir.
- II. Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin **səlahiyyət müddəti 5 ildir.**
- III. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisi Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin **sədrini və onun müavinlərini seçir, daimi və digər komissiyalar təşkil edir.**

M a d d ə 138. Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin müəyyən etdiyi ümumi qaydalar(Qanun)

I. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisi aşağıdakılara dair ümumi qaydalar müəyyən edir:

- 1) Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisinə seçkilər;
- 2) vergilər;
- 3) Naxçıvan Muxtar Respublikası iqtisadiyyatının inkişafı istiqamətləri;
- 4) sosial təminat;
- 5) ətraf mühitin qorunması;
- 6) turizm;
- 7) səhiyyə, elm, mədəniyyət.

II. Bu maddədə göstərilən məsələlərə dair Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisi **qanunlar** qəbul edir.

M a d d ə 139. Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin həll etdiyi məsələlər(Qərar)

I. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisi aşağıdakı məsələləri həll edir:

- 1) Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin işinin təşkili;
- 2) Naxçıvan Muxtar Respublikasının büdcəsinin təsdiqi;
- 3) Naxçıvan Muxtar Respublikasının iqtisadi və sosial proqramlarının təsdiqi;
- 4) Naxçıvan Muxtar Respublikası Baş nazirinin vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edilməsi;
- 5) Naxçıvan Muxtar Respublikasının Nazirlər Kabineti tərkibinin təsdiqi;
- 6) Naxçıvan Muxtar Respublikasının Nazirlər Kabinetinə etimad.

II. Bu maddədə göstərilən məsələlərə dair Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisi **qərarlar** qəbul edir.

M a d d ə 140. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Nazirlər Kabineti

I. **Naxçıvan Muxtar Respublikasının Nazirlər Kabinetinin tərkibini** Naxçıvan Muxtar Respublikası **Baş nazirinin təklifi ilə** Naxçıvan Muxtar Respublikasının **Ali Məclisi təsdiq edir.**

II. Naxçıvan Muxtar Respublikasının **Baş nazirini** Azərbaycan Respublikası **Prezidentinin təqdimatına əsasən** Naxçıvan Muxtar Respublikasının **Ali Məclisi təyin edir.**

III. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Nazirlər Kabineti:

- muxtar respublika büdcəsinin layihəsini hazırlayıb Naxçıvan Muxtar Respublikasının **Ali Məclisinə** təqdim edir;
- muxtar respublikanın büdcəsini **icra edir**;
- muxtar respublikanın iqtisadi proqramlarının həyata keçirilməsini təmin edir;
- muxtar respublikanın sosial proqramlarının həyata keçirilməsini təmin edir;
- Azərbaycan Respublikası Prezidentinin onun səlahiyyətlərinə aid etdiyi digər məsələləri həll edir.

IV. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Nazirlər Kabineti **qərar və sərəncamlar** qəbul edir.

M a d d ə 141. Naxçıvan Muxtar Respublikasında yerli icra hakimiyyəti

Naxçıvan Muxtar Respublikasında **yerli icra hakimiyyətlərinin başçılarını** Naxçıvan Muxtar Respublikası **Ali Məclisi sədrinin təqdimatı əsasında** Azərbaycan Respublikasının **Prezidenti təyin edir.**

DÖRDÜNCÜ BÖLMƏ YERLİ ÖZÜNÜİDARƏETMƏ

IX fəsil BƏLƏDİYYƏLƏR

M a d d ə 142. Yerlərdə özünüidarənin təşkili

- I. Yerli özünüidarəni **bələdiyyələr** həyata keçirir.
- II. Bələdiyyələr **seçkilər əsasında** yaradılır.
- III. Bələdiyyələrin **statusunun əsasları bu Konstitusiyaya** ilə, bələdiyyələrə **seçkilərin qaydaları və bələdiyyələrin statusu qanunla** müəyyən edilir.

M a d d ə 143. Bələdiyyələrin işinin təşkili

- I. Bələdiyyə öz fəaliyyətini **iclaslar, daimi və başqa komissiyalar** vasitəsi ilə həyata keçirir.
- II. Bələdiyyənin iclaslarını **bələdiyyənin sədri çağırır.**

M a d d ə 144. Bələdiyyələrin səlahiyyətləri

- I. Bələdiyyələrin iclaslarında aşağıdakı məsələlər həll edilir:

- 1) bələdiyyə üzvlərinin səlahiyyətlərinin tanınması, qanunla müəyyən edilmiş hallarda onların səlahiyyətlərinin itirilməsi və səlahiyyətlərinə xitam verilməsi;
- 2) bələdiyyənin rəqlamentinin təsdiq edilməsi;
- 3) bələdiyyənin sədrinin və onun müavinlərinin, daimi və başqa komissiyaların seçilməsi; (Üzvlərini xalq seçir)
- 4) yerli vergilərin və ödənişlərin müəyyən edilməsi;
- 5) yerli büdcənin və onun icrası haqqında hesabatların təsdiq edilməsi;
- 6) bələdiyyə mülkiyyətinə sahiblik, ondan istifadə və onun barəsində sərəncam;
- 7) yerli sosial müdafiə və sosial inkişaf proqramlarının qəbul və icra edilməsi;
- 8) yerli iqtisadi inkişaf proqramlarının qəbul və icra edilməsi;
- 9) yerli ekoloji proqramların qəbul və icra edilməsi.

II. Bələdiyyələrə **qanunvericilik və icra hakimiyyətləri** tərəfindən **əlavə səlahiyyətlər də verilə bilər**. Bu səlahiyyətlərin həyata keçirilməsi üçün bələdiyyə üzrə müvafiq zəruri maliyyə vəsaiti də ayrılmalıdır. Belə səlahiyyətlərin həyata keçirilməsinə müvafiq olaraq **qanunvericilik və icra hakimiyyətləri nəzarət edirlər**.

M a d d ə 145. Bələdiyyələrin qərarları

- I. Bələdiyyənin iclaslarında baxılan məsələlərə dair **qərarlar** qəbul edilir.
- II. Bələdiyyənin qərarları bələdiyyə üzvlərinin **sadə səs çoxluğu** ilə qəbul edilir.
- III. **Yerli vergilər və ödənişlər** ilə bağlı qərarlar bələdiyyə üzvlərinin **üçdə iki səs çoxluğu** ilə qəbul edilir.

M a d d ə 146. Bələdiyyələrin müstəqilliyinin təminatı

I. Bələdiyyələr öz səlahiyyətlərini həyata keçirməkdə **müstəqildirlər**, bu isə bələdiyyə ərazisində yaşayan vətəndaşlar qarşısında onların məsuliyyətini **istisna etmir**. Bələdiyyə üzvlərinin **seçilməsi**, səlahiyyətlərinin **dayandırılması** və ya səlahiyyətlərinə **xitam** verilməsi, bələdiyyələrin vaxtından əvvəl **buraxılması** halları və qaydası **qanunla** müəyyən edilir.

II. Bələdiyyələrin öz səlahiyyətlərini müstəqil həyata keçirməsi Azərbaycan **dövlətinin suverenliyinə** xələl gətirə bilməz.

III. **Dövlət** bələdiyyələrin fəaliyyətinə **nəzarət edir**.

IV. **Qanunla müəyyən edilmiş hallarda və qaydada** bələdiyyələr öz fəaliyyətləri barəsində Azərbaycan Respublikasının **Milli Məclisinə hesabat təqdim edirlər**.

V. Bələdiyyələrin məhkəmə tərəfindən müdafiəsinə, dövlət orqanlarının qərarları nəticəsində yaranan əlavə xərclərinin ödənilməsinə təminat verilir.

M a d d ə 146¹. Bələdiyyələrin məsuliyyəti

Bələdiyyələr, bələdiyyə qulluqçuları ilə birlikdə, bələdiyyə qulluqçularının qanuna zidd hərəkətləri və hərəkətsizliyi nəticəsində insan hüquq və azadlıqlarına dəymiş ziyanı görə və onların təminatının pozulmasına görə **mülki** məsuliyyət daşıyırlar.

BƏŞİNCİ BÖLMƏ HÜQUQ VƏ QANUN

X fəsil QANUNVERİCİLİK SİSTEMİ

M a d d ə 147. **Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının hüquqi qüvvəsi**

I. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası Azərbaycan Respublikasında **ən yüksək hüquqi qüvvəyə** malikdir.

II. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası **birbaşa hüquqi qüvvəyə malikdir.**

III. Azərbaycan Respublikasının **Konstitusiyası** Azərbaycan Respublikasının **qanunvericilik sisteminin əsasıdır.**

M a d d ə 148. **Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik sistemində daxil olan aktlar**

I. Qanunvericilik sistemi aşağıdakı **normativ hüquqi aktlardan** ibarətdir:

- 1) Konstitusiya;
- 2) referendumla qəbul edilmiş aktlar;
- 3) qanunlar;
- 4) fərmanlar;
- 5) Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarları;
- 6) mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ aktları.

II. **Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələr** Azərbaycan Respublikasının **qanunvericilik sisteminin ayrılmaz tərkib hissəsidir.**

III. Naxçıvan Muxtar Respublikasında **həm də** Naxçıvan Muxtar Respublikasının Konstitusiyası və qanunları, Naxçıvan Muxtar Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarları **hüquqi qüvvəyə malikdir.**

IV. Naxçıvan Muxtar Respublikasının qanunvericilik sistemi Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik sistemində **uyğun olmalıdır.**

V. Öz səlahiyyətləri daxilində **yerli icra hakimiyyəti orqanları** qanunvericilik sistemində daxil olan aktlara **zidd gəlməyən normativ xarakterli** aktlar qəbul edə bilərlər.

M a d d ə 149. **Normativ hüquqi aktlar**

I. Normativ hüquqi aktlar **hüquqa və haqq-ədalətə** (bərabər mənafelərə bərabər münasibətə) əsaslanmalıdır.

II. **Referendumla qəbul olunmuş aktlar yalnız dərc edildikdə** onların tətbiqi və icrası vətəndaşlar, qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti, hüquqi şəxslər və bələdiyyələr üçün məcburidir.

III. **Qanunlar Konstitusiyaya zidd olmamalıdır. Yalnız dərc edilmiş qanunların** tətbiqi və icrası **bütün** vətəndaşlar, qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti, hüquqi şəxslər və bələdiyyələr üçün məcburidir.

IV. **Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanları Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına zidd olmamalıdır. Yalnız dərc edilmiş fərmanların** tətbiqi və icrası **bütün** vətəndaşlar, icra hakimiyyəti orqanları, hüquqi şəxslər üçün məcburidir.

V. **Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarları Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına, qanunlarına və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanlarına zidd olmamalıdır. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarları yalnız dərc edildikdə** onların tətbiqi və icrası vətəndaşlar, **mərkəzi və yerli** icra hakimiyyəti orqanları, hüquqi şəxslər üçün məcburidir.

VI. **Mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının aktları Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına, qanunlarına, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanlarına və Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarlarına zidd olmamalıdır.**

VII. Fiziki və hüquqi şəxslərin hüquqi vəziyyətini **yaxşılaşdırən**, hüquq məsuliyyətini aradan qaldıran və ya **yüngülləşdirən** **normativ hüquqi aktların qüvvəsi geriyyə şamil edilir**. Başqa normativ hüquqi aktların qüvvəsi geriyyə şamil edilmir.

VIII. Normativ hüquqi aktlar dərc edilməlidir. Heç kəs dərc edilməyən normativ hüquqi aktın icrasına (ona riayət olunmasına) məcbur edilə bilməz və belə aktın icra olunmamasına (ona riayət olunmamasına) görə məsuliyyətə cəlb edilə bilməz. **Normativ hüquqi aktların dərc edilməsi qaydası** **Konstitusiyaya qanunu** ilə müəyyən edilir.

M a d d ə 150. Bələdiyyə aktları

I. Bələdiyyələrin qəbul etdikləri aktlar **hüquqa və haqq-ədalətə (bərabər mənafelərə bərabər münasibətə)** əsaslanmalı, **Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına, qanunlarına, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanlarına, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarlarına (Naxçıvan Muxtar Respublikasında isə həm də Naxçıvan Muxtar Respublikasının Konstitusiyasına, qanunlarına, Naxçıvan Muxtar Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarlarına) zidd olmamalıdır.**

II. Bələdiyyələrin qəbul etdiyi aktın icrası onun **ərazisində yaşayan vətəndaşlar və onun ərazisində yerləşən hüquqi şəxslər** üçün məcburidir.

M a d d ə 151. Beynəlxalq aktların hüquqi qüvvəsi

Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik sistemində daxil olan normativ hüquqi aktlar ilə (**Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və referendumla qəbul edilən aktlar istisna olmaqla**) Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı dövlətlərarası müqavilələr arasında ziddiyyət yaranarsa, həmin beynəlxalq müqavilələr tətbiq edilir.

X I f ə s i l**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ KONSTITUSİYASINDA DƏYİŞİKLİKLƏR****M a d d ə 152. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında dəyişikliklərin qəbul edilməsi qaydası**

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının mətnində dəyişikliklər **yalnız referendumla** qəbul edilə bilər.

M a d d ə 153. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının mətnində dəyişikliklərin təklif edilməsi qaydası

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının mətnində dəyişiklikləri Azərbaycan Respublikasının **Milli Məclisi və ya Azərbaycan Respublikasının Prezidenti** təklif etdikdə, təklif olunan dəyişikliklərə dair **əvvəlcədən** Azərbaycan Respublikası **Konstitusiya Məhkəməsinin rəyi** alınır.

M a d d ə 154. Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin səlahiyyətlərinin məhdudlaşdırılması

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsi referendumla **qəbul olunmuş** Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının mətnində dəyişikliklərə dair **qərar qəbul edə bilməz.**

M a d d ə 155. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında dəyişikliklər təklif edilməsi təşəbbüsünün məhdudlaşdırılması

Bu Konstitusiyanın **1-ci, 2-ci, 6-cı, 7-ci, 8-ci və 21-ci** (**Toxunulmaz**) maddələrində dəyişikliklər və ya onların ləğv edilməsi haqqında, **III fəslində** nəzərdə tutulmuş insan və vətəndaş hüquqları və azadlıqlarının **ləğvi** və ya Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdə nəzərdə tutulduğundan daha artıq dərəcədə **məhdudlaşdırılması** haqqında təkliflər **referendumla çıxarıla bilməz.**

X I I f ə s i l**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ KONSTITUSİYASINA ƏLAVƏLƏR****M a d d ə 156. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına əlavələrin qəbul edilməsi qaydası**

I. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasına əlavələr Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisində **95 səs çoxluğu ilə Konstitusiyaya qanunları** şəklində **qəbul edilir.**

II. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına əlavələr haqqında Konstitusiyaya qanunları Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisində **iki dəfə səsə** qoyulur. İkinci səsvermə birinci səsvermədən **6 ay sonra** keçirilir.

III. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına əlavələr haqqında Konstitusiyaya qanunları **həm birinci, həm də ikinci** səsvermədən sonra bu Konstitusiyada qanunlar üçün nəzərdə tutulmuş qaydada(**14 gün ərzində**) Azərbaycan Respublikası **Prezidentinə imzalanmaq üçün təqdim olunur.**

IV. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına əlavələr haqqında Konstitusiyaya qanunları Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən **ikinci səsvermədən sonra imzalandıqda qüvvəyə minir.**

V. **Konstitusiyaya qanunları** Azərbaycan Respublikası **Konstitusiyasının ayrılmaz hissəsidir** və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının əsas mətninə zidd olmamalıdır.

M a d d ə 157. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasına əlavələrin təklif edilməsi təşəbbüsü

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına əlavələri Azərbaycan Respublikasının **Prezidenti və ya Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin azı 63 deputatı** təklif edə bilərlər.

M a d d ə 158. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına əlavələrin təklif edilməsi təşəbbüsünün məhdudlaşdırılması

Bu Konstitusiyanın **birinci bölməsində** əks etdirilmiş müddəalarla əlaqədar Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasına **əlavələr təklif edilə bilməz.**

KEÇİD MÜDDƏALARI

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası referendumla qəbul edildikdən sonra rəsmən **dərc olunduğu gündən qüvvəyə** minir. Bu Konstitusiyanın qüvvəyə mindiyi gündən **1978-ci il aprelin 21-də** qəbul edilmiş Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası (Əsas Qanunu) qüvvədən düşür.

2. Bu Konstitusiyanın qüvvəyə minməsinə qədər seçilmiş Azərbaycan Respublikasının Prezidenti **bu Konstitusiyaya ilə** Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə aid edilmiş səlahiyyətləri həyata keçirir.

3. Bu Konstitusiyanın 101-ci maddəsinin V hissəsi(**müharibə şəraitində səlahiyyət müddətinin uzadılması**) bu Konstitusiyaya qəbul edildikdən sonra seçilən Azərbaycan Respublikası Prezidentinə **şamil edilir.**

4. Azərbaycan Respublikası xalq deputatlarının və Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin yaratdığı Milli Məclisin səlahiyyətləri yeni seçilmiş Azərbaycan

Respublikası Milli Məclisinin **ilk iclas günü** başa çatır. Yeni seçilmiş Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin **ilk iclası** Azərbaycan Respublikası Milli **Məclisinin azı 83 deputatının seçildiyi gündən bir həftə sonra** keçirilir. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin ilk sessiyası 1996-cı il mayın 31-dək davam edir.

1995-ci il avqustun 15-də qəbul edilmiş “Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə seçkilər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 85-ci maddəsi bu Qanun əsasında seçilmiş Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin birinci çağırışının səlahiyyətləri bitənədək qüvvədədir.

5. Azərbaycan Respublikasının **Nazirlər Kabineti** bu Konstitusiyanın qüvvəyə mindiyi **gündən** bu Konstitusiyada müəyyən edilən səlahiyyətləri həyata keçirir.

6. Bu Konstitusiya qüvvəyə mindiyi **gündən** Azərbaycan Respublikası **yerli xalq Deputatları Sovetlərinin səlahiyyətlərinə xitam verilir**. Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi yerli xalq deputatları sovetlərinə aid edilmiş səlahiyyətləri **yerli icra hakimiyyəti** orqanları həyata keçirir.

7. Bu Konstitusiya qüvvəyə mindikdən sonra **iki il** müddətində yerli özünüidarə haqqında qanun qəbul edilməli və **bələdiyyələrə** seçkilər keçirilməlidir.

8. Bu Konstitusiyanın qəbul edildiyi günədək Azərbaycan Respublikasının ərazisində qüvvədə olan qanunlar və başqa normativ hüquqi aktlar bu Konstitusiyaya **zidd olmayan hissədə** öz qüvvəsini saxlayır.

9. Bu Konstitusiya qüvvəyə minənədək fəaliyyət göstərən Azərbaycan Respublikasının məhkəmələri ədalət mühakiməsini Konstitusiyada müəyyən edilən səlahiyyətlərə və prinsiplərə uyğun həyata keçirir.

10. Bu Konstitusiya qüvvəyə mindiyi gündən **bir il** ərzində hakimlərin statusu, məhkəmə quruluşu və **məhkəmə** islahatı ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikasının bu Konstitusiyaya uyğun olan qanunvericiliyi qəbul edilməlidir və Azərbaycan Respublikası məhkəmələrinin hakimləri yenidən təyin edilməlidir. Həmin qanunvericilik qəbul edilənədək hakimlərin vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edilməsi bu Konstitusiya qüvvəyə minənədək qüvvədə olan qanunvericilik əsasında həyata keçirilir.

11. Bu Konstitusiya qüvvəyə mindiyi gündən **bir il** müddətində Azərbaycan Respublikasının **Konstitusiya Məhkəməsi** haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu qəbul edilməli və Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsi yaradılmalıdır. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsi **yaradılanadək** bu Konstitusiyada nəzərdə tutulmuş Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin səlahiyyətləri **həyata keçirilmir**. Bu Konstitusiyanın **130-cu maddəsinin III hissəsinin 7-ci** bəndində nəzərdə tutulmuş məsələni Azərbaycan Respublikasının **Ali Məhkəməsi həll edir**.

12. Azərbaycan Respublikasının **Ali Arbitraj Məhkəməsi** bu Konstitusiyanın qüvvəyə mindiyi gündən Azərbaycan Respublikasının **İqtisad Məhkəməsi** adlanır və qüvvədə olan qanunvericiliklə müəyyən olunmuş səlahiyyətləri həyata keçirir.

Məhkəmələr və hakimlər haqqında

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU

Bu Qanun Azərbaycan Respublikasında ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsini təmin etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında təsbit olunmuş **müstəqil məhkəmə hakimiyyəti yaratmağa yönəlmişdir.**

BİRİNCİ BÖLMƏ MƏHKƏMƏLƏR

I f ə s i l MƏHKƏMƏ HAKİMİYYƏTİ

M a d d ə 1 . Azərbaycan Respublikasında məhkəmələrin təsis olunması

Azərbaycan Respublikasında Azərbaycan Respublikasının qanunları ilə təsis edilmiş Azərbaycan Respublikası məhkəmələri fəaliyyət göstərirlər. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 125-ci maddəsinin VI hissəsinə uyğun olaraq

1. **məhkəmələrin səlahiyyətlərinin dəyişdirilməsi məqsədilə müəyyən olunmamış hüquqi üsulların tətbiq edilməsi**
2. **fövqəladə məhkəmələrin,**
3. **xarici dövlətlərin,**
4. **bu qanunla nəzərdə tutulmayan qaydada məhkəmələrin yaradılması qadağandır.**

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin (bundan sonra — Konstitusiya Məhkəməsi) fəaliyyəti və hakimlərinin statusu «**Konstitusiya Məhkəməsi haqqında**» Azərbaycan Respublikasının qanunu ilə müəyyən olunur.

M a d d ə 3 . Məhkəmələrin vəzifələri

Azərbaycan Respublikası məhkəmələrinin fəaliyyəti **yalnız ədalət mühakiməsinin(1)** və **qanunvericiliklə** müəyyən edilmiş hallarda və qaydada **məhkəmə nəzarətinin həyata keçirilməsinə(2)** yönəldilmişdir.

Məhkəmələr ədalət mühakiməsinə həyata keçirərkən Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında təsbit edilmiş insan və vətəndaş hüquqlarını və azadlıqlarını, mülkiyyət formasından **asılı olmayaraq bütün** müəssisə, idarə və təşkilatların, siyasi partiyaların, ictimai birliklərin, digər hüquqi şəxslərin **hüquqlarını və qanuni mənafələrini** hər cür **qəsdlərdən və qanun pozuntularından** müdafiə edir,

Azərbaycan Respublikasının **Konstitusiyasında** və bu qanunda nəzərdə tutulmuş digər vəzifələri həyata keçirirlər.

Məhkəmələrin üzərinə **başqa vəzifələr** qoyulması **yolverilməzdir**.

M a d d ə 4 . Məhkəmələrdə işlərə baxılması

Məhkəmələrdə işlərə:

1. **birinci instansiya** (rayon, şəhər ,ixtisaslaşdırılmış(hərbi,agircinayət,kommersiya,inzibati))
2. **apellyasiya** (Bakı ,Şəki ,Şirvan,Gəncə,Sumqayıt)
3. **Kassasiya**(**AR** ali məhkəmə və **NMR** ali məhkəmə) instansiyaları üzrə baxılır.

Azərbaycan Respublikası **qanunvericiliyində nəzərdə** tutulmuş hallarda və qaydada Azərbaycan Respublikası məhkəmələrində işlərə **kollegial(1)** və hakim tərəfindən **təkbaşına(2)** baxılır

birinci instansiya məhkəməsində işlərə **təkbaşına və ya üç hakimdən** ibarət tərkibdə, **appelyasiya və kassasiya** instansiyası məhkəməsində **üç və ya daha çox** hakimdən ibarət tərkibdə baxılır.

Məhkəmələr **işlərə baxarkən**

- Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasını,
- qanunlarını
- digər qanunvericilik aktlarını,
- Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələri

rəhbər tuturlar.

Məhkəmələrdə işlərə baxılarkən məhkəmə **iclasının protokolu** aparılır. Məhkəmə iclasının gedişini və məhkəmə istintaqı zamanı aparılan prosessual hərəkətləri qeyd etmək üçün **texniki vasitələrdən** istifadə edilə bilər.

M a d d ə 5 . Məhkəmələrin qərarları

Məhkəmələr baxılmış işlər üzrə **Azərbaycan Respublikası adından** (**Konstitusiyada dövlətin adından**) **qətnamələr, hökmlər, qəraradlar və qərarlar** (bundan sonra — qərarlar) çıxarırlar.

Məhkəmələrin **bütün qərarları** qəbul olunduğu **gündən bir aydan gec olmayaraq anonimləşdirilməklə elektron qaydada yayılmalıdır.**

Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada qanuni qüvvəyə minmiş bu qərarlar Azərbaycan Respublikası ərazisində **bütün fiziki və hüquqi şəxslər tərəfindən mütləq, vaxtında və dəqiq icra** olunmalıdır.

Qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarlarının icra **edilməməsi Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyi** ilə(**Konstitusiyada qanunla müəyyən edilmiş**) nəzərdə tutulmuş məsuliyyətə səbəb olur.

II fəsil
ƏDALƏT MÜHAKİMƏSİNİN HƏYATA KEÇİRİLMƏSİNƏ DAİR ƏSAS
MÜDDƏALAR

Maddə 7. Hər kəsin qanun və məhkəmə qarşısında hüquq bərabərliyi

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 25-ci maddəsinə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasında **ədalət mühakiməsi** irqindən, milliyyətindən, dinindən, dilindən, cinsindən, mənşəyindən, əmlak vəziyyətindən, qulluq mövqeyindən, əqidəsindən, siyasi partiyalara, həmkarlar ittifaqına və digər ictimai birliklərə mənsubiyyətindən **asılı olmayaraq hər bir şəxsin (konstitusiyada vətəndaşların) qanun və məhkəmə qarşısında hüquq bərabərliyi əsasında** həyata keçirilir.

Maddə 8. Ədalət mühakiməsinin hakimlərin müstəqilliyi təmin edilməklə, heç bir məhdudiyət qoyulmadan, faktlara əsasən, qərəzsiz, ədalətlə və qanunlara müvafiq həyata keçirilməsi

Ədalət mühakiməsi hakimlərin müstəqilliyi təmin edilməklə, heç bir məhdudiyət qoyulmadan, **faktlara əsasən**, qərəzsiz, ədalətlə və **qanunlara müvafiq** həyata keçirilir.

Maddə 9. Məhkəmə icraatına müdaxilənin və məhkəməyə hörmətsizlik göstərilməsinin yolverilməzliyi

Hər hansı bir şəxs tərəfindən, hər hansı bir səbəbdən bilavasitə, yaxud dolay yolla məhkəmə icraatına məhdudiyət qoyulması, təsir, hədə və müdaxilə edilməsi, **habelə məhkəməyə hörmətsizlik göstərilməsi, yaxud aşkar etinasızlıq** göstərildiyini bildirən hərəkətlər edilməsi **yolverilməzdir** və Azərbaycan Respublikasının **qanunvericiliyinə müvafiq surətdə məsuliyyətə səbəb olur.**

Maddə 10. Müdafiə hüquqlarının təmin edilməsi

Azərbaycan Respublikası **vətəndaşlarının, onun ərazisində yaşayan xarici vətəndaşların, habelə vətəndaşlığı olmayan şəxslərin** Azərbaycan Respublikasının **Konstitusiyasında və digər qanunlarda nəzərdə tutulmuş hüquq və azadlıqlarının**, hüquqi şəxslərin qanuni mənafeələrinin hər cür qəsdlərdən

və qanun pozuntularından **məhkəmə icraatının istənilən mərhələsində** məhkəmə müdafiəsi hüququ təmin olunur. **Heç kəs məhkəmə müdafiəsi hüququndan məhrum edilə bilməz.**

Şübhə edilən, təqsirləndirilən şəxsin Azərbaycan Respublikası **qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş** vasitələrlə **müdafiə hüququna**, o cümlədən tutulduğu, həbsə alındığı, cinayət törədilməsində **ittiham olunduğu andan** müdafiəçinin köməyindən istifadə etmək hüququna təminat verilir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 61-ci maddəsinin II hissəsinə uyğun olaraq **qanunla nəzərdə tutulmuş hallarda** hüquqi yardım **ödənişsiz, dövlət hesabına** göstərilir.

M a d d ə 11 . Təqsirsizlik prezumpsiyasının təmin edilməsi

Ədalət mühakiməsi həyata keçirilərkən Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 63-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş **təqsirsizlik prezumpsiyası** prinsipinə riayət olunması təmin edilir.

M a d d ə 12 . Məhkəmə icraatının açıq aparılması

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 127-ci maddəsinin V hissəsinə əsasən işlərə məhkəmənin qapalı iclaslarında baxılması halları **istisna olmaqla, bütün məhkəmələrdə işlərin icraatı açıq aparılır.** (**bütün hallarda yazsa səhv olar**)

Qanunda nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla, cinayət işlərinin qiyabi məhkəmə icraatına **yol verilmir.**

Bütün hallarda məhkəmələrin qərarları açıq elan edilir.

M a d d ə 13 . Məhkəmə icraatının çəkişmə prinsipi əsasında həyata keçirilməsi

Azərbaycan Respublikasında məhkəmə icraatı **tərəflərin hüquq bərabərliyi təmin olunmaqla** Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 127-ci maddəsinin VII hissəsinə uyğun olaraq **çəkişmə prinsipi** əsasında həyata keçirilir.

M a d d ə 14 . Məhkəmə icraatının aparıldığı dil

Məhkəmə icraatının aparıldığı dil **Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 127-ci maddəsinin X hissəsində** müəyyən edilir. Məhkəmə icraatının aparıldığı dili bilməyən şəxslərin hüquqlarının hər hansı şəkildə **məhdudlaşdırılması yolverilməzdir.**

Azərbaycan Respublikasının **qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmuş hallarda hər kəsin** tərcüməçinin xidmətlərindən **pulsuz** istifadə etmək hüququ təmin edilir.

III fəsil
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ MƏHKƏMƏ SİSTEMİ

Maddə 19. Ədalət mühakiməsini həyata keçirən məhkəmələr

Azərbaycan Respublikasında **ədalət mühakiməsini** Azərbaycan Respublikasının məhkəmə sisteminə daxil olan aşağıdakı məhkəmələr həyata keçirirlər:

rayon (şəhər) məhkəmələri

ağır cinayətlər məhkəmələri

hərbi məhkəmələr

inzibati məhkəmələr

kommersiya məhkəmələri

Naxçıvan Muxtar Respublikasının ağır cinayətlər məhkəməsi

Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məhkəməsi

apellyasiya məhkəmələri

Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsi (bundan sonra — Ali Məhkəmə).

Azərbaycan Respublikasının məhkəmə sistemi daxilində qanunla müəyyən edilmiş qaydada digər məhkəmələr da yaradıla bilər.

Azərbaycan Respublikasının məhkəmə sisteminə daxil olan **məhkəmələrin hakimlərinin ümumi sayı** Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndinə uyğun olaraq müəyyənləşdirilir. (PREZİDENT)

Azərbaycan Respublikasının hər bir məhkəməsi **müstəqil hüquqi şəxsdir** və onun Azərbaycan Respublikası **Dövlət gerbinin təsviri olan möhürü** vardır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər ƏLİYEV

Bakı şəhəri, **10 iyun 1997-ci il**

№ 310-IQ

Qeyd:

QANUN VƏ QANUNVERİCİLİK OLAN YERLƏRƏ , DİQQƏT EDİN

BU QANUN VƏ KONSTITUSİYADA FƏRQLİ OLAN YERLƏRƏ XÜSUSİ DİQQƏT

Dövlət qulluğu haqqında

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU

Bu Qanun Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 19-cu bəndinə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasında dövlət qulluğunun **hüquqi, təşkilati** və **maliyyə-iqtisadi** əsaslarını müəyyən edir.

I fəsil

ÜMUMİ MÜDDƏALAR

Maddə 1. Əsas anlayışlar

1.1. Bu Qanunda istifadə olunan əsas anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir:

1.1.1. **dövlət qulluğu** – Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və digər normativ hüquqi aktlarına uyğun olaraq dövlətin məqsəd və funksiyalarının həyata keçirilməsi sahəsində **dövlət qulluğu vəzifəsində xidmət**;

1.1.2. **dövlət qulluğunun xüsusi növü** – xüsusi, hərbi və ya diplomatik rütbə nəzərdə tutulan vəzifələrdə dövlət qulluğu keçmə;

1.1.3. **dövlət qulluqçusu** – yalnız bu Qanunun 1.1.4-cü maddəsində nəzərdə tutulan mənbələrdən dövlət məvacibi alan, bu Qanunla müəyyən edilmiş qaydada inzibati və ya yardımçı dövlət qulluğu vəzifəsini tutan və ixtisas dərəcəsi verilən, inzibati vəzifə üzrə **ilk dəfə daimi dövlət qulluğuna qəbul edilərkən** Azərbaycan Respublikasına sadıq olacağına and içən, **Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olan dövlət orqanının işçisi**;

1.1.4. **dövlət orqanı** –

- Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və Azərbaycan Respublikasının qanunları ilə müəyyən edilmiş hüdudlarda
- dövlətin məqsədini və funksiyalarını həyata keçirən,
- Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsindən, Naxçıvan Muxtar Respublikasının büdcəsindən və qanunla müəyyən edilən hallarda əlavə olaraq büdcədən **kar vəsaitlər** hesabına maliyyələşdirilən,
- Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və Azərbaycan Respublikasının qanunlarına uyğun olaraq yaradılan və bu Qanunun 7-ci maddəsində nəzərdə tutulan struktura malik olan **dövlət təsisatı**;

1.1.5. **dövlət orqanlarının kateqoriyası (təsnifatı)** – dövlət orqanlarının statusu, iyerarxiyası və yurisdiksiyası (ölkə, regional və yerli səviyyədə) nəzərə alınmaqla təsnifləşdirilməsi;

1.1.6. **dövlət məvacibi** – dövlət qulluqçusuna pul formasında nağdsız qaydada **ödənilən aylıq haqq**;

1.1.7. **dövlət qulluğu vəzifəsi** – dövlət orqanının Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və Azərbaycan Respublikasının qanunları ilə müəyyən edilən səlahiyyətlərini icra etmək məqsədilə **həmin orqanın strukturuna müvafiq olaraq ştat cədvəlində müəyyən edilən ştat vahidi**;

1.1.8. **inzibati və yardımçı vəzifələrin təsnifatı** – dövlət orqanlarında inzibati və yardımçı vəzifələrin aid olduqları dövlət orqanlarının kateqoriyası nəzərə alınmaqla təsnifləşdirilməsi;

1.1.9. **dövlət qulluğunun inzibati vəzifəsi** – dövlət orqanının struktur bölməsinin fəaliyyət istiqamətinə uyğun olaraq **həmin bölmənin səlahiyyətlərini bilavasitə həyata keçirən**, dövlət orqanının strukturuna müvafiq olaraq ştat cədvəlində müəyyən edilən ştat vahidi;

1.1.10. **dövlət qulluğunun yardımçı vəzifəsi** – dövlət orqanının struktur bölməsinin fəaliyyətini **təmin edən**, dövlət orqanının strukturuna müvafiq olaraq ştat cədvəlində müəyyən edilən ştat vahidi;

1.1.11. **inzibati və yardımçı vəzifələrin təsnifat toplusu** – inzibati və yardımçı

- vəzifələrin adlarını,
- təsnifatlarını və

• **və dövlət qulluqçularının ixtisas dərəcələrini** özündə əks etdirən, dövlət orqanlarında ştat cədvəllərinin hazırlanması üçün əsas olan və müvafiq icra hakimiyyəti orqanının (**AR Prezidentinin**) müəyyən etdiyi orqan (qurum)- **AR Prezidenti** tərəfindən təsdiq edilən siyahı;

1.1.12. **dövlət qulluqçusunun ixtisas dərəcəsi** – dövlət qulluqçusunun tutduğu vəzifəyə uyğun olaraq ona verilən ixtisas səviyyəsi;

1.1.13. **dövlət orqanının strukturu** – dövlət orqanının fəaliyyətini təmin edən struktur qurumlarının normativ hüquqi aktlarla müəyyən edilmiş sistemi;

1.1.14. **dövlət orqanının aparatı** – özündə struktur bölmələri (şöbə və sektor) birləşdirən və dövlət orqanına həvalə edilmiş səlahiyyətlərin həyata keçirilməsini **bilavasitə təşkil və təmin edən** dövlət orqanının struktur qurumu;

1.1.15. **dövlət orqanının struktur bölməsi** –

- dövlət orqanının rəhbərinin qərarı ilə yaradılan
- və həmin dövlət orqanının əsasnaməsinə uyğun olaraq ona həvalə edilmiş səlahiyyətləri həyata keçirən dövlət orqanının struktur vahidi;

1.1.16. **rotasiya** – **inzibati vəzifə tutan dövlət qulluqçularının** bu Qanunun 31-1-ci maddəsinə uyğun olaraq bir vəzifədən başqa vəzifəyə keçirilməsi;

1.1.17. **bilavasitə rəhbər** – dövlət qulluqçusunun birbaşa tabe olduğu vəzifəli şəxs;

1.1.18. **xidməti fəaliyyət** – dövlət qulluqçusunun **qanunla** müəyyən edilmiş hüquq və vəzifələrinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar fəaliyyəti;

1.1.19. **dövlət qulluqçusunun xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi**

- dövlət qulluqçusunun cari fəaliyyətinə nəzarətin həyata keçirilməsi,
- onun potensial imkanlarının aşkara çıxarılması və həmin imkanlardan səmərəli istifadə edilməsi,
- dövlət qulluqçusunun peşə səriştəliyini artırmağa stimullaşdırılması və onun əlavə təhsilə və ya təlimə ehtiyacının, habelə tutduğu vəzifəyə uyğun gəlib-gəlmədiyinin,
- işçinin vəzifədə irəli çəkilməsi üçün potensialının müəyyənləşdirilməsi

məqsədlə keçirilən dövlət qulluqçusunun **hər təqvim ilinin sonunda fəaliyyətinin yoxlanılması**;

1.1.20. **şöbə** – dövlət orqanının bir və ya bir neçə fəaliyyət istiqaməti üzrə səlahiyyətlərini həyata keçirən struktur bölməsi;

1.1.21. **sektor** – dövlət orqanının şöbə daxilində və ya müstəqil şəkildə yaradılan struktur bölməsi;

1.1.22. **vəzifə təlimatı** –

- dövlət qulluğu vəzifəsinin adının,
- qulluq funksiyalarının
- və həmin vəzifənin tutulması şərtlərinin əks olunduğu və dövlət orqanının rəhbəri tərəfindən təsdiq olunan sənəd;

1.1.23. **mərkəzi icra hakimiyyəti orqanı** – səlahiyyətləri Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 113-cü maddəsi ilə müəyyən edilən fəaliyyət istiqamətlərinə uyğun sahələrdə dövlət siyasətini və tənzimlənməsini həyata keçirən dövlət orqanı;

1.1.24. **mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının yanında yaradılan dövlət agentlikləri və dövlət xidmətləri** – mərkəzi icra hakimiyyəti orqanının yanında yaradılan və sahəvi qanunlarla müəyyən edilən səlahiyyətlərini ölkə səviyyəsində həyata keçirən struktur qurumu;

1.1.25. **mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının yerli bölmələri** – mərkəzi icra hakimiyyəti orqanının yerlərdə (rayon, şəhər və region üzrə) fəaliyyətinin təmin edilməsi məqsədilə yaradılan struktur qurumu;

1.1.26. **intizam məsuliyyəti** – dövlət qulluqçusuna

- həvalə olunmuş vəzifələrin yerinə yetirilməməsi
- və ya lazımi şəkildə yerinə yetirilməsinə (intizam xətasına),
- habelə bu Qanunla müəyyən edilmiş məhdudiyətlərə əməl olunmamasına görə

bu Qanunda nəzərdə tutulmuş intizam tənbehinin tətbiqini nəzərdə tutan hüquqi məsuliyyət növü;

1.1.27. **müsabiqə** – inzibati vəzifələrin tutulması məqsədilə namizədlərin vakant vəzifələrə uyğunluğunu qiymətləndirmək üçün keçirilən **test imtahanından və müsahibədən ibarət proses**;

1.1.28. **daxili müsahibə** – 1–5-ci kateqoriya dövlət orqanlarında inzibati vəzifələrin birinci-yeddinci təsnifatlarına uyğun olan vakant vəzifənin tutulması üçün keçirilən,

- **həmin dövlət orqanlarında** inzibati vəzifələrdə qulluq keçən və inzibati vəzifələrin təsnifatına uyğun ixtisas dərəcəsi olan dövlət qulluqçularının,
- habelə bu Qanunun 28.12-ci maddəsinin ikinci hissəsində müəyyən edilmiş vəzifələrə iddia edən şəxslərin iştirakını nəzərdə tutan müsahibə;

1.1.29. **ümumi müsahibə** – 1–5-ci kateqoriya dövlət orqanlarında inzibati vəzifələrin dördüncü-yeddinci təsnifatlarına uyğun olan vakant vəzifənin

- həmin dövlət orqanında və ya digər dövlət orqanında inzibati vəzifələrdə qulluq keçən və inzibati vəzifələrin təsnifatına uyğun ixtisas dərəcəsi olan dövlət qulluqçuları,
- habelə azı 5 il qulluq stajı olan və dövlət orqanında inzibati vəzifələrdə çalışmış,
- həmçinin bu Qanunun 29.3-cü maddəsinin birinci hissəsində nəzərdə tutulmuş digər şəxslər tərəfindən tutulması məqsədilə keçirilən müsahibə.

1.2. Bu Qanunda istifadə olunan **digər anlayışlar Azərbaycan Respublikasının normativ hüquqi aktları** ilə müəyyən edilmiş mənaları ifadə edir.

Maddə 2. Qanunun tətbiq dairəsi

2.1. Bu Qanun dövlət orqanlarının **struktur qurumlarında qulluq keçən dövlət qulluqçularına** şamil edilir.

2.2. **Bu Qanunda başqa hal nəzərdə tutulmamışdırsa**, bu Qanun aşağıdakı vəzifəli şəxslərə **şamil edilmir**

1. Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə,
2. Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidentinə və vitse-prezidentlərinə,
3. Azərbaycan Respublikasının **Baş nazirinə və onun müavinlərinə**,
4. Naxçıvan Muxtar Respublikasının **Baş nazirinə və onun müavinlərinə**
5. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin **deputatlarına**,
6. Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin **deputatlarına**
7. Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinə (**ombudsmana**),
8. Naxçıvan Muxtar Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinə (**ombudsmana**),
9. Azərbaycan Respublikasının Audiovizual Şurasının **sədrinə, sədr müavinlərinə və digər üzvlərinə**
10. Naxçıvan Muxtar Respublikası Televiziya və Radio Şurasının **sədrinə, sədr müavinlərinə və digər üzvlərinə**
11. Azərbaycan Respublikası mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının **rəhbərlərinə və onların müavinlərinə**
12. Naxçıvan Muxtar Respublikası mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının **rəhbərlərinə**
13. Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Seçki Komissiyasının **sədrinə, sədr müavininə, katiblərinə və digər üzvlərinə**
14. Naxçıvan Muxtar Respublikası Mərkəzi Seçki Komissiyasının **sədrinə**
15. Azərbaycan Respublikası məhkəmələrinin **hakimlərinə**,
16. Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının **sədrinə, sədr müavininə və auditorlarına**
17. yerli icra hakimiyyəti orqanlarının **rəhbərlərinə (başçılarna)**

18. hərbi qulluqçulara

19. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Bakı şəhərində Daimi Nümayəndəliyinin **rəhbərinə**

2.3. Dövlət qulluğunun xüsusi növündə çalışan şəxslərin qulluq (xidmət) keçməsi **bu Qanunun**

- Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının dövlət qulluğuna qəbul edilmək hüququna,
- dövlət qulluğuna qəbulun səffaflıq əsasında müsabiqə və müsahibə yolu ilə həyata keçirilməsinə,
- dövlət qulluqçularının xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsinə və dövlət qulluğunun digər prinsiplərinə aid müddəaları,
- həmçinin bu Qanunun 15-1-ci maddəsi (*Dövlət qulluqçusunun şəxsi işi*)
- nəzərə alınmaqla,

Azərbaycan Respublikasının başqa qanunları ilə tənzimlənir.

Dövlət qulluğunun xüsusi növü nəzərdə tutulan dövlət orqanlarında çalışan və xüsusi, hərbi və ya diplomatik rütbəsi olmayan şəxslərə (dövlət qulluqçusu olmayan digər işçilər istisna olmaqla) **bu Qanun şamil edilir.**

2.4. Bu Qanun dövlət orqanlarının tabeliyində olan hüquqi şəxslərin işçilərinə **şamil edilmir.** Bu işçilərin əmək münasibətləri Azərbaycan Respublikasının **Əmək Məcəlləsi ilə tənzimlənir.**

Maddə 3. Dövlət qulluğunun əsas vəzifələri

3.0. Dövlət qulluğunun əsas vəzifələri aşağıdakılardır:

3.0.1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və digər qanunvericilik aktları əsasında **vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi;**

3.0.2. dövlət orqanlarının səlahiyyəti hüddudlarında **qərarların hazırlanması, qəbul edilməsi, icrası və onların icrasına nəzarət edilməsi;**

3.0.3. dövlət orqanlarının səmərəli fəaliyyətinin və dövlət qulluqçuları tərəfindən **qulluq funksiyalarının icrasının təmin edilməsi.**

Maddə 4. Dövlət qulluğunun prinsipləri

4.1. Dövlət qulluğu aşağıdakı prinsiplərə əsaslanır:

4.1.1. **qanunçuluq;**

4.1.2. Azərbaycan Respublikasında qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının **səlahiyyət hüddudlarının müəyyən edilməsi;**

4.1.3. **dövlət orqanlarına və dövlət qulluqçularına** nəzarət və onların hesabat verməsi;

4.1.4. **yuxarı kateqoriya dövlət orqanlarının və vəzifəli şəxslərin** öz səlahiyyətləri hüddudlarında qəbul etdikləri qərarların **aşağı kateqoriya dövlət orqanları və vəzifəli şəxslər tərəfindən yerinə yetirilməsinin məcburiliyi;**

4.1.5. bütün vətəndaşların və vəzifəli şəxslərin dövlət qulluqçularının **qanuni** tələblərini icra etməyə və **qanuni** hərəkətlərini müdafiə etməyə borclu olması;

4.1.6. **dövlət qulluğuna qəbulun şəffaflığı;**

4.1.7. vətəndaşların dövlət qulluğuna **müsabiqə və müsahibə əsasında** qəbul edilməsi;

4.1.8. vətəndaşların öz qabiliyyətlərinə, xidməti nailiyyətlərinə və peşə hazırlığına uyğun olaraq **dövlət qulluğunun hər hansı vəzifəsini tutmaqda hüquq bərabərliyi;**

4.1.9. irqindən, etnik mənsubiyyətindən, dinindən, dilindən, cinsindən, sosial mənşəyindən, ailə, əmlak və qulluq mövqeyindən, yaşayış yerindən, əqidəsindən, həmkarlar ittifaqlarına və ya ictimai birliklərə mənsubiyyətindən, **habelə dövlət qulluqçusunun xidməti fəaliyyətinə aid olmayan başqa səbəblərdən asılı olmayaraq dövlət qulluqçularının hüquq bərabərliyi;**

4.1.10. dövlət qulluqçularının potensialının səmərəli istifadəsi və peşəkarlıq səviyyəsinin artırılması məqsədilə **onların rotasiyası;**

4.1.11. dövlət qulluqçularının sosial və hüquqi müdafiəsi, onların özləri və ailələri üçün **layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilməsi;**

4.1.12. **dövlət orqanlarının və ya onların vəzifəli şəxslərinin** qanunsuz hərəkətləri (hərəkətsizliyi) nəticəsində vurulmuş zərərə görə **dövlət orqanlarının məsuliyyət daşması.**

4.2. Dövlət orqanlarında siyasi partiyaların və ictimai birliklərin **strukturları yaradılır.**

4.3. **Dövlət qulluqçuları vəzifə borclarını yerinə yetirərkən**

- Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasını,
- qanunlarını
- və onlara müvafiq olaraq qəbul edilmiş digər qanunvericilik aktlarını **rəhbər tuturlar**

Maddə 5. Dövlət qulluğunu idarəetmə orqanları

5.1. Azərbaycan Respublikasında

- bu Qanunun tətbiqinə nəzarəti,
- dövlət qulluğunun normativ-metodiki təminatını

Azərbaycan Respublikasının **Dövlət Qulluğunu İdarəetmə Şurası həyata keçirir** (bundan sonra - Şura). Şura **18** nəfər üzvdən ibarətdir. Şuranın 6 üzvü Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən, 6 üzvü Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin sədri tərəfindən, 6 üzvü isə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin sədri tərəfindən təyin edilir. Şuranın səlahiyyətləri **qanunla təsdiq edilən Əsasnamə ilə müəyyən edilir.**

5.2. **Şura dövlət orqanı deyil və onun üzvləri öz səlahiyyətlərini ictimai əsaslarla həyata keçirirlər.** Şuranın fəaliyyətinin təşkilini müvafiq icra hakimiyyəti

orqanının (**AR Prezidentinin**) müəyyən etdiyi orqan (qurum) **AR Prezidenti** tərəfindən yaradılan Katiblik həyata keçirir.

5.3. Şuranın qəbul etdiyi qərarların məcburiliyi müvafiq dövlət qulluqçuları üçün müvafiq olaraq Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin sədri və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin sədri tərəfindən təmin edilir.

5.4. Şuranın qəbul etdiyi qərarlar icra edilməsi üçün 3 (üç) iş günü müddətində müvafiq dövlət orqanlarına göndərilir. **Dövlət orqanlarının rəhbərləri tərəfindən** həmin qərarın icra vəziyyəti barədə **hesabat 30 (otuz) gün müddətində Şuraya təqdim edilir.**

Maddə 6. Dövlət qulluğu haqqında qanunvericilik

Dövlət qulluğu haqqında **qanunvericilik**

- Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasından,
- bu Qanundan,
- Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdən,
- Azərbaycan Respublikasının dövlət qulluğunu hüquqi cəhətdən tənzim edən və dövlət qulluqçularının hüquqi vəziyyətinin xüsusiyyətlərini müəyyən edən digər qanunvericilik aktlarından ibarətdir.

II f ə s i l

DÖVLƏT ORQANLARI

Maddə 7. Dövlət orqanlarının struktur qurumlarında struktur bölmələrinin növləri və yaradılması qaydası

7.1. Dövlət orqanlarının struktur qurumlarında işçilərin müəyyən edilmiş say həddi daxilində şöbə, onun tərkibində və ya müstəqil olmaqla sektor **yaradıla bilər.**

7.2. Dövlət orqanlarının struktur qurumlarında struktur bölmənin rəhbəri də daxil olmaqla, şöbə yaradılması üçün minimum 8 ştat vahidi (dövlət sirlinin mühafizəsi üzrə struktur bölmələrdə 3 ştat vahidi), sektor yaradılması üçün minimum **3 ştat vahidi** müəyyən edilir.

7.3. Dövlət orqanlarının struktur qurumlarında struktur bölmələrin onlara həvalə edilmiş funksiyalar nəzərə alınmaqla **təminədiçi və yardımçı** struktur bölmələr kimi təsnifləşdirilməsi müvafiq icra hakimiyyəti orqanının (**AR Prezidentinin**) müəyyən etdiyi orqan (qurum)-**AR Prezidenti** tərəfindən təsdiq edilmiş siyahı əsasında həyata keçirilir.

7.4. **Ali kateqoriya dövlət orqanlarında** bu Qanunun 7.1-ci maddəsində nəzərdə tutululardan başqa struktur bölmələr də yaradıla bilər.

Maddə 8. Dövlət orqanlarının təsnifatı(cədvəldən öyrənilir)

8.1. Dövlət orqanları onların **statusu, iyerarxiyası və yurisdiksiyası** (ölkə, regional və yerli səviyyədə) nəzərə alınmaqla aşağıdakı kateqoriyalar üzrə təsnifatlaşdırılır:

8.1.1. əsas səlahiyyətləri Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 7-ci maddəsinin III hissəsinə əsasən müəyyən edilən Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyətinin ən yüksək dövlət orqanları(**Ali kateqoriya dövlət orqanları**)

- Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası,
- Azərbaycan dövlətinin başçısının fəaliyyətini bilavasitə təmin edən digər orqanlar (**Prezidentin işlər idarəsi , Prezidentin xüsusi tibb xidməti və Azərbaycan Respublikası Təhlükəsizlik Şurası katibinin xidməti**)
- icra səlahiyyətlərini həyata keçirən orqan(**Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti**)
- **Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi,**
- Ali konstitusiya ədalət mühakiməsi səlahiyyətlərini həyata keçirən **Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsi,**
- ümumi və ixtisaslaşdırılmış məhkəmələrin icraatına aid edilən işlər üzrə ali məhkəmə orqanı olan **Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsi**

8.1.2. əsas səlahiyyətləri Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya qanunları və Azərbaycan Respublikasının qanunları ilə müəyyən edilən dövlət orqanları (**1-ci kateqoriya dövlət orqanları**)

- Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisi,
- Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğu,
- Azərbaycan Respublikasının Hesablama Palatası,
- Məhkəmə-Hüquq Şurasının Aparatı,
- Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə müvəkkilinin (ombudsmanın) Aparatı

8.1.3. əsas səlahiyyətləri Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya qanunları, Azərbaycan Respublikasının qanunları ilə və Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 113-cü maddəsi ilə müəyyən edilən dövlət orqanları(**2-ci kateqoriya dövlət orqanları**)

- Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məhkəməsi,
- Naxçıvan Muxtar Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanı(**Naxçıvan Muxtar Respublikasının Nazirlər Kabineti**)
- Naxçıvan Muxtar Respublikasının Prokurorluğu,
- Naxçıvan Muxtar Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinin (ombudsmanın) Aparatı,
- Azərbaycan Respublikasının Hərbi Prokurorluğu,
- Azərbaycan Respublikasının apellyasiya məhkəmələri,

- Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Seçki Komissiyasının Katibliyi,
- Azərbaycan Respublikasının Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Komissiyasının Katibliyi,
- müvafiq icra hakimiyyəti orqanları:
  1. **Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi İcra Hakimiyyəti orqanları,**
  2. **onlara bərabər tutulan orqanlar**(Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyası, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət Sırrının Mühafizəsi üzrə İdarələrarası Komissiyanın Katibliyi)
  3. **Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti**
- Azərbaycan Respublikasının Audiovizual Şurasının Aparatı

8.1.4. əsas səlahiyyətləri Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 113-cü və 124-cü maddələri ilə və qanunla müəyyən edilən dövlət orqanları(**3-cü kateqoriya dövlət orqanları**)

- Naxçıvan Muxtar Respublikasının Mərkəzi Seçki Komissiyasının Aparatı,
- Naxçıvan Muxtar Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanları(**Naxçıvan Muxtar Respublikasının Mərkəzi İcra Hakimiyyəti orqanları**)
- Naxçıvan Muxtar Respublikası Televiziya və Radio Şurasının Aparatı,
- Naxçıvan Muxtar Respublikasının Hərbi Prokurorluğu,
- ağır cinayətlər məhkəmələri,
- inzibati məhkəmələr,
- kommərsiya məhkəmələri,
- hərbi məhkəmələr,
- Bakı şəhər prokurorluğu,
- Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinin (ombudsmanın) regional mərkəzləri,
- müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının yanında yaradılan dövlət agentlikləri və dövlət xidmətləri(**Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi İcra Hakimiyyəti orqanları yanında yaradılan dövlət agentlikləri və dövlət xidmətləri**)
- **Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdə ticarət nümayəndələrinin aparatları,**

8.1.5. əsas səlahiyyətləri Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 113-cü, 120-ci və 124-cü maddələri ilə və qanunla müəyyən edilən dövlət orqanları(**4-cü kateqoriya dövlət orqanları**)

- müvafiq icra hakimiyyəti orqanları-**Yerli İcra Hakimiyyəti orqanları** (Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti istisna olmaqla)
- müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının yerli bölmələri- **Azərbaycan Respublikası və Naxçıvan Muxtar Respublikası mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının yerli bölmələri**

- müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının yanında, tabeliyində olan orqanlar:
  1. Azərbaycan Respublikası və Naxçıvan Muxtar Respublikası mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının yanında, tabeliyində olan orqanlar,
  2. Naxçıvan Muxtar Respublikası mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının yanında yaradılan dövlət agentlikləri və dövlət xidmətləri
  3. Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti başçısının yanında olan orqanlar
- rayon (şəhər) məhkəmələri,
- rayon (şəhər) prokurorluqları
- rayon (şəhər) hərbi prokurorluqları

8.1.6. əsas səlahiyyətləri Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 113-cü və 124-cü maddələri ilə müəyyən edilən dövlət orqanları **(5-ci kateqoriya dövlət orqanları)**

- müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının yanında yaradılan dövlət agentliklərinin və dövlət xidmətlərinin, müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının yanında, tabeliyində olan orqanların yerli bölmələri: **Azərbaycan Respublikası və Naxçıvan Muxtar Respublikası mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının yanında yaradılan dövlət agentliklərinin və dövlət xidmətlərinin, Azərbaycan Respublikası və Naxçıvan Muxtar Respublikası mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının yanında, tabeliyində olan orqanların yerli bölmələri**
- müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının yanında olan orqanlar: **yerli icra hakimiyyəti başçılarının yanında avtomobil nəqliyyatı ilə sərnişindaşıma idarələri**
- müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının inzibati ərazi dairələri üzrə nümayəndəlikləri və sahə inzibati ərazi dairələri üzrə nümayəndəlikləri: **yerli icra hakimiyyəti başçılarının inzibati ərazi dairələri üzrə nümayəndəlikləri və sahə inzibati ərazi dairələri üzrə nümayəndəlikləri**

III fəsil

DÖVLƏT QULLUĞU VƏZİFƏSİ

Maddə 10. Dövlət orqanlarında vəzifələrin təsnifatı

1.1. Dövlət orqanlarında vəzifələr həmin vəzifələrin

- funksiyalarının məzmunundan,
- səlahiyyətlərinin mənbəyindən
- və tutulması üsullarından

asılı olaraq **inzibati və yardımçı** vəzifələrə bölünür.

10.4. Siyasi vəzifələri tutan şəxslərin hüquqi statusu **başqa qanunvericilik aktları** ilə müəyyən olunur və bu Qanunda başqa hal nəzərdə tutulmayıbsa, **bu Qanunun qüvvəsi onlara şamil edilmir.**

10.5. **İnzibati vəzifələr** Ali - 5-ci kateqoriya dövlət orqanlarının strukturuna daxil olan struktur qurumların və struktur bölmələrin **rəhbərlərinin, onların müavinlərinin**, habelə dövlət qulluğunda çalışan **mütəxəssislərin** vəzifələridir. İnzibati vəzifə tutan şəxsin hüquqi statusu müvafiq orqanın səlahiyyətlərini müəyyən edən **qanunvericilik aktları ilə, habelə vəzifə təlimatları** ilə müəyyən edilir.

10.6. **Yardımcı vəzifələr** Ali - 5-ci kateqoriya dövlət orqanlarında texniki işləri həyata keçirən dövlət qulluqçularının (kargüzar, makinaçı, kuryer, arxiv qeydiyyatçısı, liftçi, sürücü və sair işçilərin) vəzifələridir.

Yardımcı vəzifə tutan şəxsin hüquqi statusu müvafiq orqanın səlahiyyətlərini müəyyən edən **qanunvericilik aktları ilə, habelə vəzifə təlimatları** ilə müəyyən edilir.

Maddə 11. **İnzibati və yardımçı vəzifələrin təsnifat(cədvəllə öyrənilir)**-

11.1. İnzibati vəzifələrin aşağıdakı təsnifatları vardır:

11.1.1. **inzibati vəzifələrin ali təsnifatı:**

- Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiya rəhbərinin vəzifəsi,
- Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyasında Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidentinin fəaliyyətini təmin edən struktur bölmənin rəhbərinin vəzifəsi,
- Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Aparat rəhbərinin vəzifəsi,
- Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Aparat rəhbərinin vəzifəsi,
- Azərbaycan dövlətinin başçısının icra səlahiyyətlərini həyata keçirən orqanın Aparat rəhbərinin vəzifəsi,
- Azərbaycan dövlətinin başçısının fəaliyyətini bilavasitə təmin edən digər orqanların rəhbərlərinin vəzifəsi,
- Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinin Aparat rəhbərinin vəzifəsi.

11.1.2. **inzibati vəzifələrin birinci təsnifatı:**

- Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyasında Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidentinin fəaliyyətini təmin edən struktur bölmənin rəhbərinin müavini vəzifəsi,
- Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisinin vəzifəsi,
- Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidentinin köməkçisinin vəzifəsi
- Azərbaycan Respublikasının vitse-prezidentinin köməkçisinin vəzifəsi
- Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyasında struktur bölmə rəhbərinin vəzifəsi,
- , Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin aparat rəhbərlərinin müavinləri vəzifələri,
- Azərbaycan dövlətinin başçısının icra səlahiyyətlərini həyata keçirən orqanın Aparat rəhbərinin müavini vəzifəsi,

- Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinin Aparat rəhbərinin müavini vəzifəsi, habelə həmin dövlət orqanlarının struktur bölmələrinin (şöbələrinin) rəhbərlərinin vəzifələri;
- . Azərbaycan Respublikası Prezidentinin xüsusi nümayəndələrinin vəzifələri;
- Azərbaycan dövlətinin başçısının fəaliyyətini bilavasitə təmin edən digər orqanların rəhbərlərinin birinci müavinləri və müavinləri, habelə həmin orqanlarda bölmə rəhbərlərinin vəzifələri;
- 1-ci kateqoriya dövlət orqanları aparat rəhbərlərinin vəzifələri.
- Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin və Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin **sədrələrinin müşavirləri, köməkçiləri vəzifələri.**

11.1.3. inzibati vəzifələrin ikinci təsnifatı:

- Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyasında struktur bölmə rəhbərinin müavini vəzifəsi,
- **Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası rəhbərinin köməkçisi vəzifəsi,**
- Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin və Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin aparatlarında struktur bölmə (şöbə) rəhbərinin müavini vəzifəsi;
- Azərbaycan dövlətinin başçısının icra səlahiyyətlərini həyata keçirən orqanın Aparatında bölmə rəhbərinin müavini vəzifəsi;
- Azərbaycan dövlətinin başçısının fəaliyyətini bilavasitə təmin edən digər orqanların struktur bölmə rəhbərlərinin müavinlərinin vəzifələri;
- Azərbaycan Respublikası Prezidentinin xüsusi nümayəndələrinin müavinlərinin vəzifələri;
- 1-ci kateqoriya dövlət orqanları aparat rəhbərlərinin müavinlərinin, struktur bölmə (şöbə) rəhbərlərinin vəzifələri;
- Naxçıvan Muxtar Respublikasında 2-ci kateqoriya dövlət orqanları aparat rəhbərlərinin vəzifələri;
- Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin sədrinin müşaviri, köməkçisi, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi sədrinin müavininin və Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin müavininin **köməkçiləri vəzifələri;**
- müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının yanında yaradılan dövlət agentliklərinin və dövlət xidmətlərinin rəhbərlərinin,
- Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdə ticarət nümayəndələrinin vəzifələri
- müvafiq icra hakimiyyəti orqanı rəhbərinin müavinlərinin vəzifələri.

11.1.4. inzibati vəzifələrin üçüncü təsnifatı:

- Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyasında, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin və Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin aparatlarında mütəxəssislərin vəzifələri
- Azərbaycan dövlətinin başçısının fəaliyyətini bilavasitə təmin edən digər orqanların mütəxəssislərinin vəzifələri;
- Azərbaycan dövlətinin başçısının icra səlahiyyətlərini həyata keçirən orqanın Aparatında mütəxəssislərin vəzifələri;
- Azərbaycan Respublikası Prezidentinin xüsusi nümayəndəliklərində mütəxəssislərin vəzifələri;
- 1-ci kateqoriya dövlət orqanları struktur bölmə (şöbə) rəhbərlərinin müavinlərinin vəzifələri;
- 2-ci kateqoriya dövlət orqanları aparat rəhbərlərinin və onların müavinlərinin vəzifələri;
- Naxçıvan Muxtar Respublikasında 2-ci kateqoriya dövlət orqanları aparat rəhbərlərinin müavinlərinin və struktur bölmə (şöbə) rəhbərlərinin vəzifələri;
- müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının yanında yaradılan dövlət agentliklərinin və dövlət xidmətlərinin rəhbərlərinin müavinlərinin vəzifələri.

11.1.5. inzibati vəzifələrin dördüncü təsnifatı:

- 1-ci kateqoriya dövlət orqanlarının aparatlarında mütəxəssislərin vəzifələri;
- 2-ci kateqoriya dövlət orqanları struktur bölmə (şöbə) rəhbərlərinin və onların müavinlərinin vəzifələri;
- müvafiq icra hakimiyyəti orqanları yanında yaradılan rəhbəri və rəhbərinin müavinləri müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edilən dövlət xidmətləri və dövlət agentliklərinin aparat rəhbərlərinin və onların müavinlərinin vəzifələri;
- Naxçıvan Muxtar Respublikasında 2-ci kateqoriya dövlət orqanları struktur bölmə (şöbə) rəhbərlərinin müavinlərinin vəzifələri;
- Müvafiq(**Yerli**) icra hakimiyyəti orqanı rəhbərinin müavinlərinin vəzifələri.

11.1.6. inzibati vəzifələrin beşinci təsnifatı:

- 2-ci kateqoriya dövlət orqanlarının mütəxəssislərinin vəzifələri;
- müvafiq icra hakimiyyəti orqanları yanında yaradılan rəhbəri və rəhbərinin müavinləri müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edilən dövlət xidmətləri və dövlət agentliklərinin rəhbərlərinin **müşavirlərinin, köməkçilərinin vəzifələri**;
- Naxçıvan Muxtar Respublikasında 3-cü kateqoriya müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının aparat rəhbərlərinin vəzifələri;

- 3-cü kateqoriya dövlət orqanları struktur bölmə (şöbə) rəhbərlərinin və onların müavinlərinin vəzifələri;
- 4-cü kateqoriya dövlət orqanları – müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının yerli bölmələrinin, müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının yanında, tabeliyində olan orqanların, müvafiq icra hakimiyyəti orqanının tabeliyində olan orqanların rəhbərlərinin vəzifələri;

11.1.7. inzibati vəzifələrin altıncı təsnifatı:

- 3-cü kateqoriya dövlət orqanlarının mütəxəssislərinin vəzifələri;
- 4-cü kateqoriya müvafiq icra hakimiyyəti orqanının struktur bölmə (şöbə) rəhbərinin və onun müavininin vəzifələri;
- 4-cü kateqoriya dövlət orqanları – müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının yerli bölmələrinin, müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının yanında, tabeliyində olan orqanların, müvafiq icra hakimiyyəti orqanının tabeliyində olan orqanların rəhbərlərinin müavinlərinin vəzifələri;
- 5-ci kateqoriya dövlət orqanları – müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının yanında yaradılan dövlət agentliklərinin və dövlət xidmətlərinin, onların yanında, tabeliyində olan orqanların yerli bölmələrinin rəhbərləri və onların müavinlərinin vəzifələri.

11.1.8. inzibati vəzifələrin yeddinci təsnifatı:

- 4-cü və 5-ci kateqoriya dövlət orqanları – müvafiq icra hakimiyyəti orqanının, müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının yerli bölmələrinin, müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının yanında, tabeliyində olan orqanların, rayon (şəhər) məhkəmələrinin, rayon (şəhər) prokurorluqlarının və hərbi prokurorluqlarının, müvafiq icra hakimiyyəti orqanının tabeliyində olan orqanların, müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının yanında yaradılan dövlət agentliklərinin və dövlət xidmətlərinin, onların yanında, tabeliyində olan orqanların yerli bölmələrinin mütəxəssislərinin vəzifələri;
- müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının yanında olan orqanların rəhbərlərinin, onların müavinlərinin və mütəxəssislərinin vəzifələri,
- müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının inzibati ərazi dairələri üzrə nümayəndələrinin və sahə inzibati ərazi dairələri nümayəndələrinin, onların müavinlərinin və mütəxəssislərin vəzifələri.

11.2. Yardımçı vəzifələrin aşağıdakı təsnifatları vardır:

11.2.1. **yardımçı vəzifələrin birinci təsnifatı** – Ali kateqoriya dövlət orqanlarında texniki vəzifələr;

11.2.2. **yardımçı vəzifələrin ikinci təsnifatı** – 1-ci kateqoriya dövlət orqanlarında texniki vəzifələr;

11.2.3. **yardımçı vəzifələrin üçüncü təsnifatı** – 2-ci və 3-cü kateqoriya dövlət orqanlarında texniki vəzifələr;

11.2.4. **yardımçı vəzifələrin dördüncü təsnifatı** – 4-cü və 5-ci kateqoriya dövlət orqanlarında texniki vəzifələr.

Dövlət orqanlarının aparatının (və ya onların fəaliyyətini təmin edən qurumların) və onun bölmələrinin adları müvafiq icra hakimiyyəti orqanı-**AR Nazirlər Kabineti** tərəfindən müəyyən edilir.

Maddə 13. İnzibati və yardımçı vəzifələrə aid ixtisas tələbləri

13.1. İnzibati və yardımçı vəzifələrə aid ixtisas tələbləri vəzifə iddiasında olan şəxsin həmin vəzifənin öhdəsindən gəlməsi üçün **kifayət qədər səriştəsinin olmasını təmin edir.**

13.2. İnzibati vəzifə iddiasında olan şəxsin müvafiq **ali təhsili** olmalıdır. Həmin şəxsin başqa ali təhsili olduqda, o, ixtisasını dəyişdirib iddiasında olduğu inzibati vəzifənin profilini öyrənməlidir.

13.3. Yardımçı vəzifə iddiasında olan şəxsin **tam orta təhsili** olmalıdır.-

13.4. İnzibati və yardımçı vəzifələri tutmaq üçün əlavə tələblər qanunvericiliklə və vəzifə təlimatları ilə müəyyən edilir.

13.5. **Ali kateqoriya dövlət orqanlarında** inzibati və yardımçı vəzifələr tutan dövlət qulluqçularının həmin dövlət orqanlarının fəaliyyətini, dövlət qulluğu vəzifəsinin adını, qulluq funksiyalarını və vəzifənin tutulması şərtlərini özündə əks etdirən **vəzifə təlimatları həmin orqanların rəhbərləri tərəfindən təsdiq edilir.**

1 – 5-ci kateqoriya dövlət orqanlarında inzibati vəzifələrin birinci–yeddinci təsnifatlarına uyğun olan vəzifələr üzrə **vəzifə təlimatları** müvafiq icra hakimiyyəti orqanının(**Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin**) müəyyən etdiyi orqanın (qurumun)- **Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti** müəyyən etdiyi ümumi şərtlərə uyğun olaraq müvafiq icra hakimiyyəti orqanının(**Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin**) müəyyən etdiyi orqanla (qurumla)- **Azərbaycan Respublikasının Dövlət İmtahan Mərkəzi** razılaşdırılmaqla, **müvafiq dövlət orqanlarının rəhbərləri tərəfindən təsdiq edilir.**

IV fəsil DÖVLƏT QULLUQÇUSU

Maddə 15. Dövlət qulluqçusunun andı

15.1. And **Azərbaycan Respublikası ilə dövlət qulluqçusu arasında** açıq hüquqi borc və sədaqət münasibətlərini təsdiq edir.

15.2. İlk dəfə daimi dövlət qulluğuna qəbul edilmiş vətəndaş vəzifəsinin icrasına başlamamışdan əvvəl aşağıdakı məzmununda and içir:

«Azərbaycan Respublikasına sadıq olacağıma,
onun Konstitusiyasına dönmədən əməl edəcəyimə,
dövlət sirrini və xidməti sirri qoruyacağıma,

dövlət qulluğunun mənə verdiyi hüquqları və üzərimə qoyduğu vəzifələri qərəzsiz, vicdanla, ancaq qanunauyğun surətdə, var gücümlə və vətənin mənafeyi naminə həyata keçirəcəyimə and içirəm».

15.3. Andıçmə **təntənəli şəraitdə** Azərbaycan Respublikasının **Dövlət bayrağı altında** Azərbaycan Respublikasının **Konstitusiyasına əl basmaqla** həyata keçirilir.

15.4. Andıçmə bir dəfə olur. And içən dövlət qulluqçusu andın mətnini imzalayır və bu sənəd onun şəxsi işində saxlanılır.

15.5. Dövlət qulluğunun ayrı-ayrı növlərində andın status xüsusiyyətləri Azərbaycan Respublikasının **qanunvericilik aktlarında** müəyyən edilir.

15.6. **Yardımcı dövlət qulluğu vəzifəsinə qəbul edilənlər and içmirlər.**

Maddə 15 - 1. Dövlət qulluqçusunun şəxsi işi

15-1.1. Dövlət qulluqçusunun dövlət qulluğu keçdiyi dövr ərzində **yalnız bir şəxsi işi tərtib edilir və aparılır.**

15-1.2. Dövlət qulluqçusunun şəxsi işinə bu Qanunun 15-1.3-cü maddəsinə əsasən müəyyən olunan qaydalarda nəzərdə tutulmuş sənədlər və məlumatlar daxil edilir.

15-1.3. Dövlət qulluqçusunun şəxsi işinin aparılması qaydaları müvafiq icra hakimiyyəti orqanı- **AR Prezidenti** tərəfindən müəyyən olunur.

15-1.4. Dövlət qulluqçusunun şəxsi işinin aparılması ilə bağlı tələblərin pozulmasında təqsirli olan şəxslər Azərbaycan Respublikasının **İnzibati Xətalər Məcəlləsində** nəzərdə tutulmuş qaydada məsuliyyət daşıyırlar.

Maddə 15 - 2. Dövlət qulluqçusunun xidməti vəsiqəsi

15-2.1. Dövlət qulluqçusuna **qulluq keçdiyi dövlət orqanında** xidməti vəsiqə verilir.

15-2.2. Xidməti vəsiqə dövlət qulluqçusunun tutduğu **dövlət qulluğu vəzifəsinə və ona verilmiş ixtisas dərəcəsinə** təsdiq edən rəsmi sənəddir.

15-2.3. Xidməti vəsiqənin nümunəsi müvafiq icra hakimiyyəti orqanı- **AR Prezidenti** tərəfindən müəyyən edilir.

Maddə 15-3. Dövlət qulluqçularının reyestri

15-3.1. Dövlət qulluqçularının reyestri **dövlət qulluqçuları** (o cümlədən stajçı kimi və sınaq müddəti ilə qulluğa qəbul edilmiş şəxslər, habelə dövlət qulluğuna xitam verilmiş şəxslər də daxil olmaqla) **barədə məlumatlardan ibarət dövlət informasiya ehtiyatıdır.**

15-3.2. Dövlət qulluqçularının reyestri müvafiq icra hakimiyyəti orqanının(**AR Prezidentinin**) müəyyən etdiyi orqan (qurum)- **Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası və Azərbaycan Respublikasının Dövlət İmtahan Mərkəzi** tərəfindən aparılır.

15-3.3. Dövlət qulluqçuları reyestrinin aparılması qaydası müvafiq icra hakimiyyəti orqanının(**AR Prezidentinin**) müəyyən etdiyi orqan (qurum)- **AR Prezidenti** tərəfindən müəyyən edilir.

15-3.4. Bu Qanunun 15-3.3-cü maddəsində nəzərdə tutulan qaydanın tələblərinin pozulması **qanunla nəzərdə tutulmuş hallarda** məsuliyyətə səbəb olur.

Maddə 16. Dövlət qulluqçularının ixtisas dərəcələri

İnzibati		Yardımcı	
TƏSNİFAT	İXTİSAS DƏRƏCƏSİ	TƏSNİFAT	İXTİSAS DƏRƏCƏSİ
ALİ	həqiqi dövlət müşaviri	1	dövlət qulluğunun baş referenti
	1-ci dərəcə dövlət müşaviri		dövlət qulluğunun böyük referenti
	2-ci dərəcə dövlət müşaviri		dövlət qulluğunun 1-ci dərəcə referenti
1	1-ci dərəcə dövlət müşaviri	2	dövlət qulluğunun böyük referenti
	2-ci dərəcə dövlət müşaviri		dövlət qulluğunun 1-ci dərəcə referenti
	3-cü dərəcə dövlət müşaviri		dövlət qulluğunun 2-ci dərəcə referenti
2	2-ci dərəcə dövlət müşaviri	3	dövlət qulluğunun 1-ci dərəcə referenti
	3-cü dərəcə dövlət müşaviri		dövlət qulluğunun 2-ci dərəcə referenti
	dövlət qulluğunun baş müşaviri		dövlət qulluğunun 3-cü dərəcə referenti
3	dövlət qulluğunun baş müşaviri	4	dövlət qulluğunun 2-ci dərəcə referenti
	dövlət qulluğunun müşaviri		dövlət qulluğunun 3-cü dərəcə referenti
	dövlət qulluğunun kiçik müşavir		dövlət qulluğunun kiçik referent
4	dövlət qulluğunun müşaviri	İxtisas dərəcələrinin verilməsi : <ul style="list-style-type: none"> 3-cü dərəcə dövlət müşaviri və Ondan yuxarı ixtisas dərəcələri – PREZİDENT Dövlət qulluğunun baş müşaviri və ondan aşağı ORQANIN RƏHBƏRİ 	
	dövlət qulluğunun kiçik müşavir		
	1-ci dərəcə dövlət qulluqçusu		
5	dövlət qulluğunun kiçik müşavir		
	1-ci dərəcə dövlət qulluqçusu		
	2-ci dərəcə dövlət qulluqçusu		
6	1-ci dərəcə dövlət qulluqçusu		
	2-ci dərəcə dövlət qulluqçusu		
	3-cü dərəcə dövlət qulluqçusu		
7	2-ci dərəcə dövlət qulluqçusu		
	3-cü dərəcə dövlət qulluqçusu		
	kiçik dövlət qulluqçusu		

Maddə 17. İxtisas dərəcələrinin verilməsi və onlardan məhrum edilməsi

17.1. İxtisas dərəcələri bu Qanunun 16-cı maddəsinə müvafiq olaraq dövlət qulluqçusunun

- tutduğu vəzifəyə,
- qulluq stajına
- və ixtisas dərəcəsinə qulluq müddətinə uyğun olaraq
- habelə əvvəllər verilmiş ixtisas dərəcəsi nəzərə alınmaqla **ardıcıl** verilir.

Dövlət qulluqçusunun qulluq stajına 1991-ci il oktyabrın 18-dək dövlət, sovet və partiya orqanlarında **iş müddəti də daxil edilir**.

İlk dəfə daimi dövlət qulluğuna qəbul olunmuş şəxsə **tutduğu vəzifənin inzibati təsnifatı üçün müəyyən edilmiş ən kiçik ixtisas** dərəcəsi verilir.

17.2. **3-cü dərəcə dövlət müşaviri və ondan yuxarı** olan ixtisas dərəcələri Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin *32-ci bəndinə uyğun olaraq* verilir. Bu ixtisas dərəcələri alan dövlət qulluqçusuna **müvafiq hüquqi akt və vəsiqə verilir**.

Dövlət qulluğunun baş müşaviri və ondan aşağı olan ixtisas dərəcələri müvafiq **dövlət orqanının rəhbəri** tərəfindən verilir.

17.3. **İnzibati vəzifələrin ali təsnifatı istisna olmaqla**, birinci-ikinci təsnifat **inzibati** vəzifələri tutan dövlət qulluqçusunun həmin təsnifat üzrə ixtisas dərəcəsi alması üçün **dövlət qulluğunda azı 5 il qulluq stajı, həmin təsnifatlara daxil olan vəzifələrdə azı 3 il qulluq stajı** olmalıdır

Bu maddənin birinci hissəsində müəyyən edilmiş hər hansı tələbə cavab verməyən dövlət qulluqçusuna, habelə təyin olunduğu inzibati vəzifənin təsnifatına uyğun ixtisas dərəcəsinə malik olmayan dövlət qulluqçusuna **tutduğu vəzifənin inzibati təsnifatı üçün müəyyən edilmiş ən kiçik ixtisas dərəcəsi** verilir.

İxtisas dərəcəsi verilərkən dövlət qulluqçusunun **peşəkarlığı və idarəçilik təcrübəsi** nəzərə alınır.

17.4. Müvafiq inzibati vəzifələr üçün müəyyən edilmiş ixtisas dərəcələri çərçivəsində **növbəti ixtisas dərəcəsi almaq üçün** aşağıdakılar vacibdir:

üçüncü-beşinci təsnifat vəzifələri üçün – ixtisas dərəcəsinə qulluq müddəti 3 il təşkil etməlidir;

altıncı-yeddinci təsnifat vəzifələri üçün – ixtisas dərəcəsinə qulluq müddəti 2 il təşkil etməlidir.

Müvafiq yardımçı vəzifələr üçün müəyyən edilmiş ixtisas dərəcələri çərçivəsində növbəti ixtisas dərəcəsi almaq üçün aşağıdakılar vacibdir:

birinci-ikinci təsnifat vəzifələri üçün – ixtisas dərəcəsinə qulluq müddəti ardıcıl olaraq 2 il təşkil etməlidir;

üçüncü-dördüncü təsnifat vəzifələri üçün – ixtisas dərəcəsinə qulluq müddəti ardıcıl olaraq 1 il təşkil etməlidir.

Növbəti ixtisas dərəcəsinin verilməsi

Inzibati vəzifələr	Dövlət qulluğunda	Təsnifatda	İxtisas dərəcəsinə
1-2 təsnifat	Azi 5 il	Azi 3 il	
3-5 təsnifat			3 il

6-7 təsnifat			2 il
Yardımcı vəzifələr	Dövlət qullugunda	Təsnifatda	İxtisas dərəcəsinə
1-2 təsnifat			2 il
3-4 təsnifat			1 il

17.4-1. Dövlət qulluqçusuna bu Qanunun 17.3-cü maddəsinin birinci hissəsində və 17.4-cü maddəsində müəyyən edilmiş tələblər nəzərə alınmadan daha yüksək (növbəti) ixtisas dərəcəsi aşağıdakı hallarda verilə bilər:

- 17.4-1.1. xidməti fəaliyyətin qiymətləndirilməsinin nəticəsinə uyğun olaraq qulluq funksiyalarını nümunəvi icra etdiyinə və işindəki yüksək nailiyyətlərinə görə;
- 17.4-1.2. yuxarı təsnifat dövlət qulluğu vəzifəsinə təyin edildikdə.

17.4-2. Bu Qanunun 17.4-1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada dövlət qulluqçusuna vaxtından əvvəl ixtisas dərəcəsi onun malik olduğu ixtisas dərəcəsinə qulluq müddətinin ən azı yarısı keçdikdən sonra verilə bilər.

Bu Qanunun 17.4-1.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş halda vaxtından əvvəl ixtisas dərəcəsinin verilməsinə dövlət qulluqçusunun **dövlət qulluğunda qulluq etdiyi müddətdə yalnız bir dəfə yol** verilir.

Bu Qanunun 17.4-1.2-ci maddəsi dövlət qulluqçusunun tutduğu inzibati vəzifədən **bir təsnifat yuxarı inzibati vəzifəyə təyin edildiyi hallarda** tətbiq oluna bilər.

17.4-3. Dövlət qulluqçularına ixtisas dərəcələri verilməkdə onların xüsusi, hərbi və diplomatik rütbələri nəzərə alınır. Xüsusi, hərbi və diplomatik rütbələrin ixtisas dərəcələri ilə qarşılıqlı olaraq uyğunlaşdırılması müvafiq icra hakimiyyəti orqanının (**AR Prezidentinin**) müəyyən etdiyi orqanın (qurumun)- **AR Prezidenti** müəyyən etdiyi qaydada həyata keçirilir.

17.5. Dövlət orqanlarında dövlət qulluqçularına ixtisas dərəcələrinin verilməsi qaydaları müvafiq icra hakimiyyəti orqanı- **AR Prezidenti** tərəfindən müəyyən edilir.

17.6. Bu Qanunun 33.1.7-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş (**Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığına xitam verildikdə**) hallarda dövlət qulluqçusu ona verilmiş ixtisas dərəcəsinə məhrum edilir

17.7. Bu Qanunun 25.2-ci maddəsinə əsasən intizam tənbehi qaydasında dövlət qulluqçusunun ixtisas dərəcəsi (Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən verilən ixtisas dərəcələri istisna olmaqla) **bir pillə aşağı salına bilər**. İntizam tənbehinin tətbiqi qaydasında dövlət qulluqçusunun ixtisas dərəcəsi **təqvim ili ərzində yalnız bir dəfə aşağı salına bilər**. Bu qaydada aşağı salınmış ixtisas dərəcəsinə qulluq müddəti həmin intizam tənbehinin verilməsi haqqında **əmrin imzalandığı gündən hesablanır**.

17.8. İxtisas dərəcəsinin verilməsi, aşağı salınması və ixtisas dərəcəsinə məhrum etmə tətbiq olunarkən dövlət qulluqçusunun **əmək kitabçasında və şəxsi işində** müvafiq qeydlər edilir.

Maddə 18. Dövlət qulluqçusunun əsas vəzifələri

18.0. Dövlət qulluqçuları vəzifədə olaraq aşağıdakıları etməlidirlər:

18.0.1. qanunvericiliyi və dövlət orqanlarının qəbul etdikləri başqa normativ hüquqi aktları həyata keçirməli;

18.0.2. **rəhbərlərin öz səlahiyyəti hüddusunda** verdikləri əmrləri, sərəncamları və göstərişləri yerinə yetirməli;

18.0.3. **dövlət orqanında müəyyən edilmiş qulluq reqlamentinə riayət etməli;**

18.0.4. başqa dövlət qulluqçularının işini çətinləşdirən, yaxud qulluq keçdiyi dövlət orqanının nüfuzunu aşağı sala biləcək hərəkətlərə yol verməməli;

18.0.5. vətəndaşların, müəssisə, idarə və təşkilatların müraciətlərinə vaxtında baxmalı və öz səlahiyyətləri hüddusunda onları qərəzsiz həll etməli;

18.0.6. lazım gəldikdə öz ixtisası hüddusunda **rəhbərin göstərişi ilə** əlavə iş görməli;

18.0.7. **dövlət sirrini və qanunla mühafizə edilən digər sirri həmişə**, o cümlədən dövlət qulluğuna xitam verildikdən sonra da saxlamalı;

18.0.8. vəzifə borcunun yerinə yetirilməsi vaxtı daxil olan və vətəndaşların şəxsi və ailə həyatı, şərəfi və ləyaqəti ilə bağlı məlumatları gizli saxlamalı və **qanunla nəzərdə tutulmuş hallar istisna edilməklə**, belə məlumatların verilməsini tələb etməməli;

18.0.9. qulluq keçdiyi orqanın rəhbərinə **hər il öz gəlirləri və əmlak vəziyyəti haqqında maliyyə hesabatı verməli**, orada əlavə gəlirlərin mənbəyini, növünü və məbləğini göstərməli;

18.0.10. qanunvericilikdə müəyyən edilmiş hallarda və qaydada **müvəqqəti olaraq** başqa yaşayış yerinə keçməli, başqa yerdə qulluq keçməli və ya başqa vəzifələri icra etməli;

18.0.11. qanunvericilikdə müəyyən edilmiş hallarda və qaydada öz fiziki və əqli qabiliyyətinin və ya tapşırılan funksiyaların icrasına yararlı olmasının müəyyən edilməsi üçün **tibbi komissiyalarda müayinə keçməli;**

18.0.12. **etik davranış qaydalarına əməl etməlidir.**

Maddə 19. Dövlət qulluqçusunun əsas hüquqları

19.0. Dövlət qulluqçusu aşağıdakı hüquqlara malikdir:

19.0.1. vəzifə borcunu yerinə yetirmək üçün dövlət orqanlarından, ictimai birliklərdən, müəssisə, idarə və təşkilatlardan müəyyən edilmiş qaydada **lazımı informasiya və materiallar tələb etmək və almaq;**

19.0.2. dövlət qulluqçusunu vəzifəyə təyin və vəzifədən azad etmək hüququna malik olan vəzifəli şəxsdən öz qulluq vəzifələrinin yazılı surətdə təsbit edilməsini və onların icrası üçün şərait yaradılmasını tələb etmək;

19.0.3. **dövlət məvacibi almaq;**

19.0.4. əlavə təhsili və qulluq vəzifələrinin yerinə yetirilməsinə münasibəti nəzərə alınmaqla **qulluqda irəli çəkilmək** və ya *dövlət məvacibinin* məbləğinin artırılması iddiasında olmaq;

19.0.5. *elmi və yaradıcılıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq*, **qulluq keçdiyi dövlət orqanı rəhbərinin icazəsi ilə pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olmaq**;

19.0.6. əmanətlərdən (depozitlərdən), qiymətli kağızlardan, **rentadan** və icarədən gəlir götürmək;

19.0.7. ilk tələbdən *öz şəxsi işinin bütün materialları ilə, şəxsi işə tikilməli olan rəylər və digər sənədlərlə tanış olmaq*, habelə **öz izahatlarının şəxsi işə tikilməsini tələb etmək**;

19.0.8. *şərəf və ləyaqətinə xələl gətirən məlumatları* **təkliz etmək üçün xidməti araşdırma aparılmasını tələb etmək**;

19.0.9. *müvafiq orqanlarda və məhkəmədə* **öz qanuni hüquqlarını və mənafeyini müdafiə etmək**;

19.0.10. **həmkarlar ittifaqlarında birləşmək**;

19.0.11. qulluq keçdiyi dövlət orqanının rəhbərindən aldığı icrası məcburi olan göstəriş və ya əmrin qanuniliyi və ya dürüstlüyü *dövlət qulluqçusunda şübhə doğурсa*, **həmin göstərişin və ya əmrin yazılı şəkildə ona verilməsini tələb etmək**;

19.0.12. *qanunvericilikdə başqa hal nəzərdə tutulmayıbsa* və bu, dövlət qulluqçusu funksiyalarının icrası ilə bir araya sığmayan deyilsə, **ictimai birliklərdə üzv olmaq**;

19.0.13. *qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada* dövlət vəsaiti hesabına **təhsil almaq və müvafiq təlim keçmək, habelə təhsil məqsədilə məzuniyyət almaq**;

19.0.14. *qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş hallarda və qaydada məzuniyyətlər (sosial məzuniyyətlər, özünün və ya ailə üzvlərinin müalicəsi ilə əlaqədar və yaradıcılıq məzuniyyətləri)*, özünün və ya ailə üzvlərinin *əlilliyi ilə əlaqədar pensiyalar və müavinətlər almaq*.

Maddə 20. Dövlət qulluğu ilə əlaqədar məhdudiyyətlər

20.1. Dövlət qulluqçusunun aşağıdakılara ixtiyarı yoxdur:

20.1.1. **əlavə ödənişli** (əmək qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş qaydada müvəqqəti əvəz edilməsi halları istisna olmaqla), **heç bir seçkili və ya təyinatlı vəzifə tutmağa**;

20.1.2. *elmi və yaradıcılıq fəaliyyəti istisna olmaqla*, qulluq keçdiyi **dövlət orqanı rəhbərinin icazəsi olmadan pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olmağa**;

20.1.3. *dövlət orqanının və ya yerli özünüidarə orqanının işləri üzrə* **üçüncü şəxslərin nümayəndəsi olmağa**

20.1.4. dövlət qulluğuna xitam verildikdən **sonra** Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş müddət ərzində öz qulluq fəaliyyətinə aid olan

və **dövlət sirri və ya qanunla mühafizə edilən digər sirr olan məsələlər barədə informasiyadan üçüncü şəxslərin xeyrinə istifadə etməyə**;

20.1.5. qulluq keçdiyi **dövlət orqanı rəhbərinə bildirmədən** xarici ölkənin vəsaiti hesabına oraya getməyə;

20.1.6. qulluq vəzifələrini icra etdiyi dövrdə **siyasi partiyaların fəaliyyətində iştirak etməyə**;

20.1.7. tətilərdə və dövlət orqanlarının işini pozan digər hərəkətlərdə iştirak etməyə;

20.1.8. dini təbliğ etmək üçün **dövlət qulluqçusunun statusundan istifadə etməyə** və dövlət orqanlarının tabeliyindəki obyektlərdə **dini mərasimlərin keçirilməsinə rəsmi xarakter verməyə**.

20.2. **Seçki komissiyasının həlledici səs hüquqlu üzvü dövlət qulluğunda ola bilməz.**

20.3. Dövlət qulluqçusu bu maddənin tələblərinə **zidd hərəkət etdikdə**, əgər qanunvericilikdə ayrı qayda nəzərdə tutulmayıbsa, xəbərdarlıq aldıqdan sonra **otuz gün ərzində** o, dövlət qulluğuna, yoxsa başqa fəaliyyətə üstünlük verdiyini özü üçün müəyyən edərək gəldiyi qərar barəsində **qulluq keçdiyi dövlət orqanının rəhbərinə məlumat verməlidir**.

M a d d ə 21. Dövlət qulluqçuları üçün təminatlar

21.1. Dövlət qulluqçuları üçün aşağıdakılara təminat verilir:

21.1.1. dövlət qulluqçusunun layiqli həyat səviyyəsini təmin edən **dövlət məvacibi və digər ödənişlər**;

21.1.2. **lazımı qulluq şəraiti**;

21.1.3. **haqqı ödənilən məzuniyyət**;

21.1.4. dövlət qulluqçularının **icbari tibbi sığortası**;

21.1.5. **müvafiq istiqamət üzrə əlavə təhsil alma**;

21.1.6. dövlət orqanları ləğv edilərsə və ya statlar ixtisara düşərsə, **vəzifə maaşına və ixtisasa uyğun** işə düzəlmə və ya dövlət orqanlarında tutduğu vəzifəyə uyğun vəzifə tutmaqda üstünlük;

21.1.7. **pensiya təminatı və dövlət sosial sığortası**;

21.1.8. qulluq vəzifələrinin icrası ilə əlaqədar olaraq qanunla müəyyən edilmiş qaydada **sığorta**;

21.1.9. icra edilən vəzifə öhdəliklərinin xarakteri nəzərə alınmaqla **xidməti nəqliyyat və ya müvafiq kompensasiya almaq**;

21.1.10. dövlət qulluqçusunun vəzifə öhdəliklərinin icrası ilə əlaqədar olaraq **ona və onun ailə üzvlərinə** qarşı törədilən zorakılıqdan, hədələrdən və təhqirlərdən **dövlət qulluqçusunun və onun ailə üzvlərinin müdafiəsi**.

21.3. Dövlət qulluqçusu bu Qanunda nəzərdə tutulmuş hallardan başqa **yalnız öz razılığı ilə aşağı maaşlı vəzifəyə keçirilə bilər**.

21.4. Dövlət hakimiyyəti orqanlarının, habelə dövlət orqanları **rəhbərliyinin tərkibinin dəyişməsi dövlət qulluğuna xitam verilməsi üçün əsas deyildir**.

21.6. Azərbaycan Respublikasının **xarici ölkələrdə ticarət nümayəndələrinə və onların aparatlarının işçilərinə**

- dövlət məvacibi (əməkhaqqı),
- tibbi sığorta, nəqliyyat xərcləri,
- yaşayış sahəsinin icarə xərcləri,
- məktəbyaşlı ailə üzvlərinin təhsil haqqı
- və bu Qanunda nəzərdə tutulmayan təminatların

verilməsi qaydası müvafiq icra hakimiyyəti orqanı-**AR Nazirlər Kabineti** tərəfindən müəyyən edilir.

Bu Qanunun dövlət qulluqçularına aid edilən digər təminatlar ilə bağlı müddəaları Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdə ticarət nümayəndələrinə və onların aparatlarının işçilərinə **şamil edilir**.

M a d d ə 22. Dövlət məvacibi

22.1 Dövlət məvacibinin məbləği

- səlahiyyət həcmindən,
- məsuliyyət dərəcəsindən,
- tələb olunan peşəkarlıq səviyyəsindən,
- qulluq stajından **asılıdır**.

22.2. Dövlət məvacibi

- vəzifə maaşından,
- mükafatlardan
- və vəzifə maaşına əlavələrdən (dövlət qulluqçusunun ixtisas dərəcəsinə, qulluq stajına və s. görə verilən əlavələr) **ibarətdir**.

22.3. Dövlət orqanlarında inzibati və yardımçı vəzifə tutan dövlət qulluqçularının **aylıq vəzifə maaşının minimum məbləği** müvafiq icra hakimiyyəti orqanının **(AR Prezidentinin)** müəyyən etdiyi orqan (qurum)- **AR Prezidenti** tərəfindən müəyyən edilir.

22.4. Qulluq şəraiti həyat və sağlamlıq üçün təhlükəli, yaxud xüsusilə ağır olan dövlət orqanlarında vəzifə maaşları üçün **artıq əmsal** müəyyən edilir. Əmsalın müəyyən edilməsi qaydası, onun təyin edilməsi üçün əsas və onun məbləği Azərbaycan Respublikasının **müvafiq qanunu** ilə müəyyən edilir.

22.5. Dövlət qulluqçularının vəzifə maaşlarına Azərbaycan Respublikasının **Qanununa müvafiq** surətdə **yerli əmsallar** müəyyən edilir.

22.6. Dövlət qulluqçusuna hakimiyyət səlahiyyəti vermək barədə qərar qəbul edilməsi ilə eyni zamanda müvafiq səlahiyyətin icrasına görə onun üçün **qanunvericiliklə müəyyən edilən məbləğdə əlavə haqq müəyyən edilir**.

22.7. **Dövlət qulluqçusuna daimi dövlət qulluğuna qəbul edildiyi vaxtdan** başlayaraq **qulluq stajına görə** müvafiq icra hakimiyyəti orqanının **(AR**

Prezidentinin) müəyyən etdiyi orqanın (qurumun)- **AR Prezidenti** müəyyən etdiyi qaydada və məbləğdə **aylıq əlavə haqq ödənilir.**

Bu maddə

- Azərbaycan Respublikasının Birinci **vitse-prezidenti və vitse-prezidentləri,**
- Azərbaycan Respublikasının Baş naziri və onun müavinləri,
- Naxçıvan Muxtar Respublikasının Baş naziri və onun müavinləri,
- Azərbaycan Respublikası mərkəzi icra hakimiyyəti orqanının rəhbəri və onun müavinləri,
- Naxçıvan Muxtar Respublikasının mərkəzi icra hakimiyyəti orqanının rəhbəri və onun müavinləri,
- yerli icra hakimiyyəti orqanının rəhbəri (başçısı) vəzifələrini tutan şəxslərə də **şamil olunur**

22.7-1. Dövlət qulluqçusunun bu Qanunun 2.3-cü maddəsində nəzərdə tutulan dövlət qulluğunun **xüsusi növündə qulluq (xidmət) illəri onun dövlət qulluğu stajına və dövlət qulluğu stajı onun bu Qanunun 2.3-cü maddəsində nəzərdə tutulan dövlət qulluğunun xüsusi növündə qulluq (xidmət) illərinə daxil edilir.**

22.7-2. Qulluğun (xidmətin) xüsusiyyətləri nəzərə alınaraq, dövlət qulluğunun xüsusi növündə qulluq (xidmət) illərinin dövlət qulluğu stajına və dövlət qulluğu stajının dövlət qulluğunun xüsusi növündə qulluq (xidmət) illərinə **daxil edilməsi qaydasını və şərtlərini** müvafiq icra hakimiyyəti orqanının(**AR Prezidentinin**) müəyyən etdiyi orqan (qurum)-**AR Nazirlər Kabineti** təsdiq edir.

22.8. Dövlət qulluqçusu üçün hakimiyyət səlahiyyətinin icrasına görə əlavə haqq təyin edilməsi qaydası Azərbaycan Respublikasının **müvafiq Qanunu ilə** müəyyən edilir.

22.9. Bu Qanunun 22-ci maddəsinin müddəaları Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdə ticarət nümayəndələrinə və onların aparatlarının işçilərinə **şamil olunmur.**

M a d d ə 22 -1. Dövlət qulluqçusunun əlavə təhsili

22-1.1. Dövlət qulluqçusunun **əlavə təhsili** fasiləsiz təhsilin və peşə hazırlığının tərkib hissəsi olmaqla, ali, orta ixtisas və peşə təhsili pillələrinin hər hansı birini bitirmək haqqında dövlət sənədi olan **hər bir dövlət qulluqçusunun (o cümlədən stajçı kimi və sınaq müddətinə qəbul edilmiş şəxslərin)** fasiləsiz təhsil almaq imkanını təmin edir.

22-1.2. Dövlət qulluqçusunun əlavə təhsil aldığı müddət **onun qulluq stajına daxildir**

22-1.3. Dövlət qulluqçusunun əlavə təhsil alması üçün aşağıdakılar əsasdır:

- 22-1.3.1. dövlət qulluğunda daha yüksək vəzifəyə təyin edilməsi;
- 22-1.3.2. dövlət qulluğunun ehtiyat kadrlarının siyahısına daxil edilməsi;

- 22-1.3.3. dövlət qulluqçusunun xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsinin nəticəsi;
- 22-1.3.4. **dövlət qulluqçusunun şəxsi təşəbbüsü.**

22-1.4. Dövlət qulluqçusunun əlavə təhsil alması həmin **dövlət orqanının rəhbəri** tərəfindən müəyyən edilir.

22-1.5. **Dövlət qulluqçusunun əlavə təhsili** ixtisasartırma və yenidən hazırlanma qurumlarında, *təhsil* müəssisələrində yaradılmış müvafiq strukturlarda, stajkeçmə və peşə hazırlığı kurslarında və bu sahə üzrə fəaliyyətinə xüsusi razılıq verilmiş digər müəssisələrdə **qanunvericiliklə müəyyən olunmuş istiqamətlərdə həyata keçirilir.**

22-1.6. **Dövlət qulluqçusu əlavə təhsil almaq üçün xarici ölkələrə ezam edilə bilər.**

22-1.7. **Dövlət qulluqçusunun əlavə təhsili**

- qulluqkeçmədən ayrılmaqla,
- qismən ayrılmaqla
- ayrılmamaqla **həyata keçirilir.**

22-1.8. Dövlət qulluqçusunun əlavə təhsilinin növü, forması, müddəti və maliyyə təminatı müvafiq icra hakimiyyəti orqanı- **AR Nazirlər Kabineti** tərəfindən təsdiq edilən qaydalarla tənzimlənir.

22-1.9. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin, Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin, Azərbaycan Respublikası Məhkəmə-Hüquq Şurasının və Azərbaycan Respublikası İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinin (ombudsmanın) aparatlarında, habelə 2-ci-5-ci kateqoriya dövlət orqanlarında **ali hüquq təhsili tələb edən vəzifələrdə qulluq keçən dövlət qulluqçuları** mütəmadi olaraq müvafiq icra hakimiyyəti orqanının tədris-elm müəssisəsində (**Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyinin Ədliyyə Akademiyasında**) peşə hazırlığına və ixtisasının artırılmasına cəlb edirlər.

M a d d ə 23. **Dövlət qulluqçularının pensiya təminatı**

23.1. Dövlət qulluqçusunun və onun ailə üzvlərinin pensiya təminatı "**Əmək pensiyaları haqqında**" Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq həyata keçirilir.

23.2. Dövlət qulluqçusunun **pensiyasının məbləği** dövlət qulluğu vəzifəsində **qulluq stajından və dövlət məvacibinin məbləğindən** asılıdır. Dövlət qulluqçusuna "**Əmək pensiyaları haqqında**" Azərbaycan Respublikası Qanununa uyğun olaraq qulluq stajına görə əmək pensiyasına əlavələr təyin edilməsi üçün dövlət qulluğu vəzifəsində **minimum 15 il** (bu Qanunun 23.2-1-ci maddəsində nəzərdə tutulan hal istisna olmaqla) qulluq stajı tələb olunur.

23.2-1. Dövlət orqanının əsasında müvafiq icra hakimiyyəti orqanının (**AR Prezidentinin**) müəyyən etdiyi orqan (qurum)- **AR Prezidenti** tərəfindən publik hüquqi şəxsin yaradılması ilə əlaqədar dövlət qulluqçularının dövlət qulluğuna xitam verildiyi tarixə "**Əmək pensiyaları haqqında**" Azərbaycan

Respublikasının Qanununda nəzərdə tutulmuş əmək pensiyası yaşına çatmasına ən çoxu 2 il qalmış dövlət qulluqçusu kimi əmək pensiyasına əlavə almaq hüququ onların dövlət qulluğu vəzifəsində **minimum 13 il qulluq stajı olduğu halda** yaranır.

23.3. Müvafiq qanunvericiliyə uyğun olaraq pensiya yaşına çatmasına, əlilliyinə görə könüllü işdən çıxmış, dövlət qulluğu vəzifəsində bu Qanunun 23.2-ci maddəsi ilə müəyyən edilmiş **minimum qulluq stajına** (bu Qanunun 23.2-1-ci maddəsində nəzərdə tutulan hal istisna olmaqla) **və əmək pensiyası almaq hüququna malik olmayan** dövlət qulluqçusuna qanunvericiliklə müəyyən edilmiş miqdarda **ömürlük müavinət** təyin edilir.

23.4. **Dövlət qulluqçusunun müavinətinin məbləği** fəaliyyətdə olan dövlət qulluqçusunun dövlət məvacibinin məbləğində olan sonrakı artımlara uyğun olaraq, müvafiq icra hakimiyyəti orqanı **AR Prezidenti** tərəfindən müəyyən edilən qaydada yenidən hesablanır.

Maddə 24. Dövlət qulluqçularının mükafatlandırılması

24.1. Dövlət qulluqçusunun vəzifə borclarını yerinə yetirərkən **səylə çalışması hərtərəfli mükafatlandırılır**. Dövlət qulluqçularının mükafatlandırılmasının növləri və qaydaları **qanunvericiliklə** müəyyənləşdirilir.

24.2. Dövlət qulluqçularının xidmətdə **peşəkarlıq səviyyəsinin artması** və vəzifə borcuna və andına sədaqəti **dövlət tərəfindən qiymətləndirilməlidir**.

Onun xidmətlərinin dövlət tərəfindən təsdiq edilməsi

- «Vətənə xidmətə görə» **ordeninin** üç dərəcəsi,
- «Dövlət qulluğunda fərqlənməyə görə» **medalı** ilə,
- digər orden və medallarla təltif olunmasından,
- habelə Azərbaycan Respublikasının **fəxri adlarını** almasından **ibarətdir**.

Dövlət qulluqçularının orden və medallarla təltif olunması və onlara fəxri adların verilməsi haqqında əsasnamələr və qaydalar **qanunvericiliklə** müəyyən edilir.

Maddə 25. Dövlət qulluqçusunun məsuliyyəti

25.1. Dövlət qulluqçusuna həvalə olunmuş vəzifələrin yerinə yetiril**mə**məsi və ya lazımı şəkildə yerinə yetiril**mə**məsi, habelə bu Qanunla müəyyən edilmiş məhdudiyətlərə əməl olunmaması, **qanunda başqa qayda nəzərdə tutulmayıbsa, intizam məsuliyyətinə səbəb olur**.

25.2. Dövlət qulluqçusu bu Qanunun 18-ci, 20-ci və ya 25.11-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş tələbləri pozduqda, onun barəsində aşağıdakı **intizam tənbeh tədbirlərindən biri tətbiq edilə bilər**:

- 25.2.1. **töhmət**;(dövlət orqanının rəhbəri **və** dövlət orqanının rəhbəri tərəfindən səlahiyyət verilmiş vəzifəli şəxs tərəfindən tətbiq oluna bilər)
- 25.2.2. bir il müddətində vəzifə maaşının 5 faizindən 30 faizinədək azaldılması;

- 25.2.3. həmin təsnifatdan olan, lakin vəzifə maaşı aşağı olan vəzifəyə keçirilməsi;
- 25.2.4. daha aşağı təsnifatdan olan vəzifəyə keçirilməsi;
- 25.2.5. ixtisas dərəcəsinin bir pillə aşağı salınması;
- 25.2.6. dövlət qulluğundan azad edilməsi.

25.3. Bu Qanunun 25.2-ci maddəsinə uyğun olaraq intizam tənbehinin tətbiqinə əsaslar olduqda, **müvafiq dövlət orqanı rəhbərinin əmri ilə araşdırma aparılır**, dövlət qulluqçusundan yazılı izahat alınır. **Zərurət olduqda, müvafiq dövlət orqanının rəhbəri xidməti yoxlama təyin edir.** Dövlət qulluqçusunun yazılı izahat verməkdən imtina etməsi rəsmiləşdirilir və bu, intizam tənbehinin tətbiqinə mane olmur.

25.4. Xidməti yoxlamanın aparılması qaydası müvafiq icra hakimiyyəti orqanı- **AR Prezidenti** tərəfindən müəyyən edilir.

25.5. Dövlət qulluqçularına intizam tənbehi bu Qanunun 25.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əsaslar aşkar edildiyi gündən bir ay keçəndək verilə bilər. Dövlət qulluqçusunun məzuniyyətdə, ezamiyyətdə olduğu, əmək qabiliyyətini müvəqqəti itirdiyi, habelə barəsində xidməti yoxlama və ya cinayət işinin istintaqı aparıldığı vaxt həmin müddətə daxil edilmir.

25.6. Bu Qanunun 25.2.6-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş intizam tənbeh tədbiri(dövlət qulluğundan azad edilməsi) vəzifələrin icrası zamanı **kobud və ya mütəmadi olaraq pozuntulara yol verildikdə** və ya bu Qanunun 20-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş **məhdudiyətlərə əməl edilmədikdə** tətbiq oluna bilər.

25.7. Bu Qanunun 25.2.1-25.2.6-cı maddələrində nəzərdə tutulmuş intizam tənbeh tədbirləri dövlət qulluqçusunun qulluq keçdiyi **dövlət orqanının rəhbəri tərəfindən**, 25.2.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş intizam tənbeh tədbiri isə, habelə dövlət qulluqçusunun qulluq keçdiyi dövlət orqanının rəhbəri tərəfindən səlahiyyət verilmiş vəzifəli şəxs (şəxslər) tərəfindən tətbiq oluna bilər.

25.8. İntizam tənbeh tədbirinin tətbiq edilməsi barədə əmrdən, onun imzalandığı gündən 7 iş günü müddətində müvafiq icra hakimiyyəti orqanına- **tabelilik baxımından yuxarı orqana** şikayət vermək olar. Bu zaman həmin orqan tərəfindən intizam tənbeh tədbiri **10 iş günü müddətində ləğv olunmalı** və ya qüvvədə saxlanılmalıdır. Tətbiq olunmuş intizam tənbeh tədbirindən şikayət verilməsi qaydası Azərbaycan Respublikasının **müvafiq qanunvericiliyi ilə** müəyyən edilir.

25.9. Dövlət qulluqçusu qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hallarda və qaydada **inzibati və cinayət məsuliyyətinə cəlb oluna bilər.**

25.10. Dövlət qulluqçusu onun təqsiri üzündən dəymiş zərər üçün qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada **maddi məsuliyyət daşıyır.** Dövlət qulluqçusunun qanuna uyğun hərəkətləri nəticəsində dəymiş zərərin əvəzi **tam həcmdə Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsinin və Naxçıvan Muxtar Respublikasının büdcəsinin vəsaiti hesabına ödənilir.**

25.11. Dövlət qulluqçusu “Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 5.1-ci maddəsində müəyyən edilmiş tələblərə əməl etmədikdə və ya həmin Qanunun 9-cu maddəsində göstərilən hüquqpozmaları törətdikdə (onlar inzibati və ya cinayət məsuliyyəti yaratmadıqda) **intizam** məsuliyyətinə cəlb olunur.

Maddə 26. Qanunsuz göstərişin yerinə yetirilməsi üstündə dövlət qulluqçusunun məsuliyyəti

26.1. Dövlət qulluqçusu **öz hərəkətlərinin qanuniliyi** üçün cavabdehdir.

26.2. Rəhbər işçinin göstərişini qanunsuz sayan dövlət qulluqçusunun etirazına baxmayaraq, həmin rəhbər işçi öz göstərişini qüvvədə saxlayırsa və ondan yuxarı vəzifəli rəhbər işçi həmin göstərişi ləğv etmirsə, **dövlət qulluqçusu məsuliyyətdən azad olunur.**

V f ə s i l

DÖVLƏT QULLUĞU KEÇMƏ

Maddə 27. Dövlət qulluğuna qəbul edilmək hüququ

27.1. Azərbaycan Respublikasının **16 yaşına çatmış**, irqindən, *etnik* mənsubiyyətindən, dinindən, dilindən, cinsindən, sosial mənşəyindən, əmlak vəziyyətindən, yaşayış yerindən, əqidəsindən, ictimai və digər birliklərə mənsubiyyətindən asılı olmayaraq **müvafiq vəzifənin tələblərinə uyğun peşə hazırlığına malik olan** və **Azərbaycan Respublikasının dövlət dilini sərbəst bilən** vətəndaşlarının dövlət qulluğuna qəbul edilmək hüququ vardır.

27.2. Hər hansı şəxs dövlət qulluğuna aşağıdakı hallarda qəbul edilə bilməz:-

- 27.2.1. onun fəaliyyət qabiliyyətinə malik olmaması və ya məhdud fəaliyyət qabiliyyətinə malik olması **məhkəmənin qərarı ilə təsdiq edilərsə**;
- 27.2.2. **məhkumluğu ödənilməmiş və ya götürülməmişə**;
- 27.2.3. bilavasitə tabeliyində və ya nəzarəti altında işləyəcəyi dövlət qulluqçusu ilə yaxın qohumluq və ya **qudalıq** (ər-arvadlar, onların valideynləri, qardaşları, bacıları, övladları) əlaqəsi olduqda;
- 27.2.4. barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqinə dair məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş qərarı olarsa;
- 27.2.5. **qanunvericiliklə müəyyən edilmiş başqa hallarda.**

27.3. Dövlət orqanında dövlət qulluğuna qəbul edilmək üçün müraciət etmiş şəxsin dövlət qulluğuna qəbul edilməsinin mümkün olub-olmaması **qabaqcadan yoxlanılır**. Yoxlamanın qaydası müvafiq icra hakimiyyəti orqanı **AR Prezidenti** tərəfindən müəyyən edilir. **Şəxsi (ailə) həyatın təfəsilatı yoxlanmamalıdır.**

Maddə 28. Dövlət qulluğuna qəbul

28.1. Dövlət qulluğuna qəbul **müsabiqə əsasında** aparılır. Müsabiqə **test imtahanından və müsahibədən** ibarətdir.

28.2. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanının(**AR Prezidentinin**) yaratdığı qurum- **Dövlət İmtahan Mərkəzi** inzibati və yardımçı vəzifələrin təsnifat toplusuna uyğun olaraq inzibati vəzifələr üzrə dövlət qulluğuna qəbul üçün ayda bir dəfədən az olmayaraq test imtahanları təşkil edir.

Test nümunələrinin hazırlanması, ekspertizası, təsdiqi, test imtahanının təşkili, keçirilməsi, qiymətləndirmənin aparılması qaydasını müvafiq icra hakimiyyəti orqanı- **AR Nazirlər Kabineti** müəyyən edir.

Test imtahanında iştirak etmək üçün ödənişin məbləğini müvafiq icra hakimiyyəti orqanı-**AR Tarif Şurası** müəyyən edir.

28.3. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanının(**AR Prezidentinin**) yaratdığı qurum- **Dövlət İmtahan Mərkəzi** test imtahanından keçən şəxsə inzibati və yardımçı vəzifələrin təsnifat toplusuna uyğun olaraq inzibati vəzifə üzrə test imtahanından keçdiyini təsdiq edən **“Dövlət qulluğu sertifikatı” (bundan sonra – sertifikat) verir. Forması** müvafiq icra hakimiyyəti orqanı- **AR Nazirlər Kabineti** tərəfindən müəyyən edilən **sertifikatın qüvvədə olma müddəti beş ildir**. Şəxs dövlət qulluğu vəzifələri üzrə, bu Qanuna uyğun olaraq bir neçə sertifikat ala bilər.

28.4. **Müsahibəni** dövlət qulluğu vəzifəsinin aid olduğu dövlət orqanı təşkil edir.

Müsahibənin keçirilməsi haqqında **elan, sənədlərin qəbulu üçün müəyyən edilmiş son müddət göstərilməklə**,

- müvafiq icra hakimiyyəti orqanının yaratdığı qurumun- **Dövlət İmtahan Mərkəzinin** internet saytında
- dövlət qulluğu vəzifəsinin aid olduğu dövlət orqanının internet saytında
- və digər kütləvi informasiya vasitələrində **verilir**.

28.5. Dövlət qulluğuna qəbul üçün test imtahanından keçdiyini təsdiq edən sertifikatı olan şəxs həmin sertifikatın qüvvədə olma müddətinin hər ili ərzində beş müsahibədə iştirak etmək üçün ödənişsiz müraciət edə bilər. **Beşdən artıq müsahibədə iştirak ödənişlidir** və müsahibədə iştirak etmək üçün ödənişin məbləğini müvafiq icra hakimiyyəti orqanının(**AR Prezidentinin**) müəyyən etdiyi orqan (qurum)- **AR Tarif Şurası** müəyyən edir

Müsahibədə iştirak etmək istəyən şəxs müsahibənin keçirilməsi elan edildiyi gündən 30 gün müddətində dövlət qulluğu vəzifəsinin aid olduğu dövlət orqanına müraciət edir. Müraciətə əlavə edilməli sənədlərin siyahısı və sənədlərin qəbulu qaydası müvafiq icra hakimiyyəti orqanının(**AR Prezidentinin**) müəyyən etdiyi orqan (qurum)- **AR Nazirlər Kabineti** tərəfindən müəyyən edilir.

28.6. Müsahibə sənədlərin qəbulu başa çatdıqdan sonra 30 gün ərzində keçirilir.

Dövlət qulluğu vəzifəsinin aid olduğu **dövlət orqanı müsahibənin keçirilməsi üçün müsahibə komissiyası yaradır**. Müsahibə komissiyası **3 nəfərdən** ibarət

tərkibdə, müvafiq icra hakimiyyəti orqanının yaratdığı qurumun- **Dövlət İmtahan Mərkəzinin** 1 nümayəndəsi və 1 müstəqil ekspert daxil edilməklə yaradılır. Müsahibə komissiyası üzvünün müsahibənin nəticələri barədə **xüsusi rəyi** müsahibənin nəticələrinin araşdırılması üçün əsasdır.

Müsahibə komissiyasının **reqlamenti**, o cümlədən müsahibə komissiyası tərkibinin formalaşdırılması, müsahibənin keçirilməsi, qiymətləndirmənin aparılması, müsahibənin nəticələrinin araşdırılması qaydası və keçid balları müvafiq icra hakimiyyəti orqanı- **AR Prezidenti** tərəfindən müəyyən edilir.

28.7. Müsabiqədən müvəffəqiyyətlə keçmiş namizədlər vakant dövlət qulluğu vəzifəsinə təyin edilmək üçün **5 iş günü müddətində dövlət orqanının rəhbərinə təqdim olunurlar**. Dövlət orqanının rəhbəri təqdim olunmuş namizədlərdən birini seçərək, **altı ay müddətinə stajçı kimi qulluğa qəbul etməli** və **vakant dövlət qulluğu vəzifəsinə təyin etməlidir**. Staj dövründə dövlət orqanı rəhbərinin təyin etdiyi **kurator** stajçının işini istiqamətləndirir, fəaliyyətinə nəzarət edir və staj müddəti qurtardıqdan sonra stajçının sınaq müddəti ilə dövlət qulluğuna qəbul edilməsinin məqsədəuyğun olub-olmadığı barədə **tövsiyə təqdim edir**. Tövsiyə müsbət olarsa, stajçı əmək müqaviləsi bağlamaq yolu ilə üç ay sınaq müddəti ilə dövlət qulluğuna qəbul edilir. Əmək müqaviləsində sınaq müddəti ərzində qulluq keçmənin şərtləri müəyyənləşdirilir. Sınaq müddəti ilə dövlət qulluğuna qəbul edilən şəxslə bağlanan əmək müqaviləsinin nümunəsi müvafiq icra hakimiyyəti orqanı- **AR Prezidenti** tərəfindən müəyyən edilir. Sınaq müddəti ərzində əmək müqaviləsi pozulmayıbsa, həmin müddət qurtardıqdan sonra **dövlət orqanının rəhbəri müqavilənin şərtlərinə uyğun olaraq**, həmin şəxsin daimi dövlət qulluğuna qəbul edilməsi haqqında **əmr verir və onunla müvafiq əmək müqaviləsi bağlayır**. Daimi dövlət qulluğuna qəbul edilən şəxslə bağlanan əmək müqaviləsinin nümunəsi müvafiq icra hakimiyyəti orqanı- **AR Prezidenti** tərəfindən müəyyən edilir.

28.7-1. Dövlət orqanının rəhbəri tərəfindən bu Qanunun 28.7-ci maddəsinə uyğun olaraq təqdim olunmuş namizədlər sırasından seçim edilərkən

müsabiqədə daha yüksək nəticə əldə etmiş namizədlərə, müsabiqə nəticələri bərabər olduqda **ali təhsil pilləsinin daha yüksək səviyyəsini bitirənlərə**,

təhsil səviyyəsi eyni olduqda isə **təhsil müəssisəsini fərqlənmə ilə bitirənlərə və xarici dil bilənlərə** üstünlük verilir.

28.8. Stajçı kimi qulluğa qəbul edilmiş şəxs həmin müddətdə bu Qanunun 28-ci maddəsinə uyğun olaraq yenidən müsabiqədən keçərək yeni vəzifəyə təyin edildikdə, **əvvəlki vəzifədəki staj müddəti nəzərə alınır**. Sınaq müddəti ilə dövlət qulluğuna qəbul edilmiş şəxs bu Qanunun 28-ci maddəsinə uyğun olaraq yenidən müsabiqədən keçdikdə, **əvvəlki sınaq müddəti nəzərə alınmamaqla, yenidən sınaq müddəti ilə vəzifəyə təyin edilir**.

28.8-1. Bu Qanunun 28.7-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş **staj və sınaq müddəti** müvafiq icra hakimiyyəti orqanının(**AR Prezidentinin**) müəyyən etdiyi orqanda (qurumda) inzibati vəzifələrin **beşinci – yeddinci** təsnifatlarına uyğun olan

vakant vəzifələr üzrə **müsaibə əsasında** ilk dəfə dövlət qulluğuna qəbul edilən şəxslərə də şamil edilir.

Qeyd: 28.8-1- bu maddədə qurumlar dedikdə aşağıdakı orqanlar nəzərdə tutulur.

- yerli icra hakimiyyəti orqanları
- yerli icra hakimiyyəti başçıların yanında avtomobil nəqliyyatı ilə sərnişindaşıma idarələri
- yerli icra hakimiyyəti başçıların inzibati ərazi dairələri üzrə nümayəndəlikləri və sahə inzibati ərazi dairələri üzrə nümayəndəlikləri
- Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti başçısının yanında olan orqanlar

28.9. Aşağıdakı şəxslər barəsində bu Qanunun 28.7-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş **staj və sınaq müddəti tətbiq edilmir**

- Daimi dövlət qulluğuna qəbul edilmiş və bu Qanunun 33.1-ci maddəsinə uyğun olaraq dövlət qulluğuna xitam verilmiş şəxslər (yardımçı vəzifə tutmuş şəxslər istisna olmaqla) yenidən dövlət qulluğuna qəbul edildikdə,
- habelə bu Qanunun 2.3-cü maddəsində nəzərdə tutulan dövlət qulluğunun xüsusi növündə qulluq (xidmət) **keçən** (kiçik rəis heyəti və sırası heyət vəzifələrini tutan istisna olmaqla) və **xüsusi (hərbi, diplomatik) rütbəyə malik olan** şəxslər dövlət qulluğuna qəbul edildikdə
- bu Qanunun 2.3-cü maddəsində nəzərdə tutulan dövlət qulluğunun xüsusi növündə əvvəllər qulluq (xidmət) **keçmiş** (kiçik rəis heyəti və sırası heyət vəzifələrini tutmuş şəxslər istisna olmaqla) və **xüsusi (hərbi, diplomatik) rütbəyə malik olan şəxslər** dövlət qulluğuna qəbul edildikdə, .

28.10. **Daimi dövlət qulluğuna qəbul Azərbaycan Respublikasının adından müvafiq dövlət orqanının sənədi** ilə təsdiq edilir.

28.11. Vakant vəzifəyə təyin olunmaq üçün dövlət orqanının rəhbərinə təqdim olunmuş, lakin vakant vəzifəyə təyin edilməmiş namizədlər **iki il müddətində həmin dövlət orqanında ehtiyat kadr kimi saxlanılır.** Bu müddət ərzində həmin dövlət orqanında analoji vakant vəzifə olduqda, **namizədlərin razılığı ilə** onlar həmin vəzifələrə təyin edilirlər,

yaxud digər dövlət orqanında analoji vakant vəzifə olduqda, müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqan (qurum)- **Dövlət İmtahan Mərkəzi** tərəfindən həmin vəzifəyə təyin edilmə məsələlərinə baxılması üçün namizədlər **bu dövlət orqanının rəhbərinə təqdim olunurlar.** Həmin müddət ərzində inzibati vəzifələrə təyin edilən namizəd ehtiyat kadrlar siyahısından çıxarılır. Şəxsin bir dövlət orqanında ehtiyat kadr kimi saxlanması digər dövlət orqanında dövlət qulluğuna qəbul üzrə keçirilən müsahibədə iştirakını məhdudlaşdırmır.

Dövlət orqanında inzibati və yardımçı vəzifələrin təsnifat toplusuna uyğun olaraq müvafiq vakant inzibati vəzifə üzrə **ehtiyat kadr olduğu halda**, həmin inzibati vəzifənin **müsabiqəyə və ümumi müsahibəyə** çıxarılmasına yol verilmir.

28.12. Bu Qanunun 28-ci maddəsinin müddəaları aşağıdakı vəzifələrin tutulmasına **şamil edilmir**:

- ali kateqoriya dövlət orqanlarında inzibati vəzifələrin ali, birinci, ikinci və üçüncü təsnifatı vəzifələrinə,
- Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdə ticarət nümayəndələri vəzifələrinə,
- yerli icra hakimiyyəti orqanlarının rəhbərlərinin müavinləri vəzifələrinə dövlət qulluğuna qəbula
- bu Qanunun 2.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş dövlət qulluğunun xüsusi növünə qəbula

Bu Qanunun 2.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş dövlət orqanlarında qulluğa (xidmətə) qəbul qaydaları Azərbaycan Respublikasının dövlət qulluğunun **xüsusi növünü tənzimləyən qanunları ilə müəyyən edilir**.

1–3-cü kateqoriya dövlət orqanlarında (müvafiq icra hakimiyyəti orqanı-**Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti**, habelə Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdə ticarət nümayəndələri **istisna olmaqla**) inzibati vəzifələrin **birinci - üçüncü** təsnifatlarına uyğun olan vəzifələrə, habelə 2-ci kateqoriya dövlət orqanlarına aid müvafiq icra hakimiyyəti orqanında- **Azərbaycan Respublikasının mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları, onlara bərabər tutulan orqanlar (Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyası, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət Sırrının Mühafizəsi üzrə İdarələrarası Komissiyanın Katibliyi)** inzibati vəzifələrin dördüncü təsnifatına uyğun olan vəzifələrə (struktur bölmə rəhbərləri və həmin dövlət orqanı rəhbərinin müşavirləri, köməkçiləri) qəbul bu Qanunun 29.3-cü maddəsinin ikinci hissəsinə uyğun olaraq **daxili müsahibə əsasında** həyata keçirilir.

Dövlət qulluğu vəzifəsinin tutulması üçün

- nəzərdə tutulan təhsil tələbi (istiqlaməti) üzrə elmlər doktoru elmi dərəcəsi olan şəxslər,
- dövlət orqanlarında (qurumlarında) siyahısı müvafiq icra hakimiyyəti orqanının(**AR Prezidentinin**) müəyyən etdiyi orqan (qurum)- **AR Nazirlər Kabineti** tərəfindən təsdiq edilən vəzifələrdə **azı 10 il iş stajı** olan şəxslər inzibati vəzifə üzrə dövlət qulluğuna qəbul olunarkən

müsabiqənin yalnız müsahibə mərhələsində iştirak edirlər.

28.13. Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə müvafiq icra hakimiyyəti orqanı- **AR Prezidenti** tərəfindən təsdiq olunmuş **dövlət proqramı çərçivəsində** xaricdə təhsil almış şəxslərin dövlət qulluğuna qəbulu ilə bağlı bu Qanunun **28.1-ci maddəsi tətbiq edilmir**. Həmin şəxs vakant dövlət qulluğu vəzifəsinin aid olduğu dövlət orqanına müraciət edərək, tələb olunan sənədləri təqdim etməlidir. Sənədlər təqdim edildikdən sonra həmin şəxs **5 iş günü müddətində** dövlət orqanının rəhbərinə təqdim olunur. **Dövlət orqanının rəhbəri** həmin şəxsi **stajçı kimi** qulluğa qəbul etməli və vakant dövlət qulluğu vəzifəsinə

təyin etməlidir. Həmin şəxsin stajçı kimi qulluğu, habelə onun sınaq müddəti ərzində qulluq keçməsi və daimi dövlət qulluğuna qəbul edilməsi ilə bağlı məsələlər bu Qanunun 28.7-ci maddəsi ilə tənzimlənir.

Maddə 28-1. Dövlət qulluğunda fəaliyyətin davam etdirilməsi

28-1.1. Dövlət qulluqçusu kimi fəaliyyətini davam etdirmək istəyən şəxs sertifikatın qüvvədə olma müddətinin son ilində, lakin həmin sertifikatın qüvvədə olma müddətinin bitmə tarixindən gec olmayaraq növbəti sertifikat almaq üçün müvafiq icra hakimiyyəti orqanının yaratdığı qurum- **Dövlət İmtahan Mərkəzi** tərəfindən keçirilən **imtahanlarda iştirak etməli və yenidən sertifikat almalıdır.**

28-1.2. Sertifikat alaraq dövlət qulluğuna qəbul edilən şəxs **sonradan iki dəfə sertifikat aldıqda**, sonuncu sertifikat şəxsə müddətsiz verilir və həmin şəxs dövlət qulluqçusu kimi fəaliyyətini davam etdirməsi üçün **hər hansı bir imtahana cəlb oluna bilməz.**

28-1.3. Dövlət qulluğunda fəaliyyətin davam etdirilməsi üzrə keçirilən test imtahanının məzmunu Şuranın təklifləri əsasında müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqan (qurum)- **Dövlət İmtahan Mərkəzi** tərəfindən müəyyən edilir.

Maddə 29. İnzibati vəzifələrin tutulması

29.1. Ali kateqoriya dövlət orqanlarında inzibati vəzifələrin ali-üçüncü təsnifatlarına uyğun olan vəzifələrin tutulması **müsaibə keçirilməklə və ya qulluqda yüksəliş yolu ilə** həyata keçirilir.

29.2. 1–5-ci kateqoriya dövlət orqanlarında (yerli icra hakimiyyəti orqanlarının rəhbərlərinin müavinləri vəzifələri və Azərbaycan Respublikasının xarici ticarət nümayəndələri vəzifələri istisna olmaqla) inzibati vəzifələrin birinci-yeddinci təsnifatlarına uyğun olan vəzifələrin tutulması həmin **dövlət orqanı rəhbərinin qərarı əsasında** bu Qanunun 28-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada **müsabiqə(1)** və ya bu Qanunun 29.3-29.9-cu maddələrinə uyğun olaraq **müsaibə(2)** yolu ilə həyata keçirilir. 1–5-ci kateqoriya **dövlət orqanının rəhbəri** inzibati vəzifələrin birinci-yeddinci təsnifatlarına uyğun olan yakant vəzifə yarandığı gündən **bir ay ərzində müsabiqənin, ümumi müsahibənin və ya daxili müsahibənin keçirilməsi barədə qərar qəbul etməlidir.** Müvafiq icra hakimiyyəti orqanının yaratdığı qurum- **Dövlət İmtahan Mərkəzi** və müsabiqə (müsaibə) barədə qərar qəbul edən **müvafiq dövlət orqanı** həmin müsabiqə və müsahibələrin **ədalətli, şəffaf və operativ** keçirilməsini təmin etməlidirlər.

Dövlət qulluqçusu (iki il müddətində bu Qanunun 28.12-ci maddəsinin ikinci hissəsinə uyğun olaraq dövlət qulluğu vəzifələrini tutan dövlət qulluqçuları istisna olmaqla) qulluq keçdiyi orqanda öz razılığı ilə aşağı vəzifəyə keçirilərkən, habelə tutduğu inzibati vəzifə təsnifatına uyğun olan, vəzifənin adı eyni olan vəzifəyə

keçirilərkən bu maddənin müddəaları **həmin dövlət qulluqçusu barəsində tətbiq edilmir.**

Dövlət qulluqçusu (bu Qanunun 28.12-ci maddəsinin ikinci hissəsinə uyğun olaraq dövlət qulluğu vəzifələrini tutan dövlət qulluqçuları istisna olmaqla) bu maddənin müddəaları tətbiq edilmədən digər dövlət orqanında tutduğu inzibati vəzifə ilə eyni təsnifatdan və ya aşağı təsnifatdan olan vəzifəyə həmin dövlət orqanları rəhbərlərinin qarşılıqlı razılığı ilə keçirilə bilər.

Yerli icra hakimiyyəti orqanlarının rəhbərlərinin müavinləri vəzifələrinin tutulması **müsaibə keçirilməklə və ya qulluqda yüksəliş yolu** ilə bu Qanunun 29.13-cü maddəsinin müddəaları nəzərə alınmaqla həyata keçirilir.

Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdə ticarət nümayəndəsi vəzifəsinin tutulması **müsaibə keçirilməklə və ya qulluqda yüksəliş yolu** ilə bu Qanunun 29.12-ci maddəsinin müddəaları nəzərə alınmaqla həyata keçirilir.

29.3. 1–5-ci kateqoriya dövlət orqanlarında inzibati vəzifələrin **dördüncü-yeddinci təsnifatlarına** (2-ci kateqoriya dövlət orqanlarına aid müvafiq icra hakimiyyəti orqanında inzibati vəzifələrin dördüncü təsnifatına uyğun olan vəzifələr (struktur bölmə (şöbə) rəhbərləri və həmin dövlət orqanı rəhbərinin müşavirləri, köməkçiləri) **istisna olmaqla**) **uyğun olan vəzifələrin**

- həmin dövlət orqanında və ya digər dövlət orqanında inzibati vəzifələrdə qulluq keçən və inzibati vəzifələrin təsnifatına uyğun ixtisas dərəcəsi olan dövlət qulluqçuları,
- habelə azı 5 il qulluq stajı olan və dövlət orqanında inzibati vəzifələrdə **çalışmış** şəxslər
- eləcə də bu Qanunun 2.3-cü maddəsində nəzərdə tutulan dövlət qulluğunun **xüsusi növündə qulluq (xidmət) keçən** və xüsusi (hərbi, diplomatik) **rütbəsi olan** şəxslər
- habelə həmin orqanlarda **azı 5 il qulluq (xidmət) stajı olan** və xüsusi (hərbi, diplomatik) **rütbə nəzərdə tutulan vəzifələrdə çalışmış** şəxslər

tərəfindən tutulması **ümumi müsahibə yolu** ilə həyata keçirilir.

Dövlət qulluğu vəzifəsinin tutulması üçün

- nəzərdə tutulan təhsil tələbi (istiqaməti) üzrə elmlər doktoru elmi dərəcəsi olan şəxslər,
- dövlət orqanlarında (qurumlarında) siyahısı müvafiq icra hakimiyyəti orqanının (**AR Prezidentinin**) müəyyən etdiyi orqan (qurum)- **AR Nazirlər Kabineti** tərəfindən təsdiq edilən vəzifələrdə **azı 10 il iş stajı** olan şəxslər

ümumi müsahibədə iştirak edə bilərlər.

1–5-ci kateqoriya dövlət inzibati vəzifələrin **dördüncü – yeddinci** (2-ci kateqoriya dövlət orqanlarına aid müvafiq icra hakimiyyəti orqanında inzibati vəzifələrin dördüncü təsnifatına uyğun olan vəzifələr (struktur bölmə (şöbə) rəhbərləri və həmin dövlət orqanı rəhbərinin müşavirləri, köməkçiləri) istisna

olmaqla) təsnifatlarına uyğun olan vəzifələrin tutulması məqsədi ilə **dövlət orqanı rəhbərinin qərarı əsasında, ilk növbədə,**

- həmin dövlət orqanında inzibati vəzifələrdə qulluq keçən və inzibati vəzifələrin təsnifatına uyğun ixtisas dərəcəsi olan dövlət qulluqçularının,
- habelə bu Qanunun 28.12-ci maddəsinin ikinci hissəsində müəyyən edilmiş vəzifələrə iddia edən şəxslərin

iştirakını nəzərdə tutan **daxili müsahibə keçirilə bilər.**

Müsahibə bu Qanunun 29.4-29.9-cü maddələrinin tələbləri nəzərə alınmaqla, bu Qanunun 29.6-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada keçirilir.

Bu maddənin ikinci hissəsinə uyğun olaraq keçirilən müsahibə(**Yəni daxili müsahibə**) nəticəsində müvafiq inzibati vəzifə tutulmadıqda, dövlət orqanı rəhbərinin müvafiq qərarı əsasında bu Qanunun 29.4-29.9-cü maddələrinə uyğun olaraq bu maddənin birinci hissəsində nəzərdə tutulmuş digər şəxslərin iştirakını nəzərdə tutan **ümumi müsahibə** və ya bu Qanunun 28-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada **müsahibə** (bu Qanunun 28.12-ci maddəsinin ikinci hissəsində müəyyən edilmiş vəzifələr **istisna olmaqla-çünki bu vəzifələr yalnız daxili müsahibə ilə tutulur**) keçirilə bilər.

Bu maddəyə uyğun olaraq müvafiq inzibati vəzifənin müsahibə yolu ilə tutulması həyata keçirildikdə qanunvericiliklə müəyyən edilmiş vakant vəzifələrin tutulmasının ümumi şərtlərinin tələbləri gözlənilməlidir.

1–5-ci kateqoriya dövlət orqanlarında inzibati vəzifələrin birinci – yeddinci təsnifatlarına uyğun olan vəzifələrin tutulması məqsədilə keçirilən müsahibədən müvəffəqiyyətlə keçmiş, lakin vakant vəzifəyə təyin edilməmiş namizədlər **iki il müddətində** həmin dövlət orqanında ehtiyat kadr kimi saxlanılır. Həmin namizədlərin vakant inzibati vəzifələrə təyin olunması və ehtiyat kadrlar siyahısından çıxarılması ilə bağlı məsələlər bu Qanunun 28.11-ci maddəsinə uyğun olaraq tənzimlənir.

Dövlət orqanının ləğvi, dövlət qulluqçularının sayının və ya ştatların ixtisarı ilə əlaqədar ehtiyat kadrlar siyahısına daxil edilən şəxs bu Qanunun 29.2-ci maddəsinin birinci hissəsinə uyğun olaraq keçirilən **ümumi müsahibədə** və ehtiyat kadr kimi saxlanıldığı dövlət orqanında bu Qanunun 29.3-cü maddəsinin ikinci hissəsinə uyğun olaraq keçirilən **daxili müsahibədə** iştirak edə bilər.

29.4. Bu Qanunun 29.3-cü maddəsinin ikinci hissəsində nəzərdə tutulmuş hal istisna olmaqla, müsahibə barədə elan müvafiq dövlət orqanının müraciəti əsasında müvafiq icra hakimiyyəti orqanının yaratdığı qurum- **Dövlət İmtahan Mərkəzi** tərəfindən kütləvi informasiya vasitələri ilə müsahibənin keçirilməsi tarixinə **bir ay qalmış** verilir.

Müsahibənin bu Qanunun 29.3-cü maddəsinin **ikinci hissəsinə uyğun(Daxili müsahibə)** keçirilməsi barədə dövlət orqanı rəhbərinin qərarı müsahibənin keçirilməsi tarixinə **bir ay qalmış**

- həmin dövlət orqanında rəsmi elan olunur,

- dövlət orqanının rəsmi internet saytlarında yerləşdirilir
- və müvafiq icra hakimiyyəti orqanının yaratdığı qurumun- **Dövlət İmtahan Mərkəzi** rəsmi internet saytlarında **yerləşdirilir**.

29.5. **Müsaibədə** barəsində müsaibə elan edilən vəzifənin təsnifatından **ən çoxu iki təsnifat aşağı** inzibati vəzifələrdə qulluq **keçən** dövlət qulluqçuları, habelə **ən çoxu iki təsnifat aşağı** inzibati vəzifələrdə qulluq **keçmiş** şəxslər iştirak edə bilərlər.

Barələrində intizam tənbehi tətbiq edilmiş dövlət qulluqçuları **altı ay ərzində müsaibəyə və müsabiqəyə buraxılmırlar**.

Bu maddənin birinci hissəsi

- bu Qanunun 28.12-ci maddəsinin **ikinci hissəsində** müəyyən edilmiş vəzifələrin tutulmasına,
- habelə **məhkəmə hakimiyyəti orqanlarında** inzibati vəzifələrin **beşinci-yeddinci** təsnifatlarına uyğun olan vəzifələrin həmin orqanlarda qulluq keçən şəxslərin iştirakı ilə tutulmasına **samil olunmur**.

29.6. Müsaibə müvafiq dövlət orqanı rəhbərinin yaratdığı komissiya tərəfindən müvafiq icra hakimiyyəti orqanının **AR Prezidentinin** müəyyən etdiyi qaydada keçirilir.

29.7. Bu Qanunun 29.6-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş komissiya bu Qanunun 28.12-ci maddəsinin ikinci hissəsində müəyyən edilmiş vəzifələrin(**Yalnız daxili müsaibə ilə tutulan vəzifələrin**) tutulması ilə bağlı müsaibə zamanı **yalnız həmin dövlət orqanının nümayəndələri daxil edilməklə**, digər hallarda isə müvafiq icra hakimiyyəti orqanının yaratdığı qurumun **Dövlət İmtahan Mərkəzi** 1 nümayəndəsi və 1 müstəqil ekspert daxil edilməklə, 3 nəfərdən ibarət tərkibdə yaradılır.

29.8. **Müsaibə zamanı** müsaibədə iştirak edən şəxsin

- bilik səviyyəsi,
- peşə hazırlığı,
- ümumi dünyagörüşü,
- barəsində müsaibə elan edilən vəzifə üçün zəruri olan keyfiyyətləri

yoxlanılmaqla, müvafiq vəzifəyə yararlılığı müəyyən edilir.

29.9. **Müsaibə zamanı** aşağıdakı göstəricilər nəzərə alınmalıdır:

- 29.9.1. ixtisas dərəcəsi;
- 29.9.3. müvafiq vəzifənin tələblərinə uyğun olaraq əlavə təhsil alma.

29.10. Müsaibənin nəticələrinə görə müvafiq inzibati vəzifənin tutulması barədə qərar qəbul edilir.

29.11. **Müsaibə nəticəsində** müvafiq inzibati vəzifə (bu Qanunun 28.12-ci maddəsinin ikinci hissəsində müəyyən edilmiş vəzifələr istisna olmaqla) **tutulmadıqda**, dövlət orqanı rəhbərinin həmin vəzifənin müsabiqə əsasında tutulması barədə qərarı əsasında bu Qanunun 28-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada **müsabiqə keçirilir**.

29.12. Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdə ticarət nümayəndələri müvafiq icra hakimiyyəti orqanının rəhbəri(**AR İqtisadiyyat naziri**) tərəfindən müvafiq icra hakimiyyəti orqanı- **AR Prezidenti** ilə razılaşdırılmaqla təyin olunur.

29.13. Yerli icra hakimiyyəti orqanlarının rəhbərlərinin müavinləri müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən(**Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti başçısının müavinlərinə münasibətdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, digər yerli icra hakimiyyəti başçılarının müavinlərinə münasibətdə isə müvafiq yerli icra hakimiyyətlərinin başçıları**) müvafiq icra hakimiyyəti orqanı (Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti başçısının müavinləri istisna olmaqla, digər yerli icra hakimiyyəti başçılarının müavinlərinə münasibətdə Azərbaycan Respublikası Prezidenti Administrasiyasının rəhbəri) ilə razılaşdırılmaqla təyin olunur.

M a d d ə 29-1. Müsahibənin nəticələrinə yenidən baxılması

Namizədlər müsahibənin nəticələrindən

- inzibati qaydada müvafiq icra hakimiyyəti orqanının yaratdığı **quruma**(mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarında, onların yanında yaradılan dövlət agentliklərində və dövlət xidmətlərində, habelə mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının yanında, tabeliyində olan orqanlarda dövlət qulluğuna qəbulla bağlı keçirilən müsahibənin nəticələrindən verilən şikayətlərə münasibətdə – həmin mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarında yaradılmış apelyasiya şuraları),
- **Şuraya**
- və **məhkəməyə şikayət verə bilirlər.**

M a d d ə 30. Dövlət qulluğunun şərtləri

30.1. Dövlət qulluğunda **iş vaxtı həftədə 40 saatdır**. Dövlət qulluqçularının ayrı-ayrı kateqoriyaları üçün **qanunla müddəti qısaldılmış iş vaxtı** müəyyən edilə bilər.

30.2. Qulluq üçün zəruri olduqda dövlət orqanının rəhbəri müstəsna hallarda iş vaxtını ayda əvəzi ödənilmədən 5 saata qədər artırabilir. İş vaxtı 5 saatdan çox artırılanda işlədiyi hər saata görə dövlət qulluqçusuna əlavə haqq ödənilməlidir.

30.3. İnzibati vəzifə tutan dövlət qulluqçusuna ildə bir dəfə 30 təqvim günü müddətində **haqqı ödənilən əsas məzuniyyət** verilir. Uzun illər işləməyə görə haqqı ödənilən əlavə məzuniyyət aşağıdakı qaydada verilir:

- ✓ 30.3.1. **5 ildən 10 ilədək əmək stajına görə –2 təqvim günü;**
- ✓ 30.3.2. **10 ildən 15 ilədək əmək stajına görə –4 təqvim günü;**
- ✓ 30.3.3. **15 ildən çox əmək stajına görə –6 təqvim günü;**

Dövlət qulluqçusu **öz arzusu ilə** və **dövlət orqanı rəhbərinin razılığı** ilə **ödənişsiz** məzuniyyətə göndərilə bilər.-

30.4. Xidməti ezamiyyətə göndərilən dövlət qulluqçusu aşağıdakılarla təmin olunur:

- ✓ 30.4.1. mehmanxanada və ya xidməti yaşayış sahəsində yer, **altı aydan çox müddətə ezamiyyətə göndəriləndə** isə ayrıca xidməti mənzil sahəsi;
- ✓ 30.4.2. iş yeri, rabitə vasitələrindən istifadə etmək imkanı;
- ✓ 30.4.3. digər zəruri texniki xidmətlər və sosial-məişət xidmətləri, o cümlədən onu göndərən orqanın vəsaiti hesabına xidmətlər.

30.5. Müvəqqəti olaraq başqa yerə qulluğa keçirilən dövlət qulluqçusunun ailəsini özü ilə aparmağa ixtiyarı vardır. Ona müəyyən edilmiş yaşayış normalarına uyğun gələn məişət ləvazimatı ilə **komplektləşdirilmiş xidməti mənzil verilir**, habelə əvvəl qulluq keçdiyi yerdəki yaşayış sahəsi saxlanılır. Dövlət qulluqçusunun ailə üzvlərinə işə və ya təhsil müəssisəsinə düzəlməkdə kömək göstərilir, məktəbəqədər təhsil müəssisələrində yer verilir və **lazım gəldikdə**, onu göndərən orqanın vəsaiti hesabına haqqı ödənilən tibbi xidmət göstərilir. Müvəqqəti olaraq başqa yerə qulluğa keçirilməklə bağlı olan **digər məsələlər** Azərbaycan Respublikasının **Əmək Məcəlləsi** ilə tənzim olunur.

30.6. **Yardımcı vəzifələr tutan dövlət qulluqçularının** əmək münasibətləri bu Qanunun müddəaları nəzərə alınmaqla Azərbaycan Respublikasının **Əmək Məcəlləsi** ilə tənzimlənir.

Maddə 30-1. Dövlət qulluqçularının xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi

30-1.1. İnzibati vəzifə tutan dövlət qulluqçularının xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi **hər təqvim ilinin sonunda** həyata keçirilir.

30-1.2. **Aşağıda sadalanan dövlət qulluqçularının xidməti fəaliyyəti qiymətləndirilmir**

- ✓ Ali kateqoriya dövlət orqanlarında inzibati vəzifələrin ali-üçüncü təsnifatlarına uyğun dövlət qulluğu vəzifələrini tutan dövlət qulluqçularının
- ✓ stajçı kimi və sınaq müddəti ilə dövlət qulluğuna qəbul edilmiş şəxslərin,
- ✓ habelə təqvim ilinin sonunadək müvafiq vəzifədə faktiki olaraq 6 aydan az müddətdə qulluq keçən dövlət qulluqçularının

30-1.3. Dövlət qulluqçusunun xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi onun **bilavasitə rəhbəri** tərəfindən həyata keçirilir.

30-1.4. Dövlət qulluqçusunun xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi **qiymətləndirilmə forması əsasında** aparılır. Qiymətləndirilmə forması

- ✓ dövlət qulluqçusunun təqvim ili ərzində yerinə yetirməli olduğu **tapşırıqlar (hədəflər)**

- ✓ və bu Qanunun 30-1.6-cı və 30-1.7-ci maddələrində göstərilən **meyarlar**,
- ✓ **habelə əmək intizamı** nəzərə alınmaqla tərtib edilir.

Tapşırıqların (hədəflərin) və meyarların mühümlük dərəcəsi **bilavasitə rəhbər tərəfindən** müəyyən edilir.

30-1.5. Tapşırıqlar (hədəflər) dövlət qulluqçusunun **il ərzində icra etməli olduğu mühüm işlərdir**. Tapşırıqlar (hədəflər) dövlət qulluqçusunun **qulluq keçdiyi struktur bölmənin fəaliyyət istiqamətlərinə uyğun** və **dövlət qulluqçusunun qulluq funksiyaları çərçivəsində** olmalıdır. Tapşırıqların (hədəflərin) **icra müddəti dəqiq müəyyən edilməli, ölçülə və yerinə yetirilə bilən olmalıdır**. Hər bir tapşırığın (hədəfin) icra edilməsindən gözlənilən nəticə müəyyən edilməlidir.

30-1.6. **Dövlət qulluqçusunun** il ərzində xidməti fəaliyyəti aşağıdakı **meyarlar** əsasında qiymətləndirilir:

- 30-1.6.1. peşə bilikləri;
- 30-1.6.2. qulluq (xidməti) vəzifələrinə münasibəti;
- 30-1.6.3. təhlil aparmaq, problem həll etmək və qərar vermək bacarığı;
- 30-1.6.4. yaradıcılıq və təşəbbüskarlıq;
- 30-1.6.5. iş təcrübəsi və onu bölüşmə;
- 30-1.6.6. kollektivdə işləmək və ünsiyyət bacarığı.

30-1.7. **Rəhbər vəzifə tutan dövlət qulluqçularının fəaliyyəti** bu Qanunun 30-1.6-cı maddəsində göstərilənlərə **əlavə olaraq** aşağıdakı meyarlar əsasında qiymətləndirilir:

- 30-1.7.1. proqnozlaşdırma;
- 30-1.7.2. idarəetmə;
- 30-1.7.3. kollektiv daxilində nüfuz və ruhlandırmaq bacarığı;
- 30-1.7.4. komanda qurmaq bacarığı.

30-1.8. Dövlət qulluqçusunun xidməti fəaliyyəti aşağıdakı şəkildə qiymətləndirilir:

- 30-1.8.1. əla;
- 30-1.8.2. yaxşı;
- 30-1.8.3. kafi;
- 30-1.8.4. qeyri-kafi.

30-1.9. Dövlət qulluqçusunun xidməti fəaliyyətinə verilən **yekun qiymətin**

- ✓ **50 faizi tapşırıqların (hədəflərin)** icra səviyyəsinin qiymətləndirilməsinə,
- ✓ **40 faizi meyarlar** əsasında qiymətləndirilməyə,
- ✓ **10 faizi isə əmək intizamı** əsasında qiymətləndirməyə əsaslanır.

30-1.10. Dövlət qulluqçusunun xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsinin **nəticələri xidməti fəaliyyətin qiymətləndirilməsi barədə sənədlə rəsmiləşdirilir**. Dövlət qulluqçusunun fəaliyyəti bütün tapşırıqlar (hədəflər), meyarlar, eləcə də əmək intizamı üzrə qiymətləndirilir və **verilmiş qiymətlər əsaslandırılır**. Dövlət qulluqçusu xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi **nəticəsi ilə razılaşmadıqda xidməti fəaliyyətin qiymətləndirilməsi barədə sənədə onun rəyi** əlavə edilir. Dövlət

qulluqçusunun xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsinin **nəticələri onun şəxsi işində saxlanılır.**

30-1.11. Dövlət qulluqçusunun xidməti fəaliyyəti üzrə yekun qiymət müəyyən edildikdən sonra **onunla müsahibə keçirilir.** **Müsahibə zamanı** dövlət qulluqçusunun xidməti fəaliyyətinə **verilən qiymət və şərhlər müzakirə olunur.** **Müsahibə zamanı** növbəti qiymətləndirilmə ili üçün tapşırıqlar (hədəflər) və onların mühümlük dərəcəsi müəyyən edilə bilər.

30-1.12. Dövlət orqanının rəhbəri tərəfindən dövlət qulluqçusunun **xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsinin nəticəsi əsasında onun barəsində aşağıdakı tədbirlərdən biri görülməlidir:**

- ✓ 30-1.12.1. dövlət qulluqçusunun mükafatlandırılması;
- ✓ 30-1.12.2. dövlət qulluqçusuna vaxtından əvvəl ixtisas dərəcəsinin verilməsi;
- ✓ 30-1.12.3. dövlət qulluqçusunun fəaliyyətinin və bacarıqlarının daha da təkmilləşdirilməsi məqsədilə əlavə təhsilə və ya xüsusi təlimlərə cəlb edilməsi;
- ✓ 30-1.12.4. dövlət qulluqçusunun bilik və bacarıqlarına uyğun digər analoji vəzifəyə keçirilməsi;
- ✓ 30-1.12.5. dövlət qulluqçusunun **aşağı inzibati vəzifəyə keçirilməsi.**

30-1.13. Dövlət qulluqçusunun xidməti fəaliyyətinin **qiymətləndirilməsi qaydası və qiymətləndirilmə forması** müvafiq icra hakimiyyəti orqanının(**AR Prezidentinin**) müəyyən etdiyi orqan (qurum)- **AR Nazirlər Kabineti** tərəfindən müəyyən edilir.

30-1.14. Dövlət qulluqçusu xidməti fəaliyyətinin **qiymətləndirilməsinin nəticəsi ilə razılaşmadıqda inzibati qaydada və məhkəmə qaydasında** şikayət etmək hüququna malikdir.

Maddə 31-1. Dövlət qulluqçusunun rotasiyası

31-1.1. Dövlət qulluqçusunun rotasiyası onun qulluq keçdiyi **dövlət orqanının rəhbərinin qərarı ilə** müvafiq icra hakimiyyəti orqanının(**AR Prezidentinin**) müəyyən etdiyi orqanın (qurumun)-**AR Prezidenti ilə razılaşdırmaqla AR Nazirlər Kabineti** müəyyən etdiyi qaydada həyata keçirilir.

31-1.2. Bu Qanunun 31-1.1-ci maddəsində nəzərdə tutulan qaydada siyahısı müəyyən edilən dövlət qulluqçuları **rotasiya qaydasında başqa vəzifəyə təyin edilərkən onun** qulluq keçdiyi inzibati vəzifənin təsnifatı, ixtisası, xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsinin nəticəsi, qulluq stajı, habelə yaşı, ailə və sağlamlıq vəziyyəti nəzərə alınır.

31-1.3. Müvafiq vəzifədə **beş(5) ildən az qulluq** keçən dövlət qulluqçuları **rotasiya olunmur.**

31-1.4. Rotasiya qaydasında yaşadığı inzibati ərazi vahidindən kənarda vəzifəyə təyin olunan dövlət qulluqçularına müvafiq icra hakimiyyəti orqanının(**AR**

Prezidentinin müəyyən etdiyi orqanın (qurumun)- **AR Prezidenti ilə razılaşdırmaqla AR Nazirlər Kabineti** müəyyən etdiyi qaydada kompensasiya və birdəfəlik ödəniş verilir.

M a d d ə 32. Dövlət qulluğunda irəli çəkilmək hüququ

32.1 Dövlət qulluqçusu **bu Qanunla müəyyən edilmiş qaydada**

- ✓ qulluqda yüksəliş yolu ilə,
- ✓ habelə müsahibə və ya müsabiqə nəticəsində

dövlət qulluğunda irəli çəkilə bilər.

32.2. **Dövlət qulluğunda irəli çəkilmək hüququ**

- ✓ dövlət qulluqçularının öz vəzifələrini **müvəffəqiyyətlə və vicdanla** yerinə yetirməsi,
- ✓ **vakant vəzifə olması,**
- ✓ habelə vakant vəzifənin tələblərinə uyğun olaraq **əlavə təhsil almanın nəticələri nəzərə alınmaqla** həyata keçirilir.

Bu zaman rotasiya olunmuş inzibati vəzifə tutan dövlət qulluqçularına üstünlük verilir.

32.5. Dövlət qulluqçusunun potensialından düzgün istifadə edilərək hərtərəfli inkişafına şərait yaratmaq, onun dövlət qulluğunda irəli çəkilməsi və motivasiyasının təmin edilməsi və dövlət qulluğunda insan resurslarından daha səmərəli istifadə edilməklə dövlət orqanının kadr tələbatına olan ehtiyacını vaxtında ödəmək məqsədilə dövlət **qulluqçusunun karyerası planlaşdırılır**. Dövlət qulluqçularının karyerasının planlaşdırılması üçün dövlət orqanları tərəfindən müvafiq icra hakimiyyəti orqanının (**AR Prezidentinin**) müəyyən etdiyi orqanın (qurumun)- **AR Prezidenti ilə razılaşdırmaqla AR Nazirlər Kabineti** müəyyən etdiyi qaydada dövlət qulluqçusunun karyera inkişaf planı hazırlanır.

M a d d ə 32-1. Dövlət qulluğunda olmanın yaş həddi

32-1.1. Dövlət qulluqçusunun **dövlət qulluğunda olmasının yaş həddi 65-dir**.

32-1.2. 65 yaşına çatmış dövlət qulluqçusunun dövlət qulluğunda olma müddəti müvafiq dövlət orqanının rəhbəri tərəfindən hər dəfə 1 ildən çox olmayaraq uzadıla bilər. Dövlət qulluqçusunun dövlət qulluğunda olma müddətinin **5 ildən çox uzadılmasına yol verilmir**.

32-1.3. **Inzibati vəzifələrin ali-üçüncü təsnifatına** aid vəzifələrdə qulluq keçən dövlət qulluqçusunun dövlət qulluğunda olma müddəti **müvafiq dövlət orqanının razılığı əsasında** bu Qanunun 32-1.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş müddətdən artıq uzadıla bilər.

32-1.4. Bu Qanunun 32-1.2-ci maddəsinə uyğun olaraq **dövlət orqanına aid edilən sahədə** dövlət qulluğunda olma müddəti uzadılmış dövlət qulluqçularının sayı həmin **dövlət orqanının vahid sistemini təşkil edən qurumların işçilərinin ümumi sayının 15 faizindən artıq** ola bilməz.

32-1.5. Dövlət orqanının **aparatının və digər struktur qurumunun çalışma müddəti uzadılmış işçilərinin sayı** müvafiq olaraq onun aparatının və digər struktur qurumunun **işçilərinin sayının 2 faizindən artıq ola bilməz.**

32-1.6. Dövlət orqanının aparatında və ya digər struktur qurumunda **dövlət qulluqçularının sayı 100 nəfərdən az olduqda**, çalışma müddəti uzadılmış işçilərin sayı **iki ştat vahidinə qədər yuvarlaqlaşdırılır.**

32-1.7. Dövlət qulluqçusunun dövlət qulluğunda olma müddətinin uzadılmasına **onun razılığı əsasında** yol verilir.

32-1.8. Bu Qanunun 32-1.2-ci maddəsi tətbiq edilərkən aşağıdakılar **nəzərə alınır:**

32-1.8.1. **dövlət qulluğunda intizam tənbeh tədbirlərinin tətbiq edilməməsi;**

32-1.8.2. **elmi dərəcənin və ya elmi adın olması;**

32-1.8.3. **dövlət təltifi ilə təltif edilmə;**

32-1.8.4. **attestasiyadan üç dəfə müvəffəqiyyətlə keçmə.**

Maddə 33. Dövlət qulluğuna xitam verilməsi

33.1. Dövlət qulluğuna aşağıdakı əsaslarla xitam verilə bilər:

33.1.1. **dövlət qulluqçusunun öz arzusu ilə;**

33.1.2. **dövlət orqanı ləğv edildikdə;**

33.1.3. dövlət qulluqçularının **sayı və ya ştatları ixtisar** edildikdə;

33.1.4. **qanunvericiliyin tələbləri pozularaq işə qəbul edildikdə;**

33.1.5. dövlət qulluqçusunun aldığı sertifikatın **qüvvədə olma müddəti bitdikdə və dövlət qulluqçusu növbəti sertifikat ala bilmədikdə;**

33.1.6. Bu Qanunun 25.2.6-cı maddəsinə uyğun olaraq (**İntizam tənbeh tədbiri kimi**) dövlət qulluğundan azad edildikdə;

33.1.7. **Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığına xitam verildikdə;**

33.1.8. **qanunvericilik və ya yerli özünüidarə orqanlarına seçildikdə, habelə hakim təyin edildikdə, əgər onlar həmin vəzifələrdən imtina etmədikdə;**

33.1.9. qanunvericilikdə daha uzun müddət müəyyən edilməyibsə, əmək qabiliyyətinin **fasilsiz olaraq altı aydan çox müddətə tam** itirilməsi ilə əlaqədar dövlət qulluqçusu əmək funksiyasını yerinə yetirə bilmədikdə;

33.1.10. məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş **ittiham hökmü** və ya **tibbi** xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqinə dair qanuni qüvvəyə minmiş **qərarı** olduqda;

33.1.11. **dövlət qulluqçusu vəfat etdikdə, habelə məhkəmə tərəfindən xəbərsiz itkin düşmüş hesab edildikdə və ya ölmüş elan edildikdə;**

33.1.12. **dövlət qulluğunda olmanın yaş həddinə çatdıqda.**

33.2. Dövlət qulluqçusu müvafiq qanunvericiliyə uyğun olaraq **pensiya yaşına çatmasına görə öz arzusu ilə** dövlət qulluğundan çıxdıqda, ona qanunvericiliyə uyğun olaraq digər pensiya növünün təyin edilməsindən **asılı olmayaraq**, ümumi qaydada hesablanmış **aylıq pensiyasının 6 misli** məbləğində **birdəfəlik haqq verilir və bu məbləğdən vergi tutulmur.**

33.3. Dövlət orqanı rəhbərinin dövlət qulluğunu davam etdirmək barədə qərarı olarsa, dövlət qulluqçusu öz arzusu ilə dövlət qulluğundan çıxmaq barədə ərizəni verdiyi gündən 1 ay ərzində dövlət qulluğunu davam etdirməlidir. Zərurət olduqda, həmin müddət dövlət orqanının rəhbəri tərəfindən **əlavə olaraq 1 ay müddətinədək uzadıla bilər.**

IV fəsil

YEKUN MÜDDƏALAR

Maddə 34. Dövlət qulluğu keçmənin digər məsələləri

Bu Qanunda və ona uyğun qəbul edilmiş **qanunvericilik aktlarında** tənzimlənməyən dövlət qulluğu keçmə ilə bağlı digər məsələlər Azərbaycan Respublikasının **əmək qanunvericiliyi** ilə tənzimlənir.

Maddə 35. Qanunun qüvvəyə minməsi

Bu Qanun **2001-ci il sentyabrın 1-dən qüvvəyə minir.**

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti HEYDƏR ƏLİYEV

Bakı şəhəri, **21 iyul 2000-ci il**

№ 926-IQ

Dövlət orqanlarında dövlət qulluqçusuna dövlət qulluğunda qulluq stajına görə aylıq əlavə haqqın məbləğinin müəyyənləşdirilməsi və ödənilməsi

QAYDASI

1. Bu Qayda "Dövlət qulluğu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 22.7-ci maddəsinə əsasən hazırlanmışdır və dövlət orqanlarında dövlət qulluqçularına dövlət qulluğunda **qulluq stajına görə aylıq əlavə haqqın ödənilməsi şərtlərini müəyyən edir.**

2. Dövlət qulluqçusuna dövlət qulluğunda qulluq stajına görə **daimi dövlət qulluğuna qəbul edildiyi vaxtdan** başlayaraq əlavə haqq verilir.

3. Dövlət qulluqçusuna vəzifədə qulluq stajına görə əlavə haqq aylıq **dövlət qulluğunda maaşına nisbətən faizlə müəyyən edilir və hər ay ödənilir.**

4. Dövlət qulluqçusuna daimi dövlət qulluğuna qəbul edildiyi vaxtdan başlayaraq dövlət qulluğunda **qulluq stajına görə** qulluq stajının müddətindən asılı olaraq aşağıdakı qaydada **hər ay əlavə haqq ödənilir:**

Qulluq stajı (il)	Aylıq vəzifə maaşına əlavə haqq (faizlə)
1 ildən – 5 ilədək	5
5 ildən – 10 ilədək	10
10 ildən – 15 ilədək	20
15 ildən yuxarı	30

5. Dövlət qulluqçusuna dövlət qulluğunda qulluq stajına görə əlavə haqq qulluq keçdiyi dövlət orqanı üçün dövlət büdcəsində nəzərdə tutulmuş **əmək haqqı fondu hesabına verilir.**

6. Dövlət qulluqçularına qulluq stajına görə aylıq vəzifə maaşına müəyyən edilmiş əlavələrin ödənilməsi məqsədi ilə **hər il növbəti il üçün təsdiq olunan dövlət büdcəsində** bu orqanlarda dövlət qulluqçuları üçün müəyyən olunmuş aylıq vəzifə maaşının 2 misli həcmində əlavə vəsaitlər nəzərdə tutulur.

7. Dövlət qulluqçusunun dövlət qulluğunda qulluq stajı hesablanarkən aşağıdakı dövrlər **nəzərə alınır:**

- dövlət qulluqçusunun tutduğu vəzifədə qulluq stajı;
- dövlət qulluqçusu digər dövlət qulluğu vəzifəsinə keçirildikdə və qəbul edildikdə əvvəlki dövlət qulluğu vəzifəsindəki qulluq stajı;
- məhkəmə və ya müvafiq səlahiyyətli orqan tərəfindən müəyyən edilmiş dövlət qulluqçusunun **məcburi işburaxma dövrü;**
- dövlət qulluğu **vəzifəsində staj və sınaq müddəti;**
- dövlət qulluğu **vəzifəsinin və əmək haqqının saxlanılması şərti** ilə dövlət qulluqçusunun **dövlət qulluğundan ayrıldığı müddət;**
- əmək qabiliyyətinin **müvəqqəti** itirildiyi müddət;
- **ödənişli** məzuniyyət dövrləri, **o cümlədən uşağa qulluq etmək üçün qismən ödənişli sosial məzuniyyət müddəti**
- **müddətli həqiqi hərbi xidmətə çağırılmazdan əvvəl dövlət qulluğu vəzifəsində qulluq etmiş və ehtiyata buraxıldıqdan sonra bilavasitə yenidən dövlət qulluğu vəzifəsinə təyin edilmiş dövlət qulluqçularının müddətli həqiqi hərbi xidmətdə olduqları müddət.**

Bu hissədə və 7-1-ci hissədə **nəzərdə** tutulmayan digər fasilələr dövlət qulluğunda qulluq stajı hesablanarkən **nəzərə alınmır.**

7-1. Dövlət qulluqçusunun “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 2.3-cü maddəsində nəzərdə tutulan dövlət qulluğunun xüsusi növündə qulluq (xidmət) illəri həmin Qanunun 22.7-2-ci maddəsinə uyğun olaraq, qulluğun (xidmətin) xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla **onun dövlət qulluğu stajına və dövlət qulluğu stajı onun həmin Qanunun 2.3-cü maddəsində nəzərdə tutulan dövlət qulluğunun xüsusi növündə qulluq (xidmət) illərinə daxil edilir.**

8. Dövlət qulluqçusunun **qulluq stajının hesablanması onun qulluq etdiyi dövlət orqanı tərəfindən həyata keçirilir.**

9. Dövlət qulluqçusunun qulluq stajı müəyyənləşdirilərkən onun “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu qüvvəyə minənədək qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanlarında (**o cümlədən Azərbaycan Respublikasının ərazisindən kənarında**) habelə 1991-ci il oktyabrın 18-dək dövlət, sovet və partiya orqanlarında iş müddəti də **daxil edilir.**

10. Dövlət qulluğunda **qulluq stajı haqqında sənəd** dövlət qulluqçusunun əmək kitabçası hesab edilir.

11. Bu Qaydanın 7-ci və 9-cu hissələrinin tətbiqi ilə əlaqədar yaranmış **mübahisələri** Azərbaycan Respublikasının **Dövlət Qulluğunu İdarəetmə Şurası** həll edir.

12. Dövlət qulluqçusuna qulluq stajına görə verilən **əlavə haqq orta əmək haqqı hesablanarkən nəzərə alınır.**

Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU

Bu Qanun

1. korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmaların aşkar edilməsi, qarşısının alınması və nəticələrinin aradan qaldırılmasına,
2. sosial ədalət, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının müdafiə olunmasına,
3. iqtisadiyyatın inkişafı üçün əlverişli şəraitin yaradılmasına,
4. dövlət orqanlarının və yerli özünüidarətmə orqanlarının, publik hüquqi şəxslərin (bundan sonra – qurum), vəzifəli şəxslərin fəaliyyətinin **qanuniliyinin, şəffaflığının və səmərəliliyinin** təmin edilməsinə **yönəlmişdir**.

Bu Qanun

1. dövlət orqanlarına və yerli özünüidarətmə orqanlarına, qurumlara əhalinin etimadının möhkəmləndirilməsi,
2. peşəkar kadrların dövlət orqanlarında və yerli özünüidarətmə orqanlarında, qurumlarda qulluğa girməyə həvəsləndirilməsi,
3. həmin şəxslərin korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozma törətməsini istisna edən şəraitin yaradılması **məqsədini** daşıyır.

I fəsil

ÜMUMİ MÜDDƏALAR

Maddə 1. Korrupsiyanın anlayışı

Korrupsiya –

1. **vəzifəli şəxslərin** öz statusundan, təmsil etdiyi orqanın (qurumun) statusundan, vəzifə səlahiyyətlərindən və ya həmin status və səlahiyyətlərdən irəli gələn imkanlardan istifadə etməklə **qanunsuz olaraq** maddi və sair nemətlər, imtiyazlar və ya güzəştlər əldə etməsi,
2. habelə **fiziki və hüquqi şəxslər** tərəfindən qeyd edilən maddi və sair nemətlərin, imtiyazların və ya güzəştlərin **qanunsuz olaraq** vəzifəli şəxslərə **təklif və ya vəd olunması və yaxud verilməsi** yolu ilə həmin **vəzifəli şəxslərin ələ alınmasıdır**.

Maddə 2. Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmaların subyektləri

2.1. Aşağıdakı şəxslər korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmaların subyektləridirlər:

1. Azərbaycan Respublikasının **Konstitusiyası və qanunları** ilə müəyyən olunmuş qaydada **dövlət orqanlarına seçilmiş və ya təyin edilmiş şəxslər**;
2. **xüsusi səlahiyyət əsasında** dövlət orqanlarını təmsil edən şəxslər;
3. **inzibati vəzifə tutan dövlət qulluqçuları**
4. Azərbaycan Respublikasının dövlət orqanlarında **seçkili vəzifələrə namizədliyi qanunla müəyyən olunmuş** qaydada qeydə alınmış şəxslər
5. Azərbaycan Respublikasının **qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada** yerli özünüidarəetmə orqanlarına seçilmiş şəxslər;
- 6 dövlət orqanlarının müvafiq struktur vahidlərində, dövlət idarə, müəssisə və təşkilatlarında, habelə dövlətin nəzarət səhm zərfinə sahib olduğu təsərrüfat subyektlərində **təşkilati-sərəncamverici və ya inzibati-təsərrüfat funksiyalarını həyata keçirən şəxslər**;
7. yerli özünüidarəetmə orqanlarında **təşkilati-sərəncamverici və ya inzibati-təsərrüfat funksiyalarını həyata keçirən şəxslər**;
8. **qurumların rəhbərləri və işçiləri**, o cümlədən qurumlarda xüsusi səlahiyyət üzrə **təşkilati-sərəncamverici və ya inzibati-təsərrüfat funksiyalarını həyata keçirən şəxslər**;
9. **qanunla müəyyən edilmiş hallarda** dövlət orqanlarının səlahiyyətlərini yerinə yetirən qeyri-dövlət orqanlarında **təşkilati-sərəncamverici və ya inzibati-təsərrüfat funksiyalarını həyata keçirən şəxslər**;

Asağıdakılar vəzifəli şəxs deyil.

1. **öz nüfuzundan və ya əlaqələrindən istifadə edərək** vəzifəli şəxsin qərarına **qanunsuz təsir göstərmək müqabilində** maddi və sair nemətlər, imtiyazlar və ya güzəştlər əldə edən şəxslər;
2. **vəzifəli şəxsə qanunsuz olaraq** maddi və sair nemətlər, imtiyazlar və ya güzəştlər təklif edən və ya vəd edən, yaxud verən **fiziki və hüquqi şəxslər** və ya belə hərəkətlərdə **vasitəçilik etmiş şəxslər**.

Maddə 3. Qanunun tətbiq dairəsi

Bu Qanun

1. Azərbaycan Respublikasının **ərazisində** bütün fiziki (o cümlədən əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər) və hüquqi şəxslər barəsində,
2. Azərbaycan Respublikasından **kənarda** isə Azərbaycan Respublikasının **vətəndaşları** və Azərbaycan Respublikasında **qeydiyyatdan keçmiş hüquqi şəxslər barəsində** Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrə uyğun olaraq tətbiq edilir.

Maddə 4. Korrupsiyaya qarşı mübarizəni həyata keçirən orqanlar (qurumlar)

1. Bütün dövlət orqanları, yerli özünüidarəetmə orqanları, qurumlar və vəzifəli şəxslər **səlahiyyətləri çərçivəsində** korrupsiyaya qarşı mübarizəni həyata keçirirlər.
2. Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmaların törədilməsi **inzibati və ya cinayət məsuliyyəti yaratdıqda**, korrupsiyaya qarşı mübarizəni **qanunvericiliklə** müəyyən edilmiş qaydada **hüquq mühafizə orqanları** həyata keçirirlər.
3. Korrupsiyanın qarşısının alınması sahəsində **ixtisaslaşmış orqan funksiyalarını** Azərbaycan Respublikasının **Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Komissiyası (bundan sonra "Komissiya")** həyata keçirir.
4. Komissiyanın tərkibi **icra, qanunvericilik və məhkəmə** hakimiyyəti orqanları tərəfindən təyin edilən üzvlərdən ibarətdir. Komissiyanın səlahiyyətləri **qanunla təsdiq edilən Əsasnamə ilə müəyyən olunur.**

II fəsil

KORRUPSIYANIN QARŞISININ ALINMASI

Maddə 5. Maliyyə xarakterli tələblər

5.1. Vəzifəli şəxslər **qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada** aşağıdakı məlumatları **təqdim etməlidirlər:**

1. **mənbəyini, növünü və məbləğini** göstərməklə **hər il** öz **gəlirləri** barədə;
2. vergitutma obyektı **olan** əmlakı barədə;
3. **kredit təşkilatlarındakı** əmanətləri, qiymətli kağızları və digər maliyyə vəsaitləri barədə;
4. şirkətlərin, fondların və sair təsərrüfat subyektlərinin fəaliyyətində **səhmdar və ya təsisçi kimi iştirakı**, bu müəssisələrdə **öz mülkiyyət payı barədə;**
5. **beş min beş yüz manatdan(5500) yuxarı** olan **borcu** barədə;
6. **min yüz manatdan(1100) yuxarı maliyyə və əmlak** xarakterli digər **öhdəlikləri**

5.2. Bu Qanunun 5.1-ci maddəsində göstərilən məlumatlar **qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada tələb edilə bilər.**

Maddə 6 . Maliyyə xarakterli tələblərin pozulmasına görə məsuliyyət

6.1. **Vəzifəli şəxslər** və ya **vəzifə tutmaq istəyən şəxslər** bu Qanunun 5.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş tələblər və bu tələblərə əməl olunmamasının hüquqi nəticələri barədə qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada **xəbərdar edilirlər.**(ilk öncə)

6.2. Bu Qanunun 5.1-ci maddəsində müəyyən edilmiş tələblərə əməl olunmasına **nəzarətin həyata keçirilməsi qaydaları qanunvericiliklə müəyyən edilir.**

6.3. Vəzifəli şəxslər tərəfindən bu Qanunun 5.1-ci maddəsində müəyyən edilmiş tələblərə əməl olunmaması, yəni bu maddədə nəzərdə tutulmuş məlumatların **üzürsüz səbəbdən** vaxtında təqdim edilməməsi və ya **qəsdən natamam**, yaxud **təhrif edilmiş** məlumatların təqdim olunması həmin şəxslərin **intizam məsuliyyətinə** cəlb olunmasına səbəb ola bilər. **Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və qanunları ilə** barələrində intizam məsuliyyətinə cəlb olunmanın xüsusi qaydası nəzərdə tutulmuş şəxslər intizam məsuliyyətinə həmin qaydalara riayət edilməklə cəlb oluna bilərlər.

6.4. **Komissiya** bu Qanunun 5.1-ci maddəsində müəyyən edilmiş tələblərə əməl etməyən şəxslər barəsində **rəsmi dövlət qəzetində** məlumat **dərc etdirə bilər.**

Maddə 7. Yaxın qohumların birgə işləməsinə yol verilməməsi

7.1. Vəzifəli şəxslərin yaxın qohumları, **seçili vəzifələr** və **qanunvericiliklə nəzərdə tutulan digər hallar istisna olmaqla**, bilavasitə onun tabeliyində olan heç bir vəzifə tuta bilməzlər.

7.2. Bu Qanunun 7.1-ci maddəsinin tələblərini pozan şəxslər həmin tələblərin pozulması müəyyən edildikdən sonra **30 gün müddətində** həmin pozuntunu **könüllü** olaraq aradan qaldırmadıqları halda tabeliyi **istisna edən** başqa vəzifəyə keçirilməli, **bu mümkün olmadıqda** isə həmin şəxslərdən **biri** tutduğu vəzifədən **azad olunmalıdır.**

7.3. Bu Qanunun 7.2-ci maddəsində göstərilən əsaslar üzrə vəzifədən azad olunmuş şəxslər **digər orqanlarda**, idarə, müəssisə və təşkilatlarda **vəzifə tuta bilərlər.**

Maddə 8. Hədiyyə alma ilə əlaqədar məhdudiyyətlər

1. Vəzifəli şəxs xidməti vəzifələrinin **qərəzsiz icrasına təsir edə bilən və ya bu cür təsir təəssüratı yaradan**,
2. onun vəzifələrinin **icrası müqabilində mükafat qismində verilən və ya bu cür mükafat təəssüratı yaradan hədiyyələri özü və ya digər şəxslər üçün**

tələb edə və ya qəbul edə bilməz.

Bu qayda xidməti vəzifələrinin qərəzsiz icrasına təsir etməmək şərtilə bu Qanunun 8.2-ci maddəsində nəzərdə tutulan kiçik hədiyyələrin qəbul edilməsi və sadə qonaqpərvərlikdən istifadə hallarına şamil olunmur.

8.2. Vəzifəli şəxs xidməti vəzifələrinin icrası ilə əlaqədar **bir il ərzində** hər hansı fiziki və ya hüquqi şəxsdən ümumi məbləği **əlli beş manatdan yuxarı olan bir və ya bir neçə hədiyyəni qəbul edə bilməz.** Həmin məbləğdən yuxarı olan hədiyyələr şəxsin xidməti vəzifəsini həyata keçirdiyi dövlət orqanına, yerli özünüidarəetmə orqanına və ya quruma **məxsus hesab edilir.**

8.3. Vəzifəli şəxs hədiyyənin qəbul edilməsi və ya sadə qonaqpərvərlikdən istifadə ilə bağlı **qərara gələ bilmədiyi hallarda** bu məsələ barədə **birbaşa rəhbərinin rəyini** öyrənməlidir.

8.4. Fiziki və hüquqi şəxslərlə mülki-hüquqi əqdlərin bağlanması və ya onların icrası zamanı vəzifəli şəxslər tərəfindən xidməti fəaliyyəti ilə əlaqədar olaraq hər hansı güzəştlərin və ya imtiyazların əldə edilməsi **qadağan olunur.**

8.5. Vəzifəli şəxsə **qanunsuz** maddi və sair nemətlər, imtiyazlar və ya güzəştlər təklif olunduğu hallarda, vəzifəli şəxs onlardan **imtina etməlidir.** Maddi və sair nemətlər, imtiyazlar və ya güzəştlər vəzifəli şəxsə ondan asılı olmayan səbəblərdən verilsə, o, bu barədə **birbaşa rəhbərinə məlumat verməli** və maddi və sair nemətlər, imtiyazlar və ya güzəştlər vəzifəli şəxsin işlədiyi dövlət orqanına, yerli özünüidarəetmə orqanına və ya quruma **akt üzrə təhvil verilməlidir.**

III fəsil

KORRUPSIYA İLƏ ƏLAQƏDAR HÜQUQPOZMALAR VƏ BU HÜQUQPOZMALARA GÖRƏ MƏSULİYYƏT

Maddə 9. Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalar

9.1. Korrupsiya ilə **əlaqədar** hüquqpozmalar 2 yerə bölünür :

- 1. Korrupsiya hüquqpozmaları(yəni bilvasitə)**
- 2. Korrupsiyaya şərait yaradan hüquqpozmalar**

9.2. Korrupsiya hüquqpozmaları aşağıdakılardır

- vəzifəli şəxsin **xidməti vəzifəsinin (səlahiyyətlərinin) icrası ilə əlaqədar** hər hansı hərəkətin edilməsi və ya belə hərəkətin edilməsindən imtina olunması müqabilində **özü və yaxud üçüncü şəxslər üçün** birbaşa və ya dolaylı yolla maddi və sair nemətlər, imtiyazlar və ya güzəştlər tələb etməsi, əldə etməsi və

ya belə maddi və sair nemətlərin, imtiyazların və ya güzəştlərin verilməsi ilə bağlı təklifi və ya vədi qəbul etməsi;

2. **xidməti vəzifəsinin (səlahiyyətlərinin) icrası ilə əlaqədar** hər hansı hərəkətin edilməsi və ya belə hərəkətin edilməsindən imtina olunması müqabilində vəzifəli şəxsə onun **özü və ya üçüncü şəxslər üçün** fiziki və ya hüquqi şəxs tərəfindən birbaşa və ya dolayı yolla maddi və sair nemətlər, imtiyazlar və ya güzəştlər təklif olunması, vəd edilməsi və ya verilməsi;

3. vəzifəli şəxs tərəfindən **xidməti vəzifəsinin (səlahiyyətlərinin) icrası ilə əlaqədar** hər hansı hərəkətin edilməsi və ya belə hərəkətin edilməsindən imtina olunması müqabilində **qanunsuz olaraq alınmış əmlakdan** özü və ya üçüncü şəxslər üçün mənfəət əldə etmək məqsədilə istifadə edilməsi;

4. vəzifəli şəxs tərəfindən **xidməti vəzifəsinin (səlahiyyətlərinin) icrası ilə əlaqədar** maddi və sair nemətləri, imtiyazları və ya güzəştləri **haqqı ödənilmədən** və ya **bazar qiymətlərindən və ya dövlət tərəfindən tənzimlənən qiymətlərdən aşağı** qiymətə (tarifə) əldə edilməsi;

5. vəzifəli şəxsin **xidməti vəzifəsinin (səlahiyyətlərinin) icrası ilə əlaqədar** əmanətlərdən (depozitlərdən), **qiymətli kağızlardan, rentadan, royaltidən** və ya **icarədən** Azərbaycan Respublikasının **qanunvericiliyinə zidd olaraq** gəlir götürməsi;

6.**müəyyən mükafat müqabilində** vəzifəli şəxsin qərarına **qanunsuz** təsir göstərmək imkanına malik olduğunu bildirən hər hansı şəxsə birbaşa və ya dolayı yolla maddi və sair nemətlərin, imtiyazların və ya güzəştlərin təklif olunması, vəd edilməsi və ya verilməsi;(fiziki və hüquqi şəxslər tərəfindən)

7.**müəyyən mükafat müqabilində** vəzifəli şəxsin qərarına **qanunsuz** təsir göstərmək imkanına malik olduğunu bildirən şəxs tərəfindən maddi və sair nemətlərin, imtiyazların və ya güzəştlərin qəbul edilməsi və ya belə maddi və sair nemətlərin, imtiyazların və ya güzəştlərin verilməsi ilə bağlı təklifin və ya vədin qəbul edilməsi.(vasitəci)

9.3. Vəzifəli şəxsin aşağıdakı hərəkətləri **korrupsiyaya şərait yaradan hüquqpozmlar** sayılır:

1. xidməti vəzifəsini (səlahiyyətlərini) icra etdiyi dövrdə **elmi, pedaqoji və yaradıcılıq fəaliyyəti istisna olmaqla**, digər ödənişli vəzifə tutmaq və ya fəaliyyət növü ilə məşğul olmaq;
2. statusundan, təmsil etdiyi orqanın (*qurumun*) statusundan, vəzifə səlahiyyətlərindən və ya həmin status və səlahiyyətlərdən irəli gələn imkanlardan istifadə etməklə maddi və sair nemətlərin, imtiyazların və ya güzəştlərin əldə edilməsi məqsədilə fiziki və hüquqi şəxslərə sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirməkdə, eləcə də **subsidiyalar, subvensiyalar, dotasiyalar, kreditlər** və digər güzəştlər alınmasında **qanunsuz kömək etmək**;
3. bilavasitə, başqa və ya **uydurma şəxslər** vasitəsilə sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq, **əvəzçilik üzrə işləmək (elmi, pedaqoji və yaradıcılıq fəaliyyəti istisna olmaqla)**, habelə sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirən təsərrüfat subyektlərinin və maliyyə-kredit müəssisələrinin icra orqanlarının tərkibinə daxil olmaq
4. statusundan, təmsil etdiyi orqanın (*qurumun*) statusundan, vəzifə səlahiyyətlərindən və ya həmin status və səlahiyyətlərdən irəli gələn imkanlardan istifadə etməklə **onun səlahiyyət dairəsinə daxil olmayan məsələlər üzrə** digər dövlət orqanlarının, yerli özünüidarəetmə orqanlarının və ya qurumların fəaliyyətinə **qanunsuz müdaxilə etmək**
5. statusundan, təmsil etdiyi orqanın (*qurumun*) statusundan, vəzifə səlahiyyətlərindən və ya həmin status və səlahiyyətlərdən irəli gələn imkanlardan istifadə etməklə **şəxsi maraqlarına aid məsələlərin həllinə təsir etmək**
6. **normativ hüquqi aktların** və digər qərarların qəbul edilməsi zamanı fiziki və ya hüquqi şəxslərə onların **təyinatına uyğun olmayan** üstünlüklər vermək
7. vəzifə tutduğu və ya ona tabe olan, onun nəzarətində olan, habelə ona hesabat verən orqanların (*qurumların*) işi üzrə fiziki və ya hüquqi şəxslərin **nümayəndəsi qismində iştirak etmək**
8. qanunla və ya digər **normativ hüquqi aktlarla** verilməsi nəzərdə tutulmuş məlumatların fiziki və ya hüquqi şəxslərə verilməsindən **əsassız imtina etmək**, belə məlumatların verilməsini **gecikdirmək** və yaxud **natamam və ya təhrif olunmuş** məlumatlar vermək
9. qanunla və ya digər **normativ hüquqi aktlarla** verilməsi **nəzərdə tutulmayan** məlumatları və sənədləri fiziki və hüquqi şəxslərdən tələb etmək;

10.dövlət orqanlarının, yerli özünüidarəetmə orqanlarının və ya qurumların maddi və maliyyə vəsaitlərini **qanunsuz olaraq** namizədlərin, qeydə alınmış namizədlərin, siyasi partiyaların, siyasi partiya bloklarının, **referendum** üzrə təşəbbüs qruplarının seçki fonduna vermək;

11. **qanunvericiliklə başqa hal nəzərdə tutulmamışdırsa**, dövlət fondlarına, dövlət orqanlarının, yerli özünüidarəetmə orqanlarının və ya qurumların təsərrüfat subyektlərinə məxsus olan maddi və maliyyə ehtiyatlarını **qeyri-dövlət strukturlarına vermək**;

12. fiziki və ya hüquqi şəxslərə hüquqlarının və qanuni mənafeələrinin həyata keçirilməsində **süni maneələr yaratmaq**;

13.**sahibkarlıq fəaliyyətinin** dövlət tərəfindən tənzimlənməsi ilə bağlı səlahiyyətləri belə fəaliyyəti həyata keçirən fiziki və hüquqi şəxslərə **qanunsuz olaraq vermək**.

Xüsusi qeyd:

1.bilavasitə _ masi,məsi ilə bitir sonu , **muqabilində** sozu , əksərriyyəti **vəzifəli şəxs** sozu ilə başlayır

2. Sərait yaradan _ ,**etmək** feilləri ilə bitir (yəni məsdər formasında)

QEYD: Bunlar yetərli deyil fərqləndirmək üçün , minumum bunları bilin.Çalışın korrupsiya hüquqpozmalalarını(bilavasitə) daxildən açar sözlərlə yadda saxlayasız

9.4. Bu Qanunda nəzərdə tutulan hallardan başqa, vəzifəli şəxslərin fəaliyyətini tənzimləyən və ya statusunu müəyyən edən qanunvericilik aktlarında korrupsiya ilə əlaqədar digər hüquqpozmalar müəyyən edilə bilər.(xüsusi diqqət)

Maddə 10. **Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalara görə vəzifəli şəxslərin məsuliyyəti**

10.1. Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada **intizam, mülki-hüquqi, inzibati və ya cinayət məsuliyyətinə (İMİC)**səbəb olur.

10.2.Vəzifəli şəxs tərəfindən bu Qanunun 9-cu maddəsində nəzərdə tutulmuş hüquqpozmaların törədilməsi **mülki-hüquqi, inzibati və ya cinayət məsuliyyəti yaratdıqda**, vəzifəli şəxsin məsuliyyətə cəlb edilməsi Azərbaycan Respublikasının **müvafiq qanunvericiliyinə** uyğun həyata keçirilir.

10.3.Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalara görə **intizam** məsuliyyəti

tədbirləri **bu Qanunla və digər qanunvericilik aktları ilə tənzimlənilir.**

10.4. Bu Qanunun 9-cu maddəsində nəzərdə tutulmuş hüquqpozmalardan törədilməsi **inzibati və ya cinayət məsuliyyəti yaratmadıqda**, aşağıdakı xüsusi hallara riayət edilməklə qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada **intizam** məsuliyyətinə səbəb olur:

1. Azərbaycan Respublikasının **Konstitusiyası və qanunları ilə müəyyən olunmuş qaydada dövlət orqanlarına seçilmiş şəxslər** bu Qanunun 9-cu maddəsində göstərilən hüquqpozmaları törətdikdə, korrupsiyaya qarşı mübarizə aparan orqan bu barədə **vəzifəli şəxsin seçildiyi dövlət orqanlarına məlumat verir**
2. Azərbaycan Respublikasının **qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada yerli özünüidarətmə orqanlarına seçilmiş şəxslər** bu Qanunun 9-cu maddəsində göstərilən hüquqpozmaları törətdikdə, korrupsiyaya qarşı mübarizə aparan orqan bu barədə **müvafiq seçki komissiyasına məlumat verir**. Həmin seçki komissiyası isə bu barədə materiallar ona daxil olduğu gündən **beş gün ərzində (5 gün)** şəxsin yol verdiyi hüquqpozma barədə **onun seçildiyi yerli özünüidarətmə orqanına məlumat verir**.
3. Azərbaycan Respublikasının **dövlət orqanlarında seçkili vəzifələrə namizədliyi qanunla müəyyən olunmuş qaydada qeydə alınmış şəxslər** bu Qanunun 9-cu maddəsində göstərilən hüquqpozmaları törətdikdə, onlar barəsində Azərbaycan Respublikası **Seçki Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş tədbirlər görülür**
4. **Hakimlər** bu qanunun 9-cu maddəsində göstərilən hüquqpozmaları törətdikdə, korrupsiyaya qarşı mübarizə aparan orqan **intizam** tənbehinin tətbiqi məsələsinə baxılması üçün bu barədə **Məhkəmə-Hüquq Şurasına məlumat verir**.

Maddə 11. Korrupsiya hüquqpozmalarına görə fiziki və ya hüquqi şəxslərin məsuliyyəti

11.1. Qanunvericiliklə müəyyən edilmiş korrupsiya hüquqpozmalarını törətmiş **fiziki şəxslərin hərəkətləri cinayət tərkibi yaratmadıqda**, onlar **inzibati qaydada cərimə** edirlər.

11.2. **Cinayət tərkibi yaratmayan** korrupsiya hüquqpozması törətmiş **hüquqi şəxslər qanunla müəyyən edilmiş qaydada cərimə edilir**

Cinayət tərkibi yaranan korrupsiya hüquqpozmasına görə **hüquqi şəxslər barəsində qanunla müəyyən edilmiş qaydada cərimə və ya digər cinayət-hüquqi tədbirlər tətbiq edilir.**

Maddə 11-1. Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmlarla bağlı məlumatvermə

11-1.1. Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmlarla bağlı məlumat **hər bir şəxs** tərəfindən **yazılı (o cümlədən elektron)** və ya **şifahi** formada verilə bilər.

11-1.2. Dövlət və bələdiyyə orqanlarının, dövlət və ya bələdiyyə mülkiyyətində olan və ya paylarının (səhmlərinin) nəzarət zərfi dövlətə və ya bələdiyyəyə məxsus olan hüquqi şəxslərin və büdcə təşkilatlarının (bundan sonra – idarə, müəssisə və təşkilatların) **rəhbəri** həmin idarə, müəssisə və ya təşkilatlarda korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmlarla bağlı məlumatların verilməsi üçün **müvafiq vəzifəli şəxs və ya struktur bölmə** (bundan sonra – səlahiyyətli struktur bölmə) müəyyən edir.

11-1.3. İdarə, müəssisə və təşkilatlarda **çalışan işçilər** korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmlarla bağlı məlumatları səlahiyyətli **struktur bölməyə** verə bilərlər.

11-1.4. Səlahiyyətli struktur bölmə korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmlarla bağlı məlumatı qəbul etdikdən sonra **qeydə almalı** və **məlumatın qeydə alınmasını məlumatı verən şəxsə bildirməlidir.**

11-1.5. Səlahiyyətli struktur bölmə korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmlarla bağlı məlumat **qeydə alındığı gündən 20 iş günü müddətində** məlumatı **araşdırmalı və araşdırmanın nəticəsini məlumat verən şəxsə bildirməlidir.** Araşdırma “Vətəndaşların müraciətləri haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən edilmiş(9 maddəyə uyğun) korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmlarla bağlı müraciətlərə baxılması xüsusiyyətlərinə uyğun aparılır.

11-1.6. **Barəsində məlumat verilən şəxsə**, həmçinin araşdırmanın nəticəsində **birbaşa maraqlı olan şəxsə** və ya araşdırmanın nəticəsində **dolayısı ilə maraqlı olan şəxslərə** korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmlarla bağlı məlumatın araşdırılması **həvalə edilə bilməz.**

11-1.7. Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmlarla bağlı məlumat **səlahiyyətli struktur bölmə ilə əlaqədar olduqda**, məlumatı verən şəxs həmin məlumatı müvafiq idarə, müəssisə və ya təşkilatın **rəhbərinə təqdim etmək hüququna malikdir.** İdarə, müəssisə və ya təşkilatın rəhbəri belə məlumatların qəbul edilməsini, qeydə alınmasını və bu Qanunda nəzərdə tutulan müvafiq tədbirlərin həyata keçirilməsini təmin etməlidir.

11-1.8. Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalar barədə məlumat **idarə, müəssisə və ya təşkilatın rəhbəri ilə bağlı olduqda**, məlumat verən şəxs həmin məlumatı idarə, müəssisə və ya təşkilatın rəhbərindən **yuxarı vəzifəli şəxsə(1)** və ya **korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində ixtisaslaşmış orqanlara(2) təqdim etmək** hüququna malikdir. Həmin orqanlar bu məlumatın qəbul edilməsini, qeydə alınmasını və bu Qanunda nəzərdə tutulan müvafiq tədbirlərin həyata keçirilməsini təmin etməlidirlər.

Maddə 11-2. **Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalarla bağlı məlumat verən şəxsin dövlət müdafiəsi**

11-2.1. Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalarla bağlı məlumat verən şəxs **özü barədə məlumatın açıqlanmasını istəmədiyi halda**, səlahiyyətli struktur bölmə, idarə, müəssisə və ya təşkilatın rəhbəri və korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində ixtisaslaşmış orqanlar **onun konfidensiallığını təmin etməlidirlər**. Bu məlumat korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalarla bağlı **məlumat verən şəxsin yazılı razılığı olduqda açıqlanır**. Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalarla bağlı məlumat verən şəxsin konfidensiallığının pozulmasında təqsiri olan şəxslər **qanunla** müəyyən edilmiş qaydada məsuliyyət daşıyırlar.

11-2.2. Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalarla bağlı **məlumat verən şəxsə və ya onun yaxın qohumuna hədə-qorxu gəlmək, onları təzyiqlərə məruz qoymaq, maddi və ya mənəvi ziyan vurmaq, təhqir və təhdid etmək, şərəf və ya ləyaqətini alçaltmaq qanunla** müəyyən edilmiş qaydada məsuliyyətə səbəb olur.

11-2.3. Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalarla bağlı **məlumat verən şəxs və ya onun yaxın qohumu barəsində öldürməklə hədənin icra ediləcəyi, zor tətbiq ediləcəyi, əmlakının məhv ediləcəyi və ya ona ziyan vurulacağı** qorxusunun mövcudluğu barədə **real əsaslar olduğu təqdirdə**, korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalarla bağlı **məlumat verən şəxsin prokurorluğa müraciəti əsasında “Cinayət prosesində iştirak edən şəxslərin dövlət müdafiəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu** ilə müəyyən edilmiş qaydada təhlükəsizlik tədbirləri tətbiq edilir.

11-2.4. İdarə, müəssisə və ya təşkilatın korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalarla bağlı **məlumat vermiş işçisi barəsində** məsuliyyət tədbirlərini tətbiq edən idarə, müəssisə və ya təşkilat onların

1.qanunla müəyyən edilmiş hallardan irəli gəlməsini və

2.korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalarla bağlı məlumata aidiyyəti olmadığını **əsaslandırmalıdır**.

Həmin işçi attestasiyadan keçirildikdə, səlahiyyətli struktur bölmənin **nümayəndəsi attestasiya komissiyasının** iclasında iştirak etməlidir.

11-2.5. İdarə, müəssisə və ya təşkilatlar, səlahiyyətli struktur bölmə və korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində ixtisaslaşmış orqanlar tərəfindən bu Qanunun 11-1-ci və 11-2-ci maddələrinin **tələbləri pozulduqda**, korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalarla bağlı **məlumat verən şəxs inzibati qaydada və (və ya) məhkəməyə** şikayət verə bilər.

11-2.6. Bu Qanunun 11-2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş **müdafiə(dövlət müdafiəsi)**

1. korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalarla bağlı bilə-bilə **yalan məlumatvermə** hallarında **tətbiq olunmur**
2. həmçinin özü və ya digər şəxslər üçün qanunsuz olaraq maddi və digər nemətlər, imtiyazlar və **güzəştlər əldə etmək** məqsədi ilə məlumatvermə hallarında **tətbiq olunmur**.

IV fəsil

KORRUPSIYA İLƏ ƏLAQƏDAR HÜQUQPOZMALARIN NƏTİCƏLƏRİNİN ARADAN QALDIRILMASI

Maddə 12. Qanunsuz əldə edilmiş əmlakın götürülməsi və qanunsuz əldə edilmiş imtiyaz və ya güzəştlərin dəyərinin ödənilməsi

1. Vəzifəli şəxslər tərəfindən **qanunsuz** əldə edilmiş əmlak və **qanunsuz** əldə edilmiş imtiyazlar və ya güzəştlərin dəyəri **könüllü olaraq dövlət nəfinə ödənilir**
2. Vəzifəli şəxslər **qanunsuz** əldə edilmiş əmlakı **könüllü olaraq qaytarmaqdan imtina edərsə** və ya onun dəyərini, habelə **qanunsuz** əldə edilmiş imtiyaz və ya güzəştlərin dəyərini **könüllü olaraq ödəməkdən imtina etdikdə**, qanunsuz əldə edilmiş əmlak və ya onun dəyəri, qanunsuz əldə edilmiş güzəşt və ya imtiyazların dəyəri müvafiq dövlət orqanlarının, yerli özünüidarəetmə orqanlarının və ya qurumların **iddiası əsasında məhkəmə tərəfindən dövlətin nəfinə ödənilir**.

12.1.**İşə məhkəmədə baxılana qədər** iddianın təmin edilməsi üçün məhkəmə tərəfindən **cavabdehin əmlakı barədə mülki prosesual qanunvericiliklə** müəyyən edilmiş qaydada tədbirlər görülməlidir.

Maddə 13. Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalar nəticəsində qəbul olunmuş aktların ləğv edilməsi

Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalar nəticəsində **qəbul olunmuş aktlar**

1. müvafiq dövlət orqanları, yerli özünüidarəetmə orqanları və ya qurumlar **tərəfindən ləğv edilir**
2. və yaxud müvafiq dövlət orqanlarının və ya digər şəxslərin **müraciəti əsasında məhkəmə tərəfindən ləğv edilir.**

Maddə 14. Qanunun qüvvəyə minməsi

Bu Qanun 2005-ci il yanvar ayının 1-dən **qüvvəyə minir.**

İlham ƏLİYEV,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 13 yanvar 2004-cü il

№ 580-IIQ

Dövlət qulluqçularının etik davranış qaydaları haqqında

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU

Bu Qanun dövlət qulluqçuları üçün etik davranış qaydalarını və prinsiplərini və onlara əməl edilməsi ilə bağlı **hüquqi** mexanizmləri müəyyən edir.

Fəsil 1.

ÜMUMİ MÜDDƏALAR

Maddə 1. Qanunun əhatə dairəsi

1.1. Bu qaydalar **dövlət qulluqçusu statusuna malik olan bütün şəxslərə** şamil edilir.

1.2. Hər bir dövlət qulluqçusu

- qanunun aliliyini,
- insan hüquqlarını,
- demokratik prinsipləri
- və yüksək etik davranış qaydalarını

rəhbər tutaraq bu Qanunun müddəalarına əməl etməyə borcludur.

Maddə 2. Qanunun məqsədləri

2.0. Bu Qanunun məqsədləri aşağıdakılardan ibarətdir:

1. **dövlət orqanlarının və dövlət qulluğunun** nüfuzunun artırılması, vətəndaşların dövlət orqanlarına və dövlət qulluqçularına etimadının yüksəldilməsi;

2. **dövlət orqanları və dövlət qulluqçularının** fəaliyyətində **səmərəliliyin və şəffaflığın** artırılması;

3. **dövlət orqanlarında korrupsiyanın** və **dövlət qulluqçularının** fəaliyyətində **maraqların toqquşmasının** qarşısının alınması;

4. **dövlət orqanlarının və dövlət qulluqçularının** fəaliyyətinin qiymətləndirilməsinə **vətəndaşların** təsiri imkanlarının genişləndirilməsi.

5. **dövlət qulluqçularından** gözlənilən davranış barədə **vətəndaşların** məlumatlandırılması;

6. **dövlət qulluqçuları** tərəfindən etik davranış qaydalarına əməl olunmasının **təmin edilməsi**;

Maddə 3. Xidməti davranışın hüquqi tənzimlənməsi

3.1 Dövlət qulluqçusunun **xidməti davranışı** qanunvericiliklə ona verilmiş hüquqların həyata keçirilməsi və vəzifələrinin yerinə yetirilməsi ilə əlaqədar fəaliyyətidir. Dövlət qulluqçusunun xidməti davranışı **bu Qanunla müəyyən edilmiş etik davranış qaydalarına və prinsiplərinə əsaslanmalıdır.**

3.2. Dövlət qulluqçusunun xidməti davranışı **bu Qanuna və digər normativ hüquqi aktlara** uyğun olaraq **tənzimlənir.**

3.3. Bu Qanunla müəyyən olunmuş etik davranış qaydalarını **dəqiqləşdirən normalar**, onlara **riayət olunması ilə bağlı təminatlar dövlət orqanlarının digər normativ hüquqi aktları ilə** müəyyənləşdirilə bilər. Göstərilən normativ hüquqi aktlar bu Qanunun müddələrinə **zidd olmamalıdır.**

Fəsil 2.

ETİK DAVRANIŞ QAYDALARI

Maddə 4. Vicdanlı davranış

4.1. **Şəxsin, cəmiyyətin və dövlətin** maraqları naminə dövlət qulluqçuları öz vəzifə borcunu **səmərəli** yerinə yetirməyə borcludur.

4.2. Dövlət qulluqçusu **bütün hallarda hər bir şəxs** üçün vicdanlılıq nümunəsi olmalıdır.

Maddə 5. Peşəkarlıq və fərdi məsuliyyətin artırılması

5.1. Dövlət qulluqçusu öz fəaliyyətini Azərbaycan Respublikasının **qanunvericiliyi** ilə müəyyən olunmuş **səlahiyyətlər çərçivəsində** və **peşəkarlıq səviyyəsində** yerinə yetirməyə borcludur.

5.2. Dövlət qulluqçusu **etik davranışı** və **öz peşəkar fəaliyyəti** ilə dövlət orqanlarına **hüquqi və fiziki** şəxslərin inamını artırmalı və möhkəmləndirməlidir.

Maddə 6. Loyallıq

6.1. Dövlət qulluqçusu onun xidməti vəzifəsinə **aid olmadığı** hallarda, **dövlət orqanlarının, onların rəhbərlərinin** fəaliyyəti ilə əlaqədar (**qanunsuz fəaliyyət istisna olmaqla**) **tənqidi ictimai mülahizələrdən, çıxışlardan** və onların fəaliyyətinə ictimai qiymət verilməsindən çəkinməlidir. Bu qayda dövlət qulluqçusunun **elmi-pedaqoji fəaliyyəti ilə bağlı çıxışlarına** və ya **elmi yazılarına şamil olunmur.**

6.2. Dövlət qulluqçusu dövlət qulluğu ilə bağlı vəzifələrin icrası ilə **bir araya sığmayan** və **onun adına xələl gətirə biləcək**, habelə **dövlət orqanının nüfuzunu aşağı sala biləcək** hərəkətlərə **yol verməməlidir.**

6.3. Dövlət qulluqçusu dövlət orqanı tərəfindən **açıq çıxışlarla** bağlı müəyyən olunmuş qaydalara əməl etməlidir.

6.4. Dövlət qulluqçusu qanunvericilikdə **dövlət qulluğu ilə bağlı nəzərdə tutulmuş məhdudiyyətlərə** əməl etməlidir.

Maddə 7. İctimai etimad

7.1. Dövlət qulluqçusu

- Azərbaycan Respublikasının,
- dövlət orqanının
- dövlət qulluğunun nüfuzunu **möhkəmləndirməyə**, öz adını və şərəfini uca tutmağa borcludur.

7.2. Dövlət qulluqçusu etik davranış qaydalarının **onun tərəfindən pozulması** nəticələrini aradan qaldırmağa, o cümlədən ictimai etimadın bərpası üçün tədbirlər görməyə borcludur.

7.3. Dövlət qulluqçusu **dövlət orqanlarının və onların vəzifəli şəxslərinin** fəaliyyəti barədə ictimaiyyəti məlumatlandıran **media subyektlərinin qanunla** müəyyən edilmiş hallarda və qaydada doğru (dürüst) məlumatlar almasına köməklik göstərməlidir.

Maddə 8. İnsanların hüquq, azadlıq və qanuni maraqlarına, şərəf və ləyaqətinə və işgüzar nüfuzuna hörmət. Hüquqi şəxslərin işgüzar nüfuzuna hörmət

8.1. **Dövlət qulluqçularının fəaliyyəti** insanların hüquq, azadlıq və qanuni maraqlarının təmin olunmasına (qorunmasına və müdafiəsinə) **xidmət etməlidir.**

8.2. Dövlət qulluqçusu insanların hüquq və azadlıqlarını, qanuni maraqlarını **pozan**, onların şərəf, ləyaqət və işgüzar **nüfuzunu ləkələyə biləcək** qərarlara və hərəkətlərə (və ya hərəkətsizliyə) **yol verməməlidir.**

8.3. **Qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla**, dövlət qulluqçusu xidməti vəzifələrinin icrası ilə bağlı fiziki şəxslərin, habelə digər dövlət qulluqçularının şəxsi həyatı, şərəf və ləyaqəti barədə ona məlum olmuş məlumatların **konfidensiallığını** təmin etməlidir.

8.4. Dövlət qulluqçusu **hüquqi şəxslərin** işgüzar nüfuzuna hörmətlə yanaşmalı və onların işgüzar nüfuzunu **ləkələyə biləcək** hərəkətlərə (və ya hərəkətsizliyə) **yol verməməlidir.**

Maddə 9. Mədəni davranış

Dövlət qulluqçusu **bütün şəxslərə**, o cümlədən **birbaşa və yuxarı rəhbəri** ilə və ya **tabeliyində olan şəxslərə** münasibətdə **nəzakətli, xeyirxah, diqqətli və səbrli (DSXN)** olmalıdır.

Maddə 10. Əmr, sərəncam və ya tapşırıqların yerinə yetirilməsi

10.1. Dövlət qulluqçusu **birbaşa və ya yuxarı** rəhbərinin **qanuna uyğun olan və səlahiyyətləri daxilində** qəbul etdiyi yazılı əmri, sərəncamı və ya verdiyi şifahi tapşırıqları yerinə yetirməyə borcludur.

10.2. Dövlət qulluqçusu birbaşa və ya yuxarı rəhbər tərəfindən ona verilən əmrin, sərəncamın və ya tapşırığın **qanuna və ya digər normativ hüquqi akta zidd olmasına əmindirsə**, bu barədə yazılı əsaslandırmanı **birbaşa və ya yuxarı** rəhbərinə **təqdim etməlidir**. O, **birbaşa** rəhbərindən bu əmr, sərəncam və ya tapşırığın yazılı şəkildə təsdiq olunmasını **tələb etməlidir**. Birbaşa rəhbərindən yazılı şəkildə təsdiq edilmiş əmr, sərəncam və ya tapşırıq almasına baxmayaraq, dövlət qulluqçusu **onların qanuna, yaxud digər normativ hüquqi akta zidd olmasına inanmaqda davam edərsə**, o, həmin əmr, sərəncam və ya tapşırığın **yerinə yetirilməsindən imtina edə bilər**.

10.3. Qanuni göstərişlərin yerinə yetirilməməsi **intizam** məsuliyyətinə səbəb olur.

Maddə 11. Qərəzsizlik

11.1. Dövlət qulluqçusu **xidməti vəzifəsini yerinə yetirərkən və ya qərar qəbul edərkən qərəzsiz olmalı** və bu zaman irqinə, milliyyətinə, dininə, dilinə, cinsinə, sosial mənşəyinə, əmlak və qulluq vəziyyətinə, 7 əqidəsinə, ictimai və ya hər hansı digər birliyə mənsubiyyətinə görə **hər hansı şəxsin və ya şəxslər qrupunun üstünlüyünə və ya belə üstünlüyün əldə edilməsi üçün şəraitin yaradılmasına yol verməməlidir**.

11.2. **Dövlət qulluqçusu xidməti vəzifələrinin yerinə yeritilməsi zamanı siyasi bitərəfliyə əməl etməyə borcludur**.

11.3. Dövlət qulluqçusu **özünün və ya maraqlı şəxslərin mənafelərinin** onun xidməti vəzifələrinin yerinə yetirilməsinə təsirinə yol verməməli və bu cür təsir üçün şərait yaratmamalıdır.

Maddə 12. Maddi və qeyri-maddi nemətlərin, imtiyazların və ya güzəştlərin əldə edilməsinə yol verilməməsi

12.1. Dövlət qulluqçusunun **qanunsuz** olaraq maddi və qeyri-maddi nemətlər, imtiyazlar və ya güzəştlər əldə etməyə **yönlənmiş hərəkətlər (hərəkətsizlik) etməsi və ya qərarlar qəbul etməsi qadağandır**.

12.2. Dövlət qulluqçusu onun hərəkətlərinin (hərəkətsizliyinin) və ya qərarlarının maddi və qeyri-maddi nemətlər, imtiyazlar və ya güzəştlər əldə etməyə gətirib çıxarmasını **istisna edən** tədbirlər görməlidir.

12.3. **Qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydada şəxslərə əvəzsiz xidmət (xidmətlər) göstərən dövlət qulluqçusu həmin xidmətə (xidmətlərə) görə hər hansı haqq tələb edə bilməz**.

12.4. Qanunvericiliklə müəyyən olunmuş ödəniş müqabilində **vətəndaşlara** xidmət (xidmətlər) göstərən dövlət qulluqçusu həmin xidmətə (xidmətlərə) görə **nəzərdə tutulan məbləğdən artıq haqq tələb edə bilməz.**

Maddə 13. Korrupsiyanın qarşısının alınması

13.1. Dövlət qulluqçusuna **qanunsuz** maddi və qeyri-maddi nemətlər, imtiyazlar və ya güzəştlər **təklif olunduğu hallarda**, dövlət qulluqçusu onlardan **imtina etməlidir.** Maddi və qeyri-maddi nemətlər, imtiyazlar və ya güzəştlər dövlət qulluqçusuna **ondan asılı olmayan səbəblərdən verilərsə**, o, bu barədə **birbaşa rəhbərinə məlumat verməli** və maddi və qeyri-maddi nemətlər, imtiyazlar və ya güzəştlər dövlət qulluqçusunun **qulluq keçdiyi dövlət orqanına akt üzrə təhvil verilməlidir.**

13.2. **Tərəflərdən biri dövlət qulluqçusunun qulluq keçdiyi dövlət orqanı olan əqdlərdə həmin dövlət qulluqçusu digər tərəf ola bilməz.**

Maddə 14. Hədiyyə alma ilə əlaqədar məhdudiyətlər

14.1. Dövlət qulluqçusu xidməti vəzifələrinin **qərəzsiz icrasına təsir edə bilən** və ya **bu cür təsir təəssüratı yaradan**, və ya onun vəzifələrinin icrası müqabilində **mükafat qismində verilən** və ya **bu cür mükafat təəssüratı yaradan** hədiyyələri **özü və ya digər şəxslər üçün tələb edə və ya qəbul edə bilməz.** Bu qayda qonaqpərvərliklə bağlı və dəyəri "Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında" Qanunda nəzərdə tutulmuş məbləğdən **yuxarı olmayan** hədiyyələrin təqdim olunduğu hallara **şamil edilmir.**

14.2. Dövlət qulluqçusu hədiyyənin qəbul edilməsi və ya qonaqpərvərlikdən istifadə ilə bağlı **qərara gələ bilmədiyi hallarda** bu məsələ barədə **birbaşa rəhbərinin rəyini öyrənməlidir.**

Maddə 15. Maraqlar toqquşmasının qarşısının alınması

15.1. Dövlət qulluqçusu qulluq etdiyi dövrdə maraqların toqquşmasına yol verməməlidir və **qanunsuz olaraq** öz vəzifə səlahiyyətlərindən **şəxsi maraqları üçün istifadə etməməlidir.**

15.2. Dövlət qulluqçusunun xidməti vəzifələri ilə onun şəxsi maraqları arasında ziddiyyət yarana biləcəyi hallarda, o, qanunvericiliyə müvafiq olaraq, **dövlət qulluğuna qəbul olunduqda, habelə bundan sonrakı dövrdə** həmin maraqların xarakteri barədə məlumat verməyə borcludur.

15.3. Dövlət qulluqçusu **başqa vəzifəyə keçmə ilə əlaqədar təkliflərin** maraqların toqquşmasına səbəb ola biləcəyi hallarda, bu barədə **Dövlət Orqanının Rəhbərinə** məlumat verməlidir. Dövlət qulluğuna xitam verildikdən sonra dövlət qulluqçusu qanunvericiliklə müəyyən edilmiş müddət ərzində əvvəllər fəaliyyətinə

nəzarət etdiyi idarə, müəssisə, təşkilatlara və ya onların bölmələrinə **işə qəbul edilə bilməz.**

15.4. Dövlət qulluqçusu maraqların toqquşmasının qarşısının alınması üçün qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş digər tədbirlər görməlidir.

15.5. Dövlət qulluqçusu vəzifəyə təyin edilərkən və bundan sonrakı müddətdə

- etik davranış qaydaları,
- korrupsiyaya qarşı mübarizə və
- maraqların toqquşmasının qarşısının alınması ilə **normativ hüquqi və normativ xarakterli** aktlarla tanış olmalıdırlar. Bu aktlara əməl edilməsi ilə bağlı hər hansı suallar yarandıqda bu barədə **birbaşa və ya yuxarı** rəhbərinə müraciət etməlidir.

Maddə 16. Əmlakdan istifadə

16.1. Dövlət qulluqçusu istifadəsində olan dövlət əmlakından, maliyyə vəsaitlərindən, rabitə, kompyüter və digər kommunikasiya sistemlərindən, nəqliyyat vasitələrindən və digər maddi-texniki təchizat avadanlıqlarından **qənaətlə və səmərəli(QS)** istifadə etməlidir.

16.2. Dövlət qulluqçusuna dövlət əmlakından, maliyyə vəsaitlərindən, rabitə, kompyüter və digər kommunikasiya sistemlərindən, nəqliyyat vasitələrindən və digər maddi-texniki təchizat avadanlıqlarından **şəxsi maraqları naminə, habelə həmin dövlət qulluqçusu tərəfindən xidməti vəzifələrinin icrası ilə əlaqədar olmayan digər məqsədlər üçün istifadə etməsi qadağandır.**

Maddə 17. Məlumatlardan istifadə

17.1. Dövlət qulluqçusu xidmət etdiyi dövlət orqanının sərəncamında olan məlumatların qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydada əldə olunması və yayılması mümkünlüyünü təmin etməlidir.

17.2. Dövlət qulluqçusu dövlət orqanında müəyyən olunmuş **xidməti informasiyanın təqdim edilməsi** qaydalarına əməl etməlidir.

17.3. Dövlət qulluqçusu xidməti fəaliyyəti zamanı əldə etdiyi məlumatları **şəxsi maraqları üçün istifadə edə bilməz.**

Maddə 18. İctimai və ya siyasi fəaliyyət

18.1. **Qanunvericiliklə başqa qayda nəzərdə tutulmamışdırsa,** dövlət qulluqçusu ictimai və ya siyasi birliyə üzv olmaq hüququna malikdir.

18.2. Dövlət qulluqçusunun ictimai və ya siyasi fəaliyyəti, yaxud ictimai və ya siyasi birliyə mənsubiyyəti onun xidməti vəzifələrini **qərəzsiz və obyektiv(QO)** yerinə yetirdiyinə **ictimai şübhə doğurmamalıdır.**

18.3. Dövlət qulluqçusu qulluq mövqeyindən istifadə edərək digər dövlət qulluqçularını ictimai və ya siyasi birliklərin və dini təşkilatların fəaliyyətində iştiraka **təhrik etməməlidir.**

18.4. Dövlət qulluqçusuna dövlət orqanlarında ictimai və siyasi birliklərin (**həmkarlar ittifaqları istisna olmaqla**), dini təşkilatların struktur bölmələrini yaratmaq, yaxud həmin orqanlarda göstərilən struktur bölmələrin yaradılmasına yardım etmək qadağandır.

18.5. Dövlət qulluqçusuna **seçkilər zamanı öz vəzifə mövqeyindən və səlahiyyətlərindən özünün və ya digər namizədlərin**, siyasi partiyaların, siyasi partiyaların bloklarının xeyrinə istifadə etmək **qadağandır.**

Fəsil 3.

ETİK DAVRANIŞ QAYDALARININ HƏYATA KEÇİRİLMƏSİNİN TƏMİN OLUNMASI

Maddə 19. Təminatlar sistemi

19.0. Dövlət qulluqçusu tərəfindən etik davranış qaydalarına əməl olunması üçün:

19.0.1. dövlət qulluqçusunun davranışının etik davranış qaydalarına uyğunluğu onun **özü, birbaşa və ya yuxarı rəhbəri** tərəfindən müntəzəm təhlil edilir;

19.0.2. **dövlət qulluqçusu, onun birbaşa və ya yuxarı rəhbəri** tərəfindən bu fəsildə nəzərdə tutulmuş tədbirlər görülür.

Maddə 20. Etik davranış qaydalarına əməl olunmasına nəzarət

20.1. Etik davranış qaydalarına əməl olunmasına **nəzarəti**

- **dövlət orqanının rəhbəri xidməti qaydada,**
- **yuxarı orqan təcəllik** əsasında həyata keçirir.

20.1-1. Dövlət orqanlarında etik davranış qaydalarının tətbiqi, bu sahədə maarifləndirmə və mübahisələrin həlli məsələlərinə məsul olan **etik davranış üzrə müvəkkil** təyin edilir(**Yeni əlavə**)

20.2. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanının yaratdığı qurum(**DİM**) etik davranış qaydalarına əməl olunmasına nəzarəti **nizamnaməsinə uyğun olaraq** həyata keçirir.

Maddə 21-1. Etik davranış üzrə müvəkkil(**Yeni əlavə**)

21-1.1. Rəhbər vəzifələr üzrə **3 (üç) ildən az olmamaqla, 5 (beş) ildən çox dövlət qulluğunda inzibati vəzifələrdə** qulluq keçən və yüksək mənəvi keyfiyyətlərə malik şəxslər etik davranış üzrə müvəkkil ola bilərlər.

21-1.2. Etik müvəkkil:

1. bu Qanunla müəyyən edilmiş etik davranış qaydalarına əməl olunması vəziyyətini **öyrənir**, etik davranış qaydalarının pozulmasına şərait yaradan halları **təhlil edir** və onların aradan qaldırılması ilə bağlı **dövlət orqanının rəhbərinə təkliflər və tövsiyələr** verir;

2. **dövlət qulluqçularından və digər şəxslərdən** etik davranış qaydalarının pozulması ilə bağlı **daxil olan müraciətlərə baxır**;

3. daxil olan müraciətlərdən irəli gələn məsələlərin həlli üzrə **dövlət orqanının rəhbərinə** təkliflər, tövsiyələr və təqdimatlar verir;

4. dövlət qulluqçularının etik davranış qaydaları ilə bağlı **maarifləndirilməsi üçün tədbirlər görür**, o cümlədən etik davranış qaydalarının tətbiqi ilə bağlı **təlim proqramlarını hazırlayır və təlimlərin təşkilində iştirak edir**;

5. etik davranış qaydalarının pozulmasının qarşısının alınması istiqamətində **profilaktik tədbirlər görür**, etik davranış qaydalarının pozulması faktları üzrə **dövlət orqanının rəhbərinə məlumat verir**;

6. dövlət qulluqçularının etik davranış qaydaları ilə bağlı **normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsinə dair təkliflər verir**.

Maddə 21. Dövlət orqanının rəhbəri tərəfindən nəzarət

21.1. Dövlət orqanlarında etik davranış qaydalarına **əməl olunmasına nəzarəti həmin orqanların müvafiq qurumları** həyata keçirir.

21.2. Dövlət orqanının rəhbəri:

1. **tabeliyində olan dövlət qulluqçularının** xidməti davranışlarının bu Qanunla müəyyən olunan etik davranış qaydalarına **uyğunluğuna nəzarət etməli və onun təhlilini** aparmalıdır;

2. **öz davranışı ilə** etik davranış qaydalarına əməl olunması **nümunəsi** göstərməlidir;

3. **tabeliyində olan** dövlət qulluqçuları arasında onların tutduqları **vəzifələrə uyğun olaraq vəzifə bölgüsü** aparmalıdır;

4. **tabeliyində olan şəxsləri** hüquqa və hamılıqla qəbul edilmiş etik normalara zidd olan hərəkət etməyə və qərarlar qəbul etməyə sövq etməməlidir;

5. **rəhbərlik etdiyi dövlət orqanlarına və onların struktur bölmələrinə** kadrların seçilməsi və yerləşdirilməsi zamanı **qanunvericiliyin tələblərinə əməl etməlidir**;

6. etik davranış qaydalarının pozulmasının **qarşısının alınması və profilaktikası** üzrə tədbirlər görməlidir;

7. **tabeliyində olan** dövlət qulluqçularına etik davranış qaydalarını **izah etməli** və müraciət olunduğu təqdirdə etik davranış qaydalarına əməl olunmasına dair onlara **tövsiyələr verməlidir**;

8. **öz səlahiyyətləri çərçivəsində** bu Qanunla müəyyən olunmuş etik davranış qaydalarını və onlara əməl olunması ilə bağlı təminatları konkretləşdirən normativ hüquqi (və ya normativ xarakterli) aktları **işləyib hazırlamalı və təsdiq etməlidir**;

9. etik davranış qaydalarını pozan dövlət qulluqçularının **intizam məsuliyyətinə cəlb edilməsi üçün tədbirlər görməlidir**;

10. etik davranış qaydaları və dövlət qulluqçuları tərəfindən həmin qaydalara əməl olunmasını tələb etmək hüquqlarına malik olmaları barədə **vətəndaşları və təşkilatları məlumatlandırmaq** üçün tədbirlər görməlidir;

11. etik davranış qaydalarının **pozulması halları ilə bağlı** həyata keçirilmiş tədbirlər barədə **vətəndaşları, təşkilatları və dövlət orqanlarını** məlumatlandırmalıdır;

12. etik davranış qaydalarının pozulmasının **nəticələrinin aradan qaldırılması**, habelə **dövlət orqanına ictimai etimadın artırılması** üçün tədbirlər görməlidir;

13. etik davranış qaydalarına əməl olunması ilə bağlı **qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş digər vəzifələri** həyata keçirməlidir.

Maddə 23. Etik davranış qaydalarının pozulmasına görə məsuliyyət

23.1. Etik davranış qaydalarının pozulması dövlət qulluqçusunun **intizam** məsuliyyətinə cəlb edilməsi üçün əsasdır.

23.2. Dövlət qulluqçusunun intizam məsuliyyətinə cəlb edilməsi **qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş** qaydada və müddətdə həyata keçirilir.

23.3. Aşağıdakı hallarda intizam icraatına başlanıla bilər:

1. bu Qanunun müddələrinin dövlət qulluqçusu tərəfindən pozulması barədə **hüquqi və ya fiziki şəxslər** tərəfindən şikayət və ya digər məlumatın verilməsi;

2. **mediada** dövlət qulluqçusu tərəfindən

- bu Qanunun müddələrinin pozulması və
- maraqların toqquşmasına yol verilməsi barədə

məlumatın dərc edilməsi.

23.4. İntizam icraatı zamanı dövlət qulluqçusu tərəfindən yol verilən hüquq pozuntusunda **cinayət tərkibinin əlamətləri aşkar edildikdə**, həmin əlamətləri aşkar etmiş **dövlət orqanının rəhbəri** bu barədə **cinayət təqibi orqanına** məlumat verməlidir.

Maddə 24. Bu qanunun qüvvəyə minməsi

Bu Qanun dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.

İlham Əliyev,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, **31 may 2007-ci il**

№ 352-IIIQ

Etik davranış qaydalarının adları :

1. Vicdanlı davranış
2. Mədəni davranış
3. Korrupsiyanın qarşısının alınması
4. Maraqların toqquşmasının qarşısının alınması
5. Loyallıq
6. Hədiyyə alma ilə əlaqədar məhdudiyyətlər
7. İctimai etimad
8. Qərəzsizlik
9. Əmlakdan istifadə
10. Məlumatdan istifadə
11. Peşəkarlıq və fərdi məsuliyyətin artırılması
12. İctimai və siyasi fəaliyyət
13. . Əmr, sərəncam və ya tapşırıqların yerinə yetirilməsi
14. İnsanların hüquq, azadlıq və qanuni maraqlarına, şərəf və ləyaqətinə və işgüzar nüfuzuna hörmət. Hüquqi şəxslərin işgüzar nüfuzuna hörmət
15. Maddi və qeyri-maddi nemətlərin, imtiyazların və ya güzəştlərin əldə edilməsinə yol verilməməsi

Məlumat azadlığı haqqında

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU

M a d d ə 1 . Məlumat azadlığı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının **50-ci** maddəsinə uyğun olaraq **hər kəsin istədiyi məlumatı qanuni yolla** axtarmaq, əldə etmək, ötürmək, hazırlamaq və yaymaq **azadlığı** vardır.

Bu Qanunun məqsədləri üçün məlumat dedikdə təqdimat formasından **asılı olmayaraq təbiətdə, cəmiyyətdə və dövlətdə** baş vermiş hadisələr, proseslər, faktlar və şəxslər haqqında xəbərlər nəzərdə tutulur.

M a d d ə 2 . Məlumat azadlığının təminatı

Hər kəsin məlumat əldə etmək üçün müraciət etmək hüququ vardır.

Məlumat azadlığının həyata keçirilməsi **fiziki və hüquqi şəxslərin** hüquq və mənafelərinin pozulmasına səbəb olmamalıdır.

Məlumat azadlığının **məhdudlaşdırılmasına** yalnız Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında nəzərdə tutulmuş hallarda yol verilir. Məlumat azadlığından **istifadə edilməsi qaydası** Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası(1) və ona müvafiq olaraq Azərbaycan Respublikasının **Qanunları**(2) ilə müəyyən edilir.

M a d d ə 3 . Qanunun təyinatı

Bu Qanun məlumat azadlığının həyata keçirilməsi ilə əlaqədar yaranan münasibətləri tənzimləyir.

M a d d ə 4 . Məlumat münasibətlərinin subyektləri

Məlumat münasibətlərinin subyektləri **fiziki və hüquqi şəxslərdir.**

M a d d ə 5 . Məlumat azadlığının həyata keçirilməsinin əsas prinsipləri(ƏZBƏR)

Məlumat azadlığının həyata keçirilməsinin əsas prinsipləri aşağıdakılardır:

- 1.məlumat azadlığının təmin edilməsi;
- 2.məlumatın **açıqlığı** və onun mübadilə edilməsinin azadlığı;
- 3.məlumatın **obyektivliyi, tamlığı və həqiqiliyi**;
- 4.məlumatın axtarılmasının, əldə edilməsinin, istifadə olunmasının, yayılmasının və qorunmasının **qanuniliyi**;

- 5.hər kəsin şəxsi və ailə həyatının sirtinin saxlanması;
- 6.şəxsiyyətin, cəmiyyətin və dövlətin təhlükəsizliyinin qorunması.

M a d d ə 6 . Məlumatın əldə edilməsi üçün təminatlar(Əzbər)

Məlumatın əldə edilməsi aşağıdakı yollarla təmin edilir:

- 1.dövlət hakimiyyəti orqanlarının və bələdiyyələrin öz fəaliyyətləri və qəbul olunmuş qərarları barədə məlumatlar vermələri yolu ilə;
- 2.dövlət hakimiyyəti orqanlarında məlumatın əldə edilməsi üçün informasiya xidmətlərinin yaradılması ilə;
- 3.statistik məlumatlardan, kitabxanaların, arxivlərin və muzeylərin fondlarından, habelə informasiya sistemlərindən maneəsiz istifadə edilməsi ilə;
- 4.vətəndaşların həyatı və sağlamlığı üçün təhlükə yaradan fəvqəladə hallar, təbii fəlakətlər və qəzalar barədə əhaliyə dərhal məlumat verilməsi ilə;
- 5.dövlətin təhlükəsizliyinə xətər yaradan fəvqəladə hallar barədə əhaliyə dərhal məlumat verilməsi ilə;
- 6.media, o cümlədən mətbuatda dövlət senzurasına yol verilməməsi ilə;
- 7.normativ-hüquqi aktların qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada əhalinin nəzərinə çatdırılması ilə.

M a d d ə 7 . Məlumat mənbələri

Qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada

- məlumatları əks etdirən sənədlər
- başqa daşıyıcılar
- media subyektlərinin məlumatları,
- açıq çıxışlar məlumat mənbələri hesab edirlər.

M a d d ə 8 . Məlumatın əldə edilməsi

Məlumatın əldə edilməsi müvafiq qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada və üsullarla həyata keçirilir.

Əldə edilməsi qaydasına görə məlumat açıq məlumata və alınması məhdudlaşdırılan məlumata bölünür.

Maddə 9. Açıq məlumatın əldə edilməsi-

Açıq məlumatın əldə edilməsi aşağıdakı yollarla təmin edilir:

- 1.internet informasiya ehtiyatları vasitəsilə;
- 2.rəsmi nəşrlərlə;
- 3.kütləvi informasiyanın yayılması ilə;
- 4.kitabxanalar, ictimai informasiya mərkəzləri, kütləvi istifadənin mümkün olduğu digər yerlərdə sənədlərlə tanış olmaq üçün şərait yaradılması yolu ilə;

5. fiziki və hüquqi şəxslərə təqdim edilməsi ilə;
6. qanunvericiliklə nəzərdə tutulan başqa üsullarla.

Açıq məlumatın alınması qaydası və şərtləri

- bu Qanunla (Məlumat azdalığı haqqında qanun)
- "İnformasiya əldə etmək haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu,
- digər qanunvericilik aktları
- və ya müqavilə ilə (məlumatın verilməsi müqavilə əsasında həyata keçirilirsə) müəyyən olunur.

Məlumatın verilməsi barədə müqavilə mülki qanunvericiliyə uyğun bağlanır. Dövlət hakimiyyəti orqanları, bələdiyyələr müqavilənin olmamasına görə məlumatı verməkdən imtina edə bilməzlər.

M a d d ə 10. Alınması məhdudlaşdırılan məlumat

Alınması məhdudlaşdırılan məlumatlara

- dövlət,
- peşə (vəkil, notariat, həkim),
- qulluq, bank, kommersioniya,
- istintaq və məhkəmə sirləri,
- şəxslərin şəxsi və ailə həyatına,
- terror aktlarına aid olan məlumatlar aiddirlər. Ətraf mühitə dair informasiya müvafiq qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hallarda alınması məhdudlaşdırılan məlumata aid edilir.

Dövlət, peşə (vəkil, notariat, həkim), qulluq, bank, kommersioniya, istintaq və məhkəmə sirləri, şəxslərin şəxsi və ailə həyatına, terror aktlarına, ətraf mühitə aid olan məlumatlarla bağlı yaranan münasibətlər müvafiq qanunvericiliklə tənzimlənir.

Maddə 11. Məlumatın əldə edilməsi barədə müraciət

Məlumatın əldə edilməsi üçün sorğunun verilməsi və məlumat əldə edilməsi haqqında sorğuya baxılması "İnformasiya əldə etmək haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə tənzimlənir.

M a d d ə 12. Məlumatın əldə edilməsi ilə əlaqədar şikayət etmək hüququ

Məlumatın verilməməsi barədə

- məlumat sahibinin yuxarı orqanına
- və Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinə (ombudsmana),
- habelə məhkəməyə şikayət edilə bilər.

Məlumatın **verilməməsinin qanuniliyinin sübuta yetirilməsi** vəzifəsi **cavabdehin** üzərinə düşür.

M a d d ə 13. Şəxsiyyət haqqında məlumat (fərdi məlumat)-

Şəxsiyyət haqqında **sənədləşdirilmiş** və ya **açıq elan edilmiş xəbər** şəxsiyyət barədə məlumata aiddir. **Şəxsiyyət haqqında sənədləşdirilmiş məlumat**

- mənbəyi onun adına verilmiş,
- onun tərəfindən imzalanmış sənədlər
- və öz səlahiyyətləri çərçivəsində orqanlar tərəfindən şəxsiyyət haqqında toplanmış **məlumatlardır.**

Şəxsiyyətin **dini mənsubiyyəti və əqidəsi barədə məlumat yalnız onun tərəfindən könüllü təqdim edildikdə** dövlət orqanları tərəfindən toplana bilər.

Şəxsiyyətin siyasi partiyaya üzvlüyü və ya bitərəf olması barədə məlumat yalnız qanunla nəzərdə tutulmuş hallarda dövlət orqanlarına təqdim edilməlidir.

M a d d ə 14. Şəxsiyyətin onun haqqında toplanmış məlumatla tanış olmaq hüququ

Şəxsiyyət haqqında məlumat **qanunla** müəyyən edilmiş qaydada toplanır, işlənir və mühafizə olunur. Məlumatın aldatma, hədə-qorxu və başqa qanunsuz vasitələrlə toplanması **qadağandır**

Qanunla müəyyən edilmiş qaydada əməliyyat-axtarış fəaliyyəti(1) zamanı əldə edilən məlumatlar, habelə cinayət işinin istintaqı(2) ilə əlaqədar toplanılan məlumatlar **istisna olmaqla** şəxsiyyətin onun haqqında məlumatın toplanması ilə əlaqədar **aşağıdakı hüquqları vardır:**

- onun haqqında toplanan məlumatla tanış olmaq;
- məlumat toplanması vaxtı onun haqqında toplanan məlumatın hansı məqsədlə və necə, həmin məlumatın kim tərəfindən istifadə olunmasını bilmək;
- məlumatda dəqiqləşdirmələr aparılmasını tələb etmək.

Şəxsiyyətin onun haqqında məlumatların toplanılması ilə bağlı **"Fərdi məlumatlar haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa** müvafiq **digər hüquqları** da vardır.

1. Qanunvericiliyə müvafiq surətdə dövlət orqanlarının topladığı məlumatların kənar şəxslər tərəfindən əldə etməsinə **yol verilmir.**

2. Şəxslər haqqında məlumatın saxlanması qanuni məqsədlər üçün **qanunvericiliklə müəyyən edilmiş zəruri olan müddətdən çox ola bilməz.**

3. **Qanunvericilikdə nəzərdə tutulmamış** hallarda gizli şəkildə məlumatın alınması üçün nəzərdə tutulan texniki vasitələrdən istifadə etmək, poçt və teleqraf göndərişlərini yoxlamaq, telefon danışıqlarına qulaq asmaq **qadağandır.**

4. Əməliyyat-axtarış tədbirləri keçirilən hallar **istisna olmaqla**, şəxsin onun xəbəri olmadan və ya etirazına baxmayaraq kütləvi informasiya vasitələrinin

nümayəndələri və başqa şəxslər tərəfindən izlənməsi, video və foto çəkilişinə, səs yazısına və digər bu cür hərəkətlərə məruz qalması **qanunvericiliklə** müəyyən edilmiş məsuliyyətə səbəb olur

M a d d ə 15 . Bu Qanunun tələblərinin pozulmasına görə məsuliyyət

Bu Qanunun tələblərini pozan şəxslər **qanunvericiliyə** müvafiq olaraq məsuliyyət daşıyırlar.

Azərbaycan Respublikasının prezidenti HEYDƏR ƏLİYEV

Bakı şəhəri, 19 iyun 1998-ci il

№ 505-IQ

Vətəndaşların müraciətləri haqqında

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU

Bu Qanun Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının **57-ci maddəsinə və 94-cü maddəsinin I hissəsinin 1-ci bəndinə uyğun olaraq**, Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının müraciət etmək hüququnun həyata keçirilməsi ilə bağlı münasibətləri **tənzimləyir(1)**, vəzifəli şəxslərin müraciətlərə baxması qaydasını **müəyyən edir.(2)**

Maddə 1. Müraciət etmək hüququ

1.1. Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının dövlət və bələdiyyə orqanlarına, dövlət və ya bələdiyyə mülkiyyətində olan və ya paylarının (səhmlərinin) nəzarət zərfi dövlətə və ya bələdiyyəyə məxsus olan hüquqi şəxslərə və büdcə təşkilatlarına və ya onların vəzifəli şəxslərinə şəxsən və ya nümayəndə vasitəsilə yazılı və ya şifahi formada, fərdi və ya kollektiv şəkildə müraciət etmək hüququ vardır.

1.2. Vətəndaşlar müraciət etmək hüququnu **sərbəst və könüllü** həyata keçirirlər. Vətəndaşın öz müraciət hüququnu həyata keçirməsi **digər şəxslərin hüquqlarını və azadlıqlarını** pozmamalıdır.

1.3. İrqi, milliyətinə, dininə, dilinə, cinsinə, mənşəyinə, əmlak vəziyyətinə, qulluq mövqeyinə, əqidəsinə, siyasi partiyalara, həmkarlar ittifaqlarına və digər ictimai birliklərə mənsubiyyətinə görə **şəxsin müraciət etmək hüququnu məhdudlaşdırmaq qadağandır.**

Maddə 2. Vətəndaşların müraciətləri haqqında qanunvericilik

Vətəndaşların müraciətləri haqqında **qanunvericilik**

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasından
2. Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdən
3. Vətəndaşların müraciəti haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunundan
4. Azərbaycan Respublikasının digər normativ hüquqi aktlarından **ibarətdir.**

Maddə 3. Əsas anlayışlar

3.0. Bu Qanunun məqsədləri üçün aşağıdakı əsas anlayışlardan istifadə edilir:

3.0.1. **müraciət edən şəxs** – fiziki və ya hüquqi şəxs;

3.0.2. **müraciət** – müraciətə baxan subyektə və ya onun vəzifəli şəxsinə şəxsən və ya nümayəndə vasitəsilə yazılı (o cümlədən elektron) formada göndərilən (təqdim edilən) və ya şifahi formada edilən fərdi və ya kollektiv **təklif, ərizə, şikayət**(müraciətin növləridir)

3.0.3. **təklif** – qanunların və digər normativ hüquqi aktların **təkmilləşdirilməsi**, dövlət və bələdiyyə orqanlarının və digər müraciətə baxan subyektlərin fəaliyyətinin

yaxşılaşdırılması, elm, təhsil, mədəniyyət, hüquq, sosial-iqtisadi, yaradıcılıq və başqa sahələrlə bağlı məsələlərin həlli barədə edilən müraciət;

3.0.4. **ərizə** – hüquq və azadlıqların tələbləri nəzərdə tutan müraciət; **həyata keçirilməsi ilə bağlı**

3.0.5. **şikayət** – **pozulmuş** hüquq və azadlıqların **bərpası və müdafiəsi** ilə bağlı tələbləri nəzərdə tutan müraciət;

3.0.6. **müraciətə baxan subyekt (4 subyekt)**– fiziki və hüquqi şəxslərin **müraciətlərinə baxmaq və qərar qəbul etmək səlahiyyəti olan**

1.dövlət və bələdiyyə orqanları

2.dövlət və ya bələdiyyə mülkiyyətində olan hüquqi şəxslər(100%-i onlara məxsus)

3.paylarının (səhmlərinin) nəzarət zərfi dövlətə və ya bələdiyyəyə məxsus olan hüquqi şəxslər(50%- dən çoxu dövlətə və ya bələdiyyəyə məxsus)

4.büdcə təşkilatları;

3.0.8. **müraciətə baxan subyektin vəzifəli şəxsi** – (5 vəzifəli şəxs)

1.müraciətə baxan subyektin rəhbəri

2.dövlət orqanında **inzibati vəzifə tutan və hakimiyyət səlahiyyətləri olan şəxs**

3.digər müraciətə baxan subyektlərdə **təşkilati-sərəncamverici vəzifələrində** daimi və ya müvəqqəti işləyən şəxslər

4. digər müraciətə baxan subyektlərdə **inzibati-təsərrüfat vəzifələrində** daimi və ya müvəqqəti işləyən şəxslər

5.həmin vəzifələri **xüsusi səlahiyyət əsasında** həyata keçirən şəxslər;

- **MÜRACİƏTİN FORMALARI : Şifahi və ya Yazılı**

3.0.9. **şifahi müraciət** – 3 formada edilə bilər

1.vətəndaşların fərdi və kollektiv qəbulu zamanı edilən müraciət;

2.müraciətə baxan subyektin nümayəndəsinin iştirakı ilə canlı yayımlanan teleradio proqramları zamanı edilən müraciət;

3.habelə telefon müraciət xidməti vasitəsilə edilən müraciət;

3.0.7. **müraciətə baxan subyektin canlı yayımlanan teleradio proqramındakı nümayəndəsi** – müraciətə baxan subyektin **razılığı ilə** onu həmin proqramda təmsil edən vəzifəli şəxs;

3.0.10. **telefon müraciət xidməti** – müraciət edənin şifahi müraciətinin qəbulunu, texniki vasitələrin köməyi ilə qeydiyyatını və cavablandırılmasını həyata keçirmək üçün yaradılmış **rabitə xidməti**;

3.0.11. **yazılı müraciət** –(1) kağız üzərində və ya (2)elektron formada tərtib edilmiş müraciət

3.0.12. **elektron müraciət** – müraciətə baxan subyektin və ya onun vəzifəli şəxsinin elektron ünvanına göndərilən və ya rəsmi internet saytı vasitəsilə daxil edilən müraciət;

- **MURACİƏTİN ŞƏKİLLƏRİ** : **Fərdi** və ya **kollektiv**

3.0.13. **kollektiv müraciət** –

1.eyni məsələyə dair **iki** və daha çox şəxsin birgə müraciəti

2.yaxud **ictimai iştirakçılığın** həyata keçirilməsi ilə əlaqədar olan müraciətlər;

- 3.0.14. **təkrar müraciət** –

1.müraciətin bu Qanunla müəyyən edilmiş baxılması müddəti ötdükdə **eyni** şəxsin **eyni** məsələ ilə bağlı **eyni** müraciətə baxan subyektə və ya onun vəzifəli şəxsinə göndərdiyi növbəti müraciət

2.**müraciət cavablandırıldıqda **eyni** şəxsin **eyni** məsələ ilə bağlı **eyni** müraciətə baxan subyektə və ya onun vəzifəli şəxsinə göndərdiyi növbəti müraciət;**

3.0.15. **anonim müraciət** – müraciətə baxan subyektə və ya onun vəzifəli şəxsinə **vətəndaşın** soyadı, adı, atasının adı, ünvanı, şəxsi və ya elektron imzası (hüquqi şəxslərə münasibətdə hüquqi şəxsin adı və hüquqi ünvanı, onun **rəhbərinin** imzası) **olmadan yazılı** formada göndərilən müraciət.

Maddə 4. Vətəndaşların müraciətlərinə baxılmasının əsas prinsipləri(ƏZBƏR)

4.0. Vətəndaşların müraciətlərinə baxılmasının əsas prinsipləri aşağıdakılardır:

1. qanunçuluq;

2. vətəndaşların müraciət hüququnun həyata keçirməsinə şərait yaradılması;
sərbəst və könüllü

3. müraciətlərə dair tələblərin **vahidliyi**;

4. fiziki və hüquqi şəxslərin **hüquqlarının və qanuni mənafelərinin** qorunması;

5. müraciətlərə baxılmasında ayrı-seçkiliyə və süründürməçiliyə **yol verilməməsi**;

6. müraciətə baxan subyektlərin və onların vəzifəli şəxslərinin fəaliyyətində **şəffaflığın** təmin edilməsi;

7. vətəndaşların müraciət etmək hüququ ilə **dövlət maraqlarının uzlaşdırılması.**

Maddə 5. Bu Qanunun tətbiq dairəsi

5.1. Azərbaycan Respublikasının (bu hissəni qanunun qanunvericilik aktları ilə **QARIŞDIRMA**)

1.Konstitusiyaya qanunlarında

2.başqa qanunlarda

3.onların əsasında qəbul edilmiş digər normativ hüquqi aktlarda

4.habelə Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdə **başqa qayda nəzərdə tutulmayıbsa, bu Qanunun müddəaları vətəndaşların bütün müraciətlərinə şamil edilir.**

1. Bu Qanunun müddəaları vətəndaşların məhkəmə icraatı və ya inzibati icraat çərçivəsində etdikləri müraciətlərə şamil edilmir.

2. Hərbi qulluqçuların xidmətlə əlaqədar bilavasitə rəislərinə və ya böyük rəislərinə müraciət etmə və onlara baxılması qaydası Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin **Daxili Xidmət Nizamnaməsi və İntizam Nizamnaməsi ilə tənzimlənir.**

3. Referendumun və seçkilərin bilavasitə təşkili və keçirilməsi ilə əlaqədar müraciətlərin edilməsi və onlara baxılması qaydası Azərbaycan Respublikasının Seçki Məcəlləsi ilə tənzimlənir.

4. Vətəndaşların qanunvericilik təşəbbüsü hüququndan istifadə etməsi ilə bağlı yaradılmış təşəbbüs qrupunun və Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin müzakirəsinə təqdim edilməsi təklif olunan qanun (qərar) layihəsinin qeydiyyatı alınması məqsədilə ərizələrin verilməsi və bu ərizələrə baxılması qaydası **“Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının qanunvericilik təşəbbüsü hüququndan istifadə etməsi qaydası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə tənzimlənir.**

5.Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinə (ombudsmana) insan hüquqlarının pozulmasına dair şikayətlərin verilməsi və bu şikayətlərə baxılması qaydası **“Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman) haqqında” Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Qanunu ilə tənzimlənir.**

6. İnformasiya əldə edilməsi üçün sorğunun verilməsi və informasiya əldə edilməsi haqqında sorğuya baxılması qaydası **“İnformasiya əldə etmək haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə tənzimlənir.**

7. Məişət zorakılığı barədə şikayətdə cinayət tərkibinin əlamətləri olmadıqda şikayətlərə baxılması qaydası **“Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə tənzimlənir.**

5.8. Siyahısı müvafiq icra hakimiyyəti orqanı(**AR Nazirlər Kabineti**) tərəfindən təsdiq olunan ictimai əhəmiyyətli funksiyaları yerinə yetirən hüquqi şəxslərə, habelə normativ hüquqi aktlar və ya müqavilə əsasında təhsil, səhiyyə, mədəniyyət və sosial sahələrdə xidmət göstərən özəl hüquqi şəxslərə və fərdi sahibkarlara müraciət edilməsi və həmin müraciətlərə baxılması qaydası **bu Qanunla tənzimlənir.**

5.9. Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdə **başqa qayda nəzərdə tutulmayıbsa, bu Qanunun müddəaları əcnəbilərin,**

vətəndaşlığı olmayan şəxslərin və xarici hüquqi şəxslərin müraciətlərinə **şamil edilir.**

Maddə 6. Vətəndaşların müraciətlərinə dair tələblər

6.1. Vətəndaşlar müraciətlərini həmin məsələyə baxılmasını bilavasitə təmin etməli olan müraciətə baxan subyektlərə və ya onların vəzifəli şəxslərinə **yazılı formada təqdim edir** və ya **şifahi formada bildirirlər.**

6.2. Yazılı müraciətlər şəxsən və ya nümayəndə vasitəsilə təqdim edilir və ya poçt, telefaks, yaxud bu Qanunun 6.7-ci maddəsində göstərilən qaydada göndərilir.

6.3. Yazılı müraciətdə aşağıdakılar göstərilir:

6.3.1. müraciətə baxan subyektin adı və ya onun vəzifəli şəxsinin adı, soyadı, vəzifəsi (**vəzifəli şəxsin elektron ünvanına göndərilən müraciətlər istisna olmaqla**);

6.3.2. müraciət edən fiziki şəxsin adı, atasının adı, soyadı və ünvanı (yaxud işlədiyi yer), hüquqi şəxsin adı və hüquqi ünvanı;

6.3.3. müraciət nümayəndə vasitəsilə təqdim edildikdə, nümayəndənin adı, soyadı, atasının adı və ünvanı.

6.4. Müraciət **hüquqi şəxslərin** firma rekvizitləri olan blankda göndərildiyi, yaxud **fiziki şəxsin** əlaqə məlumatlarından ən azı birinin göstərildiyi hallar **istisna olmaqla**, bu Qanunun 6.3-cü maddəsinin tələblərinə cavab vermədikdə **anonim** sayılır. Anonim müraciətlər müraciətə baxan subyektlər və onların vəzifəli şəxsləri tərəfindən **qəbul edilmir və onlara baxılmır.**

6.5. Kağız üzərində yazılı müraciəti fiziki şəxs və ya hüquqi şəxsin rəhbəri, yaxud onların səlahiyyətli nümayəndəsi **imzalamalı və tarix qoymalıdır.**

6.6. Yazılı müraciət nümayəndə vasitəsilə təqdim edildikdə müraciətə nümayəndənin səlahiyyətlərini təsdiqləyən sənədin **surəti** əlavə olunmalıdır.

6.7. Elektron müraciət həmin müraciətə baxan subyektin və ya onun vəzifəli şəxsinin elektron ünvanına göndərilir və ya onun rəsmi internet saytına daxil edilir. Müraciətə baxan subyektin rəsmi internet saytına daxil edilən müraciətdə vətəndaşın **elektron və ya poçt ünvanı** göstərilməlidir.

6.8. Elektron sənəd formasında göndərilən müraciət **elektron imza** ilə təsdiq olunmalıdır.

6.9. Müraciətin mətni **oxunaqlı** olmalı, müraciətdə edilən təklif və ya tələb **aydın ifadə edilməlidir.** Müraciətin mətnində **təhqir və böhtana** yol verilməməlidir.

QEYD:

- **Kağız üzərində olan yazılı müraciətdə**
  - MÜRACİƏTƏ BAXAN**:subyektin adı və ya vəzifəli şəxsinin adı,soyadı,vəzifəsi
  - FİZİKİ ŞƏXS**: adı,soyadı , ata adı ,ünvanı (yaxud işlədiyi yer)
  - HÜQUQİ ŞƏXS**: adı , hüquqi ünvanı
  - NÜMAYƏNDƏ**: adı,soyadı, ata adı ,ünvanı ,etibarnamənin **SURƏTİ**

İMZLAMA VƏ TARİX QOYMA

-**FİZİKİ ŞƏXS**: Özü və ya Nümayəndəsi(əgər nümayəndə vasitəsilə təqdim edilərsə)

-**HÜQUQİ ŞƏXS**:Rəhbəri və ya Nümayəndəsi (əgər nümayəndə vasitəsilə təqdim edilərsə)

MÜRACİƏT HAZIR OLDUĞDAN SONRA

-Ya Təqdim edilir: Şəxsən və ya nümayəndə

-Ya Göndərilir : poçt, telefaks

Elektron Müraciətdə:

-**MÜRACİƏTƏ BAXAN**:subyektin adı və ya vəzifəli şəxsinin adı,soyadı,vəzifəsi

-**FİZİKİ ŞƏXS**: adı,soyadı , ata adı ,ünvanı (yaxud işlədiyi yer)

-**HÜQUQİ ŞƏXS**: adı , hüquqi ünvanı

-**NÜMAYƏNDƏ**: adı,soyadı, ata adı ,ünvanı ,etibarnamənin **SURƏTİ**

İMAZLAMA VƏ TARİX QOYMA :Elektron imza ilə təsdiq edilir

MÜRACİƏT HAZIR OLDUĞDAN SONRA:

-Ya Subyektin Elektron ünvanına göndərilir

- Ya Subyektin vəzifəli şəxsinin Elektron ünvanına göndərilir

- Ya Subyektin Rəsmi internet saytına daxil edilir (Bu yolla göndərildikdə vətəndaşın **elektron və ya poçt ünvanı** göstərilməlidir)

Maddə 7. Vətəndaşların yazılı müraciətlərinin qəbulu, qeydiyyatı və onlara baxılması qaydası

7.1. Müraciətə baxan subyektlər və onların vəzifəli şəxsləri bu Qanunla müəyyən edilmiş qaydada verilən **yazılı müraciətləri mütləq** qəbul etməli, qeydiyyata almalı və onlara baxılmasını təmin etməlidirlər. Bu Qanunun tələblərinə uyğun olaraq verilən müraciəti qəbul etməkdən **imtina qadağandır.**

7.2. Vətəndaşların müraciətləri ilə bağlı **kargüzarlıq** müvafiq icra hakimiyyəti orqanının(**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti**) müəyyən etdiyi **qaydada aparılır** və müraciətə baxan subyektin rəhbəri tərəfindən **təmin edilir.**

7.3. Müraciətə baxan subyektlərin müraciətlərin qəbul edilməsi və cavablandırılması işini habelə **elektron formada** həyata keçirmək hüququ vardır.

7.4. Vətəndaşın müraciətinə onun **daxilolma tarixi və qeydiyyat nömrəsi** qoyulur. Müraciət edən şəxsin **tələbi ilə** ona müraciətin qeydiyyat nömrəsi, tarixi və onun icraçısına dair **məlumat bildirilir.**

7.5. Müraciətdə göstərilən məsələyə **baxıldıqda** və bu barədə vətəndaşa (kollektiv müraciətlərdə - müraciət edən şəxslərdən birinə) **əsaslandırılmış cavab verildikdə müraciət baxılmış hesab olunur.** Müraciətə dövlət dilində cavab verilir.

7.6. Elektron müraciətlərə müraciətə baxan subyektlər və onların vəzifəli şəxsləri tərəfindən müraciət edən göstərdiyi **elektron ünvan vasitəsilə elektron qaydada(1)** və ya müraciət edən xahişi ilə **poçt ünvanı vasitəsilə(2)** yazılı cavab verilməklə baxılır. Elektron müraciətdə müraciət edən elektron ünvanı **göstərmədikdə** müraciətə **poçt vasitəsilə yazılı** cavab verilir.

7.7. Vətəndaşın müraciətinə baxılmasına dair **cavab məktubunda** müraciətdə göstərilən məsələlərin araşdırılması və görülən tədbirlər və ya həmin məsələlərlə bağlı aidiyyəti üzrə müraciət edilməli subyekt göstərməlidir.

7.8. Müraciətin **baxılmamış saxlanması, qismən təmin edilməsi və ya rədd edilməsi** barədə qərar qəbul olunduqda, müraciət edənə cavab məktubunda həmin qərardan **şikayət verilməsi qaydası izah edilir.**

7.9. Müraciətə baxan subyekt və ya onun vəzifəli şəxsi müraciətdə göstərilən məsələnin həlli ilə əlaqədar əlavə məlumatların öyrənilməsi üçün aidiyyəti üzrə sorğu göndərdikdə həmin sorğuya **yeddi(7) iş günündən gec olmayaraq** cavab verilməlidir.

7.10. Müraciətə baxan subyektlər və ya onların vəzifəli şəxsləri müraciətdə irəli sürülən məsələlərin həlli **onların səlahiyyətinə aid olmadıqda**, müraciəti **üç(3) iş günündən gec olmayaraq aidiyyəti üzrə göndərir** və müraciət edənə **bu barədə məlumat verir.** Müraciətdə göstərilən məsələ bir neçə müraciətə baxan subyektin səlahiyyətinə aid edildikdə müraciətin **surəti üç(3) iş günündən gec olmayaraq** həmin subyektlərə göndərilir.

7.11. **Yuxarı dövlət orqanı** vətəndaşların müraciətlərini baxılmaq üçün aidiyyəti dövlət və bələdiyyə orqanlarına və ya digər müraciətə baxan subyektə **göndərdikdə** həmin müraciətə baxılmanın nəticəsi barədə yuxarı dövlət orqanının tələbi ilə müraciətə baxan **subyektin rəhbəri tərəfindən** ona məlumat verilməlidir.

7.12. Vətəndaşın müraciətində göstərilən məsələlər “Dövlət sirri haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq dövlət sirri təşkil edən məlumatlara və ya qanunla qorunan digər məlumatlara aid edildikdə müraciətin bu səbəbdən mahiyyəti üzrə cavablandırılmasının **mümkünsüzlüyü** barədə müraciət edənə məlumat verilir.

7.13. Vətəndaşların müraciətlərini aidiyyəti üzrə baxılmaq üçün **qanunazidd hərəkətdən (hərəkətsizliyindən) şikayət edilən** müraciətə baxan subyektə və ya onun vəzifəli şəxslərinə göndərmək **qadağandır.**

7.14. Bu Qanunun 7.13-cü maddəsi ilə müəyyən edilmiş qadağaya görə vətəndaşın müraciətini aidiyyəti üzrə göndərmək mümkün olmadıqda vətəndaşa qanunla müəyyən edilmiş qaydada **məhkəməyə müraciət etmək** hüququ izah olunur.

Maddə 8. Müraciətin baxılmamış saxlanması

8.1. Müraciət aşağıdakı hallarda baxılmamış saxlanılır:

1. bu Qanunun 5-ci maddəsinə uyğun olaraq müraciətin edilməsi və ona baxılması üçün **başqa qayda nəzərdə tutulduqda**;

2. müraciət bu Qanunun **6.4-6.9-cu(bu tələblərə bax)** maddələrində göstərilən tələblərə cavab vermədikdə;

3. müraciətdə göstərilən məsələ ilə əlaqədar məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş qərarı olduqda;

4. vətəndaşın təkrar müraciətlərinə **bir il ərzində 3 dəfə** mahiyyəti üzrə əsaslandırılmış cavab verildikdə və **təkrar müraciətdə** məsələnin həlli üçün yeni məlumatlar olmadıqda;

5. bu Qanunun 7.9-cu maddəsində göstərilən hallarda müraciətin aidiyyəti üzrə göndərilməsi mümkün olmadıqda və ya müraciətdə olan məlumatlar onun həlli və ya aidiyyəti üzrə göndərilməsi üçün kifayət etmədikdə;

6. müraciət etmiş şəxs bu Qanunun 14.0.2(**müraciətə baxılmasının dayandırılması barədə ərizə ilə müraciət etmək**) maddəsinə uyğun olaraq **ərizə ilə** müraciət etdikdə.

8.2. Bu Qanunun 8.1-ci maddəsində göstərilən hallarda müraciətə baxan subyekt və ya onun vəzifəli şəxsi müraciət edən şəxsə **səbəblər göstərilməklə** müraciətin (**anonim müraciət istisna olmaqla**) baxılmamış saxlanması barədə **beş (5)iş günündən gec olmayaraq, şifahi** müraciətin baxılmamış saxlanması üçün əsas olduqda isə **dərhal** məlumat verir.

8.3. Müraciətin baxılmamış saxlanmasına əsas verən hallar aradan qaldırıldıqda müraciətə baxan subyekt ona baxılmanı təmin etməlidir.

Maddə 9. Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalar barədə müraciətlərə baxılmasının xüsusiyyətləri

9.1. Dövlət orqanlarında korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalar barədə müraciətlərə, bu maddənin xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla, **bu Qanuna müvafiq olaraq baxılır.**

9.2. Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalar barədə müraciət daxil olduqda **dövlət orqanının rəhbəri** müraciət üzrə **xidməti araşdırma** təyin edir. Xidməti araşdırmanı müvafiq dövlət orqanında **daxili nəzarət xidməti** aparır. Xidməti araşdırma **20 iş günü** müddətində baş çatdırılmalı və nəticəsi barədə məlumat dövlət orqanının rəhbərinə təqdim olunmalıdır. Əlavə materialların və məlumatların əldə edilməsi tələb olunduqda **dövlət orqanı rəhbərinin** bu müddəti **10 iş günü** uzatmaq hüququ vardır.

9.2-1. Barəsində məlumat verilən şəxsə(1), həmçinin araşdırmanın nəticəsində birbaşa(2) və ya dolayısı(3) ilə **maraqlı olan şəxslərə** korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalarla bağlı məlumatın araşdırılması **həvalə edilə bilməz.**

9.3. **Dövlət orqanının rəhbəri** xidməti araşdırmanın nəticəsi barədə məlumatı aldıqdan sonra müraciət üzrə aşağıdakı **qərarlardan birini qəbul edir:**

1. müraciətin əsaslı olduğu **təsdiq edildikdə**, eyni zamanda əməldə **mülki-hüquqi və ya inzibati məsuliyyəti yaradacaq əlamətlər olduqda** Azərbaycan

Respublikasının Mülki Məcəlləsinə və Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsinə uyğun olaraq tədbirlər görülməsi,

cinayət əlamətləri olan hüquqpozmalar aşkar edildikdə, müvafiq sənədlərin Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğuna göndərilməsi barədə

2. müraciətin əsaslı olması **təsdiq edildikdə**, lakin əməldə mülki-hüquqi, inzibati və ya cinayət məsuliyyəti yaradacaq əlamətlər **olmadıqda** aidiyyəti şəxslərin **intizam** məsuliyyətinə cəlb edilməsi barədə;

3. müraciətin əsaslı olduğu təsdiq **edilmədikdə** şikayət üzrə **icraata xitam verilməsi barədə**.

9.4. Müraciət etmiş şəxsə qəbul olunmuş qərar haqqında **əsaslandırılmış cavab verilməklə** həmin qərardan şikayət etmək hüququ izah olunur.

9.5. Vətəndaşın dövlət orqanı rəhbərinin qərarından **yuxarı dövlət orqanına** şikayət vermək hüququ vardır. Bu müddəa vətəndaşın dövlət orqanı rəhbərinin qərarından **məhkəməyə** şikayət vermək hüququnu məhdudlaşdırmır. (Qərardan Yuxarı dövlət orqanına və ya məhkəməyə şikayət edə bilər)

9.6. **Dövlət orqanları istisna olmaqla**, digər müraciətə baxan subyektlərdə korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalar barədə müraciətlərə bu Qanunun 7-ci maddəsində müəyyən edilmiş qaydada **20 iş günü** müddətində baxılır. (**uzadıla bilməz**)

Maddə 10. Müraciətə baxılması müddəti

10.1. Bu Qanunun 9.2-ci, 9.6-cı və 10.2-10.4-cü maddələrində göstərilən hallar **istisna olmaqla**,

1. vətəndaşların müraciətlərinə **ən gec 15 iş günü** baxılır

2. **əlavə öyrənilmə yoxlanılma** tələb edən müraciətlərə isə **ən gec 30 iş günü** müddətində baxılır. (15+15)

10.2. Bu Qanunun 9.2-ci, 9.6-cı, 10.3-cü və 10.4-cü maddələrində göstərilən hallar **istisna olmaqla**, müraciətə baxılması üçün **əlavə məlumatların əldə edilməsi** və ya **aidiyyəti üzrə sorğu göndərilməsi tələb edildikdə**, müraciətə baxan subyektin vəzifəli şəxsinin müraciətə baxılması müddətini **ən çox 30 iş günü uzatmaq hüququ vardır**. (15+30) Bu barədə müraciət edən vətəndaşa, habelə müraciəti baxılmaq üçün bu Qanunun 7.11-ci maddəsinə uyğun olaraq digər müraciətə baxan subyektə göndərmiş yuxarı dövlət orqanına onun tələbi ilə məlumat verilməlidir.

10.3. Hərbi qulluqçuların və onların ailə üzvlərinin müraciətlərinə daxil olduğu gündən etibarən **ən gec 15 iş günü** ərzində baxılır. (uzadıla bilməz)

10.4. Əgər məlumatın verilməsi barədə müraciətə yuxarıda göstərilən müddətlərdə baxılması nəticəsində lazım olan məlumat **öz əhəmiyyətini itirə bilərsə**, həmin müraciətə **dərhal**, bu mümkün olmadıqda, müraciətin daxil olduğu **andan 24 saat keçənədək** baxılmalıdır.

10.5. Bu Qanunun 10.1-10.3-cü maddələrində göstərilən müddətlərin axımı müraciətin müraciətə baxan subyektə **daxil olduğu gündən** başlanır.

Maddə 11. Vətəndaşların qəbul edilməsi qaydası

11.1. Müraciətə baxan subyektlər vətəndaşların qəbul edilməsini vətəndaşların qəbulu cədvəlinə uyğun olaraq **ayda bir dəfədən az olmamaqla** təmin etməlidirlər.(**bu yalnız ayda bir dəfə həyata keçirməlidir demək deyil ,minimumdur**)

11.2. Vətəndaşları müraciətə baxan subyektlərin **rəhbərləri** və ya **digər vəzifəli şəxsləri** qəbul edirlər.

11.3. Vətəndaşlar **əvvəlcədən** məlumat verilən günlərdə və saatlarda qəbul edilməlidirlər. Vətəndaşın müraciəti ilə əlaqədar **təxirəsalınmaz** tədbirlərin görülməsi tələb edildikdə müraciətə baxan subyektin rəhbəri və ya digər vəzifəli şəxsləri onları **dərhal** qəbul etməlidirlər.

11.4. Vətəndaş şəxsiyyətini təsdiq edən sənəd və ya şəxsiyyətini müəyyən edən rekvizitlər və ya elektron imza olduqda elektron xidmətlər vasitəsilə qəbula yazılır. **Qəbula gəlmiş vətəndaş şəxsiyyətini təsdiq edən sənədi təqdim etməlidir.**

11.5. Qəbul zamanı təqdim edilmiş yazılı müraciət bu Qanunun 7-ci maddəsinə uyğun olaraq qəbul edilir, qeydiyyatata alınır və ona baxılır.

11.6. Vətəndaşın şifahi müraciəti ilə bağlı qəbula dair **qeydiyyat-nəzarət** vərəqəsində qeyd aparılır. Şifahi müraciətdəki məsələlərin həlli əlavə araşdırma aparılmasını tələb etmədikdə vətəndaşın razılığı ilə müraciət qəbul zamanı **şifahi** qaydada cavablandırılır. Qəbul zamanı vətəndaşın müraciətini şifahi qaydada cavablandırmaq mümkün olmadıqda müraciət **yazılı şəkildə təqdim olunur**. Belə müraciətin qəbul edilməsi, qeydiyyatı və ona baxılması qaydası bu Qanunun 11.5-ci maddəsinə uyğun olaraq həyata keçirilir.

11.7. Vətəndaşın qəbulu zamanı onun müraciətində qaldırılan məsələnin digər müraciətə baxan subyektlərin və onların vəzifəli şəxslərinin səlahiyyətinə aid olduğu aşkar edilərsə, müraciət edən şəxsə aidiyyəti üzrə müraciət etmə qaydası izah olunur.

11.8. Müraciətə baxan subyektlərin rəhbərlərinin və digər vəzifəli şəxslərinin **səyyar və videoqəbullar**, o cümlədən **onlayn konfranslar** keçirmək hüququ vardır. Bu cür qəbul zamanı təqdim edilən müraciətlərin qəbul edilməsi, qeydiyyatı və ona baxılması qaydası **bu maddəyə uyğun olaraq** həyata keçirilir.

Maddə 12. Müraciətə baxan subyektlərin və onların vəzifəli şəxslərinin vəzifələri

12.1. Müraciətə baxan subyektlər və onların vəzifəli şəxsləri Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və qanunları ilə müəyyən edilən və təminat verilən qaydada vətəndaşların yazılı və şifahi formada təkliflər vermək, ərizə ilə müraciət etmək, vəzifəli şəxslərin qanunazidd hərəkətlərindən (hərəkətsizliyindən) şikayət etmək hüquqlarının **sərbəst** həyata keçirilməsi üçün şərait yaradılmasını təmin etməlidirlər.

12.2. Müraciətə baxan subyektlər və onların vəzifəli şəxsləri vətəndaşların təkliflərini, ərizə və şikayətlərini **qəbul etməli**, onlara bu Qanunla müəyyən olunmuş qaydada və müddətlərdə **baxmalı və cavab verməlidirlər**.

12.3. Müraciətə baxan subyektlərin vəzifəli şəxsləri vətəndaşların müraciətlərinə baxarkən: **VƏZİFƏLİ ŞƏXSİN VƏZİFƏLƏRİ (ƏZBƏR)**

1. müraciətə **obyektiv, hərtərəfli və vaxtında** baxılmasını təmin etməlidirlər;
2. məsələnin mahiyyətini öyrənməli və onun həlli üçün lazımı sənədləri tələb etməlidirlər;

3. müraciətə baxılmasının nəticəsi haqqında vətəndaşlara **yazılı** formada **məlumat verməli**, müraciət təmin edilmədikdə bunun **səbəblərini göstərməli**, **şikayət vermək qaydasını izah etməlidirlər**;

4. müraciətlər barəsində əsaslandırılmış qərarların qəbul edilməsini və bu qərarların **vaxtında və düzgün** yerinə yetirilməsini təmin etməlidirlər.

12.4. Dövlət orqanlarının və onların vəzifəli şəxslərinin, siyasi partiyaların, həmkarlar ittifaqlarının və digər ictimai birliklərin, habelə ayrı-ayrı vətəndaşların fəaliyyətinin və ya işinin **tənqid edilməsi** ilə bağlı, yaxud vətəndaşın və ya digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarının bərpası və müdafiəsi məqsədi ilə edilən müraciətə (**ŞİKAYƏT**) görə vətəndaşı təqib etmək **qadağandır. (Tənqid və Şikayətə görə təqib qadağandır)**

12.5. Müraciətlərə baxılması zamanı **müraciətə baxan subyektlərin və onların vəzifəli şəxslərinin**

1. müraciətdəki məsələlərin həlli ilə əlaqədar əldə olunmuş məlumatları yayması qadağandır

2. o cümlədən **dövlət sirri** təşkil edən və **qanunla qorunan digər məlumatları yayması qadağandır** (**yazılı müraciətin aidiyyəti üzrə baxılması üçün digər müraciətə baxan subyektlərə və onların vəzifəli şəxslərinə göndərilməsi istisna olmaqla**)

3. eləcə də müraciətin həlli ilə **bağlı olmayan** fərdi məlumatların toplanılması, saxlanması, istifadəsi və yayılması qadağandır.

4. o cümlədən **xüsusi kateqoriyalı** fərdi məlumatların toplanılması, saxlanması, istifadəsi və yayılması qadağandır.

12.6. Dövlət orqanının (və ya onun vəzifəli şəxsinin) qanunazidd hərəkəti (hərəkətsizliyi) barədə prokurorluq orqanlarına daxil olmuş müraciətlərə **(1)bu Qanuna və (2)“Prokurorluq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa** uyğun olaraq baxılır. Bu cür müraciətlər prokurorluq orqanlarının səlahiyyətlərinə **aid olmadıqda** onlar **beş(5) iş günü müddətində müraciət edən şəxsə** qaytarılır. Vətəndaşın müraciəti müraciətə baxan subyekt (və ya onun vəzifəli şəxsi) tərəfindən aidiyyəti üzrə baxılması üçün prokurorluq orqanına göndərildikdə **həmin subyektə** (və ya onun vəzifəli şəxsinə) **onun xahişi ilə** baxılmanın nəticəsi barədə məlumat verilir.

12.7. **Azərbaycan Respublikasının Baş prokuroru** bu Qanunun 12.6-cı maddəsində göstərilən müraciətlərə baxılmasının nəticələri barədə **altı ayda bir**

dəfədən az olmayaraq müvafiq icra hakimiyyəti orqanına(**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti**) məlumat verir.

Maddə 13. Nəzarətin həyata keçirilməsi

13.1. Dövlət orqanlarında, dövlət mülkiyyətində olan və paylarının (səhmlərinin) nəzarət zərfi dövlətə məxsus olan hüquqi şəxslərdə və büdcə təşkilatlarında kargüzarlıq işinin aparılmasına **nəzarəti** müvafiq icra hakimiyyəti orqanı(**Prezident Administrasiyası**) həyata keçirir.

13.2. Bu Qanunun 13.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş nəzarətin həyata keçirilməsi **qaydasını** müvafiq icra hakimiyyəti orqanı(**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti**) müəyyən edir.

Maddə 14. Müraciətlərə baxılması zamanı vətəndaşların hüquqları

14.0. Müraciətinə baxılan **vətəndaşın** aşağıdakı hüquqları vardır:

14.0.1. müraciətin **tam və hərtərəfli** araşdırılması üçün əlavə sənəd və materiallar təqdim etmək və ya bu sənədlərin əldə edilməsini (o cümlədən elektron formada) müraciətə baxan subyektdən **xahiş etmək**;

14.0.2. müraciətə baxılmasının dayandırılması barədə **ərizə** ilə müraciət etmək

14.0.3. **təkrar yazılı müraciətə ilkin müraciətə baxılmasının nəticəsi barədə sənədləri əlavə etmək**;

14.0.4. ictimai informasiya və fərdi məlumatların əldə edilməsi məqsədi ilə **sorğu vermək**;

14.0.5. müraciətin baxılmasına dair sənədlərin və materialların digər şəxslərin hüquqlarına və qanuni mənafələrinə toxunmaması və ya qanunla dövlət sirri təşkil edən məlumatlara və ya qanunla qorunan digər məlumatlara aid edilməməsi şərti ilə **həmin sənəd və materiallarla tanış olmaq**;

14.0.6. müraciətin qeydiyyat nömrəsi və daxilolma tarixi barədə, müraciət aidiyyəti üzrə göndərildikdə həmin **məktubun** qeydiyyat nömrəsi və göndərilmə tarixi barədə məlumat almaq

14.0.7. müraciətə baxılması barədə yazılı cavab və ya müraciətin aidiyyəti üzrə göndərilməsinə dair məlumat almaq;(7 maddə)

14.0.8. müraciət barəsində qəbul edilmiş qərarla **razılaşmadıqda** həmin qərardan **inzibati və (və ya) məhkəmə** qaydasında şikayət vermək;

14.0.9. müraciətin məzmununda vətəndaşın ailə və şəxsi həyatına aid sirr olan, habelə peşə və ya kommersiya sirri olan sənədlərin və ya məlumatların **məxfiliyinin təmin olunmasını tələb etmək**.

Maddə 15. Canlı yayımlanan teleradio proqramları və ya telefon müraciət xidməti vasitəsilə edilən şifahi müraciətlərin xüsusiyyətləri

15.1. Canlı yayımlanan teleradio proqramları vasitəsilə edilən **şifahi müraciət** üzrə əlavə araşdırma aparmadan izah verilməsi **mümkün olduqda** müraciətə baxan

subyektin həmin proqramda iştirak edən nümayəndəsinin **qeydiyyat aparmadan** müraciəti canlı yayımda cavablandırmaq hüququ vardır.

15.2. Vətəndaşların canlı yayımlanan teleradio proqramları zamanı edilən müraciətlərinin dərhal cavablandırılması **mümkün olmadıqda** müraciətin qəbul edilməsi, qeydiyyatı və ona baxılması qaydası bu Qanunun 7-ci(**yazılı müraciət kimi**) maddəsinə uyğun olaraq həyata keçirilir.

15.3. Telefon müraciət xidməti vasitəsilə şifahi müraciətlərin **edilməsi, qəbulu, qeydiyyatı və cavablandırılması** bu Qanunun tələbləri nəzərə alınmaqla müvafiq icra hakimiyyəti orqanının(**Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetin**) müəyyən etdiyi qaydada həyata keçirilir.

Maddə 16. Bu Qanunun pozulmasına görə məsuliyyət

Bu Qanunun tələblərini pozan şəxslər Azərbaycan Respublikasının Mülki, İnzibati Xətalər və Cinayət məəcəllələrinə uyğun olaraq məsuliyyət daşıyırlar.(**MİC**)

Maddə 17. Yekun müddə

İlham ƏLİYEV,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 30 sentyabr 2015-ci il

№ 1308-IVQ

Azərbaycan Respublikasında dövlət dili haqqında

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU

Azərbaycan Respublikası

- Azərbaycan dilinin dövlət dili olaraq işlədilməsini öz **müstəqil dövlətçiliyinin başlıca əlamətlərindən** biri sayır,
- onun tətbiqi, qorunması və inkişaf etdirilməsi **qayğısına qalır**,
- dünya azərbaycanlılarının Azərbaycan dili ilə bağlı milli-mədəni özünüifadə ehtiyaclarının ödənilməsi üçün zəmin yaradır.

Bu Qanun Azərbaycan Respublikası **Konstitusiyasına uyğun olaraq** Azərbaycan Respublikasında Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi **hüquqi statusunu nizamlayır**.

I f ə s il

ÜMUMİ MÜDDƏALAR

M a d d ə 1 . Dövlət dilinin hüquqi statusu

1.1. Azərbaycan Respublikasının dövlət dili Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 21-ci maddəsinin I hissəsinə müvafiq olaraq Azərbaycan dilidir. **Dövlət dilini bilmək hər bir Azərbaycan Respublikası vətəndaşının borcudur.**

1.2. Azərbaycan Respublikasının dövlət dili kimi Azərbaycan dili ölkənin **siyasi, ictimai, iqtisadi, elmi və mədəni** həyatının **bütün** sahələrində işlədilir.

1.3. **Azərbaycan Respublikası** dövlət dilinin işlənməsini, qorunmasını və inkişafını təmin edir.

1.4. Azərbaycan Respublikasında dövlət hakimiyyəti və yerli özünüidarəetmə orqanlarında, dövlət qurumlarında, siyasi partiyalarda, qeyri-hökumət təşkilatlarında (ictimai birlik və fondlarda), həmkarlar təşkilatlarında, digər hüquqi şəxslərdə, onların nümayəndəliklərində və filiallarında, idarələrdə dövlət dilinin tətbiqi ilə bağlı fəaliyyət **bu Qanuna uyğun olaraq** həyata keçirilir, **o cümlədən kargüzarlıq işləri dövlət dilində aparılır.**

1.5. Dövlət dilinin tətbiqinin normaları müvafiq icra hakimiyyəti orqanı (**Dil Komissiyası ilə razılaşdırmaqla Nazirlər Kabineti**) tərəfindən müəyyən edilir.

1.6. Azərbaycan Respublikasının ərazisində fəaliyyət göstərən beynəlxalq təşkilatlarla (və ya onların nümayəndəlikləri ilə) və xarici dövlətlərin diplomatik nümayəndəlikləri ilə **yazışmalar** Azərbaycan Respublikasının **dövlət dilində** və ya **müvafiq xarici dildə Azərbaycan dilinə tərcümə olunmaq şərtilə** aparıla bilər.

Maddə 2. Azərbaycan Respublikasında dövlət dili haqqında qanunvericilik

Azərbaycan Respublikasında dövlət dili haqqında qanunvericilik

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasından,
2. bu Qanundan(**Dövlət dili haqqında qanun**)
3. digər normativ hüquqi aktlardan
4. və Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdən ibarətdir.

Maddə 3. Dövlət dilinin işlənməsi, qorunması və inkişafı sahəsində dövlətin əsas vəzifələri(**əzbər**)

3.0. Dövlət dilinin işlənməsi, qorunması və inkişafı sahəsində **dövlətin əsas vəzifələri** aşağıdakılardır:

1. Azərbaycan Respublikası **Konstitusiyasının** və **bu Qanunun** tələblərinə uyğun olaraq dövlət dili ilə bağlı **hüquq qaydalarının müəyyənləşdirilməsi**;
2. dövlət dilinin tətbiqi işinə, bu dilin işlənməsi və qorunması ilə bağlı **qanunvericiliyin müddəalarına riayət olunmasının təmin edilməsi**;
3. dövlət dilinin inkişaf proqramının hazırlanması və **dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına maliyyələşdirilməsinin** təmin edilməsi;
4. dövlət dilinin saflığının qorunması, dilçilik elminin nəzəriyyəsi və praktikasının inkişafı üçün müvafiq şəraitin yaradılması və tədbirlərin həyata keçirilməsi;
5. dövlət dilinin işlənməsi üçün **zəruri olan maddi bazanın yaradılması**;
6. xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlıların Azərbaycan dilində təhsil almalarına, bu dildən sərbəst istifadə etmələrinə **köməklilik göstərilməsi**.

II fəsil

DÖVLƏT DİLİNİN İŞLƏNMƏSİ, QORUNMASI VƏ İNKİŞAFI

Maddə 4. Dövlət dilinin rəsmi mərasimlərdə işlənməsi

4.1. Azərbaycan Respublikasının dövlət hakimiyyəti və yerli özünüidarəetmə orqanlarının, dövlət qurumlarının keçirdiyi **bütün rəsmi mərasim və tədbirlər Azərbaycan Respublikasının dövlət dilində aparılır.**

4.2. Bu Qanunun 4.1-ci maddəsinin tələbləri Azərbaycan Respublikasının təşkil etdiyi **beynəlxalq səviyyəli rəsmi mərasimlərə və tədbirlərə, habelə müvafiq icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən digər ölkələrdə keçirilən hər hansı rəsmi mərasim və tədbirə şamil olunmur.**

Maddə 5. Dövlət dilinin təhsil sahəsində işlənməsi

5.1. Azərbaycan Respublikasında təhsil **dövlət dilində** aparılır.

5.2. Azərbaycan Respublikasında başqa dillərdə təhsil müəssisələrinin fəaliyyəti qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada həyata keçirilir. **Belə müəssisələrdə dövlət dilinin tədrisi məcburidir.**

5.3. Azərbaycan Respublikasında ali və orta peşə-ixtisas təhsili müəssisələrinə qəbul zamanı **Azərbaycan dili fənnindən imtahan verilməlidir.**

M a d d ə 6 . Dövlət dilinin televiziya və radio yayımlarında işlənməsi

Mülkiyyət formasından **asılı olmayaraq**, Azərbaycan Respublikası **ərazisində təsis edilən** və **fəaliyyət göstərən**, dövlət dilində yayımlanan bütün televiziya və radio kanallarının **aparıcıları** dövlət dilini mükəmməl bilməli və səlis danışıq qabiliyyətinə malik olmalıdırlar. Televiziya və radio kanallarında dublyaj olunan filmlər və verilişlər dövlətin müəyyən etdiyi dil normalarına uyğun olmalıdır.

M a d d ə 7 . Dövlət dilinin xidmət sahələrində, reklam və elanlarda işlənməsi

7.1. Azərbaycan Respublikası ərazisində bütün xidmət sahələrində, reklam və elanlarda **dövlət dili işlənir.** Əcnəbilərə xidmət göstərilməsi ilə bağlı müvafiq xidmət sahələrində dövlət dili ilə yanaşı digər dillər də tətbiq oluna bilər. **Zəruri hallarda** elanlarda (lövhələrdə, tabloları, plakatlarda və sair) **dövlət dili ilə yanaşı, digər dillərdən də istifadə oluna bilər.** Lakin onların tutduğu sahə Azərbaycan dilindəki qarşılığının tutduğu sahədən böyük olmamalı və Azərbaycan dilindəki yazıdan sonra gəlməlidir

7.1-1. Reklamvericinin tələbinə əsasən reklam qurğularında yerləşdirilən reklamın mətnində Azərbaycan Respublikasının **dövlət dili ilə yanaşı digər dillərdən istifadə oluna bilər.** Bu halda xarici dildə olan mətn dövlət dilində olan mətndən sonra yerləşdirilməli, dövlət dilində olan mətnin tutduğu sahədən böyük olmamalıdır. Mətnə digər dillərdə ifadə olunan əmtəə nişanı və coğrafi göstərici müvafiq icra hakimiyyəti orqanının (**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti**) müəyyən etdiyi orqan (**Azərbaycan Respublikasının Əqli Mülkiyyət Agentliyi**) tərəfindən qeydə alındığı formada göstərilməlidir

7.2. Azərbaycan Respublikasının ərazisində bütün xidmət sahələrində, reklam və elanlarda dövlət dili dövlət dilinin normalarına uyğun olaraq tətbiq edilməlidir.

7.3. Azərbaycan Respublikasının ərazisində **istehsal edilən, habelə ixrac edilən malların** üzərindəki etiketlər və digər yazılar müvafiq xarici dillərlə yanaşı, dövlət dilində də olmalıdır.

7.4. Azərbaycan Respublikasına **idxal edilən mal və məhsulların** üzərindəki etiketlər və adlar, onlardan istifadə qaydaları barədə izahat vərəqələri başqa dillərlə yanaşı, Azərbaycan dilinə tərcüməsi ilə müşayiət olunmalıdır.

M a d d ə 8 . Dövlət dilinin xüsusi adlarda işlənməsi

Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının **adları, atalarının adları və soyadları** dövlət dilində yazılır. Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının adları və soyadlarının dəyişdirilməsi müvafiq **qanunvericiliklə** tənzimlənir.

M a d d ə 9 . İnzibati ərazi bölgüsü ilə əlaqədar dövlət dilindən istifadə
"Ərazi quruluşu və inzibati ərazi bölgüsü haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununa **uyğun olaraq** Azərbaycan Respublikasının inzibati ərazi bölgüsünü təşkil edən **inzibati ərazi vahidlərinin** – şəhər, rayon, inzibati ərazi dairəsi, qəsəbə və kəndlərin **adları dövlət dilində yazılmalıdır**, onların dövlət dilinin normalarına uyğun olaraq yazılışı müvafiq qurum(**Azərbaycan Respublikasının Dövlət Dil Komissiyası**) tərəfindən müəyyənləşdirilir. Bu maddədə göstərilən inzibati ərazi vahidlərinin adları dövlət dili ilə yanaşı xarici dillərdə də yazıla bilər. Belə olan halda inzibati ərazi vahidinin adı **əvvəlcə dövlət dilində** və ondan sonra xarici dildə verilməlidir.

M a d d ə 10 . Coğrafi obyektlərin adlarında dövlət dilinin işlədilməsi

10.1. Azərbaycan Respublikasında coğrafi obyektlərin adlarının dövlət dilinin normalarına uyğun olaraq yazılışı müvafiq qurum(**Azərbaycan Respublikasının Dövlət Dil Komissiyası**) tərəfindən müəyyənləşdirilir.

10.2. Azərbaycan **coğrafi adlarının xarici dillərdə verilməsi**

- Azərbaycan dilində səslənməsinə,
- coğrafi adların beynəlxalq yazılış qaydalarına uyğun olaraq müəyyən edilir.

M a d d ə 11 . Dövlət dilinin hüquq mühafizə orqanlarında, Silahlı Qüvvələrdə, notariat fəaliyyətində, inzibati icraatda, məhkəmə icraatında və inzibati xətalər üzrə icraatda işlənməsi

11.1. Azərbaycan Respublikasının **hüquq mühafizə orqanlarında** Azərbaycan Respublikasının dövlət dili işlənir. Dövlət dilini **bilməyən şəxslər qanunvericiliklə** müəyyən edilmiş qaydada tərcüməçidən istifadə edə bilərlər.

11.2. Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələrində, **qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hallar istisna olmaqla**, dövlət dili işlənir.

11.3. Azərbaycan Respublikasının **notariat fəaliyyəti üzrə kargüzarlıq dövlət dilində** aparılır. "Notariat haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununa müvafiq olaraq notariat hərəkətlərinin aparılması üçün müraciət etmiş şəxs **dövlət dilini bilmirsə** və ya **notariat hərəkətinin hər hansı başqa dildə aparılmasını xahiş edirsə**, notarius imkan daxilində tərəfindən rəsmiləşdirilən sənədlərin mətnlərini arzu edilən dildə tərtib edə bilər və ya mətn tərcüməçi tərəfindən ona tərcümə edilə bilər.

11.4. **Konstitusiyaya Məhkəməsində icraat dövlət dilində aparılır**. Konstitusiyaya Məhkəməsində baxılan işin iştirakçısı olan və icraatın aparıldığı **dili bilməyən şəxslərə** işin bütün materiallarının onların bildiyi dilə tərcüməsi və Konstitusiyaya Məhkəməsinin iclaslarında **ana dilində** çıxış etməsi təmin olunur.

11.5. Azərbaycan Respublikası məhkəmələrində **cinayət mühakimə icraatı dövlət dilində** aparılır. Azərbaycan Respublikası **Cinayət-Prosessual Məcəlləsi** ilə

müəyyən edilmiş hallarda və qaydada **bütün növ** məhkəmə icraatları digər dillərdə aparıla bilər.

11.6. Azərbaycan Respublikası məhkəmələrində mülki işlər, kommərsiya və inzibati mübahisələr üzrə məhkəmə icraatı dövlət dilində aparılır. Azərbaycan Respublikası **Mülki-Prosessual Məcəlləsi ilə** müəyyən edilmiş hallarda və qaydada **bütün növ** məhkəmə icraatları digər dillərdə aparıla bilər.

11.7. Azərbaycan Respublikasında **İnzibati xətalar üzrə icraat** dövlət dilində aparılır. Azərbaycan Respublikasının **İnzibati Xətalar Məcəlləsi ilə** müəyyən edilmiş hallarda və qaydada inzibati xətalar üzrə icraat digər dillərdə aparıla bilər.

11.8. İnzibati aktın qəbul edilməsi, icra olunması, dəyişdirilməsi və ya ləğv edilməsi, habelə inzibati şikayətlərə baxılması üzrə müvafiq inzibati orqanlar tərəfindən **inzibati icraat** dövlət dilində(1) və ya müəyyən ərazi əhalisinin əksəriyyətinin dilində(2) aparılır. İnzibati icraatda iştirak edən və icraatın aparıldığı dili bilməyən şəxslərə tərcüməçinin xidmətindən istifadə etmək hüququ **izah və təmin edilir.**

M a d d ə 1 2 . Dövlət dilinin beynəlxalq yazışmalarda işlənməsi

12.1. Azərbaycan Respublikasının **beynəlxalq yazışmaları** dövlət dilində aparılır. Belə yazışmalar **zəruri hallarda** dövlət dili ilə yanaşı, müvafiq xarici dillərdən birində də aparıla bilər.

12.2. Azərbaycan Respublikasının **ikitarəfli beynəlxalq müqavilələri** dövlət dilində **də, çoxtərəfli beynəlxalq müqavilələr isə** müqavilə bağlayan tərəflərin razılığı ilə müəyyən edilən dildə (dillərdə) tərtib olunmalıdır.

12.3. Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələr (sazişlər və s.) və qoşulduğu beynəlxalq konvensiyalar (protokollar və s.) **dövlət dilində nəşr edilməlidir.**

M a d d ə 1 3 . Dövlət dilinin normaları

13.1. Dövlət dilinin normaları özündə Azərbaycan ədəbi dilinin **orfoqrafiya və orfoepiya normalarını** ehtiva edir. Azərbaycan dilinin orfoqrafiya və orfoepiya normalarını müvafiq icra hakimiyyəti orqanının(**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti**) müəyyən etdiyi orqan (**Dil komissiyası ilə razılaşdırmaqla Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti**) təsdiq edir. Hüquqi, fiziki və vəzifəli şəxslər bu normalara əməl etməlidirlər.

13.2. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanı(**Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti**) **5 ildə bir dəfədən az olmayaraq** yazı dili normalarını təsbit edən lüğətin (**orfoqrafiya lüğətinin**) nəşr olunmasını təmin edir.

M a d d ə 1 4 . Dövlət dilinin əlifbası

Azərbaycan Respublikasının dövlət dilinin əlifbası **latın qrafikalı Azərbaycan əlifbasıdır.**

M a d d ə 1 5 . Dövlət dilinin nəşriyyat işində işlənməsi

15.1. Dövlət dilinin nəşriyyat işində işlənməsi Azərbaycan Respublikasının **qanunvericiliyinə əsasən** həyata keçirilir.

15.2. Azərbaycan Respublikasında dövlət dilində nəşr olunan çap məhsulları **latın qrafikalı Azərbaycan əlifbasında** buraxılmalıdır.

15.3. Azərbaycan yazı mədəniyyətinin tarixində mühüm rol oynamış ərəb və kiril əlifbalarından **xüsusi hallarda** (lüğətlərdə, elmi nəşrlərdə ədəbiyyat göstəricisi və s.) istifadə edilə bilər.

M a d d ə 16 . Dövlət dilinin vətəndaşların şəxsiyyətini təsdiq edən rəsmi və vahid nümunəli sənədlərdə işlədilməsi

16.1. Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının

- doğum və nikah haqqında şəhadətnamələri,
- şəxsiyyət vəsiqəsi,
- əmək kitabçası
- hərbi bileti
-
- və yalnız, ölkə daxilində etibarlı sayılan **digər rəsmi və vahid nümunəli** sənədlər **dövlət dilində** tərtib edilir.

16.2. Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının pasport və təhsil haqqında sənədləri, **zəruri hallarda** **digər sənədləri** dövlət dili ilə yanaşı xarici dillərdə də tərtib edilir.

M a d d ə 17 . Dövlət dilinin dövlət hakimiyyəti və yerli özünüidarəetmə orqanlarının, hüquqi şəxslərin, onların nümayəndəliklərinin və filiallarının, idarələrin adında işlədilməsi

Azərbaycan Respublikasının dövlət hakimiyyəti və yerli özünüidarəetmə orqanlarının, hüquqi şəxslərin, onların nümayəndəliklərinin və filiallarının, idarələrin **adları** Azərbaycan dilinin normalarına uyğun olaraq yazılır. **Göstərilən təsisatların adını əks etdirən** lövhələr, blanklar, möhürlər və kargüzarlıqla bağlı rəsmi xarakterli bütün digər ləvazimatlar **dövlət dilində tərtib olunur.**

M a d d ə 18 . Dövlət dilinin qorunması və inkişafı

18.1. **Azərbaycan Respublikasında dövlət dilinə qarşı**

- gizli, yaxud açıq təbliğat aparmaq,
- bu dilin işlənməsinə müqavimət göstərmək
- , onun tarixən müəyyənləşmiş hüquqlarını məhdudlaşdırmağa cəhd etmək **qadağandır.**

18.2. Azərbaycan Respublikasının ərazisindəki bütün kütləvi informasiya vasitələri (mətbuat, televiziya, radio və s.), kitab nəşri və digər nəşriyyat işi ilə məşğul olan qurumlar **Azərbaycan dilinin normalarına riayət olunmasını təmin etməlidirlər.**

III f ə s i l

YEKUN MÜDDƏALARI

M a d d ə 19 . Qanunun pozulmasına görə məsuliyyət

Bu Qanun pozan hüquqi, fiziki və vəzifəli şəxslər Azərbaycan Respublikasının **qanunvericiliyində** nəzərdə tutulmuş qaydada məsuliyyət daşıyırlar.

M a d d ə 20 . Qanunun qüvvəyə minməsi

20.1. **Bu Qanun dərc olunduğu gündən qüvvəyə minir.**

20.2. Bu Qanun qüvvəyə mindiyi gündən "Azərbaycan Respublikasında dövlət dili haqqında" Azərbaycan Respublikasının 22 dekabr 1992-ci il tarixli 413 nömrəli Qanunu **qüvvədən düşmüş hesab edilir**

Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 30 sentyabr 2002-ci il
№ 365-IIQ

Azərbaycan Respublikası Dövlət bayrağının istifadəsi qaydaları haqqında

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU

M a d d ə 1. Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağına hörmət göstərilməsi ilə bağlı vəzifələr

1.1. Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları, habelə Azərbaycan Respublikasının ərazisində olan əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər Azərbaycan Respublikasının **Dövlət bayrağına hörmətlə yanaşmalıdırlar.(Hər kəs)**

1.2. Azərbaycan Respublikası **onun ərazisindən kənarında** Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı barədə təhqiredici hərəkətlərin qarşısının alınması məqsədilə **beynəlxalq hüquq normalarına uyğun olaraq** tədbirlər görür.

1.3. Azərbaycan Respublikası **əhali arasında** Azərbaycan Respublikası Dövlət bayrağının mahiyyətinin və əhəmiyyətinin geniş təbliğ olunması, **gənc nəslin** Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağına hörmət ruhunda tərbiyə edilməsi məqsədilə tədbirlər görür.

1.4. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Bayrağı qaldırılarkən və ya asılarkən, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin mütləq ifa edildiyi hallar **“Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himnindən istifadə qaydaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə** müəyyən edilir.

M a d d ə 2. Azərbaycan Respublikası Dövlət bayrağının qaldırılmalı olduğu yerlər

2.1. Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı

1. Azərbaycan Respublikasının Prezident sarayının
2. dövlət iqamətgahlarının
3. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin,
4. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin,
5. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyə Məhkəməsinin,
6. Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin,
7. Məhkəmə-Hüquq Şurasının,
8. mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının,
9. Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun,
10. Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının,
11. Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Seçki Komissiyasının,
12. Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının,
13. **Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin,**
14. **Naxçıvan Muxtar Respublikası Nazirlər Kabinetinin,**
15. **Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin,**

16. Naxçıvan Muxtar Respublikası mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının,

17. yerli icra hakimiyyəti orqanlarının binaları,

18. Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinin yerləşdiyi binanın üzərində **daimi qaldırılır.**

2.2. Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı Azərbaycan Respublikasının diplomatik nümayəndəlikləri və konsulluqlarının binaları üzərində, habelə Azərbaycan Respublikasının diplomatik nümayəndəlikləri və konsulluqlarının başçıların iqamətgahları üzərində **beynəlxalq hüquq normalarına və diplomatik protokol qaydalarına uyğun olaraq qaldırılır.**

2.3. Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı Azərbaycan Respublikasına **Ticarət Gəmiçiliyi Məcəlləsinə uyğun olaraq** Azərbaycan Respublikasının **gəmi reyestrlərindən birində qeydiyyatdan alınmış gəmilərin üzərində qaldırılır.**

2.4. Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı Azərbaycan Respublikasının **sərhəd nəzarət-buraxılış məntəqələrinin və sərhəd zastavalarının binaları üzərində daimi qaldırılır.**

2.5. Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələrinin və başqa silahlı birləşmələrinin hərbi hissə və hərbi gəmilərinə aşağıdakı hallarda qaldırılır:

2.5.1. Azərbaycan Respublikasının **bayram günlərində;**

2.5.2. **hərbi** andiçmə mərasimində;

2.5.3. hərbi hissələrə və ya hərbi gəmilərə **dövlət mükafatları** təqdim edildikdə;

2.5.4. hərbi hissələr (bölmələr) və ya hərbi gəmilər **xarici dövlətin ərazisində (ərazi sularında) olduqda.**

2.6. Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin və başqa silahlı birləşmələrinin **hərbi hissələrində** onların **qərargahlarının binalarında** yerləşən nizamnaməyə uyğun olaraq qaldırılır ,

hərbi gəmilərində isə Hərbi Dəniz Qüvvələrinin gəmi nizamnamələrinə uyğun olaraq qaldırılır.

2.7. **Xarici dövlətin bayrağı altında üzən gəmi** Azərbaycan Respublikasının daxili sularında üzərkən və ya Azərbaycan Respublikasının limanında dayanarkən öz bayrağı ilə yanaşı, **beynəlxalq dəniz adətlərinə uyğun olaraq** Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağını da qaldırmalıdır.

M a d d ə 3 . Azərbaycan Respublikası Dövlət bayrağının yerləşdirilməli olduğu yerlər

3.1. Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı

- Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin iclas salonunda,
- Azərbaycan Respublikası Prezidentinin iş otağında,
- habelə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin iştirakı ilə rəsmi tədbirlərin keçirilməsi üçün nəzərdə tutulan **salonlarda və otaqlarda,**
- **Azərbaycan Respublikası məhkəmələrinin iclas salonunda,**
- Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi sədrinin,
- Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin,

- Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi sədrinin,
- Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi sədrinin,
- Məhkəmə-Hüquq Şurası sədrinin,
- Azərbaycan Respublikası Baş prokurorunun,
- mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları rəhbərlərinin,
- Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı sədrinin,
- Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Seçki Komissiyası sədrinin
- Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatası sədrinin,
- Azərbaycan Respublikası İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinin,
- **Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi sədrinin,**
- **Naxçıvan Muxtar Respublikası Baş nazirinin,**
- **Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsi sədrinin,**
- **Naxçıvan Muxtar Respublikasının mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları rəhbərlərinin,**
- Azərbaycan Respublikasının diplomatik nümayəndəlikləri və konsulluqlarının başçılarının iş otaqlarında **daimi yerləşdirilir.**

3.2. Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı

1. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin,
2. dövlət nümayəndə heyəti rəhbərlərinin,
3. xidməti vəzifələrini yerinə yetirərkən diplomatik nümayəndəliklərin və konsulluqların rəhbərlərinin **nəqliyyat vasitələri üzərində yerləşdirilir.**

3.3. Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı qanunvericiliklə müəyyənləşdirilmiş hallarda və qaydada **andiçmə** mərasimi keçirilən yerlərdə **yerləşdirilir.**

M a d d ə 4 . Azərbaycan Respublikası Dövlət bayrağının təsvirinin istifadəsi

4.1. Azərbaycan Respublikası Dövlət bayrağının təsviri beynəlxalq uçuşları həyata keçirən Azərbaycan Respublikası **mülki hava gəmilərinin** və Azərbaycan Respublikasının hüdudlarından kənara uçuşlar üçün istifadə olunan **hərbi nəqliyyat hava gəmilərinin** üzərində vurulur.

4.2. Azərbaycan Respublikası Dövlət bayrağının təsviri Azərbaycan Respublikası Dövlət Sərhəd Xidməti sərhəd gəmilərinin və qayıqlarının **fərqləndirici nişanı kimi istifadə olunur.**

4.3. Azərbaycan Respublikası Dövlət bayrağının təsviri Azərbaycan Respublikasının **dövlət mükafatlarının**, habelə qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş hallarda **rəsmi döş nişanlarının elementi** kimi istifadə edilir.

M a d d ə 5 . Azərbaycan Respublikası Dövlət bayrağının digər yerlərdə istifadəsi

5.1. Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı yerli özünüidarə orqanlarının, qeyri-hökumət təşkilatlarının, müəssisələrin və idarələrin binaları, habelə yaşayış evləri üzərində **qaldırıla (asıla) bilər.**

5.2. Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı yerli özünüidarə orqanları, qeyri-hökumət təşkilatları, siyasi partiyalar, müəssisə və idarələr tərəfindən keçirilən tədbirlər zamanı **qaldırıla (asıla) və ya yerləşdirilə bilər.**

5.3. Dərs ilinin **birinci günü** təhsil müəssisələrində Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı **qaldırılır (asıılır) və ya yerləşdirilir.**

Maddə 6. Azərbaycan Respublikası Dövlət bayrağının rəsmi tədbirlər zamanı istifadəsi

6.1. Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı dövlət hakimiyyət orqanları tərəfindən keçirilən rəsmi tədbirlər və mərasimlər zamanı **qaldırılır (asıılır) və ya yerləşdirilir.**

Maddə 7. Azərbaycan Respublikası Dövlət bayrağının matəm günlərində və matəm mərasimlərində istifadəsi

7.1. Azərbaycan Respublikasının **qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş(1)** və ya müvafiq icra hakimiyyəti orqanı(**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti**) tərəfindən(2) elan olunmuş **matəm günlərində** Azərbaycan Respublikası Dövlət bayrağının dəstəyinin və ya dirəyinin yuxarı hissəsinə **eni 10 santimetr** olan qara lent bərkidilir və (və ya) Dövlət bayrağı bayraq **dirəyinin yarısına** qədər endirilir.

7.2. Azərbaycan Respublikasının vəfat etmiş (həlak olmuş) vətəndaşlarına **hərbi ehtiram göstərilməsi ilə bağlı** Azərbaycan Respublikası Dövlət bayrağının istifadəsi qaydaları müvafiq icra hakimiyyəti orqanı (**Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti**) tərəfindən müəyyən edilir.

Maddə 8. Azərbaycan Respublikası Dövlət bayrağının digər bayraqlarla birgə qaldırılması (asıılması) və ya yerləşdirilməsi

8.1. Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı qeyri-hökumət təşkilatlarının, siyasi partiyaların, müəssisə və idarələrin bayraqları ilə birgə qaldırılırsa (asılırsa) və ya yerləşdirilirsə, həmin bayraqların ölçüsü **Azərbaycan Respublikası Dövlət bayrağının ölçüsündən böyük ola bilməz.**

8.2. Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələri Ali Baş Komandanının bayrağı, digər dövlətlərin dövlət bayraqları, habelə beynəlxalq təşkilatların, siyasi partiyaların, qeyri-hökumət təşkilatlarının, müəssisə və idarələrin bayraqları ilə birgə qaldırılırsa (asılırsa) və ya yerləşdirilirsə, qarşıdan baxıldıqda, Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı həmin bayraqlardan **solda olmalıdır.**

Maddə 9. Azərbaycan Respublikası Dövlət bayrağının istifadəsinə dair tələblər

9.1. Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı və onun təsviri, onların ölçülərindən asılı olmayaraq, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında(1) və “**Azərbaycan Respublikası Dövlət Bayrağının təsvirinin təsdiq edilməsi haqqında**” Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Qanununda(2) müəyyən edilmiş tələblərə uyğun olmalıdır.

9.3. Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı **bütöv olmalı və solğun görünməməlidir.**

9.4. Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı ya **bayraq dirəyi(1)**, ya da xüsusi tutqaqlara bərkidilən **dəstək(2)** üzərində qaldırılır.

9.5. Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı elə qaldırılmalıdır ki, onun parçasının aşağı tərəfi yerdən **azı üç metr** hündürlükdə olsun.

M a d d ə 1 0 . Azərbaycan Respublikası Dövlət bayrağının istifadəsinə dair məhdudiyyətlər

Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı

- masaların və ya kürsülərin üstünə örtük kimi **sərilə bilməz,**
- oturulan və ayaq basılan yerlərə **qoyula bilməz.**

M a d d ə 1 1 . Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı haqqında qanunvericiliyin pozulmasına görə məsuliyyət

Azərbaycan Respublikası Dövlət bayrağının bu Qanunun tələblərinə zidd istifadəsi, habelə Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı barədə təhqiredici hərəkətlər Azərbaycan Respublikasının **qanunvericiliyinə uyğun olaraq** məsuliyyətə səbəb olur.

M a d d ə 1 2 . Yekun müddəalar

12.1. Bu Qanun **dərc edildiyi gündən** qüvvəyə minir.

12.2. Bu Qanun qüvvəyə mindiyi gündən 1991-ci il 5 fevral tarixli Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı haqqında” Əsasnamənin **3-cü, 4-cü, 6-cı və 7-ci bəndləri** qüvvədən düşmüş hesab edilsin.

12.3. Azərbaycan Respublikası Dövlət bayrağının qaldırılması (asilması), endirilməsi, saxlanması və istehsalı qaydaları müvafiq icra hakimiyyəti orqanı(**Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti**) tərəfindən müəyyən edilir.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, **8 iyun 2004-cü il**

№ 683-IIQ

DAİMİ QALDIRILIR	DAİMİ YERLƏŞDİRİLİR
Prezident sarayının üzərində	AR Prezidentinin iş otağı
Dövlət iqamətgahlarının üzərində	AR Pr iştirakı ilə rəsmi tədbirlərin keçirilməsi üçün nəzərdə tutulan salonlarda və otaqlar
AR Milli Məclisinin binası	sədrinin iş otağı və iclas salonunda
NMR Ali Məclisinin binası	sədrinin iş otağı
Nazirlər Kabinetinin binası (AR və NMR)	Baş nazirin iş otağı
MİHO-nın binaları (AR və NMR)	Rəhbərlərinin iş otaqları
YİHO-nın binaları (AR və NMR)	DAİMİ YERLƏŞDİRİLMİR
Ali Məhkəmə binaları (AR və NMR)	sədrinin iş otağı və iclas salonunda
Konstitusiyə Məhkəməsinin binası	sədrinin iş otağı və iclas salonunda
Məhkəmə-Hüquq Şurasının binası	sədrinin iş otağı
AR Prokurorluğunun binası	Baş prokurorun iş otağı
AR Mərkəzi Bankının binası	sədrinin iş otağı
AR MSK binası	sədrinin iş otağı
AR Hesablama Palatasının binası	sədrinin iş otağı
AR Ombudsmanın yerləşdiyi bina	İş otağı
AR sərhəd nəzarət-buraxılış məntəqələrinin	
AR sərhəd zastavalarının binası	
DAİMİ QALDIRILMIR	AR diplomatik nümayəndəlikləri və konsulluqlarının başçılarının iş otaqları
DAİMİ QALDIRILMIR	BÜTÜN məhkəmələrin iclas salonunda

QALDIRILIR	YERLƏŞDİRİLİR	QALDIRILIR (ASILIR) və ya YERLƏŞDİRİLİR	TƏSVİRİ VURULUR(İSTİFADƏ OLUNUR)
1.AR diplomatik nümayəndəlikləri və konsulluqlarının binaları üzərində	1. qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hallarda və qaydada andiçmə mərasimi keçirilən yerlərdə	1. Dərs ilinin birinci günü təhsil müəssisələrində	1. beynəlxalq uçuşları həyata keçirən Azərbaycan Respublikası mülki hava gəmilərinin üzərində
2.AR diplomatik nümayəndəlikləri və konsulluqlarının	2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin nəqliyyat vasitələri	2. dövlət hakimiyyət orqanları tərəfindən	2.AR hüdudlarından kənara uçuşlar üçün istifadə olunan hərbi nəqliyyat hava

başçılarının iqamətgahları üzərində	üzərində	keçirilən rəsmi tədbirlər və mərasimlər zamanı	gəmilərinin üzərində
3.AR gəmi reyestrlərindən birində qeydiyyatda alınmış gəmilərin üzərində	3. dövlət nümayəndə heyəti rəhbərlərinin nəqliyyat vasitələri üzərində	3. yerli özünüidarə orqanları, qeyri-hökumət təşkilatları, siyasi partiyalar, müəssisə və idarələr tərəfindən keçirilən tədbirlər zamanı	3. Dövlət Sərhəd Xidməti sərhəd gəmilərinin və qayıqlarının fərqləndirici nişanı kimi istifadə olunur.
4.AR bayram günlərində (SQ)	4. xidməti vəzifələrini yerinə yetirərkən diplomatik nümayəndəliklərin və konsulluqların rəhbərlərinin nəqliyyat vasitələri üzərində	YAŞAYIS EVİ VARSA YERLƏŞDİRİLMƏ YOXDUR	4. dövlət mükafatlarının, habelə qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş hallarda rəsmi döş nişanlarının elementi kimi
5.Hərbi andiçmə mərasimi (SQ)			
6. hərbi hissələrə və ya hərbi gəmilərə dövlət mükafatları təqdim edildikdə(SQ)			
7. hərbi hissələr (bölmələr) və ya hərbi gəmilər xarici dövlətin ərazisində (ərazi sularında) olduqda.(SQ)			
8.Xarici dövlətin bayrağı altında üzən gəmi Azərbaycan Respublikasının daxili sularında üzərkən və ya Azərbaycan Respublikasının limanında dayanarkən			

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbindən istifadə qaydaları haqqında

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU

Bu Qanun

- Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 23-cü maddəsinə
- və “Azərbaycan Respublikası Dövlət Gerbinin təsvirinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının **Konstitusiya Qanununa uyğun olaraq,**

Azərbaycan Respublikasının **Dövlət Gerbindən istifadə qaydalarını müəyyən edir.**

Maddə 1. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbi

1.1. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 23-cü maddəsinin I hissəsinə əsasən, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbi Azərbaycan Respublikasının **dövlət rəmzidir.**

1.2. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbinin təsviri “Azərbaycan Respublikası Dövlət Gerbinin təsvirinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının **Konstitusiya Qanunu ilə müəyyən edilir.**

Maddə 2. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbinə hörmət

2.1. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 75-ci maddəsinə əsasən, **hər bir vətəndaş** Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbinə hörmət etməlidir. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbinə hörmətsizliyin nümayiş etdirilməsi qanunla müəyyən edilmiş məsuliyyətə səbəb olur.

2.2. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 69-cu maddəsinə əsasən, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları ilə yanaşı **əcənəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər də** bu Qanunun 2.1-ci maddəsində göstərilən vəzifəni daşıyırlar.

Qeyd: Burdan bu nəticəyə gələ bilərik ki , bu qanuna əsasən **hər kəs** Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbinə hörmət etməlidir

Maddə 3. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbi haqqında qanunvericilik

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbi haqqında qanunvericilik

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasından,
2. Azərbaycan Respublikası Dövlət Gerbinin təsvirinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının **Konstitusiya Qanunundan**
3. Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdən,
4. **bu Qanundan**
5. bu Qanuna uyğun qəbul olunmuş digər normativ hüquqi aktlardan ibarətdir.

Maddə 4. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbi ilə bağlı dövlətin vəzifələri

4.0. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbi ilə bağlı **dövlətin vəzifələri** aşağıdakılardır:

4.0.1. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbinin mahiyyətini və əhəmiyyətini əhali arasında geniş təbliğ etmək və onları bu barədə maarifləndirmək;

4.0.2. gəncləri və təhsilalanları Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbinə hörmət ruhunda tərbiyələndirmək;

4.0.3. Azərbaycan Respublikasının hüdudlarından kənar Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbi barədə təhqiredici hərəkətlərin qarşısının alınması üçün **beynəlxalq hüquq normalarına** və Azərbaycan Respublikasının **Cinayət Məcəlləsinə** uyğun tədbirlər görmək;

4.0.4. **bu Qanuna riayət olunmasına nəzarəti təmin etmək.**

Maddə 5. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbinə müəlliflik hüququ

5.1. "Müəllif hüququ və əlaqəli hüquqlar haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən, **dövlət rəmzləri müəlliflik hüququnun obyektidir.**

5.2. **Azərbaycan dövləti** Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbini qeyri-qanuni istifadədən və ona zərər vuran digər hərəkətlərdən qoruyur.

Maddə 6. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbinin qabarıq təsvirinin vurulduğu yerlər **(SONDA)**

Maddə 7. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbinin təsvirindən istifadə

7.1. **(SONDA)**

7.2. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbinin təsvirindən istifadənin **digər hallarını** müvafiq icra hakimiyyəti orqanının(**AR Prezidentinin**) müəyyən etdiyi orqan (qurum)- **AR Prezidenti** müəyyən edir.

7.3. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbinin təsviri olan **möhürlərin və sənəd blanklarının** hazırlanması, istifadə olunması, saxlanması və məhv edilməsi qaydaları müvafiq icra hakimiyyəti orqanının(**AR Prezidentinin**) müəyyən etdiyi orqan (qurum)-**AR Nazirlər Kabineti** tərəfindən müəyyən edilir.

7.4. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbinin təsvirinin dövlət orqanlarının **binalarının lövhələrində və sərhəd nişanlarında** istifadə olunması qaydaları müvafiq icra hakimiyyəti orqanının(**AR Prezidentinin**) müəyyən etdiyi orqan (qurum)- **AR Nazirlər Kabineti** tərəfindən müəyyən edilir.

7.5. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbinə ehtiram bəsləyən **hər bir şəxs** Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbinin təsvirindən **bu Qanunun tələblərinə uyğun** istifadə edə bilər.

7.6. Azərbaycan Respublikasının **bütün təhsil müəssisələrində** yeni dərs ilinin **birinci dərsi** Azərbaycan Respublikasının digər dövlət rəmzləri ilə yanaşı Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbinin öyrənilməsinə həsr edilir.

Maddə 8. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbindən istifadəyə dair məhdudiyətlər

8.1. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbi **oturulan və ayaq basılan** yerlərdə **təsvir edilə bilməz.**

8.2. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbinin **təhrifinə yol verilmir.**

Maddə 9. Bu Qanunun pozulmasına görə məsuliyyət

Bu Qanunun tələblərini pozan şəxslər Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinə, Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsinə və Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinə uyğun olaraq məsuliyyət daşıyırlar. **(MİC)**

Maddə 10. Yekun müddə

Bu Qanun qüvvəyə mindiyi gündən **“Azərbaycan Respublikasının Dövlət gerbi haqqında Əsasnamənin təsdiq edilməsi barəsində”** Azərbaycan Respublikası Qanununun **1-ci maddəsi** ləğv edilir.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, **19 fevral 2019-cu il**
№ 1511-VQ

Gerbin QABARIQ təsviri vurulur	Gerbin təsvirindən istifadə edili
1. Azərbaycan Respublikasının Prezident sarayına	1. hüquqi aktların blanklarında
2. dövlət iqamətgahlarının binalarına	2. dövlətin adından verilən sənədlərin blanklarında
3. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin xidməti otağına	3. AR kağız və metal pul nişanlarında
4. Milli Məclis binasına, iclas salonuna və Sədrinin xidməti otağına	4. AR qiymətli kağızlarında
5. Ali Məclis binasına, iclas salonuna və Sədrinin xidməti otağına	5. AR vətəndaşının şəxsiyyət vəsiqəsində və pasportunda

6.Konstitusiyaya Məhkəməsi binasına, iclas salonuna və Sədrinin xidməti otağına	6. dövlət orqanlarının(dövlətin adından hakimiyyət səlahiyyətlərini həyata keçirən qurumların) sənəd blanklarında və möhürlərində
7.AR Ali MƏhkəməsinin binasına, iclas salonuna və Sədrinin xidməti otağına	7.dövlət orqanlarının binalarının lövhələrində
8.AR BÜTÜN məhkəmələrinin binalarına və məhkəmə iclaslarının salonlarına	8. dövlət təltiflərinin təsvirində
9.müvafiq icra hakimiyyəti orqanının(AR Prezidentinin) müəyyən etdiyi orqanların (qurumların) binalarına	9.AR Milli Məclisinin və müvafiq icra hakimiyyəti orqanının(AR Prezidentinin) müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) rəsmi nəşrlərində
10.AR diplomatik nümayəndəliklərinin və konsulluqlarının binalarına	10.AR Azərbaycan Respublikasının sərhəd nişanlarında

Qeyd-1: müvafiq icra hakimiyyəti orqanının(**AR Prezidentinin**) müəyyən etdiyi orqanların (**qurumların**) binalarına- burda qurumlar deyəndə aşağıdakı orqanlar nəzərdə tutulur:

1. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti
2. mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları və onların strukturuna daxil olan qurumlar,
3. Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı
4. Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Seçki Komissiyası,
5. Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman)
6. yerli icra hakimiyyəti orqanları

Qeyd-2: AR Milli Məclisinin və müvafiq icra hakimiyyəti orqanının(**AR Prezidentinin**) müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) **rəsmi nəşrlərində** - burda qurum dedikdə aşağıdakı orqanlar nəzərdə tutulur

1. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsi
3. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti
4. Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Seçki Komissiyası

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himnindən istifadə qaydaları haqqında

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU

Bu Qanun

- Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 23-cü maddəsinə
- və “Azərbaycan Respublikası Dövlət Himninin musiqisinin və mətninin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının **Konstitusiya Qanununa uyğun olaraq,**

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin ifa edilməsi, oxunması, dinlənilməsi və Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himnindən istifadə qaydalarını **müəyyən edir.**

Maddə 1. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni

1.1. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 23-cü maddəsinin I hissəsinə əsasən, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni Azərbaycan Respublikasının **dövlət rəmzidir.**

1.2. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin musiqisi və mətni “Azərbaycan Respublikası Dövlət Himninin musiqisinin və mətninin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının **Konstitusiya Qanunu ilə müəyyən edilir.**

Maddə 2. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninə hörmət

2.1. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 75-ci maddəsinə əsasən, **hər bir vətəndaş** Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninə hörmət etməlidir. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninə hörmətsizliyin nümayiş etdirilməsi qanunla müəyyən edilmiş məsuliyyətə səbəb olur.

2.2. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 69-cu maddəsinə əsasən, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları ilə yanaşı **əcənəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər** də bu Qanunun 2.1-ci maddəsində göstərilən vəzifəni daşıyırlar

Qeyd: Burdan bu nəticəyə gələ bilərik ki , bu qanuna əsasən **hər kəs** Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninə hörmət etməlidir

Maddə 3. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni haqqında qanunvericilik

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni haqqında **qanunvericilik**

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasından
2. “Azərbaycan Respublikası Dövlət Himninin musiqisinin və mətninin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının **Konstitusiya Qanunundan,**
3. Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdən
4. **bu Qanundan**
5. bu Qanuna uyğun qəbul edilmiş digər normativ hüquqi aktlardan **ibarətdir.**

Maddə 4. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni ilə bağlı dövlətin vəzifələri

4.0. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni ilə bağlı **dövlətin vəzifələri** aşağıdakılardır:

4.0.1. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin mahiyyətini və əhəmiyyətini **əhali arasında** geniş təbliğ etmək və onları bu barədə maarifləndirmək;

4.0.2. gəncləri və təhsilalanları Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninə hörmət ruhunda tərbiyələndirmək;

4.0.3. Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından **kənarda** Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninə qarşı hörmətsizliyin nümayiş etdirilməsinin qarşısının alınması üçün **beynəlxalq hüquq normalarına** və Azərbaycan Respublikasının **Cinayət Məcəlləsinə** uyğun tədbirlər görmək;

4.0.4. **bu Qanuna riayət olunmasına nəzarəti təmin etmək.**

Maddə 5. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninə müəlliflik hüququ

5.1. "Müəllif hüququ və əlaqəli hüquqlar haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən, **dövlət rəmzləri müəlliflik hüququnun obyektidir.**

5.2. **Azərbaycan dövləti** Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himnini qeyri-qanuni istifadədən və ona zərər vuran digər hərəkətlərdən qoruyur.

Maddə 6. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin mütləq ifa edildiyi hallar və həmin hallarda ifa edilməsinə, oxunmasına və dinlənilməsinə dair tələblər

6.1.1. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçilmiş şəxsin andiçmə mərasimində (**and içdikdən sonra**);

6.1.2. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin iclaslarına **gəldiyi zaman**;

6.1.3. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin növbəti və növbədənkənar sessiyalarının **başlanması və qurtarması zamanı**;

6.1.4. Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin növbəti və növbədənkənar sessiyalarının **başlanması və qurtarması zamanı**;

6.1.5. Azərbaycan Respublikasının bayramlarına həsr olunmuş təntənəli yığıncaqların və iclasların **açılışı və bağlanması zamanı**;

6.1.6. Azərbaycan **dövləti və xalqı** üçün mühüm tarixi hadisələr olduqda;

6.1.7. Azərbaycanın görkəmli dövlət, siyasi, ictimai, elm, ədəbiyyat, incəsənət xadimlərinin, Azərbaycan Respublikasının Vətən Müharibəsi Qəhrəmanlarının və Azərbaycanın Milli Qəhrəmanlarının abidələrinin və ya xatirə lövhələrinin **açılışı zamanı**;

6.1.8. dövlət orqanları (qurumları), yerli özünüidarə orqanları, siyasi partiyalar və ya qeyri-hökumət təşkilatları tərəfindən keçirilən mərasimlər və digər təntənəli

tədbirlər zamanı (**Azərbaycan Respublikasının Dövlət Bayrağı qaldırılarkən və ya asılarkən**);

6.1.9. Azərbaycan Respublikasına rəsmi görüşə gələn xarici ölkələrin dövlət və hökumət başçılarının qarşılınması və yola salınması zamanı (**müvafiq ölkənin Dövlət Himni ifa edildikdən sonra**)

6.2. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni **musiqisinə (partiturasına) uyğun**

- orkestr,
- xor
- orkestr-xor tərəfindən,
- yaxud başqa vokal üsulla
- və ya alətlər vasitəsilə,
- həmçinin səsyazma vasitəsindən istifadə etməklə **bütün hallarda tam ifa edilir.**

6.3. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni ifa edildikdə Azərbaycan Respublikasının **vətəndaşları** Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himnini ayaq üstə, fərağat vəziyyətdə sona qədər dinləməli və ya mətninə uyğun olaraq oxumalıdır.

6.4. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni ifa edildikdə **əcənəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər** Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himnini ayaq üstə, fərağat vəziyyətdə sona qədər dinləməlidirlər.

Maddə 7. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himnindən istifadənin digər halları və qaydaları

7.1. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin **hərbi qulluqçular tərəfindən** ifa edilməsi, ifa edilən zaman əsgəri salam verilməsi, dinlənilməsi və oxunması qaydaları bu Qanunun tələbləri əsas götürülməklə Azərbaycan Respublikasının 1994-cü il 23 sentyabr tarixli 887 nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Daxili xidmət nizamnaməsi” ilə

xüsusi rütbəli şəxslərə münasibətdə isə müvafiq icra hakimiyyəti orqanının(**AR Prezidentinin**) müəyyən etdiyi orqanlar (qurumlar) tərəfindən müəyyən edilir.

Qeyd : Yuxarıda qurumlar dedikdə nəzərdə tutulur:

1. Azərbaycan Respublikasının Daxili İşlər Nazirliyi,
2. Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi
3. Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə Hallar Nazirliyi
4. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi
5. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidməti

7.2. **Dəfn mərasiminin** təşkili və keçirilməsi zamanı hərbi ehtiramın göstərilməsi nəzərdə tutulmuş şəxslərin dəfn mərasimində Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin ifa edilməsi qaydası bu Qanunun tələbləri əsas götürülməklə Azərbaycan Respublikasının 1994-cü il 23 sentyabr tarixli 886 nömrəli

Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Qarnizon və qarovul xidmətləri nizamnaməsi” ilə tənzimlənir

7.3. **Xarici dövlətin ərazisində** Azərbaycan Respublikasının keçirdiyi təntənəli tədbirlər zamanı Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin ifa edilməsi qaydası **bu Qanunun tələbləri əsas götürülməklə** müvafiq icra hakimiyyəti orqanının (**AR Prezidentinin**) müəyyən etdiyi orqan (qurum)- **AR Nazirlər Kabineti** tərəfindən müəyyən edilir.

7.4. **İdman yarışları zamanı** Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin ifa edilməsi qaydası **bu Qanunun tələbləri əsas götürülməklə** həmin **yarışları təşkil edən idman təşkilatı** tərəfindən müəyyən edilir.

7.5. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni **hər səhər** Azərbaycan Respublikasının televiziya və radio **yayımlarının əvvəlində** bu Qanunun 6.2-ci maddəsində müəyyən edilmiş qaydada ifa edilir.

7.6. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin mətni və musiqisi (partiturası) **Əlifba kitabının birinci səhifəsində dərc edilir.**

7.7. Azərbaycan Respublikasının **bütün təhsil müəssisələrində** yeni dərs ilinin **birinci dərsi** Azərbaycan Respublikasının digər dövlət rəmzləri ilə yanaşı Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin öyrənilməsinə həsr edilir.

Maddə 8. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himnindən istifadəyə dair məhdudiyyətlər

8.1. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni **başqa dildə oxuna bilməz.**

8.2. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin **təhrifinə yol verilmir.**

Maddə 9. Bu Qanunun pozulmasına görə məsuliyyət

Bu Qanunun tələblərini pozan şəxslər Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinə, Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsinə və Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinə uyğun olaraq məsuliyyət daşıyırlar.**(MİC)**

Maddə 10. Yekun müddəa

Bu Qanun qüvvəyə mindiyi gündən “Azərbaycan Respublikasının Dövlət himni haqqında Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Qanununun **1-ci maddəsi** ləğv edilir.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, **19 fevral 2019-cu il**

№ 1512-VQ

Elektron imza və elektron sənəd haqqında

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU

Bu Qanun elektron imzanın və elektron sənədin istifadəsinin, onların elektron sənəd dövriyyəsində tətbiqinin təşkilatı, hüquqi əsaslarını və əlaqədar subyektlərin hüquqlarını müəyyən edir, aralarında yaranan münasibətləri **tənzimləyir**.

I fəsil

ÜMUMİ MÜDDƏALAR

M a d d ə 1. Əsas anlayışlar

1.1 Bu Qanunda aşağıdakı əsas anlayışlardan istifadə edilmişdir:

1.1.1. **Verilənlər** - informasiya texnologiyaları vasitələri ilə emal edilməyə yararlı informasiya;

1.1.2. **Verilənlər daşıyıcısı** - verilənlərin saxlanması və istifadəsi üçün təyin edilmiş maddi obyekt;

1.1.3. **Məlumat bildirişi** - məlumatın verilənlər daşıyıcısında yazılmış forması;

1.1.4. **Elektron imza** - digər verilənlərə əlavə edilən və ya onlarla məntiqi əlaqəli olan, imza sahibini identikləşdirməyə imkan verən verilənlər;

1.1.5. **Gücləndirilmiş elektron imza (bundan sonra - gücləndirilmiş imza)** - imza sahibinin nəzarəti altında olan elektron imza vasitələri ilə yaradılan və yalnız imza sahibinə məxsus olmaqla onu identikləşdirən, əlaqəli olduğu məlumat bildirişinin bütövlüyünü, dəyişməzliyini, təhrif olunmadığını və saxtalaşdırılmadığını müəyyən etməyə imkan verən **elektron imza**;

1.1.15. **Elektron sənəd** - informasiya sistemində istifadə üçün elektron formada təqdim edilən və elektron imza ilə təsdiq olunmuş sənəd;

1.1.16. **Elektron sənəd dövriyyəsi** - informasiya sistemində elektron sənədin nizamlanmış hərəkəti ilə bağlı informasiya prosesləri;

1.1.20. **Elektron sənədi göndərən (bundan sonra - Göndərən)** - elektron sənəd dövriyyəsi vasitəsi istisna olmaqla, özü tərəfindən və ya adından elektron sənəd göndərilən fiziki və ya hüquqi şəxs;

1.1.21. **Elektron sənədi alan (bundan sonra - Alan)** - elektron sənəd dövriyyəsi vasitəçisi istisna olmaqla, elektron sənədin ünvanlandığı fiziki və ya hüquqi şəxs;

1.1.22. **Elektron sənəd dövriyyəsi vasitəçisi (bundan sonra - Vasitəçi)** - elektron sənədi Göndərən və Alan arasında elektron sənəd dövriyyəsi xidmətlərini göstərən fiziki və ya hüquqi şəxs;

M a d d ə 3. Elektron imza və elektron sənədin hüquqi qüvvəsi

3.1. **Elektron formada** və ya sertifikatsız olduğuna, sertifikatlaşdırılmamış imza vasitələri ilə yaradıldığına görə elektron **imza etibarsız sayıla bilməz**.

3.2. Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla, sertifikatlaşdırılmış imza vasitələri ilə yaradılmış və **qüvvədə olan təkmil sertifikatlı gücləndirilmiş imza əl imzası ilə bərabər hüquqi qüvvəyə malikdir.**

3.3. Təkmil sertifikatda imza sahibinin səlahiyyətlərinə dair məlumatlar göstərildikdə bu Qanunun 3.2-ci maddəsinə müvafiq olan gücləndirilmiş imza şəxsin **kağız daşıyıcısı üzərindəki və möhürlə təsdiq edilmiş əl imzasına bərabər tutulur.**

3.4. Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə sənədin yazılı şəkildə təqdim olunması tələb olunduqda bu **Qanunun 3.2-ci, 3.3-cü maddələrinə** müvafiq qaydada imzalanmış elektron sənəd bu **şərtlərə cavab verən hesab edilir.**

3.5. Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə sənədin notariat qaydasında təsdiqi və (və ya) dövlət qeydiyyatı tələb olunduğu hallar istisna olmaqla, **elektron sənəd kağız daşıyıcıda olan sənədə bərabər tutulur və onunla eyni hüquqi qüvvəyə malikdir.**

3.6. Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə sənədin notariat qaydasında təsdiqi və ya dövlət qeydiyyatı tələb olunduqda elektron sənəd və ya onun bu Qanunun 25.1-ci maddəsinin tələblərinə cavab verən surəti Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə müvafiq olaraq **qeydiyyata alınır və ya təsdiq edilir.**

3.7. Məlumat bildirişinin və elektron sənədin istifadəsi **bu Qanunla və digər normativ hüquqi aktlarla** tənzimlənir.

II fəsil ELEKTRON İMZA

M a d d ə 5 . Elektron imzanın istifadəsi

5.1. Elektron imza yaratma məlumatlarından istifadə etməklə imza vasitələri ilə yaradılan elektron imza **yalnız öz sahibinə məxsusdur.**

5.2. İmza sahibi **bir neçə imza** yaratma məlumatlarına malik ola bilər və onlar sertifikatlarında göstərilən münasibətlərdə istifadə edilir.

5.3. Elektron sənədin və elektron imzanın həqiqiliyini təsdiq etmək və imza sahibinin şəxsiyyətini identifikasiya etmək məqsədilə imzanın yoxlanılması həyata keçirilir. Yoxlama imza vasitələrindən istifadə edilməklə elektron imzanı yoxlama məlumatları əsasında aparılır.

5.4. Elektron imzanın yoxlanma qaydası müvafiq icra hakimiyyəti orqanı(**Nazirlər Kabineti**) tərəfindən müəyyən edilir.

5.5. İmza sahibi sertifikatı olmayan elektron imzadan istifadə edərkən **qarşı tərəfi xəbərdar etməlidir.**

M a d d ə 6 . Elektron imzanın dövlət idarəçiliyi sahəsində istifadəsi

6.1.Dövlət hakimiyyəti və yerli özünüidarəetmə orqanlarının informasiya sistemlərində **elektron sənəd mübadiləsi üçün ancaq gücləndirilmiş imzadan və sertifikatlaşdırılmış imza vasitələrindən** istifadə edilir.

6.2.Dövlət hakimiyyəti və yerli özünüidarəetmə orqanları **sahə üzrə akkreditə edilmiş Mərkəzin** xidmətlərindən istifadə etməlidir.

6.3.Dövlət hakimiyyəti və ya yerli özünüidarəetmə orqanlarına fiziki və ya hüquqi şəxsin göndərdiyi məlumat bildirişi onun **gücləndirilmiş imzası ilə təsdiqlənməlidir.**

6.4. Dövlət hakimiyyəti və yerli özünüidarəetmə orqanları tərəfindən **elektron imzadan istifadə qaydası** müvafiq icra hakimiyyəti orqanı(**Nazirlər Kabineti**) tərəfindən müəyyənləşdirilir.

IV fəsil

ELEKTRON SƏNƏD

M a d d ə 2 1. Elektron sənədə dair tələblər

21.1. Elektron sənəd aşağıdakı **tələblərə cavab verməlidir:**

1. texniki və proqram vasitələrinin köməyi ilə **yaradılmalı, saxlanılmalı, emal edilməli, ötürülməli və qəbul edilməlidir;**

2. bu Qanunun 22-ci(**ümumi və xüsusi**) maddəsində müəyyən edilmiş quruluşa malik olmalıdır;

3. **identikləşdirməyə imkan verən rekvizitlərə malik olmalıdır;**

4. texniki və proqram vasitələrinin köməyi ilə əyani qavranılan (vizual) şəkildə təqdim olunmalıdır.

21.2. Elektron sənədin identikləşdirilməsi, həqiqiliyinin müəyyənləşdirilməsi üçün zəruri olan **rekvizitlərin siyahısı Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq müəyyən edilir.**

M a d d ə 2 2. Elektron sənədin quruluşu

22.1. Elektron sənəd **ümumi və xüsusi** hissələrdən ibarət quruluşa malikdir.

22.2. Elektron sənədin **məzmunu və ünvanlandığı şəxs** barədə məlumatlar onun **ümumi hissəsində** qeyd edilir.

22.3. Elektron sənədə əlavə edilən **elektron imza (imzalar) və vaxt göstəricisi (göstəriciləri)** elektron sənədin **xüsusi hissəsində** qeyd olunur.

M a d d ə 2 3. Elektron sənədin təqdimat formaları

23.1. Elektron sənəd **daxili və xarici** təqdimat formalarına malikdir.

23.2. Elektron sənədin **verilənlər daşıyıcısında yazılmış şəkli** onun **daxili** təqdimat formasıdır.

23.3. Elektron sənədin verilənlər daşıyıcısından fərqli digər maddi obyektə (displaydə, kağızda və s.) əyani qavranılan (vizual) şəkildə əks etdirilməsi onun **xarici** təqdimat formasıdır.

M a d d ə 2 4. Elektron sənədin əsli

24.1. **Elektron sənədin əsli yalnız daxili təqdimat formasında ola bilər.**

24.2. Elektron sənədin daxili təqdimat formasında bir-biri ilə eyni olan bütün nüsxələri əsl hesab edilir və bərabər hüquqi qüvvəyə malikdir.

24.3. **Elektron sənədin elektron formada surəti ola bilməz.**

24.4. Eyni şəxs tərəfindən kağız daşıyıcıda və elektron formada tərtib edilmiş eyni məzmunlu sənədin hər biri müstəqildir və bərabər hüquqi qüvvəyə malikdir. **Bu halda kağız daşıyıcıdakı sənəd elektron sənədin surəti sayılmır.**

M a d d ə 2 5. Elektron sənədin surəti və onun təsdiq edilmə qaydası

25.1. **Elektron sənədin surəti** onun kağız daşıyıcıda əks edilmiş **xarici təqdimat formasının** Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində müəyyən olunmuş qaydada təsdiq edilməsi ilə hazırlanır.

25.2. Elektron sənədin kağız daşıyıcıdakı nüsxəsində onun **müvafiq elektron sənədin surəti olması qeyd edilməlidir.**

25.3. Elektron sənədin kağız daşıyıcıdan başqa digər maddi obyektəki və ya kağız daşıyıcıdakı, **lakin müvafiq qaydada təsdiq edilməmiş nüsxəsi onun surəti sayılmır.**

25.4. Elektron sənədin **əsl**i və bu Qanunun 25.1-ci maddəsinin tələblərinə cavab verən kağız daşıyıcı üzərindəki **surəti eyni hüquqi qüvvəyə malikdir.**

V fəsil

ELEKTRON SƏNƏD DÖVRIYYƏSİ

M a d d ə 2 6. Elektron sənəd dövriyyəsinin təşkilinin əsasları

26.1. Elektron sənədin istifadəsi və dövriyyəsi **Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyi(1)** və ya **elektron sənəd dövriyyəsi subyektləri arasında bağlanmış müqavilələr(2)** əsasında həyata keçirilir.

26.2. Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində və bağlanmış müqavilədə elektron sənədlərin **mübadiləsi qaydası və onunla bağlı olan texniki-təşkilati tələblər** (sənədlərin mübadilə forması, onların yoxlanılma proseduru, sənədin alınmasının təsdiqlənməsi üçün məqbul hesab edilən müddət, forma və sairə) müəyyən edilir.

26.3. Elektron sənəd dövriyyəsinin sənədləşdirilməsi Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş **kargüzarlıq standartları və qaydaları əsasında** həyata keçirilir.

26.4. **Korporativ informasiya sistemində** elektron sənədin istifadəsi və dövriyyəsi **sistemin daxili normativ sənədləri ilə** tənzimlənir.

M a d d ə 27. Elektron sənədin göndərilməsi və alınması

27.1. Şəxsən, habelə başqasının adından çıxış etmək səlahiyyəti olan şəxs tərəfindən göndərilmiş və ya özünün proqramlaşdırdığı qaydada fəaliyyət göstərən informasiya sisteminin avtomatik ötürdüyü elektron sənəd **Göndərən tərəfindən göndərilmiş hesab edilir.**

27.2. Tərəflər arasındakı müqavilədə başqa hallar müəyyən edilməmişdirsə, Alan qəbul etdiyi elektron sənədin həqiqiliyinin təsdiqlənməsi nəticəsində onu Göndərən yolladığına **əmin olur** və istənilən, o cümlədən avtomatik vasitələrlə alınmanı birmənalı təsdiq edən qaydada **Göndərəni məlumatlandırır.**

27.3. Alan aşağıdakı hallarda elektron sənədi Göndərən tərəfindən **göndərilməmiş** hesab etməlidir:

1. elektron sənədin göndərilməməsi barədə bildiriş almışdırsa;
2. elektron sənədin həqiqiliyi təsdiqlənməmişdirsə;
3. elektron sənədin **həqiqiliyinin yoxlanması nəticəsində** Alana bəlli olmuşdur və ya bəlli olmalı idi ki, qəbul edilmiş elektron **sənəd başqa sənədin avtomatik təkrarıdır.**

27.4. Tərəflər arasındakı müqavilədə başqa hallar müəyyən edilməmişdirsə, **Alandan Göndərənə** təsdiqləmə çatanadək elektron sənəd **alınmamış hesab olunur.** Təsdiqləmədə elektron sənədin tərəflər arasında razılaşdırılmış texniki tələblərə uyğun olması qeyd edilməlidir.

27.5. Göndərən göstərdiyi və ya tərəflər arasında bağlanmış müqavilədə **müəyyən edilmiş müddət ərzində təsdiqləmə alınmamışdırsa, Göndərən bu barədə Alanı məlumatlandırır və təsdiqləmənin göndərilməsi müddətini təyin edir.**

27.6. Bu Qanunun 27-ci maddəsi elektron sənədlərin **göndərilməsi və ya alınması ilə bağlı münasibətlər istisna olmaqla**, elektron sənədlərin məzmunundan və alınmanın təsdiqlənməsindən irəli gələn digər münasibətləri tənzimləmir.

M a d d ə 28. Elektron sənədin göndərilmə və alınma vaxtı

28.1. Tərəflər arasında bağlanmış müqavilədə başqa hallar müəyyən **edilməmişdirsə**, elektron sənədin Göndərən və ya onun adından çıxış edən **şəxsin nəzarətində olmayan** informasiya sisteminə **daxil olduğu an** elektron sənədin **göndərilmə vaxtı (tarix və vaxt) hesab edilir.**

28.2. Tərəflər arasında müqavilədə başqa hallar müəyyən **edilməmişdirsə**, elektron sənədin **Alanın göstərdiyi informasiya sisteminə daxil olduğu an** elektron sənədin **alınma vaxtı (tarix və vaxt) hesab edilir.**

28.3. Göndərilmə və alınma vaxtlarının mübahisəyə səbəb olacağı hallarda **vaxt göstəricilərinin qeydiyyatı** xidmətlərindən istifadə edilə bilər.

M a d d ə 29. Elektron sənədin saxlanması

29.1. **Elektron sənədin saxlanılma qaydası** aşağıdakı şərtlər **nəzərə alınmaqla**, Azərbaycan Respublikasının **qanunvericiliyi** ilə müəyyən edilir:

1. elektron sənəd **yaradıldığı, ötürüldüyü və ya qəbul edildiyi quruluşu** saxlasın;

2. elektron sənəd onu **Göndərəni, Alanı, göndərilmə və alınma vaxtını** müəyyən etməyə imkan versin;

3. elektron sənəddə olan informasiya **növbəti istinad üçün istifadə edilə bilsin**;

4. elektron sənədin saxlanılma müddəti **kağız sənəd üçün nəzərdə tutulmuş müddətdən az olmasın**;

5. **qanunvericiliklə və tərəflərin razılığı** ilə müəyyən edilən digər şərtlərə uyğun gəlsin.

29.2. Bu Qanunun 29.1-ci maddəsi **saxlanması zəruri olmayan** elektron sənədlərə **şamil edilmir**.

29.3. **Elektron sənədlərin saxlanması üçün** Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə müvafiq olaraq **digər hüquqi və fiziki şəxslərin xidmətlərindən istifadə edilə bilər**.

M a d d ə 30. Elektron sənədin mühafizəsi

30.1. Elektron sənəd dövriyyəsi zamanı **elektron sənədin mühafizəsi məqsədilə** Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə müvafiq olan **proqram və texniki vasitələrdən istifadə edilməlidir**.

30.2. Elektron sənəd dövriyyəsində istifadə edilən informasiya sistem və şəbəkələrində mühafizə tədbirlərinin lazımı səviyyəsi **bu sistem və şəbəkələrin mülkiyyətçisi tərəfindən təmin edilir**.

30.3. **Korporativ informasiya sistemlərində** elektron sənəd dövriyyəsinin mühafizə tədbirlərinin lazımı səviyyəsi Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinin tələblərinə müvafiq olaraq **bu sistemin mülkiyyətçisi tərəfindən və ya iştirakçıların razılaşmasına** uyğun təmin edilir.

M a d d ə 32. Məzmununu konfidensial informasiya təşkil edən elektron sənədlər

32.1. Tərkibində dövlət, kommersiya, bank sirləri təşkil edən məlumatlar və digər **konfidensial informasiyalar** olan elektron sənədlərin **istifadə qaydası və mühafizə tədbirləri** Azərbaycan Respublikasının **qanunvericiliyi** ilə müəyyən edilir.

32.2. Tərkibində **dövlət sirri** təşkil edən məlumatlar olan **elektron sənədlərin mübadiləsi üçün yalnız sertifikatlaşdırılmış elektron imza və elektron sənəd dövriyyəsi vasitələrindən** istifadə olunmalıdır.

32.3. Tərkibində dövlət sirri təşkil edən məlumatlar olan elektron sənədlərin **tərtibi, emalı və mübadiləsi** üçün istifadə olunan informasiya sistemlərinin

ekspertizası müvafiq icra hakimiyyəti orqanı(**Nazirlər Kabineti**) tərəfindən müəyyən edilmiş qaydada həyata keçirilir.

32.4. Bu Qanunun 32.1-ci maddəsində nəzərdə tutulan elektron sənədlərlə **işləməyə buraxılan şəxslər** Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə müvafiq olaraq **bu sənədlərin mühafizəsi üçün zəruri tədbirlərin görülməsini təmin etməlidirlər.**

32.5. Tərəflər arasında bağlanmış müqaviləyə əsasən elektron sənəd dövriyyəsinə həyata keçirən subyektlər **konfidensial informasiya məzmunlu elektron sənədlərə müraciət və onların mühafizə üsullarını** Azərbaycan Respublikasının **qanunvericiliyinə** uyğun olaraq özləri müəyyən edirlər.

M a d d ə 37. Qanunun qüvvəyə minməsi

Bu Qanun dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 9 mart 2004-cü il
№ 602-IIQ

“Dövlət orqanlarında, dövlət mülkiyyətində olan və paylarının (səhmlərinin) nəzarət zərfi dövlətə məxsus olan hüquqi şəxslərdə və büdcə təşkilatlarında kargüzarlığın aparılmasına dair Təlimat”ın təsdiq edilməsi haqqında

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN FƏRMANI

Dövlət orqanlarında, dövlət mülkiyyətində olan və paylarının (səhmlərinin) nəzarət zərfi dövlətə məxsus olan hüquqi şəxslərdə və büdcə təşkilatlarında kargüzarlığın aparılması işinin daha da təkmilləşdirilməsi, onun vahid sistemə və formaya salınması məqsədi ilə **qərara alıram**:

1. “Dövlət orqanlarında, dövlət mülkiyyətində olan və paylarının (səhmlərinin) nəzarət zərfi dövlətə məxsus olan hüquqi şəxslərdə və büdcə təşkilatlarında kargüzarlığın aparılmasına dair **Təlimat” təsdiq edilsin** (əlavə olunur).

3. Müəyyən edilsin ki, “Dövlət orqanlarında, dövlət mülkiyyətində olan və paylarının (səhmlərinin) nəzarət zərfi dövlətə məxsus olan hüquqi şəxslərdə və büdcə təşkilatlarında kargüzarlığın aparılmasına dair Təlimat”ın tələblərinə riayət edilməsinə **ümumi nəzarəti** Azərbaycan Respublikası **Prezidentinin Administrasiyasının Sənədlərlə və vətəndaşların müraciətləri ilə iş şöbəsi** həyata keçirir.

4. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə tapşırılsın ki, bir ay müddətində:

Dövlət orqanlarında, dövlət mülkiyyətində olan və paylarının (səhmlərinin) nəzarət zərfi dövlətə məxsus olan hüquqi şəxslərdə və büdcə təşkilatlarında məxfi sənədlərlə iş üzrə kargüzarlığın aparılması qaydası barədə təkliflərini Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

öz səlahiyyətləri daxilində bu Fərmandan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

5. **Bu Fərman dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.**

Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, **27 sentyabr 2003-cü il**

№ 935

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
27 sentyabr 2003-cü il tarixli 935 nömrəli Fərmanı
ilə
TƏSDİQ EDİLMİŞDİR

Dövlət orqanlarında, dövlət mülkiyyətində olan və paylarının (səhmlərinin) nəzarət zərfi dövlətə məxsus olan hüquqi şəxslərdə və büdcə təşkilatlarında kargüzarlığın aparılmasına dair

TƏLİMAT

1. Ümumi müddəalar

1. **Bu Təlimat** dövlət orqanlarında, dövlət mülkiyyətində olan və paylarının (səhmlərinin) nəzarət zərfi dövlətə məxsus olan hüquqi şəxslərdə və büdcə təşkilatlarında (bundan sonra - təşkilatlar)

- kargüzarlığın aparılması işini,
- o cümlədən sənədlərin hazırlanmasını,
- qeydiyyatını,
- hərəkətini,
- icrasını,
- uçotunu
- və arxivə verilməsini **tənzimləyir**.

Yerli icra hakimiyyəti orqanlarında kargüzarlıq "Azərbaycan Respublikasının rayon, şəhər, şəhərlərdə rayon icra hakimiyyəti **başçılarının aparatlarında sənədlərlə iş barədə Təlimat**" əsasında aparılır. Bu Təlimatın müddəaları təşkilatlarda vətəndaşların müraciətləri ilə bağlı kargüzarlığın aparılmasına **şamil edilmir**.

2. **Kargüzarlıq** - təşkilatın, öz vəzifələrini həyata keçirməsi ilə əlaqədar sənədləşdirmə və sənədlərlə işin təşkili üzrə fəaliyyətidir. Təşkilatlarda kargüzarlıq Azərbaycan Respublikasının **dövlət dilində** aparılır.

3. Təşkilatlarda kargüzarlığın aparılması **dəftərxana** və ya **xüsusi olaraq bu məqsəd üçün ayrılan əməkdaşlar** (bundan sonra - kargüzarlıq xidməti) tərəfindən həyata keçirilir.

Kargüzarlıq xidməti tərəfindən bu Təlimatın tələblərinə riayət edilməsinə nəzarəti **təşkilatın rəhbərliyi** həyata keçirir.

Tabe təşkilatlarda kargüzarlığın aparılması qaydalarına riayət olunması üzərində nəzarətin həyata keçirilməsi vəzifəsini **onların baş təşkilatları** daşıyır.

4. Kargüzarlıq xidmətinin **əsas vəzifələri** aşağıdakılardır:

- poçt, elektron poçt, faks, telefoqram, feldyeger rabitəsi vasitəsilə və kargüzarlıq xidmətinə bilavasitə daxil olan sənədləri qəbul etmək, qeydə almaq, aidiyyəti üzrə bölüşdürmək və icraçılara çatdırmaq;
- **sənədləri göndərmək;**
- sənədlərin **icra müddətinə**, bu Təlimatın tələblərinə uyğun tərtibinə və arxivləşdirilməsinə nəzarət etmək;
- icra edilmiş sənədləri struktur bölmələrindən tələb etmək;

- sənədlərin surətlərini çıxarmaq, çoxaltmaq və stenoqrafiya işlərini həyata keçirmək;
- sənədləri işlərin nomenklaturu üzrə formalaşdırmaq və arxivə təhvil vermək;
- sənədləri qoruyub saxlamaq və xidməti zərurətlə əlaqədar onlardan istifadəni təmin etmək;
- kargüzarlığın müntəzəm surətdə təkmilləşdirilməsi məqsədilə təşkilatın bütün fəaliyyət sahələrində kargüzarlıq işinə metodiki rəhbərliyi həyata keçirmək, kargüzarlığı aparən işçilərin peşə hazırlığını artırmaq;
- 4.9. tabe təşkilatlarda kargüzarlığın aparılmasına nəzarət etmək.

5. Strukturdan, habelə sənəd dövriyyəsinin həcmindən asılı olaraq, kargüzarlıq sistemi **mərkəzləşdirilmiş və mərkəzləşdirilməmiş** ola bilər.

Struktur bölmələrinin sayı az, sənəd dövriyyəsi isə ildə 25000 sənədə qədər olan təşkilatlarda kargüzarlıq **mərkəzləşdirilmiş** qaydada aparılır.

Struktur **mürəkkəb**, sənəd dövriyyəsi isə ildə 25000 sənəddən çox olan, habelə struktur bölmələri ayrı-ayrı ərazilərdə yerləşən təşkilatlarda kargüzarlıq **mərkəzləşdirilməmiş** qaydada aparılır.

Mərkəzləşdirilmiş kargüzarlıq sistemində sənədlərin və qeydə alınması tələb olunmayan korrespondensiyanın qəbulunu, göndərilməsini, uçotunu, struktur bölmələrinə paylanmasını, habelə sənədlərin qeydə alınmasını, rəsmiləşdirilməsini, işlərin formalaşdırılmasını **kargüzarlıq xidməti** həyata keçirir.

Mərkəzləşdirilməmiş kargüzarlıq sistemində isə sənədlərin və qeydə alınması tələb olunmayan korrespondensiyanın qəbulunu, göndərilməsini, uçotunu, sənədlərin struktur bölmələrinə paylanmasını **kargüzarlıq xidməti**, sənədlərin qeydə alınmasını, rəsmiləşdirilməsini, işlərin formalaşdırılmasını isə **struktur bölmələri (QARİF)** həyata keçirirlər.

6. **Təşkilatların və struktur bölmələrinin rəhbərləri dəyişdirildikdə**, işlər və ya icrada olan sənədlər **akt üzrə qəbul edilir və təhvil verilir**. Aktın bir nüsxəsi kargüzarlıq xidmətində saxlanılır.

İşdən çıxarıldıqda və ya başqa işə keçirildikdə, icraçı onda olan işləri və sənədləri bu vəzifəyə yeni təyin edilən və ya həmin vəzifəni müvəqqəti icra edən şəxsə **akt üzrə təhvil verməlidir**.

Aktda bütün işlər və ayrı-ayrı sənədlər **icra vəziyyəti göstərilməklə** sadalanır.

2. Sənədlərin hazırlanması üçün ümumi tələblər

7. Təşkilatlarda sərəncam mahiyyətli sənədlərin (qərarlar, sərəncamlar, əmrlər) yaranmasının **hüquqi əsasları** aşağıdakılardır:

- 7.1. qüvvədə olan normativ hüquqi aktların tələbləri;
- 7.2. yuxarı təşkilatların konkret tapşırıqları;

- 7.3. təşkilat tərəfindən onun üzərinə düşən vəzifələrin icra edilməsi üçün, səlahiyyətləri daxilində cari təşkilati-sərəncamverici və ya inzibati-təsərrüfat fəaliyyətinin həyata keçirilməsi;
- 7.4. təşkilatın aparatının işini hüquqi baxımdan tənzimləmək zərurətinin yaranması.

8. Sənədlərin hazırlanması üçün “işlətmək üçün kağız formatları” - 9327 - 60 dövlətlərarası standart üzrə A4 (210x297 mm) və A5 (210x148 mm) formatlı blank və kağızlardan istifadə edilir.

9. **Sənəd dövryyəsi böyük olan təşkilatlarda** ayrı-ayrı sənəd növləri üçün blanklar tətbiq edilir və onların üzərində mətbəə üsulu ilə sənəd növünün adı (qərar, protokol, əmr və s.) yazılır.

İki və ya daha artıq təşkilat adından hazırlanan sənədlər blanksız tərtib edilir. Həmin sənədlər **təşkilat rəhbərinin imzası və təşkilatın gerbli möhürü** ilə təsdiqlənir.

Sərəncam mahiyyətli sənədlər üçün blanklar “Sərəncam sənədləri sistemi. Formulyar-nümunə” - 6.38-90 dövlətlərarası standart üzrə hazırlanır.

Blanklar **1 nömrəli ağ yazı** kağızından hazırlanmalıdır. **Müstəsna hallarda** açıq rəngli, zəif boyalı kağız işlətməyə yol verilir.

10. Təşkilatlarda tez-tez təkrarlanan **birtipli sənədlər** (bildiriş, məktub və s.) tərtib edilərkən sənədlərin **mətbəə üsulu ilə hazırlanan trafaret mətnli blankları** tətbiq edilə bilər.

11. Təşkilatların mətbəə üsulu ilə hazırlanan blanklarında aşağıdakı rekvizitlər çap edilir:

- 11.1. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbi (“Azərbaycan Respublikası Dövlət Gerbinin təsvirinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2018-ci il 2 noyabr tarixli 1332-VKQ nömrəli Konstitusiyaya Qanunu ilə müəyyən edilmiş təsvirə uyğun olaraq);
- Azərbaycan Respublikasının (Naxçıvan Muxtar Respublikasının) adı;
- təşkilatın tam adı;
- 11.4. təşkilatın poçt indeksi, ünvanı, məlumat almaq üçün telefon nömrəsi, faksın nömrəsi və elektron poçtu (əgər varsa).

Rekvizitlər **blankların yuxarı hissəsində eninə**, bir qayda olaraq, Azərbaycan Respublikasının **dövlət dilində** çap edilir (1 nömrəli əlavə).

Azərbaycan Respublikası Dövlət gerbinin təsviri

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
DAXİLİ İŞLƏR NAZİRLİYİ**

Poçt indeksi _____, Bakı şəhəri, _____ küçəsi _____

Tel: _____ Faks: _____ Elektron poçtu _____

“ ” il № ”;

Xarici dildə çap edilmiş rekvizitlərə malik blanklardan istifadə edilməsinə **yalnız sənədin mətni həmin blankı göndərən təşkilat tərəfindən xarici dildə yazıldıqda** yol verilir.

12. Plan, maliyyə, statistika sənədləri və başqa xüsusi sənədlər **qanunvericiliklə** müəyyən edilmiş qaydada hazırlanıb tərtib edilir.

13. **Sənədlər hazırlanarkən**

- təşkilatın adının (sənədin blankında əks etdirilir)
- sənəd növünün adının (məktublər istisna olmaqla),
- sənədin başlığının (mətni A5 (210x148) formatlı kağızda çap olunan sənədlər, teleqramlar və bildirişlər istisna olmaqla) göstərilməsi,
- sənədlərə ünvan yazılması,
- tarix və nömrə qoyulması,
- mətnin razılaşdırılması haqqında qeydlər yazılması,
- sənədin rəsmiləşdirilməsi,
- habelə sənədin hərəkəti və icrası haqqında qeydlərin yazılması **zəruridir.**

Bir qayda olaraq, sənədlərin mətnləri **iki hissədən** ibarət olur. **Birinci hissədə sənədin hazırlanması üçün əsas götürülmüş faktların və hadisələrin təsviri** verilir. **İkinci hissədə nəticələr, təkliflər, qərarlar və sərəncamlar** ifadə olunur.

Sənədin yaranması üçün başqa sənəd əsas olduqda, **birinci hissədə bu sənədin hazırlanması üçün əsas götürülmüş sənəd növünün adı (adlıq halda), nömrəsi, tarixi və mətnin başlığı** göstərilir.

İkinci hissənin mətni hərəkətlərin xarakterinə, icraçılara, müddətlərə görə və başqa meyarlar əsasında **ərəb rəqəmləri** ilə nömrələnmiş bəndlərə və yarımbəndlərə bölünə bilər.

Ayrı-ayrı hallarda sənədin mətni **yalnız son hissədən (əmrdən, göstərişdən və s.) ibarət ola bilər.**

15. Sənədlərin mətnləri, mətn hissələri və ya ayrı-ayrı cümlələri **vahid şəkllə salına bilər.** Mətnlərin vahid şəkllə salınması tam oxşar və daim təkrarlanan məlumat sənədləri üçün dil trafaretlərinin işlənilməsindən ibarətdir.

16. **Sənədin başlığı vərəqin ortasında mətndən əvvəl yazılır.**

Sənədlərin başlığı maksimum qısa, dəqiq olmalı və **“nə haqqında” sualına cavab verməklə** fəli ismin köməyi ilə ifadə edilməlidir (“... ciddi nöqsanlar haqqında”, “...tədbirləri haqqında”, “...yerinə yetirilməsi haqqında”, “... işinin təşkil edilməsi haqqında” və s.).

17. **Göndərilən sənədlərdə (məktublarda, məlumat xarakterli arayışlarda, məlumat vərəqələrində) ünvan sahibinin rekvizitləri dəqiq göstərilir.** Bu məqsədlə aşağıdakı tələblərə əməl edilməlidir:

17.1. sənəd göndərilən təşkilatın, onun struktur bölməsinin adı, vəzifəli şəxsin adı və soyadı yazılır;

17.2. **sənəd təşkilata və ya onun struktur bölməsinə göndərilirsə**, təşkilatın və ya onun struktur bölməsinin adı **yönlük** halda yazılır (məsələn: Azərbaycan Respublikasının Yanacaq və Energetika Nazirliyinə);

17.3. **sənəd konkret vəzifəli şəxsə ünvanlanırsa**, o zaman təşkilatın adı **viyətlik** halda, sənədin ünvanlandığı vəzifəli şəxsin adı və soyadı isə **yönlük** halda yazılır (məsələn: Azərbaycan Respublikası *Elm və Təhsil* Nazirliyinin _____ (struktur bölməsinin rəhbəri) cənab _____);

17.4. məktub göndərilənin poçt ünvanı (poçt indeksi, şəhər (rayon), qəsəbə (kənd), küçə və evin nömrəsi) **tam şəkildə** göstərilir.

Sənəddə dördən çox ünvan olmamalıdır. Sənəd dördən çox ünvana göndərilərkən göndəriş siyahısı tərtib edilir və hər sənəddə yalnız bir ünvan göstərilir.

18. Sənədin düzgün tərtibi, məzmununun aydın ifadə edilməsi və üslubu, tapşırıqın vaxtında və keyfiyyətlə yerinə yetirilməsi bilavasitə **icraçının vəzifəsidir.**

19. Sənədin imzalanmasının və ya təsdiq edilməsinin tarixi **sənədin tarixi hesab edilir.**

Sənədin tarixi onu imzalayan və ya təsdiq edən vəzifəli şəxs tərəfindən qoyulur.

Sənədin tarixi, həmçinin sənədin məzmununda olan tarixlər **rəqəmlə** yazılmalıdır. Tarixin elementləri **eyni sətirdə ardıcılıqla** yazılır: ayın tarixi, ay, il

- 15.12.03.
- 15.12.2003-cü il
- 15 dekabr 2003-cü il

19. **Sənədin qeydiyyat nömrəsi** işin nomenklatur nömrəsindən və sənədin qeydə alınmasının sıra nömrəsindən ibarətdir, sənədin qeydə alınması zamanı verilir və **qeydiyyat ştampında** **vərəqlərin sayından və tarixdən əvvəl** əks etdirilir.

20. Sərəncam mahiyyətli sənədlərə və protokollara müstəqil olaraq hər sənəd növü daxilində verilən qeyd nömrələri onların nömrələridir.

21. Sənədin məqsədəuyğunluğunu və ya əsaslılığını qiymətləndirmək zəruri olduqda, sənədin razılaşdırılması tələb olunur. Razılaşdırma **təşkilat daxilində və ya müxtəlif təşkilatlar arasında** həyata keçirilir. Bunun üçün sənədlər imzalanmazdan əvvəl, onlara **müvafiq vəzifəli şəxslər tərəfindən** viza verilməlidir.

22. **Təşkilat daxilində razılaşdırma müvafiq struktur bölmələrinin rəhbərləri** arasında həyata keçirilir.

Sərəncam mahiyyətli sənədlərin layihələrində icraçı tərəfindən **birinci nüsxədə mətnin axırıncı vərəqinin arxasında** viza qoyulur.

Göndərilən sənədlərdə vizalar **təşkilatda qalan nüsxədə** qoyulur.

Vizanın tərkibinə viza verən şəxsin soyadı və adı, onun şəxsi imzası və tarix daxildir.**(SAİT)**

Sənədlə əlaqədar qeydlər **ayrıca vərəqdə** yazılır. Bu zaman viza aşağıdakı kimi göstərilir:

(imza) (adı və soyadı) (tarix)

Qeydlər əlavə olunur.

23. Sənədlərin müxtəlif təşkilatlar arasında razılaşdırılması müvafiq **təşkilatların rəhbərləri** tərəfindən

- razılaşdırılma qrifinin qoyulması,
- razılaşdırılma sənədinin alınması
- və ya kollegial orqanın iclasında sənəd layihəsinin müzakirəsinin protokolunun təqdim edilməsi vasitəsilə həyata keçirilir.

Razılaşdırılma qrifi "Razılaşdırılmışdır" və ya "Razıyam" sözündən, sənədin razılaşdırıldığı şəxsin vəzifəsindən, adından və soyadından, şəxsi imzasından və tarixdən ibarətdir (**"Razılaşdırılmışdır"+ VSAİT**)

(məsələn:

"Razılaşdırılmışdır"

Azərbaycan Respublikasının səhiyyə naziri

(imza) (adı və soyadı)

(tarix).

Razılaşdırılma qrifi sənədin **titul vərəqinin yuxarı sağ küncündə** yerləşdirilməlidir

3. Sənədlərin rəsmiləşdirilməsi üçün ümumi tələblər

24. Sənəd, ona rəsmi xarakter və hüquqi qüvvə verilməsi məqsədilə rəsmiləşdirilməlidir. Rəsmiləşdirmə

- sənədin imzalanması,
- təsdiq edilməsi,
- qeydə alınması
- və ona möhür vurulması vasitəsilə həyata keçirilir.

25. **Sənədin bütün nüsxələri imzalanır.**

İmzanın tərkibinə sənədi imzalamış şəxsin vəzifəsinin adı, onun şəxsi imzası, adı və soyadı daxildir. (**VSAİ**) Sənədi imzalamalı olan vəzifəli şəxs müvəqqəti işdə olmadığıda, sənədi onun müavini və ya səlahiyyətlərini icra edən şəxs imzalayır. Bu zaman sənədi imzalamış şəxsin faktiki vəzifəsi, adı və soyadı göstərilməlidir. **Sənədi "əvəzinə" sözünü yazmaqla və ya vəzifənin adının qabağına xətt çəkməklə imzalamaq qadağandır. Dövlət orqanının rəhbərinə göndərilən sənədlər** göndərən dövlət orqanının rəhbəri tərəfindən, o olmadığıda isə onun vəzifəsini icra edən müavini tərəfindən imzalanır.

Əgər sənəd blankda tərtib **edilmişdirsə**, sənədi imzalamış şəxsin vəzifəsi **qısa** şəkildə göstərilir (məsələn:

Sədr

(imza) (adı və soyadı).

Əgər sənəd blankda tərtib **edilməmişdirsə**, sənədi imzalamış şəxsin vəzifəsi **tam** şəkildə göstərilir (məsələn:

Azərbaycan Respublikası Dövlət Şəhərsalma və
Arxitektura Komitəsinin sədri

(imza) (adı və soyadı)

(tarix)

26. **Kollegial orqanların sənədləri, habelə məzmununa görə iki və ya daha artıq şəxsin məsuliyyət daşdığı sənədlər** müvafiq olaraq **iki və ya daha artıq imza** ilə rəsmiləşdirilir (protokollar, maliyyə sənədləri və s.). Belə hallarda imzalar şəxslərin **tutduğu vəzifələrə uyğun olan** ardıcılıqla **bir-birinin altında** (vəzifələrin adları biri digərindən **iki-dörd sətirarası** intervalla ayrılmaqla) yerləşdirilir.

27. Əgər sənədi **eyni dərəcəli** iki və ya bir neçə vəzifəli şəxs imzalayırsa, onların imzaları **bir səviyyədə** yerləşdirilir.

28. **Komissiyanın tərtib etdiyi sənədlər** imzalanarkən sənədi tərtib etmiş şəxslərin vəzifələri deyil, komissiya üzvləri arasında vəzifələrin bölgüsü göstərilir (məsələn:

Komissiyanın sədri:	(imza)	- (adı və soyadı)
Komissiyanın üzvləri:	(imza)	- (adı və soyadı)
	(imza)	- (adı və soyadı)
	(imza)	- (adı və soyadı və s.).

30. Aşağıdakı sənədlər təsdiq edilir:

- təşkilatın və onların struktur bölmələrinin əsasnamələri,
- nizamnamələri,
- perspektiv və cari planlar,
- yoxlama-təftiş xarakterli aktlar,
- işlərin qəbulu və təhvil aktları,
- ayrı-ayrı protokol növləri
- və təşkilat rəhbərliyinin zəruri hesab etdiyi digər sənədlər.

31. **Sənəd təsdiqetmə qrifi** ilə və ya **müvafiq sərəncam mahiyyətli sənəd qəbul etməklə** təsdiq olunur.

Təsdiqetmə qrifinin elementləri aşağıdakılardır: "Təsdiq edilmişdir" və ya "Təsdiq edirəm" sözləri sənədi təsdiq etmiş şəxsin vəzifəsinin adı, şəxsi imzası, adı və soyadı təsdiqetmə tarixi. **(Təsdiq edirəm + VSAİT)**

Sənədin tətbiqi üçün əlavə tədbirlərin həyata keçirilməsi tələb olunduğu hallarda, həmin sənədin təsdiq edilməsi sərəncam mahiyyətli sənəd qəbul edilməsi vasitəsilə həyata keçirilir.

32. Əgər sənəd təşkilatın blankında tərtib **edilməmişdirsə**, ona möhür vurulmalıdır.

- Əslə təsdiq edilməli olan maliyyə sənədlərinə,
- arayışlara,
- vəsiqələrə,
- nizamnamələrə,
- əsasnamələrə,
- əmək kitabçalarına,
- sənədlərin məhv edilmək üçün ayrılması aktlarına,
- habelə lazımi hallarda başqa sənədlərə

imza qoyulması ilə bərabər Azərbaycan Respublikasının Dövlət gerbi əks olunmuş möhür vurulur.

Dövlət gerbi əks olunmuş möhürü olmayan təşkilatlar **əsas möhürdən** istifadə edirlər.

Möhür vəzifə adının və şəxsi imzanın üstünü tutmamalıdır.

4. Kompüter (makina) üsulu ilə hazırlanan sənədlərə olan tələblər

33. Sənədlərin **kompüter (makina) üsulu ilə hazırlanması** 6.38-90 **dövlətlərarası standartın** tələbinə uyğun surətdə həyata keçirilir. Kompüter üsulu ilə yazılan sənədlərin (**maliyyə, statistik və digər cədvəllər istisna olmaqla**) mətni **“Arial” 12 şrifti** ilə **A4 formatda bir və ya bir yarım sətirarası** intervalla yazılmalıdır.

34. Sənədlər çap olunarkən vərəqdə aşağıda göstərilən qədər sahələr saxlanılır:

34.1. **soldan** - 25 mm ;

34.2. **sağdan** - **ən azı** 8 mm ;

34.3. **yuxarıdan** - 20 mm ;

34.4. **aşağıdan:**

34.4.1. **A4 formatı kağızlar üçün** - azı 19 mm ;

34.4.2. **A5 formatı kağızlar üçün** - azı 16 mm .

36. **Təşkilatın adlarında köməkçi sözlərdən başqa bütün sözlərin və onların tərkibinə daxil olan xüsusi isimlərin baş hərfi böyük yazılır**

- **Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi,**
- **Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsi,**
- **Ticarət və Sənaye Palatası** və s.).

37. **Təşkilatların struktur bölmələrinin adının yalnız baş hərfi böyük yazılır** (məsələn: Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin **Aparatı**).

Struktur bölmələrinin tərkibindəki ayrı-ayrı struktur vahidlərinin adı kiçik yazılır (məsələn: Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi Aparatının **Əmək statistikasına şöbəsi**).

38. **Rayon (şəhər) icra hakimiyyəti orqanlarının adlarında bütün sözlərin baş hərfi böyük yazılır** (Nərimanov Rayon İcra Hakimiyyəti, Lənkəran Şəhər İcra Hakimiyyəti və s.).

39. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2004-cü il 5 avqust tarixli 108 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan dilinin orfoqrafiya qaydalarına” uyğun olaraq **birinci hərfi böyük yazılan vəzifələrin adları** (**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Azərbaycan Respublikasının Baş naziri, Azərbaycan Respublikasının Baş prokuroru və s.**) **istisna olmaqla, qalan vəzifə adları kiçik hərflə yazılır** (

- Azərbaycan Respublikasının maliyyə naziri,
- Azərbaycan Respublikası Dövlət Sığorta Kommersiya Şirkətinin sədri,
- Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti,
- Bakı Dövlət Universitetinin rektoru,
- Beyləqan Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı və s.).

40. Başlanğıc hərflərindən yaradılmış **mürəkkəb ixtisar adları böyük hərflə yazılır** (məsələn: Dövlət Təhlükəsizliyi Xidməti – DTX).

41. İki və daha artıq səhifəsi olan sənədlər **ikinci səhifədən** başlayaraq nömrələnməlidir. Nömrələr **ərəb rəqəmləri** ilə yazılır.

42. Sənədlərdə nömrə anlayışı "**Nö**" **işarəsi və ya "nömrə" ("nömrəli")** sözü ilə ifadə olunur.

5. Sənədlərə əlavələrin (qoşmaların) edilməsi qaydası

43. Sənədlərə aşağıdakı əlavələr ola bilər:

- 43.1. müvafiq sərəncam mahiyyətli sənədlərlə təsdiq edilən əlavələr;
- 43.2. əsas sənədin məzmununu izah edən və ya tamamlayan əlavələr;
- 43.3. müstəqil sənəd olaraq müşayiət məktubu ilə göndərilən əlavələr.

Müstəqil sənəd olaraq müşayiət məktubu ilə göndərilən əlavələrdə sənəd üçün zəruri olan elementlərin hamısı (adı, başlığı, məzmun üçün məsul olan şəxslərin imzaları, razılaşdırma, təsdiqetmə haqqında qeydlər və s.) olmalıdır.

44. Sərəncam mahiyyətli sənədin mətnində **adı çəkilən və həmin sənədlə təsdiq edilən** əlavələrdə **birinci vərəqin yuxarı sağ küncündə** aşağıdakı formada qeyd yazılır:

Azərbaycan Respublikasının *Dövlət Statistika Komitəsi* sədrinin "___" _____ il tarixli ___ nömrəli əmri ilə təsdiq edilmişdir

Sərəncam mahiyyətli sənədin **mətnində adı çəkilən, lakin həmin sənədlə təsdiq edilməyən əlavələrdə birinci vərəqin yuxarı sağ küncündə** aşağıdakı formada qeyd yazılır:

Azərbaycan Respublikası *iqtisadiyyat nazirinin* "___" _____ il tarixli ___ nömrəli əmri ilə təsdiq edilmiş Təlimata 1 nömrəli əlavə.

Sərəncam mahiyyətli sənədə **həmin sənədlə təsdiq edilməyən bir neçə əlavə olduqda**, onların sıra nömrələri ardıcılıqla yazılır ("... 2 nömrəli əlavə", "... 3 nömrəli əlavə" və s.).

45. Əgər sənədlərə (sərəncam mahiyyətli sənədlər istisna olmaqla) **mətnində adı çəkilən** qoşmalar varsa, qoşmanın mövcudluğu haqqında qeyd mətndə sənəddəki imzadan əvvəl aşağıdakı formada tərtib edilir:

Qoşma: 20 vərəq, 3 nüsxə.

Əgər sənədə **mətnində adı çəkilməyən** qoşmalar əlavə edilmişsə, onların adları qoşma haqqında qeyddə vərəqlərin və nüsxələrin miqdarı göstərilməklə sadalanır (məsələn:

Qoşma: 1. _____ illərə aid daimi *mühafizə olunan* işlərin siyahısı
- 5 vərəq, 4 nüsxə.

2. _____illərə aid vaxtı keçmiş sənədlərin məhv edilmək üçün ayrılması haqqında akt - 2 vərəq, 3 nüsxə).

Əgər əsas sənədə **qoşması olan sənəd əlavə** edilirsə, əlavənin mövcudluğu haqqında qeyd aşağıdakı formada tərtib edilir:

Qoşma: (sənəd növünün, təşkilatın və ya sənəd tərtib edənin adı, sənədin tarixi və nömrəsi) və ona əlavə: cəmi 5 vərəq.

Əgər qoşmalar kitab şəklində bağlanmışdırsa, vərəqlərin miqdarı göstərilir.

6. Sənədlərin surətlərinin çıxarılması, çoxaldılması və stenoqrafiya işləri

46. Sənədlərin surətlərinin çıxarılması üçün müvafiq **rəhbər vəzifəli şəxsin göstərişi və ya icazəsi** tələb olunur. **Struktur bölməsinin rəhbəri** surətlərin miqdarını, göndəriş ünvanlarını müəyyən edir və sifariş blankını imzalayır.

47. Sənədlərin surətlərinin aidiyyəti tərəflərə verilməsi **təşkilat rəhbərliyinin icazəsi ilə** həyata keçirilir.

48. Sənədin surətləri kompüter (makina) üsulu ilə təşkilatın blankında deyil, adı vərəqdə hazırlanarsa, **blankın rekvizitləri daxil edilməklə, sənədin mətni tam şəkildə köçürülür. Surətin birinci vərəqinin yuxarı sağ küncündə "Surət" qeydi yazılır.**

49. Əsli imzanı eynən təkrarlamayan, kompüter (makina) üsulu və surətçoxaldıcı texniki vasitələrin köməyi ilə əldə edilmiş **surətlər, onların əsli ilə düz olmasını təsdiq edən vəzifəli şəxs tərəfindən imzalanır və müvafiq hallarda möhürlənir.**

Surətlərin təsdiq edilməsi üçün sənədin "İmza" rekvizitindən aşağıda sol sahədə "Düzdür" təsdiqləyici imza əlavə edilir, surəti təsdiqləmiş şəxsin vəzifəsi, onun şəxsi imzası, adı və soyadı təsdiq edilmə tarixi göstərilir və möhür vurulur

(VSAİT+M)

(məsələn:

Düzdür:

Kargüzarlıq xidmətinin rəhbəri

(imza) (adı və soyadı)

(tarix).

50. Surətçıxaran texniki vasitələrin köməyi ilə çoxaldılmaq üçün **sənədin əsli verilir**, surətləri çıxarıldıqdan sonra qaytarılaraq işlərə daxil edilir. Sənədin əsli və çoxaldılmış əlavəsinin nüsxələri **eyni nömrə ilə** qeydə alınır.

51. **Təşkilat rəhbərinin yanında keçirilən iclasların və müşavirələrin stenoqramları** hazırlanır, müvafiq qaydada rəsmiləşdirilir və **kargüzarlıq xidmətində** saxlanılır.

52. **Rəhbərliyin tapşırığı ilə** müvafiq səs yazısını əks etdirən audio, video yazılar və elektron daşıyıcılarda olan yazılar daimi mühafizə üçün **arxivə verilir**

bilər və ya maqnitləşdirmək yolu ilə silinə bilər. **Bu barədə akt tərtib olunur və ya müvafiq kitabda qeydiyyat aparılır.**

Əgər **stenoqramlar** səsyzan maqnit daşıyıcıları vasitəsi ilə qeydə alınbsa, bu zaman həmin materiallar **kargüzarlıq xidmətində** saxlanılır.

7. Qərarların hazırlanması və tərtib edilməsi

53. Qərar təşkilatın kollegial orqanı tərəfindən qəbul edilə bilər. Qərarın mətni bu Təlimatın 54-cü bəndinin ikinci abzasında nəzərdə tutulmuş hal istisna olmaqla, **yiğcam, şərh və sərəncam** hissələrindən ibarət olur

54. Qərarın **şərh hissəsində** qərar qəbul edilməsinin səbəbləri, görülməli tədbirlərin məqsədləri göstərilir.

Görülməli tədbirlərin izahına ehtiyac olmadıqda, şərh hissəsi olmaya da bilər.

55. Qərarın sərəncam hissəsi əmr formasında ifadə olunur və qərarı qəbul edən təşkilatın adından sonra mətn dayandırılmadan "**qərara alır**" **sözləri** ilə davam etdirilir.

Əgər qərar bir neçə müxtəlif xarakterli tədbirlər görülməsini tapşırırsa, sərəncam hissəsi bəndlərə bölünür. Eyni xarakterli tədbirlər bir bənddə (ayrı-ayrı abzaslarla) sadalanır.

İcraçı qisminə təşkilatlar və ya struktur bölmələri, tədbirin icrası konkret şəxsə tapşırıldıqda isə vəzifəli şəxs göstərilir.

Sərəncam hissəsinin axırıncı bəndində qərarın icrasına nəzarətin həvalə edildiyi təşkilat, struktur bölməsi və ya vəzifəli şəxs göstərilir. Təşkilatın, struktur bölməsinin adı və ya vəzifəli şəxsin vəzifəsinin tam şəkildə adı, adı və soyadı **yönlük halda** yazılır.

56. Qərarların layihələri bu sənədləri hazırlamış şəxslərə verilir ki, onlar həmin layihələrə zəruri hesab etdikləri dəyişiklik və əlavələri etsinlər. Sonra layihələr onların tərtibinin başa çatdırılması və imzalanması **üçün məsul şəxsə** qaytarılır.

İcraçı imzalanmaq üçün hazırlanmış qərara həmin qərarın, o imzalandıqdan sonra göndərməli olduğu təşkilatların, struktur bölmələrinin və vəzifəli şəxslərin siyahısını əlavə edir.

57. Qəbul edilmiş qərarlar **kollegial orqanın sədri və katibi tərəfindən** imzalanır və **ən gec yeddi gün** müddətinə **kargüzarlıq xidməti tərəfindən** icraçılara çatdırılır.

58. Qərarlar müvafiq kitabda qeydiyyatata alınır, həmin kitab üzrə verilən nömrə qərarın nömrəsi hesab olunur

59. Qəbul edilmiş qərarlara **təşkilat rəhbərliyinin razılığı olmadan** düzəliş etmək qadağandır.

8. Sərəncamların hazırlanması və tərtib edilməsi

60. **Sərəncamın mətni yalnız sərəncam hissəsindən ibarət olur.** Şərh hissəsi cümləyə “müvafiq olaraq”, “məqsədi ilə” və s. kimi ifadələr şəklində daxil ola bilər. Bu zaman sərəncam hissəsi şərh hissəsindən **abzasla** ayrılmalıdır və “tapşırılsın”, “nəzərinə çatdırılsın”, “təklif edilsin”, “təsdiq edilsin” və s. bu kimi fəllərlə ifadə edilməlidir.

61. Sərəncam **təşkilat rəhbəri** tərəfindən imzalanır və müvafiq kitabda təqvim ili çərçivəsində xronoloji ardıcılıqla qeydə alınır. Həmin kitab üzrə verilən qeyd nömrəsi sərəncamın nömrəsi hesab olunur

9. Əmrlərin hazırlanması və tərtib edilməsi

62. Əmr **şərh və sərəncam** hissələrindən ibarət olur. **Şərh hissəsində** əmr verilməsi üçün əsas götürülən faktlar ifadə edilir, **sərəncam hissəsində** isə görülməli tədbirlər sadalanır.

63. **Əmrin sərəncam hissəsi** mətn dayandırılmadan **“əmr edirəm” sözləri** ilə başlanır. Nəzərdə tutulan fikirlər **ərəb rəqəmləri** ilə nömrələnən bəndlər üzrə yerləşdirilir. **Hər bənd struktur bölməsinin konkret icraçısının və ya vəzifəli şəxsin adının və soyadının göstərilməsi ilə başlanır.**

64. Əmrin mətni əlaqədar struktur bölmələri ilə, lazımi hallarda isə tabelikdə olan əlaqədar təşkilatlarla razılaşdırılır. Əmrin layihəsinin son variantına ancaq əmri imzalayan və tarix qoyan **təşkilat rəhbəri** düzəlişlər edə bilər.

65. Əmri hazırlayarkən **icraçı**

- onu struktur bölmələrinə və tabelikdə olan təşkilatlara göndərmək zərurətini
- və əmrin **tirajını** müəyyən edir.

Ünvan sahiblərinin siyahısı həmin əmrin **son vərəqinin əks tərəfində** çap olunur və ya **müstəqil sənəd kimi** əlavə edilir (**tiraj böyük olduqda**).

66. Əmrlər təqvim ili boyunca nömrələnir və müvafiq kitabda qeydə alınır (7 nömrəli əlavə).

10. Protokolların hazırlanması və tərtib edilməsi

67. Təşkilatların kollegial orqanlarının iclaslarının, habelə təşkilat rəhbərinin göstərişi ilə digər iclas və müşavirələrin protokolu yazılmalıdır.

68. Protokolun mətni **giriş hissəsindən və əsas** hissədən ibarət olmalıdır.

69. **Geniş protokollarda** protokolun **giriş hissəsində**

- iclası aparan **sədrin və katibin** adları və soyadları,
- **məruzəçinin** (məruzəçilərin) adları və soyadları,
- **dəvət edilənlərin siyahısı,**
- **müzakirə ediləcək məsələnin (məsələlərin) adları verilir** (8 nömrəli əlavə).

70. **Geniş protokolda əvvəlcə** məruzələrin və çıxışların qısa mətni, **sonra isə** qərar hissəsi verilir. Qərar əvvəlki mətndən sonra vərəqin **sol sahəsinin**

hüdüdüdan üç sətirarası intervalla çap edilən “Qərara alındı” sözləri ilə başlanır. Qəbul edilmiş qərarın mətni yeni sətirdən abzasdan yazılır.

71. **Stenoqramları aparılan iclasların protokolları qısa şəkildə tərtib edilir.** Belə protokolda

- iclasın gündəliyində duran məsələnin (məsələlərin) adı,
- bu məsələyə aid **məruzəçinin** (məruzəçilərin) və **çıxış edənlərin adları və soyadları** göstərilir,
- **müzakirə edilən hər məsələyə aid qəbul edilən qərar öz əksini tapır.**

Stenoqramları aparılan iclasların protokolları tərtib edilərkən **çıxışların məzmunu verilmir, müvafiq qaydada tərtib edilmiş stenoqramın mətni protokola əlavə edilir.**

72. Protokol **təşkilat rəhbəri və iclasın katibi** tərəfindən imzalanır və təqvim ili çərçivəsində nömrələnir.

11. Arayışların və məlumat vərəqələrinin hazırlanması və tərtib edilməsi

73. Arayışın və məlumat vərəqəsinin mətni **iki hissədən** ibarət olmalıdır. **Birinci hissədə** sənədin hazırlanması üçün əsas götürülən faktlar, **ikinci hissədə** nəticələr və təkliflər yazılır.

74. Arayışda və ya məlumat vərəqəsində verilən məlumatın **aid olduğu tarix və dövr başlığa daxil edilməlidir** (məsələn: “_____ il tarixinə olan vəziyyətə görə yaz kənd təsərrüfatı işlərinə hazırlığın gedişi haqqında”).

75. Arayışlar və məlumat vərəqələri təşkilatların blanklarında çap olunur, **təşkilatın və ya struktur bölməsinin rəhbərləri** tərəfindən imzalanır.

76. **Vətəndaşların xahişi ilə** verilən arayışlar **ümumi blanklarda və ya trafaret mətnli blanklarda** tərtib olunur, **təşkilatın rəhbəri** tərəfindən imzalanaraq təsdiq edilir və müvafiq kitabda qeydə alınır.

13 Məktub, teleqram və telefonoqramın hazırlanması və tərtib edilməsi

83. **Məktublar xahişin (sorgunun), xahişə cavabın,** habelə informasiya xarakterli məlumatların ifadə olunması məqsədilə və bir məsələyə dair tərtib edilir.

Müşayiət məktubları icra üçün göndərilən sənədin **icrasının xarakterinə və ya göndərilməsinin məqsədinə** dair izahlar tələb olunduqda tərtib edilir.

84. Məktubun mətni biri digəri ilə məntiqi surətdə bağlı **iki hissədən** ibarət olmalıdır. **Birinci hissədə** məktubun hazırlanması üçün əsas götürülmüş faktların, hadisələrin və ya sənədlərin (qeydiyyat nömrəsi və tarixi göstərilməklə) təsviri, **ikinci hissədə** nəticələr, təkliflər və ya xahişlər yazılır.

85. **Teleqraf** yazışması ancaq **təcili** məsələlərə dair aparılır. Sorguya cavab verilərkən teleqram **mətninin qabağında həmin sorgunun nömrəsi** göstərilir. **Mətnin axırında (imzadan əlavə) çıxış nömrəsi** qoyulur.

Teleqramlar **iki nüsxə** çap olunur və **icraçı** onlara viza verir. İmzalanandan sonra teleqramlar göndərilmək üçün kargüzarlıq xidmətinə verilir. Teleqramda sözlər **hecalara bölünmədən və düzəlişlər edilmədən** yazılır. İmza yeni sətirdən qeyd edilir və **möhürlə** təsdiq olunur.

86. **Telefonoqramlardan ölkə, şəhər, rayon daxilində** telefonla məlumat vermək üçün istifadə edilir. Telefonoqram verilirənkən aşağıdakılar göstərilir:

- kimin ünvanına verilir,
- telefonoqramı imzalamış şəxsin **vəzifəsi və soyadı**,
- mətni ötürənin **vəzifəsi və soyadı**
- telefonoqramın verildiyi tarix və saat,
- təşkilatın telefon nömrəsi.

14. Sənədlərin dövriyyəsinin təşkili

87. **Sənədlərin təşkilatda hərəkəti**, onlar təşkilata daxil olduğu və ya yaradıldığı **andan** icra edildiyi və ya göndərildiyi **anadək** sənədlərin dövriyyəsinin təşkilidir.

88. Təşkilatlarda sənədlər dövriyyəsinin təşkili **aşağıdakı tələblərə cavab verməlidir**:

- 88.1. sənədlərin hərəkəti operativ aparılmalı, nizamlanmalı və optimal şəkildə həyata keçirilməlidir;
- 88.2. işin zərurətindən irəli gəlməyən instansiyalar və əməliyyatlar sənədlərin hərəkətindən kənarlaşdırılmalıdır;
- 88.3. sənədlərin hərəkəti qaydasında və işlənməsi prosesində maksimum eynilik təmin olunmalıdır.

89. Daxil olan korrespondensiyanın qəbulu və ilkin qaydada işlənməsi təşkilatlarda **kargüzarlıq xidməti tərəfindən**, struktur bölmələrində isə **struktur bölmələrinin kargüzarlıq üçün məsul olan əməkdaşları** tərəfindən həyata keçirilir. Daxil olan korrespondensiyanın ilkin qaydada işlənməsi

- korrespondensiya gətirilməsinin düzgünlüyünün
- və zərflərin içindəki sənədlərin salamatlığının yoxlanmasından,
- onun təyinat üzrə verilmək üçün hazırlanmasından ibarətdir.

90. **Gətirilən korrespondensiyanın düzgünlüyünü yoxlamaqda məqsəd təyinat üzrə gətirilməyən korrespondensiyanı aşkar etməkdən ibarətdir.** Səhvən gətirilən korrespondensiya geri qaytarılır.

Şəxsi korrespondensiya istisna edilməklə, bütün zərflər açılır. Bu zaman zərflərin bütövlüyü və içində sənədlərin mövcudluğu yoxlanılır. Sənədi göndərənün ünvanını və ya sənədin göndərilmə, alınma tarixini ancaq zərflə görə müəyyən etməyin mümkün olduğu **hallardan başqa, zərflər məhv edilir.**

Bütün daxil olan sənədlərdə **birinci səhifənin üz tərəfinin aşağı sağ küncündə qeyd ştampları vurulur** (9 nömrəli əlavə).

Qeydiyyat ştamplının nümunələri

Təşkilatın adı
Daxilolma № _____
_____vərəq
“ ___ ” _____ il

Daxil olmuş sənədlər qeydə alındıqdan və qeydiyyat ştampında nömrə qoyulduqdan sonra baxılmaq üçün **təşkilatın və ya struktur bölməsinin rəhbərliyinə verilir.**

- Dövlət orqanlarının sənədləri,
- təşkilatın fəaliyyətinin mühüm məsələlərinə dair başqa vacib sənədlər,
- habelə icrası üçün qərar qəbul etmək tələb olunan sənədlər

təşkilat rəhbərinə, qalan sənədlər isə onun müavininə və ya struktur bölməsinin rəhbərinə verilir.

Vəzifəli şəxslərin ünvanına olan sənədlər, bir qayda olaraq, bilavasitə həmin şəxslərə verilir.

91. Daxil olmuş sənədlər onların **qeydə alındığı gün** baxılmaq üçün verilməlidir. **Teleqramlar və digər təcili sənədlər** baxılmaq və icra edilmək üçün **ilk növbədə verilir.**

Daxil olmuş sənəddə başqa sənədlərə istinad varsa, həmin sənədlər seçilib ayrılır və daxil olmuş sənədlə, yaxud müvafiq arayışla birlikdə təşkilat rəhbərliyinə verilir.

92. Baxılmanın nəticələri sənədlərdə 6.38-90 dövlətlərarası standart ilə ayrılan yerdə (**məndən əvvəl yuxarı sol hissədə**) müvafiq olaraq

- təşkilatın rəhbəri,
- onun müavini
- və ya struktur bölməsinin rəhbəri

tərəfindən yazılan dərkənardə əks olunur. **Dərkənlərdə sənədlərin icra xarakteri və icraçıları haqqında aydın və qəti göstəriş olmalıdır.**

93. Daxil olmuş sənədlər rəhbərlik tərəfindən baxıldıqdan sonra dərkənar mətninin qeydiyyat vərəqəsinə köçürülməsi və lazımi hallarda nəzarətə götürülməsi üçün **kargüzarlıq xidmətinə qaytarılaraq təyinat üzrə göndərilir.**

94. **Dərkənardə birinci göstərilən şəxs sənədin əsas icraçısıdır.**

Əsas icraçı sənədin icrası ilə əlaqədar rəhbərliyə məlumat üçün hazırlanmış arayışı digər icraçı (icraçılar) ilə razılaşdırılmalıdır. Digər icraçı (icraçılar) arayışla razı olmadıqda, ayrıca arayış tərtib edir və rəhbərliyi məlumatlandırmaq üçün kargüzarlıq xidmətinə təqdim edir.

Sənədin müştərək icraçıları əsas icraçıya lazım olan materiallar (məlumatlar) təqdim etməli və digər zəruri kömək göstərməlidirlər. **İcraçılar sənədlərin vaxtında və keyfiyyətli hazırlanması üçün eyni dərəcədə məsuliyyət daşıyırlar.**

İcra olunmuş sənədlər işə tikilmək üçün işləri müvafiq məsələlər üzrə tərtib edən **struktur bölmələrinə və ya bu məqsəd üçün ayrılmış işçilərə** verilir.

95. Daxil olmuş sənədlərin **rəhbərliyin göstərişi ilə** bir struktur bölməsindən digərinə verilməsi **kargüzarlıq xidməti tərəfindən** həyata keçirilir ki, bu barədə də qeydiyyat vərəqələrində və müvafiq kitabda qeyd aparılır.

96. **Göndərilən sənədin tərtibi, razılaşdırılması, rəsmiləşdirilməsi, qeydə alınması (qeydə alınmalı olan sənədlər barəsində) və göndərilməsi sənədlərin hazırlanması prosesini təşkil edir.**

İlkin qaydada **tanış olmaq və razılaşdırılmaq üçün** sənədin layihəsi çoxaldıla və eyni zamanda onun hazırlanmasında iştirak edən bütün təşkilatlara verilə bilər.

Sənədi imzalanmaq üçün verməzdən əvvəl **icraçı** onun məzmununu, tərtibinin düzgünlüyünü, lazımi imzaların və əlavələrin mövcudluğunu yoxlamalıdır. İmzalanmaq üçün sənəd onun hazırlanması üçün əsas götürülən materiallarla birlikdə verilir.

97. İmzalanmış sənədlər qeydə alınmaq və göndərilmək üçün **kargüzarlıq xidmətinə verilir.**

98. **Göndərilən korrespondensiyanın işlənməsinə onun**

- növlərə ayrılması,
- zərflərin hazırlanması,
- göndəriş dəyərinin müəyyənləşdirilib yazılması,
- sifarişli poçt göndərişlərinin siyahısının tərtib edilməsi
- **və elə həmin gün** rabitə xidmətinə verilməsi daxildir.

Sənədlər tamamilə tərtib olunmuş şəkildə poçt göndərişi kateqoriyası haqqında qeydlə (adi göndərişlərdən başqa) göndərilmək üçün verilir. **Mühüm zərurət olmadan sənədlər sifarişli məktubla göndərilir.**

Kargüzarlıq xidməti tərəfindən sənədlərin ünvanının düzgünlüyü, əsas sənəddə göstərilən qoşmaların mövcudluğu yoxlanılır və müvafiq çatışmazlıqlar aşkar edildikdə, **sənədlər icraçılara qaytarılır.**

Daimi ünvan sahiblərinə göndərilən sənədlər üçün üzərində mətbəə üsulu və ya operativ çoxaltma vasitələri ilə çap edilmiş ünvanlar olan zərflərdən istifadə olunur.

Eyni zamanda bir ünvana göndərilən bir neçə sənəd bir zərfin içinə qoyula bilər

Göndərilmək üçün verilən sənədlər elə həmin gün işlənilib göndəriləlidir.

99. **Daxili sənədlər** təşkilat daxilində hazırlanır, tərtib və icra edilir. Daxili sənədlərin hərəkəti onların hazırlanması və tərtibi mərhələlərində göndərilən sənədlərin, icra mərhələsində işə daxil olan sənədlərin dövr etməsinin ümumi qaydasına uyğun surətdə təşkil olunur.

Sərəncam mahiyyətli sənədlərin layihələri müvafiq qaydada razılaşdırıldıqdan sonra **baxılmaq və ya imzalanmaq üçün təşkilatın rəhbərliyinə** verilir. İmzalandıqdan sonra həmin sənədlər qeydə alınır, əlavə olunmuş göndəriş siyahısına uyğun sayda çoxaldılır və icra üçün verilir (göndərilir).

Təşkilatın və ya struktur bölmələrinin rəhbərliyinə ünvanlanan məlumat vərəqələrinə, arayışlara, məlumatlara və başqa daxili sənədlərə **onların ünvanlandığı vəzifəli şəxs tərəfindən baxılır**, bundan sonra həmin sənədlər icra edilmək (işlənilmək) üçün ümumi qaydada müvafiq struktur bölmələrinə verilir, yaxud işə alınır.

100. Təşkilat daxilində sənədlərin çatdırılmasını **struktur bölməsinin kargüzarlıq üçün məsul olan əməkdaşları** həyata keçirir. Göndərilən sənədləri isə təyinat üzrə kuryerlər çatdırırlar.

101. Teleqramlar və təcili sənədlər dərhal, qalan sənədlər isə gündə azı iki dəfə çatdırılır.

102. Daxil olan və göndərilən sənədlər, o cümlədən nəzarətdə olan və digər ən mühüm sənədlər hərəkətin **bütün mərhələlərində**, müvafiq kitabda müəyyən qeyd aparılmaqla qəbul edilir və təhvil verilir (10 və 11 nömrəli əlavələr).

Daxil olan sənədlərin qeydə alınması kitabı

Sənədin daxilolma tarixi və nömrəsi	Sənədi göndərən	Sənədin tarixi və nömrəsi	Sənədin qısa məzmunu	Kim baxmışdır və dərkənar	İcraçı	Alınma barədə imza və tarix	Sənədin kargüzarlıq xidmətinə qaytarılması tarixi	Sənədin saxlandığı işin nömrəsi, vərəqlərinin sayı

Göndərilən sənədlərin qeydə alınması kitabı

Sənədin tarixi və nömrəsi	Kim göndərir	Qısa məzmunu	Sənədin icrası haqqında qeyd	Sənədin verilməsi barədə imza və tarix

103. Sənədlərin struktur bölmələri daxilində verilməsi **struktur bölməsinin kargüzarlıq üçün məsul olan əməkdaşı** tərəfindən həyata keçirilir və bu barədə qeydiyyat vərəqəsində müvafiq qeydlər aparılır. Sənədin bir struktur bölməsindən digərinə verilməsi barədə kargüzarlıq xidmətinə məlumat verilməlidir. Qeydiyyat vərəqəsində sənədin verilməsi haqqında müvafiq qeyd aparılır.

16. Sənədlərin icrasına nəzarətin təşkili

117. Sənədlərdə olan təkliflərin, tapşırıqların və məsələlərin icrasına daim nəzarət edilməlidir. Belə nəzarətin məqsədi sənədlərin vaxtında və keyfiyyətli icrasına nail olmaqdır.

118. Sənədlərin və onlarda olan tapşırıqların icrasına nəzarəti **təşkilatların, struktur bölmələrinin rəhbərləri** həyata keçirirlər.

Sənədlərin icrasına **bilavasitə nəzarət edilməsi**

1. **kargüzarlıq xidmətinə**

2. və təşkilatda xüsusi olaraq yaradılan **nəzarət xidmətinə** tapşırılır.

Struktur bölmələrində sənədlərin icrasına nəzarəti struktur bölmələrinin kargüzarlıq üçün məsul olan əməkdaşları həyata keçirirlər.

119. Aşağıdakı sənədlər **nəzarətə götürülür**:

- 119.1. bilavasitə **normativ hüquqi** aktların icrası ilə əlaqədar sənədlər;
- 119.2. **dövlət orqanlarının və ya yuxarı təşkilatların icra müddəti göstərilən** tapşırıqlarını nəzərdə tutan sənədlər;
- 119.3. **təşkilatların özlərinin icra müddəti göstərilən** tapşırıqlarını nəzərdə tutan sənədlər.

Təşkilat rəhbərliyinin göstərişi ilə icrasının nəticəsinin məruzə edilməsi nəzərdə tutulan digər sənədlər də nəzarətə götürülə bilər.

120. Sənədlərin **ümumi icra müddəti** qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq **təşkilatın özü** tərəfindən müəyyən edilir.

Konkret hallarda hər hansı ayrıca sənədin icrası ilə əlaqədar **təşkilatın rəhbərliyi(1)** və ya **yuxarı təşkilat(2)** tərəfindən **xüsusi icra müddəti** müəyyən edilə bilər.

121. Sənəddə cavab alınması üçün müddət göstərilmişdirsə, həmin müddətə, bir qayda olaraq, riayət edilməlidir.

122. **Sənədin icra müddəti** onun təşkilata **daxil olduğu vaxtdan** hesablanır.

123. **Təşkilat rəhbərinin** sənədin icra müddətini **icracının (icracıların) əsaslandırılmış yazılı xahişi ilə** uzatmaq hüququ vardır.

124. **Sənədlərin icrasına nəzarət, nəzarət vərəqələrində qeydlər edilməklə aparılır** (13 nömrəli əlavə).

Nəzarət vərəqəsinin nümunəsi

NƏZARƏT VƏRƏQƏSİ

İcra haqqında qeyd

İcradan sonra
nəzarət
xidmətinə
qaytarılmalıdır

Struktur bölməsi rəhbərinin imzası _____

Qeyd _____

“ ___ ” _____ il

125. **Sənəd dövriyyəsi kiçik olan təşkilatlarda** nəzarət daxil olan, göndərilən və daxili sənədlərin qeydiyyat kitablarında həyata keçirilir (14 nömrəli əlavə)

Nəzarətdə olan sənədlərin qeydə alınması kitabı

Sənədin nəzarət nömrəsi, daxilolma nömrəsi və tarixi	Sənədi göndərən	Sənədin tarixi və nömrəsi	Qısa məzmunu	Nəzarətə götürən, dərkənar	Kim baxmışdır	İcraçı	Nəzarət qeydləri

126. Elektron sənəd dövriyyəsi sistemi tətbiq edilən təşkilatlar istisna olmaqla,

- nəzarət vərəqələrində,
- habelə nəzarətdə olan sənədlərdə (birinci vərəqin yuxarı sağ kənarında) **nəzarət işarəsi (“№”) qoyulur** və ya **“Nəzarətdədir” ştamplı vurulur**, bundan sonra sənəd icraçıya verilir, vərəqənin əlavə nüsxəsi isə nəzarət kartotekasına qoyulur.

127. Sənədlərin icrasının gedişi haqqında məlumat **“İcra haqqında qeyd” sütununda** qeyd edilir.

128. Sənəd ancaq orada qaldırılan məsələlər həll olunduqda və sənəd göndərənə mahiyyətə cavab verildikdə **icra edilmiş sayılır**.

Əgər icra sənədləşdirilməmişdirsə, bu barədə **nəzarət vərəqəsinin “icra haqqında qeyd” sütununda** məlumat yazılır.

129. Sənədlər, bir qayda olaraq, icra edildikdən sonra nəzarətdən çıxarılır. Sənədin icrası və nəzarətdən çıxarılması haqqında məlumat **nəzarət vərəqəsində qeyd edilir**.

Digər hallarda sənədi nəzarətdən yalnız onu nəzarətə götürmüş vəzifəli şəxs çıxara bilər. Bu zaman sənəddə və vərəqədə nəzarətdən çıxarılma barədə qeyd yazılır.

130. **Nəzarətdə olan sənədlərin** icrası haqqında təşkilatın rəhbərliyinə **ayda 1 dəfə** məlumat verilir.

Digər sənədlərin icrasının gedişi və nəticələri haqqında məlumat **ildə azı 1 dəfə** təhlil edilir. Təhlil əsasında sənədlərin icrasını sürətləndirmək və icra intizamını yüksəltmək məqsədi ilə müvafiq tədbirlər planı işlənib hazırlanır.

Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman)
haqqında
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ KONSTITUSİYA QANUNU

I f ə s i l

İNSAN HÜQUQLARI ÜZRƏ MÜVƏKKİLİN (OMBUDSMANIN) FƏALİYYƏTİNİN VƏ
TƏYİN EDİLMƏSİNİN ƏSASLARI

M a d d ə 1 . İnsan hüquqları üzrə Müvəkkilin fəaliyyətinin əsasları

1.1. Azərbaycan Respublikasının insan hüquqları üzrə **Müvəkkili vəzifəsi** (bundan sonra "Müvəkkil" adlandırılacaq) Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında və Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdə təsbit olunmuş və Azərbaycan Respublikasının **dövlət və yerli özünüidarə orqanları, vəzifəli şəxsləri** tərəfindən **pozulan insan hüquqları və azadlıqlarının bərpa edilməsi** və bu Konstitusiya Qanunu ilə müəyyən edilmiş hallarda **insan hüquqları pozuntularının qarşısının alınması** üçün təsis edilir.

1.2. Müvəkkil "İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiya"nın **Fakültativ Protokolunda nəzərdə tutulmuş milli preventiv** mexanizmin funksiyalarını həyata keçirir. İşgəncənin və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftarın və ya cəzanın **qarşısını almaq məqsədi ilə** o, saxlanılan şəxslərin öz iradəsi ilə tərk edə bilmədiyi yerlərə **müntəzəm surətdə** və ya **zəruri saydığı istənilən halda** baş çəkir.

1.3. Müvəkkil informasiya sahibi olan **dövlət orqanlarının, yerli özünüidarə orqanlarının və vəzifəli şəxslərin** "İnformasiya əldə etmək haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun **tələblərindən irəli gələn vəzifələri yerinə yetirməsinə nəzarəti həyata keçirir.**

1.4. Müvəkkil fəaliyyət istiqamətlərinə uyğun olaraq **yerli, regional və beynəlxalq təşkilatlarla** əməkdaşlıq edir.

1.5. Müvəkkilin fəaliyyəti insan hüquqlarının müdafiəsini, pozulmuş insan hüquq və azadlıqlarının bərpasını təmin edən digər dövlət orqanlarının **səlahiyyətlərini məhdudlaşdırmır və əvəz etmir.**

1.6. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatlarının və Azərbaycan Respublikası hakimlərinin **fəaliyyətinin yoxlanılması Müvəkkilin səlahiyyətlərinə aid deyil.**

1.7. Müvəkkil

- əfv,
- vətəndaşlıq,
- siyasi sığınacaq verilməsi məsələlərinin həlli ilə bağlı

Azərbaycan Respublikası **Prezidentinə təkliflər verə bilər.**

1.8. Müvəkkil Azərbaycan Respublikasının **Milli Məclisinə** insan hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi məqsədi ilə

- qanunların qəbul edilməsinə,
- ləğv edilməsinə
- və ya qanunlarda dəyişikliklər edilməsinə dair
- amnistiya elan edilməsi barədə **təklif verə bilər**

9. Müvəkkilin **məhkəmələrdə**

- süründürməçilik,
- sənədlərin itirilməsi

- və vaxtında verilməməsi,
- habelə məhkəmə qərarlarının icrasının gecikdirilməsi ilə əlaqədar

insan hüquqlarının pozulmasına dair şikayətlərə baxmaq hüququ vardır.

1.10. Müvəkkilin fəaliyyəti aşağıdakı **prinsiplər** əsasında qurulur

- aşkarlıq,
- şəffaflıq,
- qanunçuluq,
- ədalət,
- qərəzsizlik

M a d d ə 2 . Müvəkkilin seçilməsi

2.1. Müvəkkili Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təqdim etdiyi **üç namizəd arasından** Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi **83 səs çoxluğu** ilə seçir.

2.2. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Müvəkkilin seçilməsi ilə bağlı qərarı qəbul etmədikdə, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti **15 gün müddətində** digər üç **şəxsin namizədliyini** Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə təqdim edir.

M a d d ə 4 . Müvəkkilin səlahiyyət müddəti

4.1. Müvəkkil **7 il** müddətinə seçilir.

4.2. Eyni şəxs Müvəkkil vəzifəsinə **iki dəfədən** artıq seçilə bilməz.

4.3. Müvəkkilin səlahiyyət müddəti bitdiyi **gün** yeni Müvəkkil seçilmədikdə, o, səlahiyyətlərinin icrasını davam etdirir. Bu halda onun səlahiyyət müddəti **yeni Müvəkkilin seçildiyi gündən bitmiş hesab olunur.**

II f ə s i l

İNSAN HÜQUQLARININ POZULMASINA DAİR ŞİKAYƏTLƏRƏ BAXILMASI VƏ MİLLİ PREVENTİV MEXANİZMİN FUNKSİYALARININ HƏYATA KEÇİRİLMƏSİ

M a d d ə 8 . İnsan hüquqlarının pozulmasına dair şikayətlərin verilməsi qaydası

8.1. Müvəkkil Azərbaycan Respublikası **vətəndaşlarının, əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin, hüquqi şəxslərin** (bundan sonra "ərizəçi" adlandırılacaq) insan hüquqlarının pozulmasına dair şikayətlərinə baxır.

8.2. Şikayəti insan hüquqları pozulmuş **şəxsin razılığı ilə** üçüncü şəxslər, o cümlədən qeyri-hökumət təşkilatları verə bilirlər. İnsan hüquqları pozulmuş **şəxsin razılığını almaq mümkün olmadıqda** (həmin şəxs vəfat etdikdə, fəaliyyət qabiliyyətini itirdikdə və s.), şikayəti üçüncü şəxslər və ya qeyri-hökumət təşkilatları **razılıq almadan da** verə bilirlər.

8.3. **Dövlət orqanları Müvəkkilə şikayət verə bilməzlər.**

8.4. Şikayət ərizəçinin hüquqlarının pozulduğu və ya ona bu barədə məlum olduğu gündən **bir il müddətində** verilə bilər.

8.5. Cəzaçəkmə müəssisələrində, istintaq təcridxanalarında, müvəqqəti saxlanılma yerlərində saxlanılan şəxslər tərəfindən ünvanlanmış şikayətlər **senzurdan keçirilmədən 24 saat müddətində** Müvəkkilə göndərilməlidir.

M a d d ə 9 . İnsan hüquqlarının pozulmasına dair şikayətin məzmunu

9.1. İnsan hüquqlarının pozulmasına dair **şikayətdə**

- ərizəçinin **adı, atasının adı, soyadı, ünvanı** göstərməli,
- eləcə də ərizəçinin hüquqlarını pozmuş qərar və ya hərəkətin (hərəkətsizliyin) mahiyyəti,
- şikayətin tərtib edilmə **yeri, vaxtı və ərizəçinin imzası** olmalıdır.
- Şikayətlə bağlı başqa materiallar və ya məhkəmə tərəfindən çıxarılmış qərar olduqda, şikayətə əlavə edilə bilər.

9.2. Şikayətdə ərizəçinin adı, atasının adı, soyadı, ünvanı və imzası (hüquqi şəxslərə münasibətdə hüquqi şəxsin adı və hüquqi ünvanı, onun rəhbərinin imzası) **olmadıqda müraciət anonim hesab edilir** və həmin şikayətlərə, bu Qanunun 9.3-cü maddəsində göstərilən hallar istisna olmaqla, baxılır.

9.3. Anonim şikayətdə göstərilən hallar kifayət qədər **sübutlu və əsaslı faktlarla təsdiq edilirsə, həmin şikayətlər Müvəkkil tərəfindən baxılmaq üçün qəbul edilir.**

9.4. Şikayət **şifahi verildikdə**, Müvəkkil aparatının **işçisi** şikayətin məzmununu xüsusi blankda qeyd edir və **ərizəçi** həmin vərəqi imzalayır.

9.5. **Ərizəçinin xahişi ilə** Müvəkkil onun barəsində məlumatları gizli saxlamalıdır.

M a d d ə 10. İnsan hüquqlarının pozulmasına dair şikayətlə bağlı qərarın qəbul edilməsi

10.1. Ərizəçi tərəfindən insan hüquqlarının pozulmasına dair **şikayət daxil olduqda**, Müvəkkil aşağıdakı qərarlarından birini qəbul edir:

- 10.1.1. şikayət baxılmaq üçün qəbul edilsin;
- 10.1.2. şikayətə baxılmasından **imtina edilsin.**

10.2. Müvəkkil şikayətə baxılmasından **imtina etdiyi halda** ərizəçiyə **10 iş günü müddətində yazılı şəkildə** əsaslandırılmış cavab verir.

M a d d ə 11. İnsan hüquqlarının pozulmasına dair şikayətə baxılmasından imtina edilməsi üçün əsaslar

11.1. Müvəkkil aşağıdakı hallarda şikayətə **baxmır**:

- 11.1.1. bu Qanunun 8.4-cü maddəsinin tələbləri pozulduqda (**müddət ötükdə**);
- 11.1.2. şikayət Müvəkkilin səlahiyyətlərinə aid olmadıqda;
- 11.1.3. bu Qanunun 9.3-cü maddəsində göstərilən hallar istisna olmaqla, şikayət **anonim olduqda**;
- 11.1.4. şikayətlə bağlı məhkəmə **icraatı getdikdə**;
- 11.1.5. **təkrar** təqdim edilmiş şikayətdə yeni məlumatlar, faktlar və sübutlar **olmadıqda.**

M a d d ə 12. İnsan hüquqlarının pozulmasına dair şikayətə baxılması və milli preventiv mexanizmin funksiyalarının həyata keçirilməsi qaydası

12.1. Müvəkkil insan hüquqlarının pozulmasına dair şikayətdə əks etdirilmiş halların **araşdırılması zamanı** barəsində **şikayət verilən orqanın və ya vəzifəli şəxsin** həmin şikayətlə bağlı **mülahizələrini** öyrənməlidir. **10 iş günü müddətində mülahizə Müvəkkilə təqdim edilməlidir.**

12.2. İnsan hüquqlarının pozulmasına dair şikayətdə əks etdirilmiş halların araşdırılması və milli preventiv mexanizmin funksiyalarının həyata keçirilməsi zamanı Müvəkkilin aşağıdakı **hüquqları** vardır:

- 12.2.1. **istənilən vaxt, maneəsiz və əvvəlcədən xəbərdarlıq etmədən** dövlət hakimiyyəti və yerli özünüidarə orqanlarına, hərbi hissələrə, habelə polis bölmələrinə, müvəqqəti saxlama yerlərinə, istintaq təcridxanalarına, cəzaçəkmə

müəssisələrinə, qarnizon hauptvaxtlarına, psixiatriya müəssisələrinə, qanunsuz miqrantların saxlanması mərkəzlərinə və saxlanılan şəxslərin öz iradəsi ilə **tərk edə bilmədiyi digər yerlərə** daxil olmaq;

- saxlanılan şəxslərlə, habelə müvafiq məlumatı verə biləcək istənilən digər şəxslə **təkbətək** və ya zəruri saydığı halda **mütəxəssisin və ya tərcüməçinin iştirakı** ilə görüşmək və söhbət etmək;
- saxlanılan şəxslərin saxlanılmasının qanuniliyini təsdiq edən, eləcə də həmin şəxslərlə rəftara və onların saxlanma şəraitinə aid olan **bütün sənədlərlə tanış olmaq və surətlərini almaq**;
- **akt tərtib etmək**,
- həyata keçirdiyi tədbirlərin gedişini və nəticələrini **protokollaşdırmaq**;
- səlahiyyətli dövlət orqanlarına müvafiq **tövsiyələr vermək** və **həmin tövsiyələrə müəyyən edilmiş müddətdə cavablar almaq**;
- 12.2.2. dövlət hakimiyyəti və yerli özünüidarə orqanlarından, vəzifəli şəxslərdən **zəruri məlumat, sənəd və materialları 10 iş günü müddətində** almaq;
- 12.2.3. **cinayət, mülki və inzibati işlərə** dair qanuni qüvvəyə minmiş qərarlarla, həmçinin cinayət işlərinin başlanmasının rədd edilməsi barədə materiallarla tanış olmaq;
- 12.2.4. şikayətin araşdırılması zamanı vəzifəli şəxslərdən **yazılı arayışlar** almaq;
- 12.2.5. **şikayətdə əks etdirilmiş halların yoxlanılması üçün müvafiq orqanlara tapşırıq vermək** (yoxlama, qərarından və ya hərəkətindən (hərəkətsizliyindən) **şikayət edilən orqana və ya vəzifəli şəxsə tapşırıla bilməz**);
- 12.2.6. müvafiq dövlət orqanları və təşkilatlarına **ekspert rəyinin hazırlanmasını tapşırmaq**;
- 12.2.7. dövlət hakimiyyəti və yerli özünüidarə orqanlarının **rəhbərləri və digər vəzifəli şəxsləri, hərbi hissələrin komandirləri, polis bölmələrinin, müvəqqəti saxlama yerlərinin, istintaq təcridxanalarının, cəzaçəkmə müəssisələrinin, qarnizon hauptvaxtlarının, psixiatriya müəssisələrinin, qanunsuz miqrantların saxlanması mərkəzlərinin və saxlanılan şəxslərin öz iradəsi ilə tərk edə bilmədiyi digər yerlərin rəhbərliyi tərəfindən təxirə salınmadan qəbul edilmək**.

12.3. Müvəkkilə məlumat verilməsinə görə hər hansı şəxsə və ya təşkilata təzyiq göstərilməsi, yaxud şəxsin və ya təşkilatın təqib edilməsi **yolverilməzdir**.

12.4. İnsan hüquqları pozulmuş **şəxsin razılığı ilə xüsusi ictimai əhəmiyyət kəsb edən hallarda və ya öz hüquqlarını müstəqil şəkildə müdafiə etmək qabiliyyəti olmayan şəxslərin maraqlarına toxunulduğu hallarda** Müvəkkil öz təşəbbüsü ilə araşdırma aparır.

12.5. Araşdırma zamanı şikayətdə qeyd olunmayan digər hallar aşkar edilərsə, araşdırma Müvəkkilin səlahiyyətlərinə aid olduqda, onun tərəfindən aparılır, onun səlahiyyətlərinə aid olmadıqda isə materiallar digər səlahiyyətli dövlət orqanlarına göndərilir.

12.6. Şikayətə **30 gün müddətində** baxılır. Şikayətə baxmaq üçün əlavə yoxlama aparmaq və ya material tələb etmək zərurəti yarandıqda müraciətə baxılma müddəti **30 günədək uzadılır**. Şikayətçinin yazılı müraciəti ilə əlavə yoxlama aparmaq lazım gəlmiş halda şikayətə baxılma müddəti **30 günədək** uzadılır.

M a d d ə 1 3 . **İnsan hüquqlarının pozulmasına dair şikayətə baxılmanın nəticələri**

13.1. Müvəkkil şikayətə baxılması ilə bağlı görülmüş **tədbirlər və nəticələr** barədə **5 iş günü müddətində** ərizəçiyə **yazılı surətdə** məlumat verir.

13.2. Müvəkkil şikayətin araşdırılması zamanı insan hüquqlarının pozulması hallarını aşkar etdikdə, aşağıdakı **tədbirləri həyata keçirir**:-

- 13.2.1. qərar və ya hərəkəti (hərəkətsizliyi) nəticəsində insan hüquqlarını pozmuş dövlət və yerli özünüidarə orqanlarından, vəzifəli şəxslərdən **həmin hüquqların bərpasını tələb etmək** (müvafiq orqanlar, vəzifəli şəxslər **10 iş günü müddətində** Müvəkkilə görülən tədbirlər barədə **yazılı surətdə** məlumat verməlidirlər. **Məlumat verilmədiyi və ya Müvəkkilin tələbləri həyata keçirilmədiyi hallarda** Müvəkkil həmin təşkilatın **yuxarı orqanına və ya digər dövlət orqanlarına** müraciət edir)
- 13.2.2. cinayət əlamətləri aşkar edildikdə, müvafiq orqanlara cinayət işinin başlanması barədə **müraciət etmək**;
- 13.2.3. əlavə kassasiya qaydasında şikayət etmək hüququna malik olan subyektlərə **müraciət etmək**;
- 13.2.4. qərar və ya hərəkəti (hərəkətsizliyi) nəticəsində insan hüquqlarını pozmuş vəzifəli şəxslərin **intizam məsuliyyətinə** cəlb edilməsi barədə müvafiq orqanlara **təkliflər vermək**;
- 13.2.5. insan hüquqlarının pozulması ilə əlaqədar aparılmış yoxlamaların nəticələri ilə **kütləvi informasiya vasitələrini tanış etmək**;
- 13.2.6. İnsan hüquqlarının pozulması xüsusi ictimai əhəmiyyət kəsb edən hallarda onların bərpası üçün Müvəkkilin səlahiyyətlərində olan təsir imkanları **kifayət etmədikdə**, Azərbaycan Respublikasının **Prezidentinə müraciət etmək**, Azərbaycan Respublikasının **Milli Məclisi qarşısında məruzə ilə çıxmış etmək**;
- 13.2.7. dövlət və ya yerli özünüidarə orqanının, vəzifəli şəxsin qərarı və ya hərəkəti (hərəkətsizliyi) nəticəsində pozulmuş hüquqların bərpası üçün **məhkəməyə müraciət etmək**;
- 13.2.8. şəxsin hüquqları qüvvədə olan normativ aktlarla pozulduqda, Azərbaycan Respublikasının **Konstitusiya Məhkəməsinə sorğu ilə müraciət etmək**.

M a d d ə 13-1. İnformasiya əldə etmək hüququnun pozulmasına dair şikayətə baxılmasının xüsusiyyətləri

13-1.1. Müvəkkil informasiya əldə etmək hüququnun pozulmasına dair şikayətdə əks olunmuş halları **10 iş günü ərzində** araşdırır. Əgər şikayət **dəqiqləşdirmə tələb edirsə və ya şikayəti araşdırmaq üçün əlavə izahat və sənədlər toplamaq lazımdırsa**, Müvəkkil bu barədə **şikayətçiye yazılı məlumat verməklə** şikayətə baxılması müddətini **əlavə olaraq 10 iş gününə qədər uzadır**.

13-1.2. Müvəkkil aşağıdakı hallarda şikayətə **baxmır**:

- 13-1.2.1. şikayət **konkret** informasiya sahibi olan dövlət orqanının, yerli özünüidarə orqanının və ya vəzifəli şəxsin fəaliyyəti barəsində **olmadıqda**;
- 13-1.2.2. həmin iş üzrə məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş **qərarı** olduqda;
- 13-1.2.3. ərizəçi informasiya sahibi olan dövlət orqanının, yerli özünüidarə orqanının və ya vəzifəli şəxsin informasiya əldə etmək üçün yaratdığı imkanlardan kifayət qədər **səmərəli** istifadə etmədikdə.

13-1.3. Müvəkkil informasiya əldə etmək hüququnun pozulmasına dair şikayətdə əks olunmuş halların araşdırılması zamanı informasiya sahibi olan dövlət orqanı, yerli özünüidarə orqanı və ya vəzifəli şəxs tərəfindən **"İnformasiya əldə etmək haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun aşağıdakı tələblərinə riayət edilib-edilmədiyini aydınlaşdırır**:

- 13-1.3.1. informasiya əldə etmək üçün müraciətin (bundan sonra – informasiya sorğusunun) **qeydiyyatata alınması**;
- 13-1.3.2. informasiya sorğusunun **qanunla** nəzərdə tutulmuş qaydada, **müddətdə və üsulla** təmin edilməsi;
- 13-1.3.3. informasiya sorğusunun icrasından imtinanın **qanunun tələblərinə** uyğun olması;
- 13-1.3.4. **ictimai informasiyanın** açıqlanması vəzifəsinin **dəqiq və tam həcmdə** yerinə yetirilməsi;
- 13-1.3.5. İnternet informasiya ehtiyatının yaradılmasının **qanunun tələblərinə** cavab verməsi;
- 13-1.3.6. informasiyanın əldə olunmasına qoyulan məhdudiyətin **qanunla** nəzərdə tutulmuş qaydada müəyyənləşdirilməsi.

13-1.4. Müvəkkil informasiya əldə etmək hüququnun pozulmasına dair şikayətlə bağlı informasiya sahibi olan dövlət orqanından, yerli özünüidarə orqanından və ya vəzifəli şəxsdən pozuntuların **aradan qaldırılmasını tələb edir**.

13-1.5. Müvəkkilin göstərişini aldıqdan sonra informasiya sahibi olan dövlət orqanı, yerli özünüidarə orqanı və ya vəzifəli şəxs Müvəkkilə **10 iş günü müddətində** görülən tədbirlər barəsində **yazılı məlumat verməlidir**. Məlumat verilmədiyi və ya Müvəkkilin tələbləri yerinə yetirilmədiyi hallarda **Müvəkkil müvafiq yuxarı orqana müraciət edir**.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti HEYDƏR ƏLİYEV

Bakı şəhəri, 28 dekabr 2001-ci il

№ 246-IİKQ

Normativ hüquqi aktlar haqqında

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ KONSTITUSİYA QANUNU

Bu Konstitusiya Qanunu normativ hüquqi aktların **hazırlanması, qəbul olunması, rəsmiləşdirilməsi, dərc edilməsi, qüvvədə olması, şərh edilməsi və sistemləşdirilməsi** qaydalarını müəyyən edir.

I fəsil

ÜMUMİ MÜDDƏALAR

M a d d ə 1. Bu Konstitusiya Qanununda istifadə olunan əsas anlayışlar

1.0. Bu Konstitusiya Qanununda istifadə olunan əsas anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir:

1.0.1. **normativ hüquqi akt** – tənzimlənməsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası ilə, qanunla və ya fərmanla dövlət orqanının səlahiyyətlərinə aid edilən məsələlər üzrə həmin **dövlət orqanı tərəfindən və ya referendum yolu ilə qəbul edilmiş, hamı** üçün məcburi davranış qaydalarını əks etdirən, **qeyri-müəyyən subyektlər** dairəsi üçün və **dəfərlə** tətbiq olunmaq üçün nəzərdə tutulmuş müəyyən formalı **rəsmi sənəd**;

1.0.2. **qanunvericilik aktları** – Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik sistemini təşkil edən **normativ hüquqi aktlar**;

1.0.3. **normativ xarakterli akt** – bu Konstitusiya Qanununun 4.1-ci maddəsində müəyyən edilmiş, **məhdud subyektlər** dairəsi üçün məcburi davranış qaydalarını əks etdirən və **dəfərlə** tətbiq olunmaq üçün nəzərdə tutulmuş müəyyən formalı **rəsmi sənəd**;

1.0.4. **hüquqi akt** –

- normativ hüquqi akt,
- normativ xarakterli akt
- və ya qeyri-normativ hüquqi akt;

1.0.9. **qanunvericilikdə boşluqlar** – konkret ictimai münasibətləri tənzimləyən qanunvericilik normalarının olmaması;

1.0.10. **qanunun analogiyası** – konkret ictimai münasibətləri tənzimləyən qanunvericilik normaları **olmadığına görə** həmin ictimai münasibətlərə oxşar ictimai münasibətləri tənzimləyən qanunvericilik normalarının tətbiq edilməsi;

1.0.11. **hüququn analogiyası** – yalnız konkret ictimai münasibətləri deyil, həm də oxşar ictimai münasibətləri tənzimləyən qanunvericilik normaları olmadığına görə həmin ictimai münasibətlərə qanunvericiliyin məğzinin, hüququn ümumi prinsiplərinin və ya hüququn konkret sahələrinə aid prinsiplərin tətbiq edilməsi;

1.0.12. **normativ hüquqi aktların kolliziyası** – eyni ictimai münasibətləri tənzimləyən qüvvədə olan normativ hüquqi aktların ziddiyyəti (uyğunsuzluğu);

1.0.23. **normativ hüquqi aktda dəyişikliklərin edilməsi** – normativ hüquqi akta onun müddələrinin mətnini dəyişən və ya əlavə normaların daxil edilməsi;

1.0.24. **normativ hüquqi aktdan sui-istifadə imkanı** – normativ hüquqi aktda korrupsiya təzahürləri üçün şəraitin yaranmasına kömək edən müddələrin mövcudluğu;

1.0.25. **diskresion səlahiyyətlər** – orqanın (şəxsin) öz mülahizəsinə görə tətbiq edə biləcəyi səlahiyyətləri;

1.0.26. **dispozitiv imkan** – orqanın (şəxsin) öz seçimi ilə davranış imkanı;

1.0.27. **normativ hüquqi aktın hüquqi qüvvəsi** – normativ hüquqi aktın müvafiq ictimai münasibətlərə tətbiqinin məcburiliyini, habelə onun digər normativ hüquqi aktlar barəsində üstünlüyünü və ya tabeliyini müəyyən edən xarakteristika.

M a d d ə 2. Normativ hüquqi aktlar və onların hüquqi qüvvəsi

2.1. Normativ hüquqi aktların **növləri** Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 148-ci maddəsi ilə müəyyən edilir.

2.2. Normativ hüquqi aktların **hüquqi qüvvəsi** Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 149-cu maddəsinin II, III, IV, V, VI hissələri və 151-ci maddəsi ilə müəyyən edilir.

2.3. Referendumla qəbul edilmiş akt (bundan sonra – referendum aktı), qanun, fərman və ya digər normativ hüquqi akt Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası ilə ziddiyyət təşkil etdikdə Azərbaycan Respublikasının **Konstitusiyası tətbiq edilir**.

2.4. Qanun, fərman və ya digər normativ hüquqi akt referendum aktı ilə ziddiyyət təşkil etdikdə **referendum aktı tətbiq edilir**.

2.5. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi **mülki hüquq normalarını əks etdirən digər məcəllə və qanunlarla** ziddiyyət təşkil etdikdə Azərbaycan Respublikasının **Mülki Məcəlləsi tətbiq edilir**.

2.6. Fərman və ya digər normativ hüquqi akt qanunla ziddiyyət təşkil etdikdə **qanun tətbiq edilir**.

2.7. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarı, mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktları fərmanla ziddiyyət təşkil etdikdə **fərman tətbiq edilir**.

2.8. Mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktları Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə ziddiyyət təşkil etdikdə Azərbaycan Respublikası **Nazirlər Kabinetinin qərarı tətbiq edilir**.

2.9. Nizamnamələrin, əsasnamələrin, təlimatların, rəqlamentlərin və qaydaların **hüquqi qüvvəsi** onları təsdiq edən normativ hüquqi aktın **hüquqi qüvvəsi ilə müəyyən edilir**.

2.10. Naxçıvan Muxtar Respublikasının dövlət orqanlarının normativ hüquqi aktlarının **hüquqi qüvvəsi** Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 134-cü maddəsinin V hissəsi **və** Naxçıvan Muxtar Respublikası Konstitusiyasının 49-cu maddəsinin II, III, IV və V hissələri ilə müəyyən edilir.

M a d d ə 3. Qeyri-normativ hüquqi aktlar və onların hüquqi qüvvəsi

3.1. Konkret (birdəfəlik) təşkilati, nəzarət və ya sərəncamverici tədbirlərin həyata keçirilməsi məqsədi ilə qəbul edilən və ya digər **birdəfəlik** tətbiq halları üçün nəzərdə tutulan hüquqi aktlar **qeyri-normativ hüquqi aktlar sayılır**.

3.2. Qeyri-normativ hüquqi aktlar müvafiq normativ hüquqi akt əsasında qəbul edilməlidir və onun müvafiq normasına istinad etməlidir.

3.3. **Qeyri-normativ hüquqi aktlara aşağıdakılar aiddir:**

1. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin qərarları;
2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamları;
3. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin sərəncamları;
4. vətəndaşlıq vəziyyəti aktlarının dövlət qeydiyyatını həyata keçirən orqanların(Ədliyyə Nazirliyinin qeydiyyat şöbələri ,nikah evləri , Asan Xidmət Mərkəzləri, Konsulluq idarələri)aktları;
5. bu maddənin birinci hissəsinə uyğun olaraq qeyri-normativ hesab edilən digər hüquqi aktlar.

M a d d ə 4. Normativ xarakterli aktlar və onların hüquqi qüvvəsi

4.1. **Azərbaycan Respublikasının normativ xarakterli aktları aşağıdakılardır:**

1. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin III hissəsinin 1-7-ci bəndlərinə(aktların uyğunluğu) **və IV hissəsinə(konstitusiya və qanunların şərh edilməsi)** əsasən qəbul edilmiş **Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin qərarları;**

2. Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Seçki Komissiyasının **qərarları, təlimatları və izahları;**

3. maliyyə bazarları tənzimləyicisinin qərarları;
4. Məhkəmə-Hüquq Şurasının qərarları;
5. Azərbaycan Respublikası Audiovizual Şurasının qərarları;
6. yerli özünüidarə orqanlarının qərarları;
7. yerli icra hakimiyyəti orqanlarının qərarları.

4.2. **Normativ xarakterli aktlar onların icra olunmamasına görə məsuliyyət müəyyən edə bilməz.**

4.3. Normativ xarakterli aktlar müvafiq normativ hüquqi akt əsasında qəbul edilməlidir və onun müvafiq normasına istinad etməlidir.

4.4. Bu Konstitusiya Qanununun 4.1.1-ci maddəsində nəzərdə tutulan normativ xarakterli aktlar **istisna olmaqla(Konstitusiya Məhkəməsinin qərarları), digər normativ xarakterli aktlar Azərbaycan Respublikasının normativ hüquqi aktları ilə ziddiyyət təşkil edə bilməz.**

IV fəsil

NORMATİV HÜQUQİ AKTLARIN NÖVLƏRİ

M a d d ə 17. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin normativ hüquqi aktları

17.1. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 93-cü maddəsinə uyğun olaraq, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin normativ hüquqi aktları **qanunlar formasında** qəbul edilir.

17.2. Tənzimlənməsi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsi və 95-ci maddəsinin II hissəsi ilə Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin səlahiyyətlərinə aid edilmiş ictimai münasibətlər **qanunla tənzimlənir**.

17.3. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin normativ hüquqi aktı qəbul olunduqda bu aktın **istinad etdiyi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının maddəsi göstərməli və aktın həmin maddənin icrası məqsədi ilə qəbul olunduğu qeyd edilməlidir**.

M a d d ə 18. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin normativ hüquqi aktları

18.1. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 113-cü maddəsinə uyğun olaraq, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin normativ hüquqi aktları **fərman** formasında qəbul edilir.

18.2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanları Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası ilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərinə aid edilmiş və **normativ tənzimləmə predmeti** olan məsələlər üzrə qəbul edilir.

18.3. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən qəbul edilən əsasnamələr, nizamnamələr, qaydalar və norma nəzərdə tutan digər aktlar Azərbaycan Respublikası Prezidentinin **fərmanları ilə təsdiq edilir**.

18.4. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin normativ hüquqi aktı qəbul olunduqda bu aktın **istinad etdiyi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının maddəsi göstərməli və aktın həmin maddənin icrası məqsədi ilə qəbul olunduğu qeyd edilməlidir**.

M a d d ə 19. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin normativ hüquqi aktları

19.1. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 120-ci maddəsinin I hissəsinə uyğun olaraq, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin aktları əsasında, **Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının, referendum aktının, Azərbaycan Respublikası qanunlarının və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin aktlarının icrasını təmin etmək məqsədi ilə** Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin aktları ilə

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin səlahiyyətlərinə aid edilmiş məsələlər üzrə **qərarlar formasında** normativ hüquqi aktlar qəbul edir.

19.2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti tərəfindən qəbul edilən əsasnamələr, nizamnamələr, qaydalar və norma nəzərdə tutan digər aktlar Azərbaycan Respublikası **Nazirlər Kabinetinin qərarları ilə təsdiq edilir.**

19.3. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti habelə mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən həll edilə bilməyən məsələlər üzrə normativ hüquqi aktlar qəbul edir.

19.4. Normativ hüquqi akt Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti tərəfindən qəbul olunduqda bu normativ hüquqi aktın **istinad etdiyi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının maddəsi və ya Azərbaycan Respublikası Prezidentinin aktı göstərməli və bu Konstitusiya Qanununun 19.1-ci maddəsində göstərilən aktların icrasını təmin etmək məqsədi ilə qəbul olunduğu** qeyd edilməlidir.

M a d d ə 20. Mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktları

20.1. Mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktları Azərbaycan Respublikası Prezidentinin aktına, habelə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasından, referendum aktından, Azərbaycan Respublikası qanunlarından və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin aktlarından irəli gəlidiyi halda Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin aktına əsasən, **yalnız Azərbaycan Respublikası Prezidentinin aktları ilə onların səlahiyyətlərinə aid edilmiş məsələlər üzrə qəbul edilə bilər**

20.2. Mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktları **qərarlar formasında** qəbul edilir.

20.3. Mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən qəbul edilən **təlimatlar, əsasnamələr, nizamnamələr və qaydalar qərarlarla təsdiq edilir.**

20.4. Normativ hüquqi akt mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən qəbul olunduqda bu normativ hüquqi aktın qəbulu üçün bu Konstitusiya Qanununun **20.1-ci maddəsinə uyğun olaraq əsas olmuş akt göstərməli və həmin aktın icrasını təmin etmək məqsədi** ilə qəbul olunduğu qeyd edilməlidir.

NORMATİV HÜQUQİ AKTIN STRUKTURU

M a d d ə 28. Normativ hüquqi aktların rekvizitləri

28.0. Normativ hüquqi aktların məcburi **rekvizitləri aşağıdakılardır:**

1. aktın növü (Azərbaycan Respublikasının Qanunu, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanı, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarı və s.);

2. hüquqi tənzimləmə predmetini əks etdirən normativ hüquqi aktın adı (**sərlövəsi**);

3. aktın qəbul edildiyi **tarix, yer və qeydiyyat nömrəsi**;

4. müvafiq normativ hüquqi aktı rəsmi **imzalamaq səlahiyyətinə malik olan şəxs**in adı, soyadı, vəzifəsi və imzası.(VSAİ)

XV fəsil

NORMATİV HÜQUQİ AKTLARIN RƏSMİ DƏRC EDİLMƏSİ VƏ QÜVVƏYƏ MİNMƏSİ

M a d d ə 83. Normativ hüquqi aktın rəsmi dərc edilmə müddətləri və şərtləri

83.1. **Qanunlar və fərmanlar** Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən imzalandıqdan sonra 72 saat müddətində rəsmi dərc edilməlidir.

83.1-1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında nəzərdə tutulmuş hallarda Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi tərəfindən təsdiq olunması nəzərdə tutulan(**Fövqaladə vəziyyət və Hərbi vəziyyət barədə fərman**) Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin fərmanları Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi tərəfindən təsdiq edildikdən sonra **24 saat müddətində** rəsmi dərc edilməlidir.

83.2. **Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarları** qəbul edildikdən sonra 72 saat müddətində rəsmi dərc edilməlidir.

83.3. **Digər normativ hüquqi aktlar** Hüquqi Aktların Dövlət Reyestrinə daxil edilməsindən sonra **hökmə**n rəsmi dərc edilməlidir.

83.4. **Səlahiyyətli dövlət orqanlarından rəsmi nəşr orqanlarına (Hüquqi Aktların Dövlət Reyestrinin nəşri istisna olmaqla)** daxil olmuş normativ hüquqi aktlar, bu Konstitusiya Qanununun 83.1-ci, 83.1-1-ci və 83.2-ci(**Qanun,Fərman və NK qərarı**) maddələrində nəzərdə tutulmuş normativ hüquqi aktlar **istisna olmaqla**, onların daxil olduğu gündən **5 gün gec olmayaraq dərc edilməlidir**.

M a d d ə 85. Normativ hüquqi aktların qüvvəyə minməsi

85.1. **Qanunlar, fərmanlar və Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarları** həmin aktlarda qüvvəyə minmənin daha gec müddəti nəzərdə tutulmadıqda onların rəsmi dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.

85.2. Bu Konstitusiya Qanununun 85.1-ci maddəsində göstərilən aktlar **istisna olmaqla**, digər normativ hüquqi aktlar, həmin aktlarda qüvvəyə minmənin daha gec müddəti nəzərdə tutulmadıqda Hüquqi Aktların Dövlət Reyestrinin **elektron variantında(e-qanunda) dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir**.

85.3. Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı dövlətlərarası müqavilələrdə daha artıq müddət müəyyən edilməyibsə, xarici ticarət fəaliyyətini tənzimləyən normativ hüquqi aktda onun dərc edildiyi gündən **ən azı 30 gün** sonra qüvvəyə mindiyi göstərilməlidir. **Müstəsna hallarda**, beynəlxalq təşkilatların dərhal məlumatlandırılması şərti ilə, xarici ticarət fəaliyyətini tənzimləyən normativ hüquqi akt onda nəzərdə tutulmuş müddətdə qüvvəyə minə bilər.

*XVI fəsil***NORMATİV HÜQUQİ AKTLARIN ZAMANA, MƏKANA VƏ ŞƏXSLƏRƏ
GÖRƏ QÜVVƏSİ VƏ İCRASI****M a d d ə 86. Normativ hüquqi aktın zamana görə qüvvəsi**

86.1. Normativ hüquqi akt onun mətnində digər hal nəzərdə tutulmadıqda **müddətsiz qüvvədədir**.

86.2. Normativ hüquqi akt və ya onun struktur elementləri üçün qüvvədə olmanın **müddəti müəyyən edilə bilər**. Bu halda normativ hüquqi aktda (struktur elementdə) **onun qüvvədə olma müddəti və ya normativ hüquqi aktın (onun struktur elementinin) ləğv edilməsinə səbəb olan hadisə** göstərilməlidir. Göstərilən müddət başa çatdıqda və ya normativ hüquqi aktda göstərilən hadisə baş verdikdə normativ hüquqi akt (onun struktur elementi) avtomatik olaraq **ləğv edilir**. Müəyyən edilmiş müddət başa çatana qədər normativ hüquqi aktı qəbul etmiş orqan normativ hüquqi aktın (onun struktur elementinin) qüvvəsinin **yeni müddətə uzadılması və ya ona müddətsiz statusunun verilməsi** haqqında qərar **qəbul edə bilər**.

M a d d ə 87. Normativ hüquqi aktın geriyə qüvvəsi

87.1. Normativ hüquqi aktın geriyə qüvvəsi **Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının** 149-cu maddəsinin VII hissəsi ilə tənzimlənir.

87.2. Fiziki və hüquqi şəxslərin hüquqi vəziyyətini yaxşılaşdıran, hüquqi məsuliyyətini aradan qaldıran və ya yüngülləşdirən normativ hüquqi aktın qüvvəsi həmin normativ hüquqi aktda və ya onun qüvvəyə minməsi haqqında aktda **birbaşa göstərilib-göstərlməməsindən asılı olmayaraq** onun qüvvəyə minməsindən əvvəl əmələ gələn **münasibətlərə şamil edilir**.

87.3. Tərədilməsi anında məsuliyyətə səbəb olmayan və ya daha yüngül məsuliyyətə səbəb olan əməllərə görə fiziki və hüquqi şəxslərin **məsuliyyətinin yaranmasını** və ya **ağırlaşdırılmasını nəzərdə tutan** normativ hüquqi aktın qüvvəsinin geriyə **şamil edilməsinə yol verilmir**.

M a d d ə 88. Normativ hüquqi aktların məkana və şəxslərə görə qüvvəsi

88.1. **Normativ hüquqi** aktlar Azərbaycan Respublikasının **bütün ərazisində** məcburi qüvvəyə malikdir.

88.2. Normativ hüquqi aktların qüvvəsi, **qanunla** və ya Azərbaycan Respublikasının **tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrlə nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla**,

- Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına

- hüquqi şəxslərə,
- habelə Azərbaycan Respublikasının ərazisində olan əcnəbi vətəndaşlara və vətəndaşlığı olmayan şəxslərə **şamil edilir**

M a d d ə 89. Normativ hüquqi aktın qüvvəsinin itirilməsi

89.1. **Normativ hüquqi akt (onun struktur elementi) aşağıdakı hallarda öz qüvvəsini itirir:**

1. normativ hüquqi aktın (onun struktur elementinin) tətbiqi **müddəti başa çatdıqda;**

2. normativ hüquqi akt (onun struktur elementi) Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, bu Konstitusiya Qanunu və digər qanunvericilik aktları ilə nəzərdə tutulan hallarda **ləğv edildikdə;**

3. normativ hüquqi akt (onun struktur elementi) Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin III hissəsinin 1-3-cü və 6-cı, 7-ci bəndlərində nəzərdə tutulmuş hallarla əlaqədar Azərbaycan Respublikası **Konstitusiya Məhkəməsinin qərarı ilə qüvvədən düşmüş hesab edildikdə.**

89.2. Bu Konstitusiya Qanununun 89.1.3-cü maddəsinə uyğun olaraq normativ hüquqi akt (onun struktur elementi) Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin qərarı ilə qüvvədən düşmüş hesab edildikdə həmin normativ hüquqi akt (onun struktur elementi) **onu qəbul etmiş normayaratma orqanı tərəfindən ləğv edilir.**

M a d d ə 92. Normativ hüquqi aktların icrasına nəzarət

Normativ hüquqi aktların **icrasına nəzarət və yoxlanılması**

- **normayaratma orqanları** (vəzifəli şəxslər)
- və müvafiq normativ hüquqi aktlarla nəzərdə tutulmuş **xüsusi orqanlar** (şəxslər) tərəfindən həyata keçirilir.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 21 dekabr 2010-cu il

№ 21-IVKQ

İnzibati icraat haqqında

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU

Bu Qanunun məqsədi inzibati orqanlar tərəfindən insan hüquq və azadlıqlarına əməl olunmasını **təmin etməkdən** və **qanunun aliliyinə nail olmaqdan** ibarətdir.

İ f ə s i l

ÜMUMİ MÜDDƏALAR

Maddə 1. Qanunun müəyyən etdiyi qaydalar

1.1. Bu Qanun inzibati aktların qəbul edilməsi, icra olunması və ya ləğv edilməsi ilə bağlı **inzibati orqanlar tərəfindən** həyata keçirilən fəaliyyətin hüquqi əsaslarını, prinsiplərini və prosedur qaydalarını müəyyən edir.

1.2. Bu Qanunun müddəaları inzibati orqanların **fiziki və ya hüquqi şəxslərə münasibətdə faktiki xarakterli digər fəaliyyətinə** (hərəkətlərinə) də şamil olunur.

Maddə 2 . Qanunda istifadə olunmuş əsas anlayışlar

2.0. Bu Qanunda istifadə olunmuş əsas anlayışlar aşağıdakı mənalara malikdir:

2.0.1. **inzibati orqan** - Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanları, onların yerli (struktur) və digər qurumları, bələdiyyələr, habelə qanuna əsasən inzibati akt qəbul etmək səlahiyyəti verilmiş hər hansı fiziki və ya hüquqi şəxs;

2.0.2. **inzibati akt** - **inzibati orqan tərəfindən ümumi (publik) hüquq sahəsinə** aid olan müəyyən (konkret) məsələni nizama salmaq və ya həll etmək məqsədilə qəbul edilmiş və **ünvanlandığı hüquqi və ya fiziki şəxs (şəxslər) üçün müəyyən hüquqi nəticələr** yaradan qərar, sərəncam və ya digər növ hakimiyyət tədbiridir;

2.0.3. **maraqlı şəxs** –

- inzibati aktın qəbul edilməsi və ya müvafiq hərəkətin edilməsi ilə bağlı inzibati orqana müraciət etmiş **hər hansı fiziki və ya hüquqi şəxs**
- və ya barəsində inzibati akt qəbul edilmiş və ya müvafiq hərəkət (hərəkətsizlik) edilmiş şəxs və **öz vəsatətinə əsasən** və ya xidməti vəzifəsindən irəli gələn hallarda **inzibati orqanın təşəbbüsü** ilə inzibati icraata cəlb edilən **hər hansı fiziki və ya hüquqi şəxs**
- və yaxud inzibati orqan tərəfindən qəbul edilməsi nəzərdə tutulan və ya qəbul edilmiş inzibati aktın və ya inzibati orqanın hərəkətinin hüquqlarına və ya qanunla qorunan maraqlarına birbaşa təsir etdiyi

və ya təsir edə biləcəyi və **öz vəsatətinə əsasən** və ya xidməti vəzifəsindən irəli gələn hallarda **inzibati orqanın təşəbbüsü** ilə inzibati icraata cəlb edilən **hər hansı fiziki və ya hüquqi şəxs**;

2.0.4. **arizə** - maraqlı şəxsin inzibati aktın qəbul edilməsi və ya ona məxsus olan hər hansı hüququn **həyata keçirilməsi ilə** bağlı inzibati orqana yazılı müraciəti;

2.0.5. **inzibati şikayət** - hüquqlarını və qanunla qorunan maraqlarını **müdafiə etmək məqsədilə** maraqlı şəxsin inzibati aktdan, inzibati aktın qəbul edilməsindən imtindən və yaxud inzibati orqanın hərəkət və ya hərəkətsizliyindən subordinasiya baxımından yuxarı inzibati orqana yazılı müraciəti;

2.0.6. **inzibati icraat** - fiziki və ya hüquqi şəxslərin **müraciəti əsasında** və ya **inzibati orqanların öz təşəbbüsü** ilə inzibati aktın qəbul edilməsi, icra olunması, dəyişdirilməsi və ya ləğv edilməsi, habelə inzibati şikayətlərə baxılması üzrə müvafiq inzibati orqanlar tərəfindən bu Qanunla müəyyən olunmuş prosedur qaydalar daxilində həyata keçirilən fəaliyyət;

2.0.7. **diskresion səlahiyyətlər** - qanunla **inzibati orqana və ya vəzifəli şəxsə** mümkün qanunauyğun qərarlardan birini seçmək hüququnun verilməsi;

2.0.8. **qarşılıqlı etimad** - inzibati orqanla fiziki və ya hüquqi şəxs arasındakı qarşılıqlı münasibətlərdə müəyyən qanuni hərəkətlərə və ya inzibati praktikaya əsaslanan **inam**;

2.0.9. **aralıq inzibati akt** - **konkret** icraatın təşkili və həyata keçirilməsi ilə bağlı inzibati orqan tərəfindən qəbul edilən akt;

2.0.10. **əlverişli inzibati akt** - maraqlı şəxsə **hüquq verən** və ya onun hüququnu təsdiq edən, yaxud onun üzərinə qoyulmuş vəzifəni (vəzifələri) götürən akt;

2.0.11. **əlverişsiz (yükləyici) inzibati akt** - maraqlı şəxsi **hüquqdan məhrum edən** və ya onun hüququnu məhdudlaşdıran, yaxud onun üzərinə müəyyən vəzifə (vəzifələr) qoyan akt.

Maddə 3. Qanunun tətbiq dairəsi

3.1. Bu Qanunun müddəaları Azərbaycan Respublikasının **qanunvericiliyi ilə inzibati orqan kimi müəyyən (təsnif) edilmiş orqanların fəaliyyətinə şamil olunur.**

3.2. Bu Qanun inzibati orqanların:

1. cinayət təqibi üzrə cinayət-prosessual fəaliyyətinə;
2. inzibati xətalara dair işlər üzrə fəaliyyətinə **şamil olunmur.**

3.3. Azərbaycan Respublikasının **xüsusi qanunları** ilə bu Qanunda nəzərdə tutulmuş müddəaları tamamlayan müddəalar və ya inzibati icraatla bağlı xüsusi qaydalar müəyyən oluna bilər.

Maddə 4. Aidiyyət

4.1. İnzibati orqanlar **qanunla** onların səlahiyyətinə aid edilmiş işlər üzrə inzibati icraatı həyata keçirirlər.

4.2. İnzibati orqan müraciətə baxılması ilə əlaqədar səlahiyyətli olub-olmamasını **müstəqil şəkildə** müəyyən etməyə borcludur.

4.3. İnzibati orqanlar arasında aidiyyət və ya səlahiyyətlərlə bağlı **mübahisələr** müəyyən olunmuş qaydada **subordinasiya baxımından yuxarı inzibati orqan və ya müvafiq icra hakimiyyəti orqanı**(AR Nazirlər Kabineti) **tərəfindən yaradılmış komissiya** tərəfindən həll edilir.

İnzibati orqanlar arasında aidiyyət və səlahiyyətlə bağlı mübahisələrin **həlli qaydası** müvafiq icra hakimiyyəti orqanı(**AR Prezidenti**) tərəfindən müəyyən olunur

Maddə 5. İnzibati orqanlar arasında qarşılıqlı hüquqi yardım

5.1. İnzibati orqan **öz səlahiyyətləri və imkanları daxilində** digər inzibati orqana həmin orqanın müraciəti əsasında hüquqi yardım göstərməyə **borcludur**.

5.1-1. İnzibati orqan, bu Qanunun 7.1-ci(**imtina**) və 7.2-ci(**borclu deyildir**) maddələrində nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla, müraciət daxil olduğu **gündən 15 gün müddətində** hüquqi yardım göstərilməsini təmin etməlidir. Hüquqi yardım göstərilməsi üçün **daha artıq müddət** tələb olunduğu hallarda, inzibati orqan tərəfindən hüquqi yardımın göstərilməsi müddəti, ona bu məqsədlə müraciət etmiş digər inzibati orqana əsaslandırılmış **yazılı məlumat verilməklə, 15 günədək uzadıla bilər**.

5.2. **Subordinasiya baxımından tabelik münasibətlərində olan inzibati orqanların bir-birinə yardım etməsi qarşılıqlı hüquqi yardım sayılmır**.

Maddə 6. Hüquqi yardımın şərtləri

6.0. İnzibati orqan hüquqi yardım üçün aşağıdakı hallarda **müraciət edə bilər**:

1. **hüquqi və faktiki** xarakterli səbəblər üzündən hər hansı hərəkəti müstəqil həyata keçirmək iqtidarında olmadığı hallarda;

2. müəyyən məsələnin həlli üçün **ona məlum olmayan** və özünün müstəqil olaraq **müəyyən edə bilmədiyi** faktlar tələb olunduğu hallarda;

3. müəyyən məsələnin həlli üçün tələb olunan **zəruri sənədlər və ya digər sübutlar** hüquqi yardım üçün müraciət edilmiş müvafiq inzibati orqanın sərəncamında olduğu hallarda;

4. müəyyən məsələni müstəqil şəkildə həll etmək üçün tələb olunan zəruri xərclər, həmin məsələnin hüquqi yardım qaydasında digər inzibati orqan tərəfindən həll olunması üçün tələb olunan xərclərdən **çox olduğu** hallarda.

Maddə 7. Hüquqi yardım göstərməkdən imtinanın əsasları

7.1. İnzibati orqan aşağıdakı hallarda hüquqi yardım göstərməkdən **imtina edə bilər**:

1. hüquqi yardım qaydasında tələb olunan tədbirlərin həyata keçirilməsi onun **qanunvericiliklə müəyyən olunmuş səlahiyyətlərinə aid olmadıqda**;
2. hüquqi yardım qaydasında həyata keçirilməsi zəruri olan tədbirlər **hüquqazidd olduqda**;
3. hüquqi yardımın göstərilməsi onun **öz funksional vəzifələrinin yerinə yetirməsinə əhəmiyyətli dərəcədə mane olduqda**;
4. hüquqi yardım qaydasında tələb olunan sənədlər və (və ya) məlumatlar **qanunla qorunan bu və ya digər sirri təşkil etdikdə**.

7.2. İnzibati orqan aşağıdakı hallarda hüquqi yardım göstərməyə **borclu deyildir**:

1. başqa inzibati orqan **daha sadə üsulla və ya daha az məsrəflə** hüquqi yardım göstərə bilərsə;
2. həmin inzibati orqan xahiş olunan yardıma **mütənasib olmayan yalnız böyük məsrəf hesabına** hüquqi yardım göstərə bilərsə.

7.3. İnzibati orqan hüquqi yardım göstərməkdən **imtina etdiyi halda**, ona həmin məqsədlə müraciət etmiş digər inzibati orqana müraciətin daxil olduğu gündən **üç gün müddətində** bu barədə yazılı məlumat verməlidir.

7.4. **Müraciət edən inzibati orqan** hüquqi yardımdan imtina ilə bağlı məsələyə baxılması barədə hüquqi yardım üçün müraciət olunmuş orqana münasibətdə nəzarət funksiyasını həyata keçirən **yuxarı inzibati orqana müraciət edə bilər**. Yuxarı inzibati orqan tərəfindən həmin məsələyə **5 gün müddətində** baxılır və qəti qərar qəbul edilir. Hüquqi yardımdan imtina **əsassız hesab edildikdə**, yuxarı inzibati orqan belə yardımın **dərhal** göstərilməsi barədə hüquqi yardım üçün **müraciət olunmuş inzibati orqana müvafiq tapşırıq verir**.

Maddə 8. Hüquqi yardımla bağlı xərclərin ödənilməsi

Hüquqi yardımla bağlı müraciət etmiş orqan, belə yardımın göstərilməsi ilə əlaqədar çəkilmiş xərclər **iyirmi iki manatdan** (22) yuxarı olduqda, həmin xərcləri ödəməlidir.

Maddə 9. Sənədlərin surətini rəsmi təsdiq etmək hüququ

9.1. İnzibati orqan, **özü** və ya **ona tabe olan orqan** tərəfindən qəbul edilmiş inzibati aktların və ya digər sənədlərin surətini təsdiq edə bilər.

9.2. İnzibati orqan tərəfindən müvafiq qaydada qəbul edilmiş inzibati aktların və ya digər sənədlərin **təsdiqlənmiş surətləri rəsmi qüvvəyə malikdir**.

9.3. Məzmunu dəyişdirilmiş və ya bütövlüyü pozulmuş **sənədin təsdiq olunmasına yol verilmir**.

9.4. Sənəd təsdiq edilərkən aşağıdakı məlumatları əks etdirən vərəq tərtib olunmalıdır:

1. sənədin dəqiq adı;
2. sənədin surətinin onun əsli ilə düz olması barədə qeyd;
3. sənədin təsdiq olunduğu tarix və yer;
4. məsul vəzifəli şəxsin imzası və inzibati orqanın möhürü.

9.5. Sənədin təsdiq olunmuş surətinin hər səhifəsi vəzifəli şəxs tərəfindən imza edilməli və möhür vurulmalıdır.

9.6. İnzibati aktın və ya digər sənədin surətinin təsdiq edilməsi faktı müvafiq inzibati orqanda müəyyən edilmiş qaydada qeydə alınmalıdır.

İ f ə s i l ÜMUMİ PRİNSİPLƏR

Maddə 10. Hüquqi dövlətin ümumi prinsipləri

10.1. Azərbaycan Respublikasında **inzibati icraat** Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında **və** Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdə nəzərdə tutulmuş prosessual təminatlar, habelə hüququn və hüquqi dövlətin hamılıqla qəbul olunmuş prinsipləri əsasında həyata keçirilir.

10.2. Hüququn və hüquqi dövlətin hamılıqla qəbul olunmuş prinsipləri inzibati orqanlar tərəfindən inzibati icraatın həyata keçirilməsi zamanı **birbaşa tətbiq olunur.**

10.3. Bu Qanunda nəzərdə tutulmuş prinsiplər digər prinsiplərin əhəmiyyətinin azaldılması kimi şərh oluna bilməz.

Maddə 11. Qanunçuluq prinsipi

11.1. İnzibati orqanlar **qanunun tələblərinə** riayət etməyə borcludurlar.

11.2. İnzibati orqanlar **yalnız qanunla nəzərdə tutulmuş hallarda** və qaydada şəxsin hüquq və azadlıqlarına müdaxilə edə bilərlər.

Maddə 12. Bərabərlik prinsipi

12.1. Hamı **qanun və inzibati orqan** qarşısında bərabərdir.

12.2. İnzibati orqan tərəfindən **eyni** mühüm faktiki hallara malik olan **müxtəlif** işlər üzrə **müxtəlif** qərarların qəbul edilməsi **qadağandır.**

12.3. İnzibati orqan tərəfindən **fərqli** mühüm faktiki hallara malik olan **müxtəlif** işlər üzrə **eyni** cür qərarların qəbul edilməsi **qadağandır.**

12.4. İnzibati orqan **diskresion səlahiyyətləri** eyni üsulla və eyni qaydada həyata keçirməyə borcludur. **Bu müddəa diskresion səlahiyyətlərin icrası ilə bağlı mövcud inzibati praktikanın dəyişdirilməsini istisna etmir.**

Maddə 13. Etimad hüququnun qorunması prinsipi

13.1. İnzibati orqanların inzibati praktikasına fiziki və ya hüquqi şəxslərin etimadı **qanunla** qorunur.

13.2. İnzibati orqan **mövcud inzibati praktikaya** uyğun hərəkət etməyə borcludur. **Yalnız ictimai maraqların tələb etdiyi hallarda** mövcud inzibati praktika yeni praktika ilə dəyişdirilə bilər. Yeni inzibati praktika **davamlı olmalı və ümumi xarakter** daşmalıdır.

13.3. Müəyyən inzibati aktın sonradan qəbul edilməsi **və ya qəbul edilməməsi ilə bağlı** səlahiyyətli inzibati orqanların vədlərinə, bəyanatlarına fiziki və ya hüquqi şəxslərin etimadı **qanunla** qorunur.

13.4. İnzibati orqanların bu Qanunun 13.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş vədləri və ya bəyanatları **yalnız yazılı formada olduqda** etibarlı təminat sayılır və şəxsin etimad hüququnun əsasını təşkil edir. Bu Qanunun 63-cü və 67-69-cü maddələri də təminatlara şamil olunur.

13.5. **Fiziki və ya hüquqi şəxslərin etimadı qanunsuz hərəkətlərə əsaslanma bilməz.**

Maddə 14. Diskresion səlahiyyətlərin həyata keçirilməsi qaydası

14.1. İnzibati orqan **diskresion səlahiyyətlərini** **qanunla** müəyyən olunmuş hədudlar daxilində (qanunla ona verilmiş səlahiyyətlər daxilində) həyata keçirməyə borcludur.

14.2. **Diskresion səlahiyyətlər** əsasında qəbul edilən **qərarlar** həmin səlahiyyətlərin məqsədinə uyğun olmalıdır.

14.3. Diskresion səlahiyyətlərin həyata keçirilməsi zamanı fiziki və ya hüquqi şəxslərin hüquq və azadlıqlarının **əsassız məhdudlaşdırılmasına yönəldilmiş qərarlar qəbul oluna bilməz.**

Maddə 15. Formal tələblərdən sui-istifadənin qadağan olunması

15.1. Qanunla məcburi şərt kimi nəzərdə tutulmuş hallar **istisna olmaqla**, yalnız formal tələblərə əməl olunmasını təmin etmək məqsədilə inzibati orqanlar tərəfindən fiziki və hüquqi şəxslərin üzərinə **bu və ya başqa öhdəliklərin qoyulması qadağandır.**

15.2. Qanunda birbaşa nəzərdə tutulmadığı hallarda fiziki və ya hüquqi şəxslər tərəfindən formal tələblərə əməl olunmaması və ya lazımi qaydada əməl olunmaması inzibati orqanlar tərəfindən **müvafiq qərarın qəbul olunmasından imtina üçün əsas ola bilməz.**

15.3. İnzibati orqanlar fiziki və ya hüquqi şəxslər tərəfindən təqdim olunmuş sənədlərdə yazı və hesab zamanı yol verilmiş aşkar və düzəldilməsi **mümkün olan səhvlərə görə həmin sənədləri qəbul etməkdən imtina edə bilməz.**

Maddə 16. Hüququn tətbiqindən imtinanın qadağan olunması

16.1. Fiziki və ya hüquqi şəxsə münasibətdə hər hansı hüquq normasını tətbiq etməli olan inzibati orqan, maraqlı şəxsin **vəsətətinə əsasən** və ya **xidməti vəzifəsindən irəli gələn hallarda öz təşəbbüsü ilə** həmin normanı tətbiq etməyə borcludur.

16.2. Hüquq normasının tətbiqi inzibati orqanın **diskresion səlahiyyətlərinə aid olduğu hallarda**, maraqlı şəxs diskresion səlahiyyətlərin düzgün həyata keçirilməsini tələb etməkdə haqlıdır.

Maddə 17. Mütənasiblik prinsipi

Fiziki və ya hüquqi şəxslərin hüquqi statusuna (prinsipial hərəkət azadlığına) hər hansı müdaxiləni nəzərdə tutan tədbirlər inzibati orqanın **güddüyü qanuni məqsədə mütənasib olmalı**, həmin məqsədə çatmaq üçün öz **məzmunu, yeri, vaxtı və əhatə etdiyi şəxslərin dairəsi** baxımından **zəruri və yararlı olmalıdır**.

Maddə 18. Çoxun azı ehtiva etməsi prinsipi

18.1. İnzibati orqan mənasına görə fiziki və ya hüquqi şəxslər tərəfindən əvvəllər edilmiş başqa hərəkətlə ehtiva olunan (həmin hərəkətin həcminə daxil olan və ya daxil ola bilən) **hər hansı digər hərəkətin edilməsini tələb edə bilməz**.

18.2. İnzibati orqanlar tərəfindən verilmiş **arayışlar və icazələr** onların məqsədilə uzlaşan hissəvi arayışları və icazələri ehtiva edir.

Maddə 19. Mötəbərlik prezumpsiyası

19.1. İnzibati icraat zamanı işin faktiki halları ilə **əlaqədar** fiziki və ya hüquqi şəxslər tərəfindən təqdim olunan sənədlər və dəlillər, **onların həqiqətə uyğun olmadığı sübuta yetirilməyibsə, mötəbər hesab olunur**. Fiziki və ya hüquqi şəxslərdən həmin sənədlərin və dəlillərin mötəbərliyini təsdiq edən **əlavə sənədlərin və ya məlumatların** tələb olunması **qadağandır**.

19.2. Təqdim olunmuş sənədlərin və dəlillərin mötəbərliyinə **əsaslı şübhələr olduğu hallarda**, inzibati orqan **müstəqil şəkildə və öz hesabına** onların mötəbərliyinin müəyyən edilməsi üçün tədbirlər görür.

Maddə 91. Qanunun qüvvəyə minməsi

Bu Qanun Azərbaycan Respublikasının **İnzibati-Prosessual Məcəlləsi ilə eyni gündə qüvvəyə minir**.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 21 oktyabr 2005-ci il
№ 1036-IIQ